Επίτροπος Προστασίας
των Δικαιωμάτων
του Παιδιού

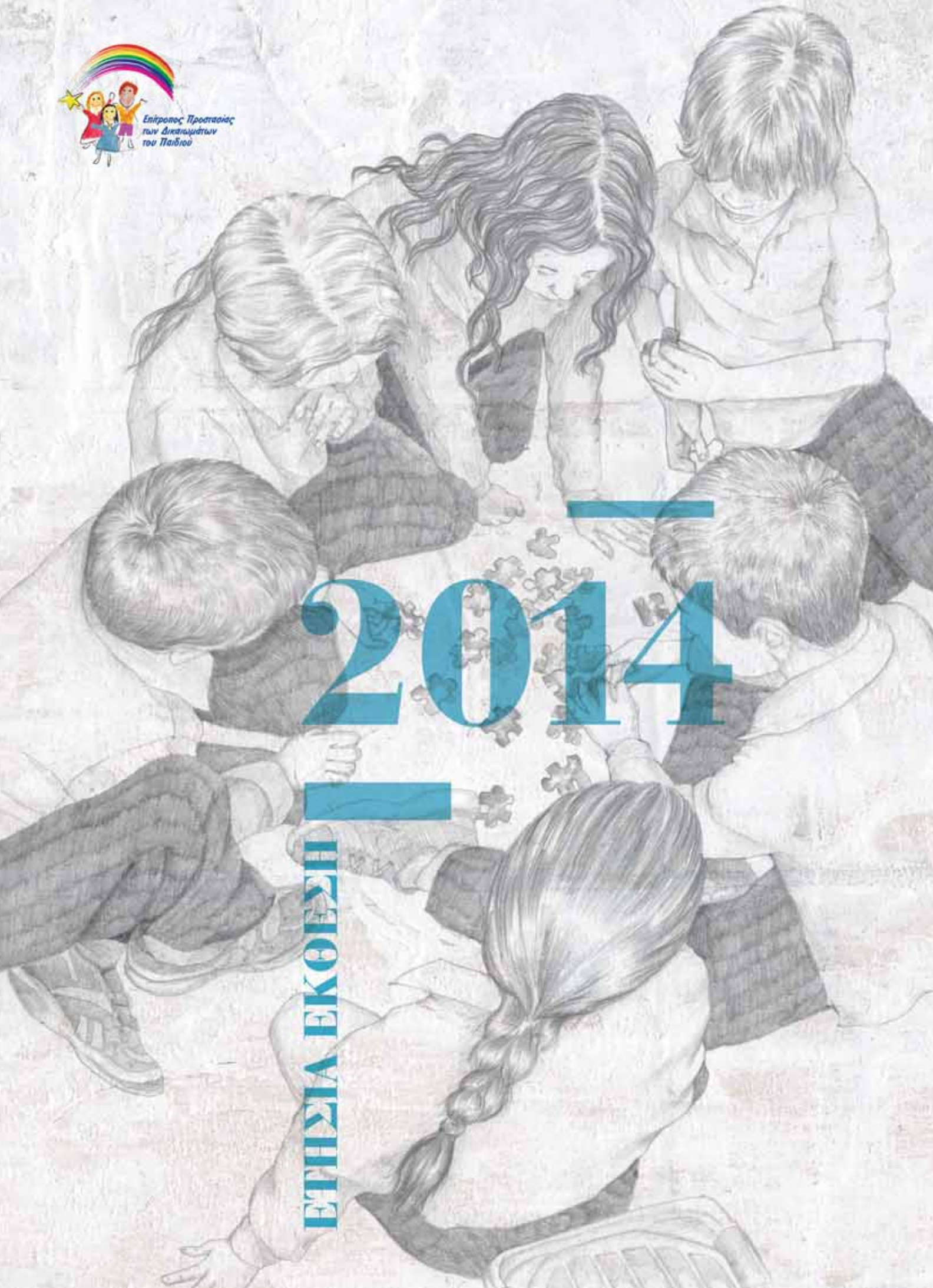

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ

2014

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ

ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

2014

Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΚΘΕΣΗ ΥΠΟΒΑΛΛΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ ΣΥΜΦΩΝΑ
ΜΕ ΤΟ ΕΔΑΦΙΟ (1) ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 7 ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥΠΑΙΔΙΟΥ ΝΟΜΩΝ ΤΟΥ 2007 ΚΑΙ ΤΟΥ 2014

"There can be no keener revelation of a society´s soul than the way in which it treats its children."

Nelson Mandela

«Δεν υπάρχει εντονότερη
αποκάλυψη της ψυχής
μιας κοινωνίας
από τον τρόπο που
συμπεριφέρεται στα
παιδιά της.»

Νέλσον Μαντέλα

περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ 8

ΜΕΡΟΣ Α΄ 10

1. Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΠΥΛΩΝΕΣ 11

1.1 ΕΛΕΓΧΟΣ - ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΩΝ, ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ. 13

1.2 ΔΙΑΦΩΤΙΣΗ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ. 15

1.2.1 Εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Στη Δικαιωματοχώρα» 15

1.2.2 Θερινό Εργαστήρι της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού για παιδιά. 16

1.2.3 Πρόγραμμα επισκέψεων της Επιτρόπου σε σχολεία με τίτλο «Δώσε φωνή στην άποψή σου» 17

1.3 ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ 19

1.3.1 Ομάδα Εφήβων Συμβούλων της Επιτρόπου (ΟΕΣ). 19

1.4 ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΤΟΥΣ ΣΕ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΠΟΥ ΤΑ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ 22

2. ΔΙΚΤΥΟ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ (ΕΝΟC) 26

3. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ 28

ΜΕΡΟΣ Β΄ 32

1. Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΤΟ ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ - Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΓΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ 32

2. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ 34

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ 34

2.1 Αξιολόγηση αποτελέσματος διερεύνησης παραπόνου, αναφορικά με την επιδοματική πολιτική του 2014 του Υπουργείου Οικονομικών για τις πολύτεκνες οικογένειες. 35

2.2 Έκθεση της Επιτρόπου αναφορικά με παράπονο για μη καταβολή επιδόματος μονογονεικής οικογένειας από την Υπηρεσία Χορηγιών και Επιδομάτων σε γυναίκες υπηκόους τρίτων χωρών, τα παιδιά των οποίων είναι Κύπριοι πολίτες. 37

2.3 Έκθεση της Επιτρόπου αναφορικά με καταγγελίες μητέρας για ανεπαρκή διερεύνηση και χειρισμό των ΥΚΕ σε σχέση με αναφορές της για κακή άσκηση του γονικού ρόλου πατέρα προς το 16χρονο παιδί του 39

2.4 Συνάντηση της ΟΕΣ και βετεράνων εφήβων συμβούλων με την Επίτροπο με θέμα τα δικαιώματα του παιδιού στην οικογένεια και ο θετικός γονικός ρόλος. 41

2.5 Υποβολή απόψεων Επιτρόπου στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών, αναφορικά με τις γονικές απαγωγές και την παράνομη μεταφορά και κατακράτηση ανηλίκων στο εξωτερικό. 42

2.6 Τοποθέτηση Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού αναφορικά με τη δυνατότητα ιδιωτικής τοποθέτησης παιδιών σε οικογένειες στα πλαίσια δημόσιας διαβούλευσης

για τον εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας για την υιοθεσία. 43

2.7 Θέση της Επιτρόπου αναφορικά με την ανάγκη διορισμού Ψυχολόγων κατά την εξέταση υποθέσεων Γονικής Μέριμνας από το Δικαστήριο. 48

2.8 Διαβούλευση αναφορικά με τα προβλήματα που παρατηρούνται στην εφαρμογή διαταγμάτων Οικογενειακού Δικαστηρίου από την Αστυνομία. 49

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ 50

3. ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΒΙΑ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ 52

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ 52

3.1 Ρόλος της Επιτρόπου στη Διαβούλευση για τον περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμο του 2014 [Ν.91(Ι)/2014] 53

3.2 Διαβούλευση της Επιτρόπου με παιδιά όσον αφορά τη σεξουαλική κακοποίηση και σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών 55

3.3 Θέση της Επιτρόπου αναφορικά με το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την πρόληψη, αναφορά, διερεύνηση και εκδίκαση υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στην Κύπρο 55

3.4 Υιοθέτηση των εισηγήσεων της Επιτρόπου από το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης καθόσον αφορά τις διαδικασίες αναφοράς και διερεύνησης υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών από πλευράς Αστυνομίας 62

3.5 Τοποθέτηση Επιτρόπου αναφορικά με το μάθημα της σεξουαλικής αγωγής στα σχολεία 63

3.6 Εκστρατεία του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Σεξουαλικής Κακοποίησης και Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης παιδιών «Ένα στα Πέντε» 64

3.6.1 Συμμετοχή Επιτρόπου στη Συντονιστική Επιτροπή της Εκστρατείας «Ένα στα Πέντε» 64

3.6.2 Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση παιδιών σε θέματα σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών 65

3.6.2.1 Έκδοση έντυπου ενημερωτικού υλικού που απευθύνεται σε εφήβους με στόχο την ενημέρωση τους για βασικές πρόνοιες του περί της Πρόληψης και Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμου του 2014 [Ν.91(Ι)/2014]. 65

3.6.2.2 Επετειακή Εκδήλωση για την Παγκόσμια Ημέρα των Δικαιωμάτων του Παιδιού – 20 Νοεμβρίου 2014. 66

3.6.2.3 Θερινό Εργαστήρι για εφήβους με στόχο την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση τους στο θέμα της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας. 66

3.6.3 Θέση της Επιτρόπου αναφορικά με τη διενέργεια έρευνας μεταξύ ανηλίκων για τη σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση παιδιών στην Κύπρο, χωρίς να ληφθεί συγκατάθεση από τους γονείς τους. 67

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ 68

4. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ 70

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ 70

4.1 Το δικαίωμα στη συμμετοχή στο χώρο της εκπαίδευσης 71

4.1.1 Διαβούλευση της Επιτρόπου με την ΟΕΣ αναφορικά με το δικαίωμα στη συμμετοχή στο σχολικό περιβάλλον 72

4.2 Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση. 73

4.2.1 Έγκαιρος εντοπισμός παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες. 73

4.2.2 Πρακτική εφαρμογή των δικαιωμάτων των παιδιών που λαμβάνουν ειδική αγωγή και εκπαίδευση στα δημόσια σχολεία....76
4.3 Παράπονα κατά εκπαιδευτικών....79
4.4 Υποβολή απόψεων της Επιτρόπου για το θέμα επιβολής κομίστρων για τους μαθητές που διακινούνται με τις ειδικές μαθητικές διαδρομές....80
ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ....83
5. ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ....84
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ....84
5.1 Δίκτυο Ενάντια στη Βία στο Σχολείο....85
5.2 Διαβούλευση ΟΕΣ με τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού....85
5.3 Εκδηλώσεις ΟΕΣ για το σχολικό εκφοβισμό....87
5.4 Εφαρμογή πιλοτικού προγράμματος ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης με θέμα τον σχολικό εκφοβισμό στο δημοτικό σχολείο GCE Schools of Careers....88
ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ....89
6. ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΜΕΤΑΚΙΝΟΥΝΤΑΙ....90
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ....90
6.1 Έκθεση της Επιτρόπου αναφορικά με τον χειρισμό παιδιών, οικογένειας μεταναστών χωρίς χαρτιά, με μακροχρόνια παραμονή στην Κύπρο....91
6.2 Θέση της Επιτρόπου αναφορικά με τον πρωταρχικό χειρισμό ασυνόδευτων παιδιών....96
6.3 Απόψεις/Διαπιστώσεις/Εισηγήσεις της 4ης ΟΕΣ σε σχέση με το θέμα «Τα δικαιώματα των παιδιών μεταναστών στο σχολικό περιβάλλον»....99
6.4 Παρεμβάσεις της Επιτρόπου για θέματα παραβιάσεων των δικαιωμάτων των παιδιών, οικογενειών μεταναστών χωρίς χαρτιά, των οποίων οι γονείς συλλαμβάνονται και κρατούνται με σκοπό την απέλαση....100
6.5 Παρεμβάσεις της Επιτρόπου σε σχέση με τα ασυνόδευτα παιδιά από τη Συρία που διασώθηκαν από την Κυπριακή Δημοκρατία....105
6.6 Άλλες παρεμβάσεις της Επιτρόπου για εξατομικευμένες περιπτώσεις οικογενειών μεταναστών....105
ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ....109
7. ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙ....110
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ....110
7.1 Προσχέδιο Νομοθεσίας που εγκαθιδρύει ένα σύστημα ποινικής δικαιοσύνης φιλικής προς τα παιδιά που βρίσκονται σε σύγκρουση με το νόμο και ρυθμίζει θέματα αναφορικά με την πρόληψη και αντιμετώπιση της παραβατικότητας των παιδιών στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης....111
7.2 Υποβολή απόψεων της Επιτρόπου προς την Αστυνομία σχετικά με το Εγχειρίδιο Χειρισμού Ανήλικων Παραβατών και Ανήλικων Θυμάτων....113
7.3 Παρεμβάσεις Επιτρόπου αναφορικά με τους χειρισμούς των αρμόδιων Υπηρεσιών, περιστατικού ανήλικου παραβάτη, χρήστη εξαρτησιογόνων ουσιών, με ψυχιατρική συννοσηρότητα....114
7.4 Αξιολόγηση εξελίξεων σε σχέση με την υλοποίηση των εισηγήσεων που περιλήφθηκαν στη Θέση της Επιτρόπου αναφορικά με τα Δικαιώματα Επικοινωνίας Παιδιών με Κρατούμενο Γονέα τους, που δημοσιοποιήθηκε το 2013....116

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ 119

8. ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙ 120

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ 120

8.1 Έκθεση της Επιτρόπου αναφορικά με τη διασφάλιση των δικαιωμάτων παιδιού, θύματος βίας και με προβλήματα ουσιοεξάρτησης, καθ' όσον αφορά την προστασία, εκπαίδευση, περίθαλψη και αποκατάστασή του 121

8.2 Θέση της Επιτρόπου αναφορικά με την πρόσβαση παιδιών στις Συμβουλευτικές Υπηρεσίες του Οργανισμού Νεολαίας Κύπρου χωρίς τη συγκατάθεση του ενός ή και των δύο γονιών 125

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ 126

9. ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ (ΜΜΕ) 128

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ 128

9.1 Παρέμβαση της Επιτρόπου για παραβιάσεις του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή και αξιοπρέπεια παιδιών σε δημοσιεύματα. 129

9.2 Παρέμβαση της Επιτρόπου για τη δημοσίευση φωτογραφιών του γυμνού κακοποιημένου σώματος παιδιού, η οποία συνιστούσε παραβίαση του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή και αξιοπρέπειά του 131

9.3 Παρέμβαση της Επιτρόπου για παραβίαση, από δημοσιεύματα στα ΜΜΕ, του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή και αξιοπρέπεια, 17χρονου υπόπτου για τη δολοφονία. 132

9.4 Παρέμβαση της Επιτρόπου για διερεύνηση του τρόπου προβολής περιστατικού σεξουαλικής κακοποίησης 8χρονου κοριτσιού, σε τηλεοπτική εκπομπή 133

9.5 Παρέμβαση της Επιτρόπου για διερεύνηση σε σχέση με την προβολή σε ειδήσεις υλικού ακατάλληλου για ανηλίκους εντός της οικογενειακής ζώνης 134

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ 135

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Είναι με ιδιαίτερη συγκίνηση που προλογίζω την έκδοση της έκτης Ετήσιας Έκθεσής μου ως Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, που σηματοδοτεί την ολοκλήρωση της πρώτης θητείας μου στο αξίωμα.

Όταν το 2008, αναλάμβανα καθήκοντα, ως η πρώτη Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, κατέθεσα, ενώπιον του Προέδρου της Δημοκρατίας, το όραμά μου να γίνει πραγματικότητα, για κάθε παιδί που ζει στην Κύπρο, η ουσιαστική απόλαυση των δικαιωμάτων του. Το όραμα αυτό παραμένει σταθερή αναφορά και οδηγός μου στα πλαίσια άσκησης των καθηκόντων μου. Στην πορεία των τελευταίων έξι χρόνων, έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος σε ότι αφορά την εμβάθυνση του παιδοκεντρικού προσανατολισμού της κυπριακής κοινωνίας και σημαντικά βήματα προόδου έχουν γίνει σε ότι αφορά την αναγνώριση, την προώθηση και το σεβασμό των δικαιωμάτων του παιδιού.

Δεν είναι εύκολο να καταγραφεί, έστω και επιγραμματικά, η συνολική συμβολή του θεσμού της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού στην εξέλιξη αυτή. Ο όγκος της δουλειάς και ο πλούτος της θεματολογίας που καταγράφεται στην Ετήσια Έκθεση για το 2014, καταδεικνύει, με τον πλέον εμφανή τρόπο, του λόγου το αληθές.

Εντελώς επιγραμματικά στέκομαι σε τέσσερις εξελίξεις που σημειώθηκαν το 2014, οι οποίες αναδεικνύουν, από την μια, την πρόοδο που σημειώνεται στην εμπέδωση των δικαιωμάτων του παιδιού στην Κύπρο και, από την άλλη, τη συμβολή του θεσμού της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού προς την κατεύθυνση αυτή.

Η πρώτη, αφορά την ψήφιση από τη Βουλή των Αντιπροσώπων, του περί της Πρόληψης και Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμου του 2014. Με την υιοθέτηση του Νόμου, μια μακρόχρονη προσπάθεια άσκησης πίεσης από μέρους της Επιτρόπου προς την Πολιτεία για την ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου προστασίας των παιδιών και την πρόληψη και καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης, φθάνει σε θετική κατάληξη. Οι διατάξεις και οι δομές που δημιουργεί, ο συγκεκριμένος Νόμος, επιτρέπουν την αποτελεσματική εφαρμογή της Σύμβασης Lanzarote, την οποία έχει κυρώσει η Κυπριακή Δημοκρατία.

Η δεύτερη αφορά την κατάρτιση από την Επίτροπο Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, σε συνδυασμό με την παράλληλη ιδιότητά της ως Επίτροπος Νομοθεσίας, προσχεδίου Νομοσχεδίου με τίτλο: «Νόμος που εγκαθιδρύει ένα σύστημα ποινικής δικαιοσύνης φιλικής προς τα παιδιά που βρίσκονται σε σύγκρουση με το Νόμο και ρυθμίζει θέματα αναφορικά με την πρόληψη και αντιμετώπιση της παραβατικότητας των παιδιών στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης». Το προσχέδιο Νομοσχεδίου στόχο έχει την πρόληψη και αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας, μέσα από την εγκαθίδρυση ειδικών δομών και θεσμών, σε όλα τα στάδια των διαδικασιών, τόσο σε σχέση με παιδιά που ενεργούν χωρίς καταλογισμό, όσο και σε σχέση με παιδιά που είναι ποινικά υπεύθυνα, σύμφωνα με τις βασικές αρχές που καθορίζονται από τις σχετικές διεθνείς και ευρωπαϊκές δεσμευτικές Πράξεις και Κατευθυντήριες Γραμμές. Τούτο υποβλήθηκε στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και τους αρμόδιους Υπουργούς.

Σημαντική εξέλιξη η οποία, επίσης, συνοψίζει το αποτέλεσμα πολλών χρόνων προσπάθειας και ενεργειών του θεσμού, στα θέματα διαμεσολάβησης σε οικογενειακές υποθέσεις, ήταν η προώθηση στη Βουλή του εκσυγχρονιστικού Νομοσχεδίου με τίτλο: «Ο περί Διαμεσολάβησης σε Οικογενειακές Υποθέσεις Νόμος του 2014», το οποίο ετοίμασα ως Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, στη βάση Ευρωπαϊκών προτύπων, μετά από σχετική παράκληση της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Νομικών.

Μια από τις σημαντικότερες εξελίξεις που έλαβαν χώρα το 2014, είναι η θεσμική κατοχύρωση, της Ομάδας Εφήβων Συμβούλων της Επιτρόπου (ΟΕΣ), ένα πετυχημένο πρόγραμμα επικοινωνίας και διαβούλευσης με παιδιά και, ταυτόχρονα, ένα σημαντικό εργαλείο για το Θεσμό. Η θεσμοθέτηση της ΟΕΣ σηματοδοτεί ένα σημαντικό βήμα για την εμπέδωση του δικαιώματος συμμετοχής των παιδιών και ανοίγει την προοπτική για τη θεσμοθέτησής της σε και σε άλλα επίπεδα και πλαίσια. Τούτο, επιτεύχθηκε με τη ψήφιση του περί Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού (Τροποποιητικού) Νόμου του 2014 [44(Ι)/2014], που καταρτίστηκε από την Επίτροπο.

Οι πιο πάνω εξελίξεις και πολλές άλλες που περιλαμβάνονται στην παρούσα Έκθεση, ενισχύουν σημαντικά τον παιδοκεντρικό χαρακτήρα της κοινωνίας μας. Την ίδια στιγμή, αυξάνουν σημαντικά τις προκλήσεις για όλους όσοι εργαζόμαστε στο πεδίο των δικαιωμάτων του παιδιού στην Κύπρο. Έχοντας αυτό κατά νου και επικεντρώνοντας στο ότι η διασφάλιση και η προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, γενικά, και των δικαιωμάτων του παιδιού, ειδικά, παραμένει μια ανοιχτή πρόκληση, για κάθε δημοκρατικά συγκροτημένη πολιτεία, ανέλαβα, με πλήρη επίγνωση της τιμής που μου έχει γίνει αλλά και της τεράστιας ευθύνης που αυτό συνεπάγεται, να υπηρετήσω το Θεσμό για δεύτερη συνεχόμενη θητεία, συμπληρώνοντας τη μέγιστη χρονική διάρκεια που επιτρέπει ο Νόμος. Επαναδιατυπώνω εδώ τις ευχαριστίες και την ευγνωμοσύνη μου, προς τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, για την εμπιστοσύνη που έδειξε στο πρόσωπό μου, αλλά και την ουσιαστική στήριξη με την οποία, σταθερά, περιβάλλει τον Θεσμό.

Επαναλαμβάνω εδώ τη δέσμευση που ανέλαβα κατά την Τελετή Διαβεβαίωσης, ότι, το Γραφείο της Επιτρόπου και εγώ προσωπικά, θα εξακολουθήσουμε να εργαζόμαστε σκληρά, συστηματικά, με αφοσίωση και επιμονή, προκειμένου να προωθηθεί και να εμπεδωθεί στον τόπο μας, μια κουλτούρα σεβασμού των δικαιωμάτων του παιδιού. Μια κουλτούρα, που θα επιτρέπει, σε όλα τα παιδιά που ζουν στην Κύπρο, χωρίς καμιά διάκριση, να απολαμβάνουν τα δικαιώματά τους και να διασφαλίζεται η εκπροσώπηση των συμφερόντων τους, σε όλα τα επίπεδα. Παράλληλα, διαβεβαιώνω, όλα τα παιδιά που ζουν στην Κύπρο ότι, θα παραμείνω σε συνεχή διαβούλευση μαζί τους, αποζητώντας τη δική τους θέση και άποψη, για όλα τα θέματα που τα αφορούν και ενδιαφέρουν, προκειμένου, από τη μια, να τη μεταφέρω εκεί και όπου χρειάζεται, και, από την άλλη, να τη λάβω υπόψη στη διαμόρφωση των δικών μου θέσεων και προτάσεων, με στόχο, πάντα, τη διασφάλιση του συμφέροντος των παιδιών.

Λήδα Κουρσουμπά
Επίτροπος Προστασία των
Δικαιωμάτων του Παιδιού

ΜΕΡΟΣ Α΄

Η Επίτροπος, αντλώντας από την εμπειρία που απεκόμισε ο Θεσμός τα έξι πρώτα χρόνια της λειτουργίας του και με επίγνωση ότι, η εμπέδωση κουλτούρας σεβασμού των δικαιωμάτων του παιδιού, όπως όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είναι μια συνεχής και ανοικτή διαδικασία που προϋποθέτει ανελλιπή προσπάθεια, διαμόρφωσε το Πρόγραμμα Προτεραιοτήτων του Γραφείου της για το 2014 με τίτλο: «Μέχρι το Ένα να γίνει Κανένα».

Βασικός σκοπός του Προγράμματος Προτεραιοτήτων του 2014 και πρόδηλο μήνυμα του συνθήματος, ήταν ότι οι προσπάθειες κατά της σεξουαλικής εκμετάλλευσης των παιδιών θα πρέπει να συνεχίσουν με την ίδια ένταση με στόχο το μηδενισμό των παιδιών θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης. Η υιοθέτηση του συνθήματος «Μέχρι το Ένα να γίνει Κανένα», ως τίτλου του Προγράμματος Προτεραιοτήτων της Επιτρόπου για το 2014, συνιστά συνειδητή επιλογή για τη διεύρυνση των προσπαθειών της Επιτρόπου ώστε να συμπεριλάβει κάθε παιδί και κάθε μορφής παραβίαση των δικαιωμάτων του μέσα από συντονισμένες δράσεις (εκπαιδευτικά και άλλα προγράμματα, εκδηλώσεις, παρεμβάσεις, Θέσεις).

Οι δράσεις αυτές διαρθρώνονται γύρω από τους ακόλουθους τέσσερις πυλώνες, στους οποίους συγκλίνει το σύνολο των αρμοδιοτήτων της Επιτρόπου, όπως αυτές απορρέουν από τους περί Επιτρόπου

1 Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΠΥΛΩΝΕΣ

Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Νόμους του 2007 και 2014 [Ν.74(Ι)/2007 και Ν.44(Ι)/2014].

Α «Έλεγχος-Παρακολούθηση, νομοθεσιών, διαδικασιών και πρακτικών», όπου συγκλίνουν οι αρμοδιότητες εκείνες οι οποίες απορρέουν από τη λειτουργία του Θεσμού ως ανεξάρτητου εθνικού οργανισμού ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με ειδική αναφορά το παιδί. Στα πλαίσια του συγκεκριμένου πυλώνα, υποβάλλονται εισηγήσεις για εναρμόνιση νομοθεσιών, πολιτικών, διαδικασιών και πρακτικών με τα διεθνή πρότυπα των δικαιωμάτων του παιδιού.

Β «Διαφώτιση και Ευαισθητοποίηση των παιδιών και της κοινωνίας ευρύτερα σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού», όπου συγκλίνουν οι αρμοδιότητες που σκοπό έχουν την προώθηση και την εμπέδωση των δικαιωμάτων των παιδιών, στα πλαίσια μιας κουλτούρας ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Γ «Ενδυνάμωση και Συμμετοχή των παιδιών», όπου συγκλίνουν οι αρμοδιότητες με κεντρικό άξονα την ενημέρωση, την ενδυνάμωση και στήριξη των παιδιών, με την εισαγωγή πρακτικών και διαδικασιών, σε όλα τα επίπεδα, υποβοηθητικών για την εξάσκηση των δικαιωμάτων τους στη συμμετοχή.

Δ «Αντιπροσώπευση των παιδιών και των συμφερόντων τους σε διαδικασίες που τα επηρεάζουν», όπου συγκλίνουν οι αρμοδιότητες οι οποίες στοχεύουν στην παροχή δυνατότητας στα παιδιά να εκπροσωπούνται και να προωθείται το συμφέρον τους, με νομικό αντιπρόσωπο σε διαδικασίες που τα αφορούν και τα επηρεάζουν.

Ανάλογα με το Πρόγραμμα Προτεραιοτήτων που τίθεται κάθε χρόνο, η δράση που αναπτύσσει η Επίτροπος διαρθρώνεται και στους τέσσερις πυλώνες.

Ο πρώτος πυλώνας της δράσης της Επιτρόπου, αφορά ιδιαίτερα τον ελεγκτικό της ρόλο και συγκεντρώνει τις δράσεις της που κατ' εξοχήν σχετίζονται με τη λειτουργία της ως εθνικός οργανισμός ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Στα πλαίσια αυτού της του ρόλου, η Επίτροπος, εξετάζει και διατυπώνει άποψη για το βαθμό εναρμόνισης και συμβατότητας των εθνικών νομοθεσιών, αποφάσεων πολιτικής, διαδικασιών και πρακτικών με την Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (για τους σκοπούς της παρούσας Έκθεσης, «Σύμβαση») και άλλες Διεθνείς Πράξεις Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και, παρεμβαίνει όπου κρίνει ότι υπάρχει απόκλιση. Η Επίτροπος αναπτύσσει επίσης στενή επικοινωνία και συνεργασία τόσο με την Εκτελεστική, όσο και με τη Νομοθετική Εξουσία, στα πλαίσια διαβούλευσης για την ετοιμασία Νομοσχεδίων και την εναρμόνισή τους με τη Σύμβαση.

Συμμετέχει,– μετά από πρόσκληση - σε Κοινοβουλευτικές Επιτροπές και εκθέτει και καταθέτει γραπτώς θέσεις και εισηγήσεις της, για διάφορα θέματα που βρίσκονται στην ημερήσια διάταξη και αφορούν τα παιδιά, τόσο στα πλαίσια του νομοθετικού έργου όσο και του κοινοβουλευτικού ελέγχου. Η Επίτροπος, σε αυτό το σημείο, εκφράζει τον έντονο της προβληματισμό για τον λόγο ότι για πολύ σοβαρά θέματα καλείται να παρουσιαστεί σε Κοινοβουλευτικές Επιτροπές και να δώσει τις θέσεις και εισηγήσεις της, έχοντας πολύ στενά

1.1 ΕΛΕΓΧΟΣ · ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΩΝ, ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

χρονικά πλαίσια. Στις πλείστες των περιπτώσεων υπάρχει περιθώριο δύο-τριών ημερών για μελέτη του θέματος και σύνταξη γραπτού Σημειώματος προς την Κοινοβουλευτική Επιτροπή. Επιπρόσθετα, υπάρχει έντονος προβληματισμός και όσον αφορά την μελέτη και χρήση των Σημειωμάτων από τα μέλη των Κοινοβουλευτικών Επιτροπών.

Παράλληλα, η Επίτροπος παρεμβαίνει προς την Εκτελεστική Εξουσία για να επισημάνει στρεβλώσεις των νομοθεσιών, πολιτικών, διοικητικών πρακτικών και διαδικασιών, είτε αυτεπάγγελτα, είτε στα πλαίσια του μηχανισμού εξέτασης παραπόνων που υποβάλλονται στο Γραφείο της.

Ο μηχανισμός εξέτασης παραπόνων, αποτελεί μία ανοικτή γραμμή επικοινωνίας, μεταξύ της Επιτρόπου και των πολιτών, ενηλίκων και παιδιών. Αφού προηγηθεί εξέταση των παραπόνων, η Επίτροπος παρεμβαίνει προς τους αρμόδιους Υπουργούς, για αποκατάσταση της διασφάλισης των δικαιωμάτων των παιδιών. Σε περίπτωση που διαπιστωθούν αδυναμίες στο Σύστημα Διοίκησης οι οποίες απαιτούν ριζικότερες μεταρρυθμίσεις, η Επίτροπος ετοιμάζει σχετική Θέση την οποία δημοσιοποιεί. Επιβλέπει, επίσης, τη διαδικασία κύρωσης Συμβάσεων που αφορούν παιδιά, από τη Δημοκρατία. Στα πλαίσια του ελεγκτικού της ρόλου, και σύμφωνα και με τις πρόνοιες της Σύμβασης και τους κανόνες Διαδικασίας των Ηνωμένων Εθνών, η Επίτροπος, υποβάλλει Συμπληρωματικές Εκθέσεις, προς την Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών, για τα Δικαιώματα του Παιδιού θέτοντας τις απόψεις της ως προς το βαθμό συμμόρφωσης η μή, του Κράτους με τις Συστάσεις της εν λόγω Επιτροπής.

Ο δεύτερος πυλώνας δράσης, αναφέρεται στο ρόλο της Επιτρόπου ο οποίος συγκεντρώνει το σύνολο των δράσεων που συμβάλλουν στη λειτουργία του Θεσμού, ως φορέα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των παιδιών και της κοινωνίας γενικά για τα Δικαιώματα του Παιδιού και, την εδραίωση κουλτούρας σεβασμού των δικαιωμάτων αυτών στην κοινωνία. Η ανάπτυξη κουλτούρας σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θα επιτρέψει την πραγμάτωση της απόλαυσης των δικαιωμάτων του παιδιού και την ομαλή εφαρμογή των όποιων νομοθετικών μεταρρυθμίσεων γίνονται, προς την κατεύθυνση αυτή.

Στα πλαίσια του δεύτερου πυλώνα, η Επίτροπος, οργανώνει εκστρατείες, παρεμβαίνει ή ανοίγει δημόσιο διάλογο και διατηρεί σχέσεις συνεργασίας με τα ΜΜΕ, διοργανώνει εκδηλώσεις και συμμετέχει σε εκδηλώσεις όπου προσκαλείται, με ομιλίες, εισηγήσεις και παρουσιάσεις, πραγματοποιεί σεμινάρια προς επαγγελματικές ομάδες που εμπλέκονται στην ευημερία, την εκπαίδευση, και γενικότερα στη διασφάλιση των δικαιωμάτων του παιδιού, καθώς και προς τους κατεξοχήν υπευθύνους για την ανατροφή και διαπαιδαγώγηση του παιδιού, δηλαδή, τους γονείς ή τους νόμιμους κηδεμόνες του. Περαιτέρω, εκδίδει και διανέμει σχετικό υλικό, επισκέπτεται σχολεία και άλλους χώρους, καθώς και ιδρύματα τα οποία φιλοξενούν παιδιά. Συνεργάζεται, επίσης, με κρατικές Υπηρεσίες και ΜΚΟ.

1.2 ΔΙΑΦΩΤΙΣΗ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Κορυφαία δράση διαφώτισης και ευαισθητοποίησης της Επιτρόπου είναι η ετήσια επετειακή εκδήλωση την οποία οργανώνει με την ευκαιρία της Παγκόσμιας Ημέρας Δικαιωμάτων του Παιδιού στις 20 Νοεμβρίου. Η εορταστική εκδήλωση της 20ης Νοεμβρίου 2014 ήταν ενταγμένη στις δράσεις της Επιτρόπου ενάντια στη σεξουαλική κακοποίηση και τη σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών και είχε το σύνθημα: "Ό,τι το πληγώνει, μας πληγώνει".

Η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε στην Πύλη Αμμοχώστου. Στην εκδήλωση ο Υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού διάβασε ομιλία του Προέδρου της Δημοκρατίας, δίνοντας τη διαβεβαίωση ότι η παρούσα διακυβέρνηση, έχοντας την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης κατά των παιδιών ψηλά στις προτεραιότητες της, θα επιδιώξει μέσα στο αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα, να οικοδομηθούν δομές και διυπηρεσιακές συνεργασίες που θα επιτρέψουν την πλήρη εφαρμογή του Νόμου 91(Ι)/2014 και της Σύμβασης Lazarote.

Στην ομιλία της η Επίτροπος υπογράμμισε την υποχρέωσή όλων να εργαστούμε ακόμη πιο εντατικά ενάντια στην σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση παιδιών. Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης, ένα στα πέντε παιδιά στην Ευρώπη πέφτει θύμα σεξουαλικής κακοποίησης ή/ και εκμετάλλευσης. Ποσοστό, που σε κάθε περίπτωση, είναι τρομακτικό και εξωφρενικό (για το πλήρες κείμενο της ομιλίας του Προέδρου, όπως και το κείμενο της ομιλίας της Επιτρόπου στην ίδια εκδήλωση βλέπε www.childcom.org.cy στο σύνδεσμο Νέα και Εκδηλώσεις/Νοέμβριος 2014).

Στην ίδια εκδήλωση έδωσαν το στίγμα τους ενάντια στην σεξουαλική κακοποίηση παιδιών το Νηπιαγωγείο Μάνα, το Δημοτικό Σχολείο Αγίου Κασσιανού, το συγκρότημα Drumble Beats και η ΟΕΣ (βλέπε, επίσης, Μέρος Β΄, σημείο 3.6.2.2 παρούσας Έκθεσης).

Έχοντας ως βασικό στόχο την ευαισθητοποίηση, την επιμόρφωση και ταυτόχρονα την ενδυνάμωση των παιδιών (βλέπε επίσης Μέρος Α΄, σημείο 1.3 παρούσας Έκθεσης), η Επίτροπος έχει αναπτύξει ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα για παιδιά και επαγγελματίες που ασχολούνται με παιδιά:

1.2.1 Εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Στη Δικαιωματοχώρα»

Η Επίτροπος στο πλαίσιο του δεύτερου πυλώνα των αρμοδιοτήτων της που αφορά στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση συνεχίζει με επιτυχία, για πέμπτη συνεχή χρονιά, το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Στη Δικαιωματοχώρα». Το πρόγραμμα το οποίο απολαμβάνει μεγάλης απήχησης μεταξύ των σχολείων δημοτικής και προδημοτικής εκπαίδευσης παραμένει μοναδικό στο είδος του στην Κύπρο.

Το πρόγραμμα αποσκοπεί στην εισαγωγική ενημέρωση των παιδιών στις πρόνοιες και τις γενικές αρχές της Σύμβασης και, παράλληλα, στη γνωριμία των παιδιών και των εκπαιδευτικών με την Επίτροπο, με τους οποίους, η Επίτροπος, έχει την ευκαιρία να συζητήσει θέματα που αφορούν την εφαρμογή των προνοιών της Σύμβασης στα σχολεία.

Το πρόγραμμα έχει διάρκεια τριών ωρών και συμπεριλαμβάνει ποικίλες δραστηριότητες βιωματικού χαρακτήρα. Μέσα από τις δραστηριότητες αυτές, παρέχονται βασικές γνώσεις για τα δικαιώματα του παιδιού και, ταυτόχρονα, καλλιεργούνται θετικές στάσεις και αξίες που προάγουν τον αλληλοσεβασμό και την αποδοχή.

Μέσα από το πρόγραμμα παροτρύνεται, και ενισχύεται με εκπαιδευτικό υλικό, η συνεχής ενασχόληση των εκπαιδευτικών με τα δικαιώματα του παιδιού και η ανάπτυξη και εφαρμογή σχετικών δράσεων στο επίπεδο της σχολικής μονάδας. Παράλληλα, γίνεται ενημέρωση για τις αρμοδιότητες και τις δράσεις της Επιτρόπου με στόχο, αφενός, την περαιτέρω εδραίωση του Θεσμού στη συνείδηση της κοινωνίας και αφετέρου, στην ενημέρωση σχετικά με τρόπους αξιοποίησης του Θεσμού από τις σχολικές μονάδες και ιδιαίτερα από τα παιδιά.

Κατά τη διάρκεια του 2014 συμμετείχαν στο πρόγραμμα 8 δημοτικά σχολεία, 3 δημόσια νηπιαγωγεία και ένα ιδιωτικό νηπιαγωγείο, από διάφορες επαρχίες της Κύπρου. Συνολικά, συμμετείχαν στο πρόγραμμα γύρω στα 300 παιδιά, αριθμός αυξημένος σε σύγκριση με προηγούμενες χρονιές. Το πρόγραμμα δημοσιοποιείται μόνο μέσα από την ιστοσελίδα της Επιτρόπου (για περισσότερα βλέπε www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα «Στη Δικαιωματοχώρα») ωστόσο, πέραν των 20 σχολείων εξέφρασαν ενδιαφέρον για συμμετοχή γεγονός που αποδεικνύει την απήχηση και την αποτελεσματικότητά του.

1.2.2 Θερινό Εργαστήρι της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού για παιδιά

Το Γραφείο της Επιτρόπου, διοργάνωσε για πέμπτη συνεχή χρονιά το θερινό εργαστήρι για παιδιά ηλικίας 13-17 ετών, με θέμα «Δικαιώματα του Παιδιού». Το εργαστήρι διεξήχθη από τις 7 – 11 Ιουλίου 2014 από τις 9 π.μ. – 1 μ.μ. στο Γραφείο της Επιτρόπου και σε αυτό συμμετείχαν 20 παιδιά.

Το θερινό εργαστήρι συμπεριελάμβανε τρεις ενότητες. Η πρώτη ενότητα αφορούσε την ενημέρωση των παιδιών για τη Σύμβαση. Η δεύτερη ενότητα επικεντρώθηκε σε θέματα που αφορούν την εκφοβιστική συμπεριφορά στο σχολικό περιβάλλον, ενώ, η τρίτη ήταν αφιερωμένη στην προώθηση της εκστρατείας του Συμβουλίου της Ευρώπης «Ένα στα Πέντε» κατά της σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών.

Στην πρώτη ενότητα τα παιδιά είχαν την ευκαιρία να αντιληφθούν τη σημασία των δικαιωμάτων τους και να συσχετίσουν τα δικαιώματά τους με δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στην καθημερινή τους ζωή. Στη δεύτερη ενότητα, τα παιδιά ενημερώθηκαν και ευαισθητοποιήθηκαν για διάφορες πτυχές της εκφοβιστικής συμπεριφοράς. Στην τρίτη ενότητα τα παιδιά ασχολήθηκαν με θέματα που αφορούν στη σεξουαλική κακοποίηση και σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών, διέκριναν περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και εντόπισαν τα κυριότερα συμπτώματα που εμφανίζουν τα παιδιά θύματα.

Σε κάθε ενότητα τα παιδιά αναγνώρισαν τις ανάγκες που πιθανόν να έχει ένα παιδί και τις συνέδεσαν με τις πρόνοιες της Σύμβασης και της εθνικής νομοθεσίας. Παράλληλα, κατέθεσαν εισηγήσεις και ενημερώθηκαν για τις σχετικές δράσεις της Επιτρόπου. Στην αξιολόγηση που διεξάχθηκε μετά το πέρας των δραστηριοτήτων, τα παιδιά εκφράστηκαν με πολύ θετικά σχόλια για τη θεματολογία και τη μεθοδολογία του εργαστηρίου.

1.2.3 Πρόγραμμα επισκέψεων της Επιτρόπου σε σχολεία με τίτλο «Δώσε φωνή στην άποψή σου»

Το πρόγραμμα επισκέψεων της Επιτρόπου στα σχολεία αποσκοπεί στην ενημέρωση και ενδυνάμωση των παιδιών αναφορικά με τα δικαιώματά τους καθώς επίσης, στην προώθηση της ουσιαστικής εφαρμογής τους στο σχολικό περιβάλλον. Οι επισκέψεις παρέχουν την ευκαιρία στην Επίτροπο να διαβουλευτεί με τα παιδιά και τους εκπαιδευτικούς αναφορικά με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η κάθε σχολική μονάδα σε σχέση με τη διασφάλιση και εφαρμογή των δικαιωμάτων του παιδιού. Η διαβούλευση παρέχει τη δυνατότητα στην Επίτροπο να καταγράψει και να συζητήσει τις απόψεις και εισηγήσεις των παιδιών και των εκπαιδευτικών και, παράλληλα, να κατανοήσει την οπτική γωνιά μέσα από την οποία αντιλαμβάνονται και αντιδρούν στις πραγματικότητες που επηρεάζουν τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του παιδιού.

Κατά τις επισκέψεις της εντός του 2014, η Επίτροπος, έδωσε ιδιαίτερη έμφαση σε θέματα που αφορούν το σχολικό εκφοβισμό, τη βίαιη και αντικοινωνική συμπεριφορά καθώς επίσης, σε θέματα που αφορούν τη συνεργασία του σχολείου με τους γονείς, τους τοπικούς φορείς και τις αρμόδιες Υπηρεσίες για την πρόληψη και χειρισμό των εν λόγω θεμάτων. Επιδίωξη της Επιτρόπου είναι η συνεχής και αμφίδρομη επικοινωνία με τις σχολικές μονάδες μέσα από την οποία να διαχέονται εμπειρίες, ιδέες και καλές πρακτικές, τις οποίες η κάθε σχολική μονάδα μπορεί να προσαρμόσει ανάλογα με τις ανάγκες της με στόχο τη διασφάλιση των

δικαιωμάτων του παιδιού στο σχολικό χώρο και όχι μόνο. Για το σκοπό αυτό η Επίτροπος έχει αναρτήσει στον ιστοχώρο της (www.childcom.org.cy στο σύνδεσμο «Βιβλιοθήκη») σειρά από εγχειρίδια, άρθρα και άλλες χρήσιμες πληροφορίες για ενημέρωση των σχολείων και προώθηση σχετικών δράσεων.

Το πρόγραμμα επισκέψεων της Επιτρόπου περιελάμβανε βιωματικά εργαστήρια τα οποία αφορούσαν το σχολικό εκφοβισμό, την πρόληψη της βίαιης συμπεριφοράς στο χώρο του σχολείου και την προώθηση της ουσιαστικής συμμετοχής των παιδιών στη διαδικασία διαμόρφωσης σχετικής πολιτικής από μέρους του σχολείου. Κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων η Επίτροπος συζήτησε με τα παιδιά και τους εκπαιδευτικούς τις γενικές κατευθύνσεις που θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στη διαμόρφωση και υλοποίηση των εν λόγω πολιτικών.

Η Επίτροπος, ανταποκρίθηκε θετικά, στο μέτρο που της επέτρεπε το πρόγραμμα και οι άλλες της υποχρεώσεις, στις περισσότερες από τις προσκλήσεις που έλαβε από σχολεία. Συγκεκριμένα, πραγματοποίησε επισκέψεις στο Λύκειο Δασούπολης, στο Γυμνάσιο Έγκωμης, στο Β΄Δημοτικό Σχολείο Παλιομετόχου, στο Δ΄ Δημοτικό Σχολείο Αγλαντζιάς, στο Α΄Δημοτικό Σχολείο Παλουριώτισσας, στο Λύκειο Αγίου Ιωάννη Λεμεσού, στο ΚΖ΄ Δημοτικό Σχολείο Λεμεσού, στο Γ΄ Νηπιαγωγείο Λατσιών, στο Δημοτικό Σχολείο GCE School of Careers και στο Νηπιαγωγείο «ΜΑΝΑ».

1.3 ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Ο τρίτος πυλώνας, συγκεντρώνει το σύνολο των δράσεων που αναλαμβάνει η Επίτροπος, στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της, με στόχο την ενημέρωση και ενδυνάμωση των παιδιών, τόσο σε ατομικό όσο και σε ομαδικό επίπεδο, προκειμένου να έχουν τη δυνατότητα να διεκδικήσουν και να αξιοποιήσουν αποτελεσματικά το ρόλο τους, ως ενεργοί πολίτες, στα κοινωνικά πλαίσια όπου είναι ενταγμένα.

Η πραγμάτωση του δικαιώματος κάθε παιδιού να έχει άποψη, να την εκφέρει και αυτή να ακούεται, σε σχέση με κάθε θέμα που το αφορά, προϋποθέτει την ενημέρωση και ενδυνάμωσή του, τη διαμόρφωση, δηλαδή, συνθηκών μέσα στις οποίες τα παιδιά θα έχουν τη δυνατότητα να αποκτήσουν γνώσεις, να καλλιεργήσουν δεξιότητες συμμετοχής και να διαμορφώσουν στάσεις ενεργού εμπλοκής και συμμετοχής. Η ενημέρωση και ενδυνάμωση ουσιαστικά αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της συμμετοχής και, για τούτο, η Επίτροπος επιδεικνύει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην ανάπτυξη και προώθηση σχετικών δράσεων και προγραμμάτων. Στην κατεύθυνση αυτή κινούνται και πολλές από τις παρεμβάσεις της προς κρατικούς αξιωματούχους, στις οποίες υπογραμμίζει ότι, η αξιολόγηση του τι είναι το συμφέρον για ένα παιδί, συνεπάγεται προηγούμενη ενημέρωση και διαβούλευση με το ίδιο το παιδί.

Παράλληλα, η Επίτροπος ενισχύει και στηρίζει θεσμικά όργανα αιρετής αντιπροσώπευσης παιδιών, όπως είναι η Παγκύπρια Συντονιστική Επιτροπή Μαθητών (ΠΣΕΜ), τα Κεντρικά Μαθητικά Συμβούλια (ΚΜΣ) και η Παιδοβουλή. Η Επίτροπος διατηρεί στενή συνεργασία με τα όργανα αυτά, πραγματοποιεί τακτικές συναντήσεις και διαβουλεύεται συχνά μαζί τους, για θέματα τα οποία εξετάζει.

Τα διαδραστικά εκπαιδευτικά προγράμματα για παιδιά, τα οποία οργανώνει και προσφέρει η Επίτροπος, ενισχύουν ακόμη περισσότερο την προσπάθειά της να συμβάλει στην ενδυνάμωση των παιδιών. Κορωνίδα των δράσεων της Επιτρόπου για ενδυνάμωση των παιδιών και ενίσχυση της συμμετοχής τους είναι η λειτουργία της Ομάδας Εφήβων Συμβούλων (ΟΕΣ) της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, η οποία συστάθηκε για πρώτη φορά με πρωτοβουλία της Επιτρόπου το 2010.

1.3.1 Ομάδα Εφήβων Συμβούλων της Επιτρόπου (ΟΕΣ).

Η Επίτροπος κρίνοντας ότι, η Ομάδα Εφήβων Συμβούλων (ΟΕΣ) αποτελεί ένα πετυχημένο πρόγραμμα επικοινωνίας και διαβούλευσης με παιδιά και ταυτόχρονα, ένα σημαντικό εργαλείο για το θεσμό, προώθησε τη νομοθετική κατοχύρωσή της, με τον περί Επιτρόπου

Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού (Τροποποιητικό) Νόμο του 2014 [44(Ι)/2014] που τέθηκε σε ισχύ στις 11.4.2014. Σημειώνεται ότι η ΟΕΣ συστάθηκε το 2010 με πρωτοβουλία της Επιτρόπου και λειτουργούσε με βάση απόφαση της Επιτρόπου.

Συνοπτικά, σύμφωνα με το νέο Άρθρο 13 του εν λόγω Νόμου καθορίζεται η σύσταση της ΟΕΣ από παιδιά ηλικίας από 13 – 17 ετών, οι οποίοι εκπροσωπούν, κατά το δυνατό, ισορροπημένα την κυπριακή κοινωνία από απόψεως γεωγραφικής κάλυψης, φύλου, ηλικίας, εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών πεποιθήσεων, πολιτισμικών καταβολών και κοινωνικών ομάδων, περιλαμβανομένων παιδιών με αναπηρίες. Στην ΟΕΣ θα μετέχει, εάν είναι δυνατόν, τουλάχιστον ένας εκπρόσωπος της Παιδοβουλής και ένας της ΠΣΕΜ. Η διαδικασία επιλογής, ο τρόπος λειτουργίας, η διάρκεια και ο τρόπος ανανέωσης της θητείας καθώς και άλλα θέματα που αφορούν την ομαλή και αποτελεσματική λειτουργία της ΟΕΣ, καθορίζονται με κατευθυντήριες γραμμές που καταρτίζονται από την Επίτροπο σε διαβούλευση με την ΟΕΣ.

Αναφορικά με την επιλογή εφήβων για τη στελέχωση της ΟΕΣ η Επίτροπος κατέθεσε υπόμνημα στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, σύμφωνα με το οποίο η διαδικασία επιλογής ξεκινά με τη δημοσιοποίηση της πρόσκλησης προς τα παιδιά, περί τις αρχές Οκτωβρίου εκάστου έτους για να ολοκληρωθεί, το πολύ, σε διάστημα τριών μηνών. Στη διαδικασία επιλογής συμμετέχει ομάδα Λειτουργών του Γραφείου της Επιτρόπου και μέλη της προηγούμενης ΟΕΣ, ώστε να διασφαλίζεται το κριτήριο της αξιοκρατίας και της διαφάνειας.

Η σύσταση της ΟΕΣ για το έτος 2014 προκηρύχτηκε με εγκύκλιο η οποία αναρτήθηκε από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (αρ. φακ. 11.11.05.6 ημερ. 18.10.2013). Η δράση της ΟΕΣ ξεκίνησε με μια εισαγωγική συνάντηση στην οποία οι έφηβοι έλαβαν ένα βασικό θεωρητικό υπόβαθρο σχετικά με τις Αρχές και τις πρόνοιες της Σύμβασης και ενημερώθηκαν για τη λειτουργία του Θεσμού. Συζητήθηκε ο τρόπος λειτουργίας της ομάδας και τα θέματα με τα οποία τα μέλη επιθυμούσαν να ασχοληθούν κατά τη θητεία τους.

Όλες οι συναντήσεις της ΟΕΣ είχαν την ίδια δομή στη βάση της οποίας οι έφηβοι λάμβαναν πληροφόρηση για το θέμα που θα διαβουλεύονταν με την Επίτροπο, μέσα από βιωματικά εργαστήρια, ώστε να διαμορφώνουν τεκμηριωμένες απόψεις στη βάση των δικαιωμάτων του παιδιού. Μετά το πέρας κάθε συνάντησης αναρτώνται στην ιστοσελίδα της Επιτρόπου (www.childcom.org.cy στο σύνδεσμο «Ομάδα Εφήβων Συμβούλων») η περιγραφή και τα αποτελέσματα της συνάντησης.

Το πρώτο θέμα με το οποίο ασχολήθηκε η ΟΕΣ το 2014 ήταν τα δικαιώματα του παιδιού στην οικογένεια και ο θετικός γονικός ρόλος. Στην εν λόγω συνάντηση, η διαβούλευση των μελών της ΟΕΣ με την Επίτροπο επικεντρώθηκε, κυρίως, γύρω από τις αδυναμίες, τα εμπόδια, τις ευθύνες και τις προϋποθέσεις διασφάλισης των δικαιωμάτων του παιδιού στο οικογενειακό πλαίσιο καθώς, επίσης, το ρόλο που το κράτος θα μπορούσε να διαδραματίσει ώστε να παρέχει στήριξη προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση. (Για τις απόψεις της ΟΕΣ για το θέμα βλέπε, Μέρος Β΄, σημείο 2.4 παρούσας Έκθεσης).

Το επόμενο θέμα με το οποίο η Επίτροπος διαβουλεύτηκε με την ΟΕΣ ήταν τα δικαιώματα των παιδιών μεταναστών στο σχολείο. Κατά τη διαβούλευση, τα μέλη της ΟΕΣ επεσήμαναν το μέγεθος του φαινομένου στη σχολική πραγματικότητα. (Για τις απόψεις της ΟΕΣ για το θέμα βλέπε, Μέρος Β΄, σημείο 6.3 παρούσας Έκθεσης).

Η τρίτη συνάντηση της ΟΕΣ αφορούσε το θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών. Η διαβούλευση των μελών της ΟΕΣ με την Επίτροπο επικεντρώθηκε, κυρίως, γύρω από μέτρα πρόληψης και αντιμετώπισης των περιστατικών σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης σε επίπεδο παιδιού, οικογένειας, σχολείου, κοινωνίας και πολιτείας. Τα μέλη της ΟΕΣ επεσήμαναν ιδιαίτερα την έλλειψη ενημέρωσης των παιδιών και εξέφρασαν την αγωνία και τους προβληματισμούς τους όσον αφορά το ευρύτερο πλαίσιο της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. (Για τις απόψεις της ΟΕΣ για το θέμα βλέπε, Μέρος Β΄, σημείο 3.2 παρούσας Έκθεσης).

Στην τελευταία συνάντηση η ΟΕΣ του 2014 ασχολήθηκε με το δικαίωμα στη συμμετοχή στο σχολικό περιβάλλον. Από τη συνάντηση διαφάνηκε ότι ο βαθμός συμμετοχής των παιδιών στο σχολικό περιβάλλον είναι σε χαμηλό επίπεδο ενώ, ταυτόχρονα, η κουλτούρα που επικρατεί στα σχολεία δεν προωθεί και δεν υποστηρίζει την ενεργό συμμετοχή. Από όσα ανέφεραν τα μέλη της ΟΕΣ, ήταν σαφές ότι η παρούσα μορφή που λαμβάνει η συμμετοχή των παιδιών δεν είναι ουσιαστική καθότι, το επίπεδο ανάμιξης και ιδιοκτησίας των παιδιών στις δράσεις στις οποίες συμμετέχουν είναι σχεδόν ανύπαρκτο. (Για τις απόψεις της ΟΕΣ για το θέμα βλέπε, Μέρος Β΄, σημείο 4.1.1 παρούσας Έκθεσης).

Πέραν των προγραμματισμένων συναντήσεων, τα μέλη της ΟΕΣ, είχαν την ευκαιρία να διαβουλευτούν για το θέμα του σχολικού εκφοβισμού με τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού (για περισσότερα βλέπε Μέρος Β΄, σημείο 5.2 παρούσας Έκθεσης), και να συμμετάσχουν σε εκδηλώσεις ευαισθητοποίησης για το εν λόγω θέμα (για περισσότερα βλέπε Μέρος Β΄ σημείο 5.3 παρούσας Έκθεσης). Επιπλέον, τα μέλη της ΟΕΣ συμμετείχαν ενεργά στην επετειακή εκδήλωση για την υιοθέτηση της Σύμβασης στις 20 Νοεμβρίου 2014 καθώς επίσης, στο πρόγραμμα «Ι' M SET» που αφορά στην εφαρμογή υποχρεωτικής σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης για έφηβους στην Κύπρο» (για περισσότερα βλέπε Μέρος Β΄ σημείο 3.6.2.2 και 3.6.2.3 παρούσας Έκθεσης αντίστοιχα).

Ο τέταρτος πυλώνας της δράσης της Επιτρόπου, στόχο έχει να δώσει τη δυνατότητα στα παιδιά να έχουν πληροφόρηση, ώστε να μπορούν να συμμετέχουν αποτελεσματικά σε διαδικασίες που τα αφορούν, ενώπιον οποιασδήποτε διοικητικής ή δικαστικής Αρχής, μέσω εκπροσώπησης του συμφέροντός τους από την Επίτροπο.

Η Επίτροπος, με δικηγόρους που έχουν εκπαιδευτεί κατάλληλα από το Γραφείο της, εκπροσωπεί τα παιδιά σε διοικητικές και δικαστικές διαδικασίες στις οποίες τυχόν εμπλέκονται και/ή επηρεάζονται, όπως, κυρίως, υποθέσεις γονικής μέριμνας, όπου υπάρχει σύγκρουση μεταξύ του συμφέροντος των γονιών και του παιδιού ή όταν λόγω της μεταξύ των γονιών αντιπαλότητας, οι τελευταίοι, αδυνατούν να διασφαλίσουν το συμφέρον του παιδιού τους. Μεριμνά ώστε, τα παιδιά, να ενημερώνονται για το δικαίωμα τους να εκφέρουν τη δική τους άποψη και να αξιώνουν όπως αυτή ληφθεί υπόψη από τις αρμόδιες Αρχές και όπως, τα δικαιώματά των παιδιών, διασφαλίζονται καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας.

Η νομική βάση για τη νομική εκπροσώπηση παιδιών από την Επίτροπο πηγάζει από τα Άρθρα 3,9 και 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Άσκηση των Δικαιωμάτων του Παιδιού, η οποία έχει ενσωματωθεί στην εθνική νομοθεσία με το Νόμο 23 (III)/ 2005, από τους περί Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Νόμους του 2007

1.4 ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΤΟΥΣ ΣΕ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΠΟΥ ΤΑ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ

και 2014 [Ν.74(Ι)/2007 και Ν. 44(Ι)/2014]», Άρθρο 4(1) (ε), (ζ) και(η), τον περί Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού (Διορισμός του Επιτρόπου από το Δικαστήριο ως Αντιπρόσωπος Παιδιού) Διαδικαστικό Κανονισμό του 2014 και άλλους ειδικούς Νόμους που παρέχουν στην Επίτροπο την αρμοδιότητα εκπροσώπησης ανηλίκων σε δικαστικές ή άλλες διαδικασίες (διοικητικές, προδικαστικές κ.α). Οι ειδικοί Νόμοι είναι ο περί Πρόληψης και Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος του 2014 [Ν. 60(Ι)/2014], πιο συγκεκριμένα, το Άρθρο 38 (1) και το Άρθρο 41 και, ο περί Πρόληψης και Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμος του 2014 [Ν.91(Ι)/2014], πιο συγκεκριμένα, το Άρθρο 33 (1) και το Άρθρο 42(1).

Βασικό νομικό εργαλείο για την Επίτροπο για την προάσπιση και προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού είναι η Σύμβαση, η οποία έχει ενσωματωθεί στην εθνική νομοθεσία με το Νόμο 243/1990. Ιδιαίτερα σχετικά είναι τα Άρθρα 3,9,12,18 και 19 της Σύμβασης. Σύμφωνα με τη νομολογία δυνάμει της Σύμβασης, το Άρθρο 3 εισάγει τη Γενική Αρχή Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού, η οποία πρέπει να εφαρμόζεται ως αυτόνομο δικαίωμα αλλά και σαν γενική αρχή σε σχέση με την εφαρμογή όλων των άλλων δικαιωμάτων του παιδιού που κατοχυρώνονται με τη Σύμβαση.

Η Επίτροπος, κατόπιν σχετικών αποφάσεων του Οικογενειακού Δικαστηρίου, ενεργώντας σύμφωνα με το Άρθρο 4(1)(ζ) και (η) του θεσμικού Νόμου, ανέλαβε μέσα στο 2014 την εκπροσώπηση δύο παιδιών σε υποθέσεις που αφορούσαν δικαστική αντιπαράθεση των δύο γονιών για θέματα γονικής μέριμνας. Όπως και σε κάθε άλλη ανάλογη περίπτωση, στόχος της νομικής εκπροσώπησης των παιδιών από την Επίτροπο ήταν η προετοιμασία τους, μέσω της απαραίτητης πληροφόρησης, αλλά και η παροχή εκείνων των διευκρινίσεων που θα τους επέτρεπαν να αποκτήσουν καθαρή εικόνα, αναφορικά με τις πιθανές συνέπειες της συμμόρφωσης με τις απόψεις τους και τις πιθανές συνέπειες οποιασδήποτε ενέργειας από τον αντιπρόσωπο, προκειμένου αυτά να μπορέσουν να συμμετέχουν στη διαδικασία, εκφέροντας τη δική τους άποψη για το επίδικο θέμα. Ταυτόχρονα, η Επίτροπος, μέσω δικηγόρου, εμφανίστηκε στο Δικαστήριο εκπροσωπώντας το συμφέρον των παιδιών.

AUSTERITY BITES:
Children's Voices

Το Δίκτυο Ευρωπαίων Επιτρόπων για τα Παιδιά (European Network of Ombudspersons for Children-ENOC), στο οποίο ο Θεσμός της Επιτρόπου κατέστη πλήρες μέλος το 2008, αποτελεί ένα μη-κερδοσκοπικό δίκτυο ανεξάρτητων εθνικών οργανισμών για τα δικαιώματα των παιδιών (Independent Children's Rights Institutions-ICRIs). Ιδρύθηκε το 1997 στη Νορβηγία, με απώτερο στόχο την προώθηση και προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών, όπως αυτά κατοχυρώνονται από τη Σύμβαση. Συγκεκριμένα, λειτουργεί ως δίκτυο για ανταλλαγή πληροφοριών και επαγγελματικής υποστήριξης μεταξύ των μελών του, προωθεί το σχεδιασμό στρατηγικών για την καλύτερη εφαρμογή της Σύμβασης, προωθεί την ίδρυση νέων ανεξάρτητων εθνικών οργανισμών, προσφέροντας στήριξη σε τέτοιες πρωτοβουλίες και, τέλος, ενθαρρύνει την επαφή και αλληλοϋποστήριξη μεταξύ των διαφόρων ICRIs και δικτύων από όλο τον κόσμο. Σήμερα αριθμεί 41 μέλη-ανεξάρτητους εθνικούς οργανισμούς για τα δικαιώματα των παιδιών, από 33 χώρες μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Στις 22 Οκτωβρίου 2014 διεξήχθη στο Εδιμβούργο, το 18ο Ετήσιο Συνέδριο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Επιτρόπων για Παιδιά, με θέμα «Οι επιπτώσεις της λιτότητας και της φτώχειας στην πραγμάτωση των δικαιωμάτων των παιδιών και των εφήβων». Στα πλαίσια ου Συνεδρίου, δόθηκε βήμα στην άποψη των ίδιων των παιδιών, σχετικά με το

2 ΔΙΚΤΥΟ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ (ENOC)

υπό συζήτηση θέμα. Πιο συγκεκριμένα, προβλήθηκαν 32 ταινίες μικρού μήκους τις οποίες έφτιαξαν παιδιά, χρησιμοποιώντας διαφορετικές τεχνικές, σε συνεργασία με τα Γραφεία οκτώ Ευρωπαίων Επιτρόπων. Κάθε ταινία αποτύπωνε, με τη βοήθεια εικόνων, φωτογραφιών, ηχητικών, κινούμενων σχεδίων και άλλων δημιουργικών εργαλείων, την άποψη των παιδιών δημιουργών, όσον αφορά την επίδραση των μέτρων λιτότητας στη ζωή τους.

Η Επίτροπος, η οποία διετέλεσε πρόεδρος του Δικτύου την περίοδο Οκτώβριος 2012-Οκτώβριος 2013, κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου, παρουσίασε Πρόγραμμα που ανέπτυξε, τη σχολική χρονιά 2013-2014, σε συνεργασία με την ΟΕΣ, κατά του σχολικού εκφοβισμού. Το συγκεκριμένο Πρόγραμμα, θεμελιώθηκε στην έμπρακτη εφαρμογή του δικαιώματος των παιδιών στη συμμετοχή, αναπτύχθηκε σε σειρά από δράσεις και είχε τελικό στόχο την ενδυνάμωση των ίδιων των παιδιών και τη δυναμική τους συμμετοχή στη διαμόρφωση της επίσημης πολιτικής κατά του σχολικού εκφοβισμού, αλλά και στην προσπάθεια ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού σχετικά με το μεγάλο αυτό κοινωνικό πρόβλημα.

Στις 24 Οκτωβρίου πραγματοποιήθηκε η Γενική Συνέλευση του Δικτύου στο κτήριο του Κοινοβουλίου της Σκωτίας. Στα πλαίσια της Γενικής Συνέλευσης του Δικτύου, εγκρίθηκε στις 24/10/2014 από τους Επιτρόπους, επίσημη Δήλωση με θέμα «Παιδιά και Λιτότητα: Θέλουμε να συνεισφέρουμε στο όραμα για τη διαμόρφωση ενός λαμπρού μέλλοντος στις πόλεις που ζούμε. Μπορούμε να το επιτύχουμε αυτό εν καιρώ κρίσης;» Η Δήλωση επικεντρώνεται στις δυσμενείς επιπτώσεις που έχει η οικονομική κρίση σε ότι αφορά το παρόν και το μέλλον των παιδιών και, ευρύτερα, στη δυνατότητά τους να απολαμβάνουν το πλήρες φάσμα των δικαιωμάτων τους. Το πλήρες κείμενο της Δήλωσης βρίσκεται αναρτημένο στα ελληνικά και στα αγγλικά, στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο «ENOC/18th Annual Conference, Scotland (22-24/10/2014)».

Η λειτουργία του Θεσμού τα πρώτα χρόνια εφαρμογής του περί Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Νόμου [74/(Ι)/2007], κρίνεται επιτυχημένη σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Αυτή η επιτυχία επιβεβαιώνεται από την αυξανόμενη προστασία των παιδιών και το σεβασμό των δικαιωμάτων τους- μέσω του ελεγκτικού ρόλου της Επιτρόπου-, την αυξημένη ευαισθητοποίηση γενικότερα, τόσο των αρμοδίων Αρχών όσο και των πολιτών σε ότι αφορά στην προστασία των παιδιών και των δικαιωμάτων τους αλλά και από την σημαντική παρουσία της Επιτρόπου σε ευρωπαϊκούς και διεθνείς Οργανισμούς και Δίκτυα (για περισσότερα βλέπε Μέρος Ά, κεφ. 2 παρούσας Έκθεσης).

Στα πλαίσια της εμπειρίας που έχει αποκτηθεί, διεφάνηκε ότι ο θεσμικός Νόμος χρήζει πλέον τροποποιήσεων, έτσι ώστε να απαλειφθούν ρυθμίσεις που κρίνονται ασύμβατες με τα διεθνή επίπεδα ως προς την ανεξαρτησία του Θεσμού και παράλληλα, να θεσμοθετηθούν με νομοθεσία πρακτικές που στοχεύουν στην ενδυνάμωση των παιδιών και την εμπέδωση της ουσιαστικής συμμετοχής τους στη λειτουργία του Θεσμού, οι οποίες ήδη εφαρμόζονται από την Επίτροπο μέσα στο πιο πάνω πλαίσιο.

Για τούτο, η Επίτροπος προέβηκε το 2012 στην κατάρτιση Νομοσχεδίου για τροποποίηση του θεσμικού Νόμου, το οποίο προώθησε στην Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών

ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

3

Ασφαλίσεων για σχετική διαβούλευση. Η διαβούλευση συνεχίστηκε το 2013, έχοντας ως στόχο την προώθηση του Νομοσχεδίου στο Υπουργικό Συμβούλιο και την κατάθεσή του στη Βουλή των Αντιπροσώπων.

Οι προτεινόμενες τροποποιήσεις στηρίχθηκαν στην εμπειρία που αποκτήθηκε με την εφαρμογή του Νόμου και τη λειτουργία του Θεσμού κατά τα πρώτα χρόνια από τη σύσταση του, ιδιαίτερα, με την υιοθέτηση καλών πρακτικών που εφαρμόζονται σε αντίστοιχους Θεσμούς άλλων χωρών και είναι απολύτως αναγκαίες για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας του Θεσμού, (θέμα το οποίο έχει επισημανθεί σε όλες τις ετήσιες Εκθέσεις της Επιτρόπου), καθώς και για την περαιτέρω ανάπτυξη και εμπέδωση του Θεσμού. Οι κυριότερες τροποποιήσεις αφορούν τα άρθρα 10 και 12 και την προσθήκη των νέων άρθρων 13, 13Α, 13Β και 13Γ.

Ειδικότερα όσον αφορά την προτεινόμενη τροποποίηση του Άρθρου 10, που αφορά στο διορισμό και στη θητεία του Επιτρόπου, στόχος είναι όπως, σε περίπτωση που το ίδιο πρόσωπο διορίζεται και ως Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού και ως Επίτροπος δυνάμει άλλου Νόμου ή πράξης του Προέδρου της Δημοκρατίας, να διασφαλίζεται από απόψεως τόσο του τρόπου διορισμού όσο και θητειών, ότι δεν διακυβεύεται, άμεσα ή έμμεσα, με οποιοδήποτε τρόπο η ανεξαρτησία του Επιτρόπου Προστασίας Δικαιωμάτων του Παιδιού, όπως αυτή επιμελώς διασφαλίζεται από τον ίδιο το Νόμο 74(Ι)/2007 (ίδετε πχ άρθρα 15, 8). Πιο συγκεκριμένα είναι, απόλυτα αναγκαίο, για σκοπούς διασφάλισης της ανεξαρτησίας του Θεσμού, σε περίπτωση διπλού διορισμού, ο τερματισμός του ενός διορισμού να μην επηρεάζει ή επιφέρει αυτόματα και τερματισμό του άλλου, καθώς επίσης και οι θητείες του Επιτρόπου δυνάμει άλλου Νόμου ή Πράξης του Προέδρου της Δημοκρατίας, να μην επηρεάζουν, με οποιοδήποτε τρόπο τις θητείες του Επιτρόπου Προστασίας του Παιδιού, οι οποίες βέβαια σε κάθε περίπτωση δεν πρέπει να υπερβαίνουν τα δώδεκα έτη (όπως προνοεί ο υφιστάμενος Νόμος).

Σε ότι αφορά την προτεινόμενη τροποποίηση του Άρθρου 12, που αφορά τον τρόπο στελέχωσης του ΓΕΠ, αυτή στόχο έχει να διασφαλίσει ότι το ΓΕΠ θα μπορεί να στελεχώνεται από προσωπικό που θα ανήκει στο ΓΕΠ και να μην εξαρτάται αποκλειστικά από αποσπάσεις δημοσίων υπαλλήλων και εκπαιδευτικών λειτουργών γεγονός που υποσκάπτει την ανεξαρτησία του θεσμού αλλά και θέτει σε κίνδυνο τη διαρκώς αποκτούμενη εμπειρία και συνέχιση της λειτουργίας του. Οι διατάξεις αυτές είναι απαραίτητες και αποτελούν συστατικό στοιχείο της ανεξαρτησίας του Θεσμού σύμφωνα με τις Αρχές των Παρισίων και το Γενικό Σχόλιο Αρ. 2 της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του

Παιδιού. Ήταν, επίσης, μέρος των Συστάσεων της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού στις Τελικές Παρατηρήσεις της αναφορικά με την εξέταση της Συνδυασμένης 3ης και 4ης Έκθεσης της Κύπρου για την εφαρμογή της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (CRC/C/CYP/CO/3-4, 15/6/2012), ιδιαίτερα παράγραφοι 13 και 14. Με το εδάφιο (2) του Άρθρου γίνεται πρόνοια ώστε να μη μπορεί να εφαρμοστεί μέχρις ότου οι δημοσιονομικές συνθήκες το επιτρέψουν.

Σε ότι αφορά το νέα άρθρα 13, 13Α, 13Β και 13Γ σκοπό έχουν την κατάργηση της υφιστάμενης Συμβουλευτικής Επιτροπής, αφού στην πράξη διαφάνηκε ότι, με την παρούσα σύνθεση της, δεν είχε ρόλο να διαδραματίσει δεδομένου ότι, στην ουσία, απαρτίζεται από Υπηρεσίες οι οποίες υπόκεινται στον έλεγχο (monitoring) του Επιτρόπου σε ότι αφορά στην προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών, και, ως τέτοιες, δεν μπορούν να ασκούν συμβουλευτική προς τον Επίτροπο αρμοδιότητα, ενώ, αντίθετα, απουσιάζει από το Νόμο συμβουλευτική επιτροπή που να απαρτίζεται από εφήβους, διασφαλίζοντας έτσι το δικαίωμα των παιδιών σε συμμετοχή, πρακτική που εφαρμόζεται στις πλείστες ευρωπαϊκές χώρες. Σαν τέτοια θεσμοθετείται τώρα η ΟΕΣ την οποία ήδη λειτουργεί η Επίτροπος. Επιπρόσθετα, γίνεται πρόνοια για θεσμοθέτηση της πρακτικής που ακολουθεί η Επίτροπος, όπως επιβάλλεται από τα διεθνή πρότυπα, για διαβούλευση

με οργανωμένα σύνολα παιδιών, με εξειδικευμένες ομάδες παιδιών που συστήνονται ad hoc ανάλογα με συγκεκριμένο θέμα καθώς και με μη κυβερνητικές οργανώσεις που ασχολούνται με θέματα που αφορούν τα παιδιά.

Η Υπουργός Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων προώθησε το Νομοσχέδιο στο Υπουργικό Συμβούλιο το οποίο κατατέθηκε στη Βουλή των Αντιπροσώπων μέσα στο 2014, ψηφίστηκε σε Νόμο [Ο περί Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού (Τροποποιητικός) Νόμος του 2014] [44(Ι)/2014] και τέθηκε σε ισχύ στις 11.4.2014.

Επιπρόσθετα, το Ανώτατο Δικαστήριο, με απόφαση του στις 19/11/2014, εξέδωσε Διαδικαστικό Κανονισμό (ο περί Επιτρόπου Προστασίας Δικαιωμάτων του Παιδιού (Διορισμός Επιτρόπου από το Δικαστήριο ως Αντιπρόσωπος Παιδιού) Διαδικαστικός Κανονισμός του 2014) όσον αφορά τη νομική εκπροσώπηση παιδιού, από την Επίτροπο, σε περιπτώσεις όπου αυτό είναι διάδικος ή που επηρεάζεται το ίδιο και το συμφέρον του, σε οποιαδήποτε δικαστική διαδικασία.

Σύμφωνα με το άρθρο 3 του εν λόγω Διαδικαστικού Κανονισμού, το Δικαστήριο δύναται: «αφού προηγουμένως λάβει υπόψη του τυχόν ενστάσεις που υποβληθούν και αφού ακούσει και λάβει υπόψη τις απόψεις του επηρεαζόμενου παιδιού, ανάλογα με την ηλικία, ωριμότητα και τη δυνατότητα αντίληψής του, τις απόψεις των διαδίκων και τις απόψεις του προσώπου που έχει τη γονική μέριμνα του παιδιού, και εφόσον κρίνει ότι εξυπηρετείται το συμφέρον του παιδιού, να διορίσει με διάταγμα τον Επίτροπο ως αντιπρόσωπο του παιδιού με σκοπό την εκπροσώπηση του παιδιού και των συμφερόντων του στη συγκεκριμένη δικαστική διαδικασία και την καταχώρηση ή υποβολή από τον Επίτροπο εγγράφων προτάσεων, όπου αυτό ενδείκνυται».

Η απόφαση του Δικαστηρίου για διορισμό του Επιτρόπου ως αντιπρόσωπο του Παιδιού μπορεί να προκύψει είτε κατόπιν αυτεπάγγελτης απόφασης από το Δικαστήριο, είτε κατόπιν αίτησης από: (α) τον Επίτροπο, (β) το παιδί που είναι διάδικος ή επηρεάζεται, αυτοπροσώπως, (γ) το Διευθυντή Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας, δ) γονέα ή πρόσωπο που έχει τη γονική μέριμνα (για περιπτώσεις νομικής εκπροσώπησης παιδιών κατά το 2014 βλέπε στο Μέρος Α΄, σημείο 1.4 παρούσας Έκθεσης).

ΜΕΡΟΣ Β΄

1

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού, την οποία η Κύπρος έχει κυρώσει το 1991 μετά τη ψήφιση του Νόμου 243/1990, αποτελεί το θεμελιώδες κείμενο, πάνω στο οποίο εδράζεται η δράση της Επιτρόπου για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού.

Η Σύμβαση καθορίζει το πλαίσιο μέσα στο οποίο, η πολιτεία, δεσμεύεται να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες, προκειμένου, να δημιουργήσει τις ευκαιρίες και τη δυνατότητα σε όλα τα παιδιά να απολαύσουν τα δικαιώματά τους. Η Σύμβαση υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, στις 20 Νοεμβρίου 1989 και κατέστη μέρος του Διεθνούς Δικαίου το 1990.

Η υιοθέτηση της Σύμβασης αποτελεί, για πολλούς λόγους, την απαρχή μιας νέας εποχής. Αναγνωρίζει το παιδί όχι ως ενήλικα εν τω γίγνεσθαι, αλλά ως μια πλήρη και διακριτή προσωπικότητα, με εγγενή αξιοπρέπεια και δικαιώματα. Η Σύμβαση θέτει στο επίκεντρο το παιδί, αφενός δε, καθορίζει ότι όλες οι ενέργειες πρέπει να λαμβάνονται προς το συμφέρον του και αφετέρου, αναγνωρίζει στο παιδί το δικαίωμα να εκφέρει άποψη και αυτή να λαμβάνεται υπόψη.

Κάτω από τη Σύμβαση, τα δικαιώματα του παιδιού δε συνιστούν πλέον επιλογή, αλλά δημιουργούν υποχρεώσεις και ευθύνες, που όλοι μας οφείλουμε να προασπίζουμε, να τιμούμε και να σεβόμαστε.

Στη Σύμβαση, δεν υπάρχει ιεράρχηση των δικαιωμάτων, αλλά όλα τα δικαιώματα

Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΤΟ ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ · Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΓΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

θεωρούνται σημαντικά και απαραίτητα, για την πλήρη ανάπτυξη του παιδιού. Η Σύμβαση υποδεικνύει ότι, κάθε παιδί είναι εξίσου σημαντικό. Λαμβάνει υπόψη την πραγματικότητα κάθε παιδιού: ακόμη και του παιδιού που δεν το έχει αγγίξει η κοινωνική και τεχνολογική πρόοδος, του ευάλωτου παιδιού και του παιδιού στο περιθώριο. Ταυτόχρονα, η Σύμβαση αναγνωρίζει την κρατική υποχρέωση για την πλήρη εφαρμογή των δικαιωμάτων του παιδιού. Δεσμεύει το κράτος να υιοθετήσει όλα τα απαραίτητα μέτρα, για την προώθηση και προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού, τα οποία επιβάλλεται να είναι στο κέντρο της εθνικής πολιτικής διάταξης.

Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, το όργανο των Ηνωμένων Εθνών που είναι επιφορτισμένο με την παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης σε κάθε κράτος μέλος, θέλοντας ακριβώς να υπογραμμίσει τον ενοποιητικό χαρακτήρα που διέπει τη Σύμβαση, έχει καθορίσει τέσσερις Βασικές Αρχές (που αντλούνται από τις πρόνοιες των Άρθρων 2, 3, 6 και 12) που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, ως καθοδηγητικές, για την εφαρμογή όλων των υπολοίπων Άρθρων της Σύμβασης ξεχωριστά. Αυτές είναι:

Η Αρχή του Δικαιώματος στη Ζωή, στην Επιβίωση και στην Ανάπτυξη: Το δικαίωμα του παιδιού στη ζωή και την ανάπτυξη είναι ένα από τα θεμελιώδη δικαιώματά του. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη, έχουν την υποχρέωση να λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα, προκειμένου να διασφαλίζουν το εγγενές δικαίωμα του παιδιού στη ζωή.

Η Αρχή της Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού: Σύμφωνα με την Αρχή αυτή, κάθε ενέργεια που λαμβάνεται με σημείο αναφοράς το παιδί (ή ομάδα παιδιών), θα πρέπει να λαμβάνει πρώτα και πάνω από όλα υπόψη, το συμφέρον του ίδιου του παιδιού (ή της ομάδας παιδιών).

Η Αρχή της Συμμετοχής: Με βάση την Αρχή αυτή, κάθε παιδί έχει δικαίωμα να λαμβάνει πληροφόρηση σχετικά με ότι το αφορά, αλλά και να του παρέχονται όλες εκείνες οι ευκαιρίες, που θα του επιτρέψουν να διαμορφώσει τις δικές του απόψεις, σε σχέση με τα θέματα αυτά. Το παιδί, θα πρέπει να έχει την ευκαιρία, όχι μόνο να εκφέρει ελεύθερα τις απόψεις του, αλλά αυτές να ακούγονται και να λαμβάνονται υπόψη, ανάλογα με την ηλικία και το βαθμό της ωριμότητάς του, στα πλαίσια των διαδικασιών λήψεως αποφάσεων.

Αρχή της Μη Διάκρισης: Σύμφωνα με την οποία, κάθε παιδί έχει δικαίωμα να απολαμβάνει, χωρίς καμιά διάκριση, όλα τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται από τη Σύμβαση και τα Κράτη έχουν υποχρέωσή τους να εξασφαλίζουν ότι, όλα τα παιδιά που βρίσκονται στην επικράτειά τους, έχουν τη δυνατότητα να τα απολαύσουν.

2

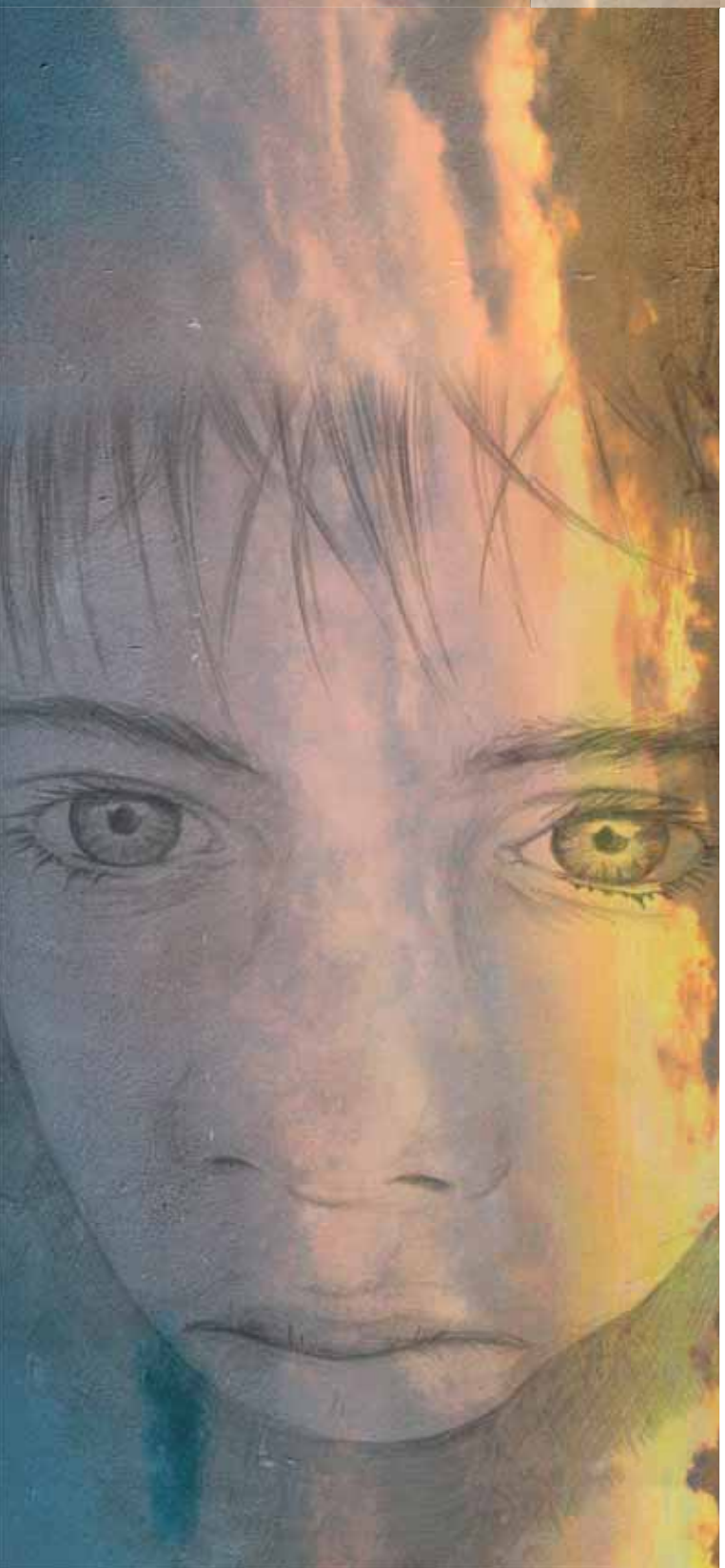

Εισαγωγικά

Η Σύμβαση, υπογραμμίζει τον κεντρικό ρόλο της οικογένειας στο πλαίσιο της κοινωνίας. Αποδίδει στην οικογένεια πρωταρχικό ρόλο στα πλαίσια της ανατροφής του παιδιού, αναγνωρίζοντας ότι, «είναι η θεμελιώδης μονάδα της κοινωνίας και το φυσικό περιβάλλον για την ανάπτυξη και την ευημερία όλων των μελών της, και ιδιαίτερα των παιδιών». Παράλληλα, αναγνωρίζει ότι, «το παιδί για την αρμονική ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, πρέπει να μεγαλώνει μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον, σ' ένα κλίμα ευτυχίας, αγάπης και κατανόησης». Το Άρθρο 18 (2) της Σύμβασης αναφέρεται στην υποχρέωση όλων των συμβαλλόμενων Κρατών να «παρέχουν την κατάλληλη βοήθεια στους γονείς και στους νόμιμους εκπροσώπους του παιδιού, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους για την ανατροφή του παιδιού, και εξασφαλίζουν τη δημιουργία οργανισμών, ιδρυμάτων και υπηρεσιών επιφορτισμένων να μεριμνούν για την ευημερία των παιδιών».

Στα πλαίσια του πυλώνα δράσης της Επιτρόπου για «Ενδυνάμωση και Συμμετοχή των παιδιών», τον Απρίλιο του 2014 πραγματοποιήθηκε συνάντηση της ΟΕΣ με την Επίτροπο, στην οποία συμμετείχε και αριθμός βετεράνων εφήβων συμβούλων, με θέμα τα δικαιώματα του παιδιού στην οικογένεια και ο θετικός γονικός ρόλος. Κατά τη διαβούλευση, τα παιδιά εξέφρασαν τις

ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

δικές τους απόψεις και εισηγήσεις γύρω από τις αδυναμίες, τα εμπόδια, τις ευθύνες και τις προϋποθέσεις διασφάλισης των δικαιωμάτων του παιδιού στο οικογενειακό πλαίσιο καθώς, επίσης, και το ρόλο που το Κράτος θα μπορούσε να διαδραματίσει ώστε να παρέχει στήριξη στην οικογένεια.

Στο πλαίσια του ελεγκτικού της ρόλου, η Επίτροπος, παρακολουθεί την ακολουθούμενη κοινωνική πολιτική και ειδικότερα την πολιτική στήριξης – τόσο οικονομικής ή/και ψυχοκοινωνικής μέσω συμβουλευτικών υπηρεσιών - που παρέχει και τα μέτρα που λαμβάνει για την οικογένεια – υπό τις όποιες μορφές είναι δυνατόν αυτή να εμφανίζεται σήμερα.

Εντός του 2014, ανάμεσα σε άλλα, η Επίτροπος διερεύνησε πώς οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας (ΥΚΕ) χειρίζονται καταγγελίες που δέχονται για κακή άσκηση του γονικού ρόλου. Στα πλαίσια παρακολούθησης της εφαρμογής των εισηγήσεων και συστάσεών της στη «Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού αναφορικά με το ρόλο των κρατικών Υπηρεσιών σε περιπτώσεις προβλημάτων επικοινωνίας παιδιού- γονέα του οποίου οι γονείς είναι σε διάσταση ή διαζευγμένοι- Ιούλιος του 2012[1]», η Επίτροπος, είχε διαβούλευση με εκπροσώπους εμπλεκόμενων φορέων και Αρχών, αναφορικά με τα προβλήματα που παρατηρούνται στην εφαρμογή διαταγμάτων Οικογενειακού Δικαστηρίου από την Αστυνομία. Συναφής είναι, επίσης, η «Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με την ανάγκη διορισμού Ψυχολόγων κατά την εξέταση υποθέσεων Γονικής Μέριμνας από το Δικαστήριο- Δεκέμβριος 2014»[2].

Η Επίτροπος κατέθεσε, επίσης, Υπόμνημα [3] όσον αφορά τις γονικές απαγωγές παιδιών και τη μεταφορά τους στο εξωτερικό στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών.

2.1 Αξιολόγηση αποτελέσματος διερεύνησης παραπόνου, αναφορικά με την επιδοματική πολιτική του 2014 του Υπουργείου Οικονομικών για τις πολύτεκνες οικογένειες

Το 2013 υποβλήθηκε παράπονο στην Επίτροπο σε σχέση με τον περί Παροχής Επιδόματος

1 *Η Θέση βρίσκεται αναρτημένη στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.*

2 *Η Θέση βρίσκεται αναρτημένη στο www.childcom.org.cy στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.*

3 *Το Υπόμνημα βρίσκεται αναρτημένο στο www.childcom.org.cy στο σύνδεσμο Υπομνήματα Επιτρόπου στη Βουλή.*

Τέκνου Τροποποιητικό Νόμο του 2012 [Ν.180(Ι)/2012] και, πιο συγκεκριμένα, την πρόνοιά του, σύμφωνα με την οποία οικογένειες με συνολικό ακαθάριστο ετήσιο εισόδημα ίσο ή μεγαλύτερο των € 59. 000 αποκλείονται από τους δικαιούχους του επιδόματος τέκνου. Το παράπονο υποβλήθηκε από πατέρα εννιαμελούς οικογένειας, ο οποίος είχε ενημερωθεί ότι, με την εφαρμογή της νέας νομοθεσίας, από την 1/1/2014, η οικογένειά του θα σταματούσε να λαμβάνει επίδομα τέκνου. Στα πλαίσια διερεύνησης του παραπόνου, διαπιστώθηκε ότι τα νέα εισοδηματικά κριτήρια τέθηκαν στο Νόμο στη βάση προκαθορισμένου ποσού για τον περιορισμό δαπανών και όχι στη βάση αντικειμενικών κριτηρίων. Η Επίτροπος, λαμβάνοντας υπόψη, αφενός, ότι ο διάμεσος των μηνιαίων εισοδημάτων των εργαζομένων, όπως υπολογίζεται από τη Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, ανέρχεται στα στα €1607 και, αφετέρου, ότι το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα των €59.000, μεταφράζεται σε €2.269 περίπου μηνιαίο εισόδημα για τον κάθε γονέα, κατέληξε ότι, η τοποθέτηση του ορίου ετήσιου οικογενειακού εισοδήματος στα €59.000, μπορεί να θεωρηθεί ως εύλογη. Τοποθετούμενη επί του θέματος, σε επιστολή που απέστειλε στον παραπονούμενο, η Επίτροπος υπογράμμισε την πάγια της θέση, ότι η λήψη μέτρων λιτότητας δεν πρέπει να παραβιάζει ανθρώπινα δικαιώματα και δη δικαιώματα των παιδιών. Η Επίτροπος διευκρίνισε ότι, η απόφαση του κράτους για υιοθέτηση αυστηρότερων εισοδηματικών κριτηρίων, δεν αποτελεί, κατ' ανάγκη, παραβίαση των δικαιωμάτων του παιδιού, εφόσον αυτή εντάσσεται στο πλαίσιο μιας κοινωνικής πολιτικής που στόχο έχει τη διασφάλιση της αρχής κοινωνικής δικαιοσύνης. Επεσήμανε ωστόσο ότι, με τον περί Παροχής Επιδομάτων Τέκνου (Τροποποιητικό) Νόμο του 2012, δεν παρέχεται οποιαδήποτε δυνατότητα αξιολόγησης αίτησης στη βάση ιδιαιτέρων αναγκών της οικογένειας αλλά, αντίθετα, όλες οι οικογένειες, ανεξάρτητα από τις όποιες ιδιαιτερότητες μπορεί να παρουσιάζουν, τυγχάνουν της ίδιας αντιμετώπισης, στη βάση καθαρά οικονομικών κριτηρίων. Αυτό το γεγονός καθιστά τη συγκεκριμένη παροχή μη ορθολογική από κοινωνικής και οικονομικής πλευράς και, παράλληλα, αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο παραβίασης των δικαιωμάτων του παιδιού.

Ως εκ τούτου, η Επίτροπος, εξέφρασε την άποψη ότι, ο Νόμος θα έπρεπε να παρέχει στο αρμόδιο Υπουργείο (που, κατά την άποψη της, είναι το Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και όχι το Υπουργείο Οικονομικών), τη διακριτική ευχέρεια να εξετάζει και να αξιολογεί αιτήσεις με βάση τις ιδιαίτερες περιστάσεις μιας οικογένειας (π.χ. αριθμό των μελών της, ανάγκη εξειδικευμένων θεραπειών των παιδιών κ.α) σε σχέση με το ύψος των εισοδημάτων της.

2.2 Έκθεση της Επιτρόπου αναφορικά με παράπονο για μη καταβολή επιδόματος μονογονεικής οικογένειας από την Υπηρεσία Χορηγιών και Επιδομάτων σε γυναίκες υπηκόους τρίτων χωρών, τα παιδιά των οποίων είναι Κύπριοι πολίτες

Η Έκθεση[4] με τίτλο «Έκθεση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με παράπονο για μη καταβολή επιδόματος μονογονεϊκής οικογένειας από την Υπηρεσία Χορηγιών και Επιδομάτων σε γυναίκες υπηκόους τρίτων χωρών, τα παιδιά των οποίων είναι Κύπριοι πολίτες-Ιούνιος 2014» ετοιμάστηκε στη βάση διερεύνησης παραπόνου που υποβλήθηκε, στην Επίτροπο, στις 10/01/2014.

Το παράπονο, υποβλήθηκε στην Επίτροπο από μητέρα Ουκρανικής καταγωγής και αφορούσε την απόρριψη αιτήματός της για λήψη επιδόματος μονογονιού, στη βάση πρακτικής που ακολουθείται από την Υπηρεσία Χορηγιών και Επιδομάτων του Υπουργείου Οικονομικών, για τον αποκλεισμό από το επίδομα μονογονεϊκής οικογένειας γυναικών υπηκόων τρίτων χωρών, τα παιδιά των οποίων είναι Κύπριοι πολίτες. Η περίπτωση της επιλέγηκε να χρησιμοποιηθεί ως μελέτη-περίπτωσης (case-study).

Η παραπονούμενη διαμένει στην Κύπρο από το 2006 και είναι μητέρα δύο παιδιών ηλικίας 8 και 4 ετών, τα οποία απέκτησε εκτός γάμου. Και τα δύο παιδιά έχουν αναγνωριστεί από τον Κύπριο πατέρα τους και είναι εγγεγραμμένα ως Κύπριοι πολίτες. Η σχέση της μητέρας με τον πατέρα τερματίστηκε το Μάιο του 2012, λόγω της επαναλαμβανόμενης βίας που ασκούσε στην ίδια. Η παραπονούμενη εργάζεται και λαμβάνει καθαρό μηνιαίο μισθό ύψους €570, εκ των οποίων €350 καταβάλλονται για το μηνιαίο ενοίκιο του διαμερίσματος στο οποίο διαμένει η ίδια και τα παιδιά της. Ο πατέρας δεν παρέχει οποιαδήποτε οικονομική βοήθεια λόγω ανεργίας. Η ίδια δεν μπορεί, επίσης, να επιστρέψει στην Ουκρανία με τα παιδιά της για να αναζητήσει καλύτερες συνθήκες διαβίωσης, καθότι το ένα από τα παιδιά της βρίσκεται στον κατάλογο απαγόρευσης εξόδου (stop list) από την Κύπρο.

Η Υπηρεσία Χορηγιών και Επιδομάτων, απέρριψε το αίτημα της για λήψη του επιδόματος μονογονεϊκής οικογένειας στη βάση της υπηκοότητάς της και χωρίς να λάβει υπόψη την κυπριακή υπηκοότητα των παιδιών της και το χαμηλό της εισόδημα.

Στα πλαίσια της διερεύνησης του παραπόνου, η Επίτροπος διαπίστωσε ότι, η απόρριψη του αιτήματος της παραπονούμενης, δεν αφορά μεμονωμένο γεγονός αλλά θεμελιώνεται

4 *Η Έκθεση βρίσκεται αναρτημένη στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.*

σε σχετική πρόνοια του Νόμου. Πιο συγκεκριμένα, η Επίτροπος, διαπίστωσε ότι, με βάση την παράγραφο 10 του Παραρτήματος των περί Παροχής Επιδόματος Τέκνου Νόμων (Ν.167(Ι)/2002, όπως τροποποιήθηκε), θεσμοθετείται η άνιση μεταχείριση και ο αποκλεισμός από το σύστημα κοινωνικών παροχών του κράτους, της υπό αναφορά ομάδας παιδιών. Ο συγκεκριμένος Νόμος, παραγνωρίζοντας τις ανάγκες της συγκεκριμένης ομάδας οικογενειών και των παιδιών τους παραβιάζει, σύμφωνα με την Επίτροπο, βασικές Αρχές της Σύμβασης, όπως η Αρχή Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού και η Αρχή της Μη Διάκρισης. Παρά το γεγονός ότι, δεν γίνεται πρόνοια για διαφορετική μεταχείριση των υπηκόων τρίτων χωρών, λόγω υπηκοότητάς, η υπό αναφορά πρόνοια της παραγράφου 10 του Παραρτήματος προβαίνει σε τέτοια εξαίρεση, συνεπεία της οποίας πλήττονται άμεσα δικαιώματα των παιδιών που είναι Κύπριοι πολίτες. Η Επίτροπος υπογραμμίζει ότι, η άσκηση στοχευμένης κοινωνικής πολιτικής θα πρέπει να γίνεται στη βάση εισοδηματικών κριτηρίων, για σκοπούς διασφάλισης της αρχής της κοινωνικής δικαιοσύνης και όχι στη βάση αποκλεισμού και άνισης μεταχείρισης παιδιών λόγω υπηκοότητας ή εθνοτικής καταγωγής, των ιδίων και των γονέων τους. Η Επίτροπος επισημαίνει ότι το κράτος οφείλει να διαμορφώσει ένα περιβάλλον το οποίο να σέβεται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και να διασφαλίζει την ολιστική ανάπτυξη κάθε παιδιού και να ενεργεί έχοντας πλήρη σεβασμό στο εγγενές δικαίωμα του παιδιού για ζωή, επιβίωση και ανάπτυξη.

Στη βάση των πάνω, η Επίτροπος εισηγήθηκε την άμεση επαναξιολόγηση και τροποποίηση του περί παροχής Επιδόματος Τέκνου Νόμου του 2002 έως 2012 σε ότι αφορά την παροχή επιδόματος μονογονιού για την υπό αναφορά ομάδα οικογενειών.

Η Έκθεση διαβιβάστηκε στον Υπουργό Οικονομικών και το Γενικό Διευθυντή του Υπουργείου Οικονομικών για δικές τους ενέργειες και κοινοποιήθηκε στην Υπουργό Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και τη Διευθύντρια Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας για δική τους ενημέρωση. Παράλληλα, κοινοποιήθηκε στον Πρόεδρο της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών και τον Πρόεδρο της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Οικονομικών και Προϋπολογισμού για δικές τους ενέργειες στα πλαίσια κοινοβουλευτικού ελέγχου.

Στις 29/8/2014 ο Γενικός Διευθυντής του Υπουργείου Οικονομικών διαβίβασε με συνοδευτική του επιστολή, την οποία κοινοποίησε στην Επίτροπο, την Έκθεση της Επιτρόπου στο Γενικό Διευθυντή του Υπουργείου Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, θεωρώντας όπως ανέφερε, ότι το όλο θέμα θα πρέπει να εξεταστεί από το Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, κάτω από το οποίο σύντομα θα

περιέλθει η αρμοδιότητα εφαρμογής του περί Παροχής Επιδόματος Τέκνου Νόμου, κατόπιν απόφασης του Υπουργικού Συμβουλίου με αριθμό 75. 535 και ημερομηνίας 26/7/2013. Η Επίτροπος συνεχίζει να παρακολουθεί το όλο θέμα για το οποίο αναμένεται να συνεχίσει τις παρεμβάσεις της, προκειμένου να διασφαλιστούν τα δικαιώματα των παιδιών των οικογενειών αυτών.

2.3 Έκθεση της Επιτρόπου αναφορικά με καταγγελίες μητέρας για ανεπαρκή διερεύνηση και χειρισμό των ΥΚΕ σε σχέση με αναφορές της για κακή άσκηση του γονικού ρόλου πατέρα προς το 16χρονο παιδί του

Η Έκθεση[5] δημοσιοποιήθηκε τον Απρίλιο 2014 και ετοιμάστηκε στη βάση διερεύνησης παραπόνου που υποβλήθηκε στην Επίτροπο, στις 29/01/2013.

Με το παράπονο, η μητέρα κατήγγελλε τις ΥΚΕ για πλημμελή διερεύνηση και χειρισμό αναφοράς σχετικά με κακή άσκηση γονικού ρόλου του πατέρα προς το παιδί του. Σύμφωνα με τη μητέρα, το 2012 ο τότε 16χρονος γιος της, του οποίου ασκούσε την επιμέλεια, με βάση διάταγμα Δικαστηρίου, μετακόμισε στο σπίτι του πατέρα του, παρά την αντίθετη άποψη της μητέρας και έκτοτε παρουσίαζε ανησυχητική συμπεριφορά και επικίνδυνες συνήθειες για τη σωματική και ψυχική του ακεραιότητα.

Στα πλαίσια της διαδικασίας διερεύνησης του παραπόνου, η Επίτροπος προέβηκε σε γραπτή Παρέμβαση προς την Υπουργό Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, με επιστολή ημερομηνίας 10/4/2013, η οποία απαντήθηκε με επιστολή της Υπουργού, ημερομηνίας 15/7/2013.

Στην Έκθεσή της, η Επίτροπος διαπιστώνει ανεπαρκή και επιφανειακό χειρισμό της υπόθεσης από τις ΥΚΕ, επισημαίνοντας την απουσία εμπεριστατωμένης διάγνωσης των προβλημάτων που παρουσίαζε το παιδί, και, κατ' επέκταση, ενός στοχοθετημένου πλαισίου ενεργειών για τον αποτελεσματικό χειρισμό της περίπτωσης.

Η Επίτροπος διαπίστωσε ελλείψεις και προβλήματα και σε ότι αφορούσε το διαχρονικό χειρισμό από μέρους των ΥΚΕ, των προβλημάτων που αντιμετώπιζε η οικογένεια γενικότερα. Οι ΥΚΕ συνεπεία της μη συλλογής δεδομένων γύρω από τις καταστάσεις και τα πρόσωπα που περιέβαλλαν τον ανήλικο, δεν ήταν σε θέση να προχωρήσουν σε ολοκληρωμένη διάγνωση και, κατ' επέκταση, έγκαιρη και αποτελεσματική παρέμβαση, για την προστασία του ανήλικου από την έκθεση του σε ενδοοικογενειακή βία.

5 *Η Έκθεση βρίσκεται στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.*

Η Επίτροπος επεσήμανε ότι οι ΥΚΕ για κάθε περίπτωση παιδιού για το οποίο καλούνται να παρέμβουν, και προτού προχωρήσουν στις όποιες διαδικασίες αφορούν ή επηρεάζουν το συμφέρον του, θα πρέπει, να προχωρούν σε εμπεριστατωμένη και ενδελεχή συλλογή δεδομένων , σε συνεργασία και με τη συμβολή διεπιστημονικής ομάδας, εκεί και όπου χρειάζεται.

Για τη διαδικασία αξιολόγησης του συμφέροντος του παιδιού, η Επίτροπος παρέπεμψε της ΥΚΕ σε σχετική νομολογία[6] της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Σύμφωνα με την Επιτροπή, η διαδικασία αξιολόγησης του συμφέροντος του παιδιού από εμπλεκόμενους επαγγελματίες, πρέπει να βασίζεται στο σχεδιασμό μιας μη εξαντλητικής λίστας με στοιχεία τα οποία θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, αυστηρές ασφαλιστικές δικλείδες καθώς και μηχανισμούς αξιολόγησης των αποτελεσμάτων. Είναι σημαντικό, όπως η διαδικασία περιλαμβάνει:

i. Το δικαίωμα του παιδιού να εκφράζει τις δικές του απόψεις

ii. Τον καθορισμό των πραγματικών περιστάσεων του παιδιού από καλά εκπαιδευμένους επαγγελματίες

iii. Αντίληψη του χρόνου

iv. Εμπλοκή ειδικών εμπειρογνωμόνων/επαγγελματιών

v. Αξιολόγηση της Επίδρασης στα Δικαιώματα του Παιδιού (Child Rights Impact Assessment- CRIA)

Η Έκθεση της Επιτρόπου διαβιβάστηκε στην Υπουργό Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και τη Διευθύντρια Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας για δικές τους ενέργειες στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων τους. Έχει επίσης κοινοποιηθεί στον Πρόεδρο και τα Μέλη της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών Ανδρών και Γυναικών και τον Πρόεδρο και τα Μέλη της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων για σκοπούς κοινοβουλευτικού ελέγχου.

---

6 General Comment No 14 (2013), On the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration.

2.4 Συνάντηση της ΟΕΣ και βετεράνων εφήβων συμβούλων με την Επίτροπο με θέμα τα δικαιώματα του παιδιού στην οικογένεια και ο θετικός γονικός ρόλος

Στα πλαίσια του πυλώνα δράσης της Επιτρόπου για «Ενδυνάμωση και Συμμετοχή των παιδιών», πραγματοποιήθηκε τον Απρίλιο του 2014 συνάντηση της ΟΕΣ με την Επίτροπο, στην οποία συμμετείχε και αριθμός βετεράνων εφήβων συμβούλων, σχετικά με το πιο πάνω θέμα.

Στη συνάντηση, τα παιδιά, αφού διερεύνησαν και συζήτησαν διάφορες πτυχές των γενικών αρχών που διέπουν τις πρόνοιες της Σύμβασης, κλήθηκαν να εξετάσουν και να αξιολογήσουν την εφαρμογή τους, σε περιπτώσεις στις οποίες τα δικαιώματα του παιδιού βρίσκονται αντιμέτωπα με τις υποχρεώσεις και ευθύνες των γονιών/κηδεμόνων. Στόχος ήταν τα παιδιά να κατανοήσουν τα κριτήρια λήψης αποφάσεων που οδηγούν στη διασφάλιση της αρχής του συμφέροντος του παιδιού και της αρχής της συμμετοχής και, ταυτόχρονα, στη διατήρηση της ισορροπίας ανάμεσα στα δικαιώματα του παιδιού και τις γονικές ευθύνες και υποχρεώσεις.

Η διαβούλευση των μελών της ΟΕΣ με την Επίτροπο επικεντρώθηκε, κυρίως, γύρω από τις αδυναμίες, τα εμπόδια, τις ευθύνες και τις προϋποθέσεις διασφάλισης των δικαιωμάτων του παιδιού στο οικογενειακό πλαίσιο καθώς επίσης, γύρω από το ρόλο που το κράτος θα μπορούσε να διαδραματίσει, ώστε να παρέχει στήριξη προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση.

Άποψη των παιδιών ήταν ότι **η ισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα του παιδιού, τις υποχρεώσεις και ευθύνες των γονιών μπορεί να επέλθει μέσα από σωστή επικοινωνία και οικοδόμηση σχέσεων εμπιστοσύνης**. Η ευθύνη για την απουσία σωστού διαλόγου βαραίνει τόσο τους γονείς όσο και τα παιδιά. Οι γονείς, σύμφωνα με τα μέλη της ΟΕΣ, θα πρέπει να επιδιώκουν συνεχώς την επικοινωνία με τα παιδιά τους και να εξηγούν, ανάλογα με την ηλικία των παιδιών, τα όρια που θέτουν, ως αποτέλεσμα της ευθύνης που έχουν. Από την άλλη, τα μέλη της ΟΕΣ υπογράμμισαν την ευθύνη των παιδιών να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες για επικοινωνία, να συζητούν με επιχειρήματα και να κατανοούν τη θέση των γονιών, στις περιπτώσεις που υπάρχει σύγκρουση.

Τα μέλη της ΟΕΣ αναγνώρισαν αρνητικές αλλά και θετικές επιπτώσεις που επέφερε η οικονομική κρίση στη λειτουργία της οικογένειας. Όπως ανέφεραν, υπάρχουν περιπτώσεις

γονέων που, λόγω των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν ενόψει της οικονομικής κρίσης, απομακρύνονται από τα παιδιά τους και περιπτώσεις γονέων που αξιολόγησαν και αναθεώρησαν τη στάση τους απέναντι στα παιδιά, στη βάση των πραγματικών αναγκών τους και των αξιών που θα πρέπει να διέπουν τις σχέσεις γονιού και παιδιού.

Σχετικά με το ρόλο που θα πρέπει να διαδραματίσει το κράτος στην προώθηση της άσκησης θετικού γονικού ρόλου, τα μέλη της ΟΕΣ, κατέληξαν στις ακόλουθες εισηγήσεις:

1. Πραγματοποίηση συμμετοχικών δράσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των γονιών ώστε:

   • Να ξεπεραστούν θέματα ταμπού που αφορούν ιδιαίτερα την εφηβική ηλικία.

   • Να δοθεί πληροφόρηση γύρω από τα στάδια ανάπτυξης των παιδιών σε σχέση με τις συμπεριφορές που εκδηλώνουν και τις πραγματικές τους ανάγκες.

1. Δημιουργία χώρων και ευκαιριών οικογενειακής ψυχαγωγίας.

2. Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών για την επικοινωνία μέσα στην οικογένεια.

2.5 Υποβολή απόψεων Επιτρόπου στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών, αναφορικά με τις γονικές απαγωγές και την παράνομη μεταφορά και κατακράτηση ανηλίκων στο εξωτερικό

Η Επίτροπος κατέθεσε γραπτό Υπόμνημα, σε συνεδρία της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Αντρών και Γυναικών τον Ιούνιο 2014, με θέμα «Οι συχνές απαγωγές παιδιών γυναικών νυμφευμένων με υπηκόους τρίτων χωρών και οι τρόποι αντιμετώπισής τους».

Η Επίτροπος διευκρίνισε εξ' αρχής ότι, ο διαχωρισμός των γονιών θα πρέπει να γίνεται στη βάση του κατά πόσο οι χώρες καταγωγής τους είναι Συμβαλλόμενες ή Μη-Συμβαλλόμενες στη Σύμβαση της Χάγης [7] του 1980 για τα αστικά θέματα της διεθνούς απαγωγής παιδιών. Σημείωσε, επίσης, ότι το θέμα επηρεάζει τόσο γυναίκες και άντρες που αποκτούν παιδιά με υπηκόους χωρών Μη-Συμβαλλομένων στην εν λόγω Σύμβαση.

Τις υποθέσεις απαγωγής παιδιών σε Συμβαλλόμενες στη Σύμβαση χώρες, τις χειρίζεται το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως (ΥΔΔΤ). Σε σχέση με τις υποθέσεις αυτές, η Επίτροπος, τοποθετήθηκε αναλυτικά στην Έκθεση που δημοσιοποιήθηκε το Δεκέμβριο του 2013, με τίτλο «Έκθεση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, Λήδας Κουρσουμπά, αναφορικά με το χειρισμό από την Αστυνομία υπόθεσης εξαφάνισης παιδιού».[8] επισημαίνοντας τις δυσκολίες που εντοπίζονται στις διαδικασίες επιστροφής των παιδιών

---

7 Σκοπός της Σύμβασης για τις Αστικές Πτυχές της Διεθνούς Απαγωγής Παιδιών που συνομολογήθηκε στη Χάγη στις 25.10.1980, στην οποία η Κυπριακή Δημοκρατία έχει προσχωρήσει, είναι α) να διασφαλίσει την άμεση επιστροφή των παιδιών που παράνομα μετακινήθηκαν ή κατακρατήθηκαν σε οποιοδήποτε από τα συμβαλλόμενα κράτη, και β) να εξασφαλίσει ότι τα δικαιώματα φύλαξης και επικοινωνίας βάσει της νομοθεσίας ενός συμβαλλόμενου κράτους γίνονται σεβαστά στα άλλα συμβαλλόμενα κράτη.. Για την εφαρμογή της Σύμβασης αυτής το Υπουργείο Δικαιοσύνης έχει ορισθεί ως Κεντρική Αρχή και συνεργάζεται με τις αντίστοιχες Κεντρικές Αρχές των άλλων συμβαλλόμενων μερών. Η εν λόγω Σύμβαση ισχύει μεταξύ της Δημοκρατίας και των πιο κάτω κρατών, για τις οποίες η Δημοκρατία έχει δηλώσει ότι αποδέχεται την προσχώρηση τους.

8 Η Έκθεση βρίσκεται στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.

στην Κύπρο. Ως εκ τούτου, οι εισηγήσεις της Επιτρόπου προς την Επιτροπή αφορούσαν κυρίως τις υποθέσεις γονικών απαγωγών, μεταφοράς και/ή παράνομης κατακράτησης ανηλίκων (με χώρα συνήθους διαμονής την Κύπρο), σε κράτη που δεν είναι Συμβαλλόμενα Μέρη στη Σύμβαση ή είναι Συμβαλλόμενα Μέρη αλλά η Κυπριακή Δημοκρατία δεν τα έχει αποδεχθεί ως μέρη στη Σύμβαση.

Η Επίτροπος επισημαίνοντας την περιπλοκότητα του θέματος και των σοβαρών προβλημάτων που προκύπτουν στο χειρισμό τέτοιων υποθέσεων, εισηγήθηκε τα ακόλουθα:

i. Τη διερεύνηση από μέρους του ΥΔΔΤ για διευθέτηση των νομικών πτυχών του θέματος των απαγωγών, μέσω της συνομολόγησης διμερών συμβάσεων δικαστικής συνεργασίας με χώρες Μη Συμβαλλόμενες στη Σύμβαση της Χάγης.

ii. Τη μελέτη και προώθηση της προσχώρησης της Κύπρου σε πολυμερείς Διεθνείς Συμβάσεις.

iii. Την επίσπευση των διαδικασιών για λήψη απόφασης σε πολιτικό επίπεδο κατά πόσον η Κύπρος θα προχωρήσει σε μονομερή αποδοχή της Ρωσίας, όπως έπραξαν άλλα κράτη μέλη της Ε.Ε.

iv. Την ετοιμασία σχετικού ενημερωτικού εντύπου από πλευράς του ΥΔΔΤ, με όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για τις ενέργειες στις οποίες απαιτείται ο γονιός να προβεί για τον επαναπατρισμό των παιδιών του.

v. Τη συνεργασία των ΥΚΕ με τις Διεθνείς Κοινωνικές Υπηρεσίες, όπου αυτό είναι εφικτό, για διερεύνηση των συνθηκών διαβίωσης των παιδιών που μεταφέρονται σε χώρα Μη-Συμβαλλόμενη ή/και μεσολάβηση ώστε να επιτευχθεί επικοινωνία μεταξύ του παιδιού και του άλλου γονιού ή/και για διευκόλυνση, όπου χρειάζεται, των διαδικασιών επιστροφής του παιδιού στη χώρα καταγωγής του.

vi. Τα αρμόδια Υπουργεία (ΥΔΔΤ, Εσωτερικών, Εξωτερικών), ανάλογα με την περίπτωση, να προβούν στις ενέργειες που ενδείκνυται για τη διεξαγωγή των απαραίτητων ελέγχων, τόσο στις νόμιμες εξόδους από τη χώρα (λιμάνια, αεροδρόμια) όσο και στις εξόδους προς τις περιοχές που δεν ελέγχονται από την Κυπριακή Δημοκρατία, κατά το δυνατόν.

vii. Ο Δικηγορικός Σύλλογος να ενημερώνει τα μέλη του ως προς τις νομικές διαδικασίες που απαιτούνται σε περιπτώσεις απαγωγής σε χώρες μη-Συμβαλλόμενες στη Σύμβαση της Χάγης.

viii. Το πλήρες κείμενο του Υπομνήματος της Επιτρόπου βρίσκεται αναρτημένο στην ιστοσελίδα της Επιτρόπου (www.childcom.org.cy), στο σύνδεσμο «Υπομνήματα Επιτρόπου στη Βουλή».

2.6 Τοποθέτηση Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού αναφορικά με τη δυνατότητα ιδιωτικής τοποθέτησης παιδιών σε οικογένειες στα πλαίσια δημόσιας διαβούλευσης για τον εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας για την Υιοθεσία

Εντός του 2014, η Υπουργός Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων εξήγγειλε δημόσια διαβούλευση γύρω από τον εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας για την Υιοθεσία.

Η προσπάθεια για εκσυγχρονισμό της κείμενης εθνικής νομοθεσίας που διέπει την Υιοθεσία [περί Υιοθεσίας Νόμος, 19(Ι)/ 95] ξεκίνησε το Νοέμβριο του 2006, με πρωτοβουλία της Κεντρικής Επιτροπής για την Παρακολούθηση της Σύμβασης, προτού, δηλαδή, εγκαθιδρυθεί ο Θεσμός του Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού. Στόχος της Επιτροπής ήταν μέσα από τον επιχειρούμενο εκσυγχρονισμό να ενσωματωθεί στην εθνική νομοθεσία η Σύμβαση της Χάγης για την Προστασία του Παιδιού και τη Συνεργασία με τη Διακρατική Υιοθεσία και να εναρμονιστεί με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Μετά τον τερματισμό της λειτουργίας της Επιτροπής, την προσπάθεια αυτή, συνέχισαν οι ΥΚΕ οι οποίες, το Δεκέμβριο του 2008, ετοίμασαν σχετικό προσχέδιο Νομοσχεδίου (περί Υιοθεσίας Νόμος του 2008), το οποίο απεστάλη στην Επίτροπο για σχόλια και παρατηρήσεις. Η Επίτροπος, επεσήμανε, ότι το Νομοσχέδιο υστερούσε στην αντιμετώπιση κομβικών ζητημάτων που άπτονταν των υποχρεώσεων της Κυπριακής Δημοκρατίας σε σχέση με τις ανωτέρω Διεθνείς Συμβάσεις, τόσον όσον αφορά τις εθνικές υιοθεσίες όσο και τις διακρατικές και πρότεινε ολοκληρωτική αναθεώρησή του, στη βάση λεπτομερών εισηγήσεων που είχε καταθέσει.

Το 2011 το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων προχώρησε στην ετοιμασία νέου προσχεδίου Νομοσχεδίου το οποίο ήταν εμφανώς βελτιωμένο σε σχέση με το προηγούμενο ["Ο περί Υιοθεσίας Νόμος του 2008"], στο οποίο είχαν ενσωματωθεί οι πλείστες των εισηγήσεων της Επιτρόπου. Η Επίτροπος κατέθεσε παρατηρήσεις και επί του νέου Νομοσχεδίου οι οποίες και πάλι ενσωματώθηκαν στο προσχέδιο με τίτλο «Ο περί Υιοθεσίας Νόμος του 2013». Το συγκεκριμένο Νομοσχέδιο επιτυγχάνει την εναρμόνιση στα ζητήματα υιοθεσίας με τις κυρωθείσες από τη Δημοκρατία Συμβάσεις (α) των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (β) της Χάγης για την Προστασία των Παιδιών και τη Συνεργασία αναφορικά με τη Διακρατική Υιοθεσία και (γ) την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Άσκηση των Δικαιωμάτων του Παιδιού.

Σε διαβούλευση που πραγματοποιήθηκε στο Γραφείο της Υπουργού Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, η Επίτροπος διαπίστωσε ότι η Υπουργός είχε επιφυλάξεις όσον αφορά συγκεκριμένες πρόνοιες του Νομοσχεδίου και για τούτο προτίθετο να προχωρήσει σε δημόσια διαβούλευση. Ανάμεσα στις επιφυλάξεις της Υπουργού ήταν και το θέμα της ιδιωτικής τοποθέτησης. Η Επίτροπος επεσήμανε στην Υπουργό ότι ενδεχόμενη τροποποίηση του Νομοσχεδίου, προς την κατεύθυνση προς την οποία προβληματίζεται η Υπουργός, θα σημαίνει παρέκκλιση από το πλαίσιο αρχών το οποίο διασφαλίζει την προάσπιση του συμφέροντος του παιδιού στο πλαίσιο της υιοθεσίας.

Τη θέση αυτή, η Επίτροπος ανάπτυξε εκτενώς στα πλαίσια δημόσιας διαβούλευσης για τον εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας για την υιοθεσία, την οποία οργάνωσε το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, στις 12/04/214.

Πιο συγκεκριμένα, η Επίτροπος [9] υπέδειξε ότι, βάση του δεσμευτικού νομικού πλαισίου το οποίο εγκαθιδρύει η Σύμβαση, η υιοθεσία είναι, πρωτίστως, και πάνω από όλα θέμα που άπτεται και διασυνδέεται με όλα τα άλλα δικαιώματα του παιδιού. Το Άρθρο 21 της Σύμβασης δεσμεύει τα κράτη που αναγνωρίζουν και/ ή επιτρέπουν την υιοθεσία ότι κατά την όποια διαδικασία υιοθεσίας, "διασφαλίζουν ότι το ύψιστο κριτήριο στην προκειμένη περίπτωση είναι το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού".

Προκειμένου ακριβώς να διασφαλιστεί ότι μια πράξη υιοθεσίας θα καθοδηγηθεί από και τελικά θα εξυπηρετήσει, πρωτίστως και πάνω απ' όλα, το συμφέρον του άμεσα ενδιαφερόμενου παιδιού, η Σύμβαση δεσμεύει τα Κράτη να μεριμνούν ώστε οι σχετικές αποφάσεις – αναφορικά με την όλη διαδικασία - να λαμβάνονται μόνο από τις αρμόδιες Αρχές.

Η Σύμβαση της Χάγης για την Προστασία των Παιδιών και τη Συνεργασία αναφορικά με τη Διακρατική Υιοθεσία αποκλείει κατηγορηματικά το ενδεχόμενο ιδιωτικής υιοθεσίας με απευθείας τοποθέτηση. Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Υιοθεσία Παιδιών (Αναθεωρημένη) (δεν κυρώθηκε από την Κύπρο) που υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης.

Με βάση το νομικό πλαίσιο που καθορίζουν οι ως άνω Συμβάσεις, η Επίτροπος εισηγήθηκε τις ακόλουθες αρχές και διαδικασίες όσον αφορά την υιοθεσία:

I Προτεραιότητα θα πρέπει να είναι το παιδί να μεγαλώσει στην οικογένειά του.

II Δεν υπάρχει δικαίωμα οποιουδήποτε προσώπου να υιοθετήσει παιδί ούτε το δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή περιλαμβάνει την επιθυμία για υιοθεσία παιδιού (E.B. v. France ([GC], no. 43546/02, § 49, January 2008).

III Η υιοθεσία αποτελεί μία από τις μορφές κοινωνικής και νομικής προστασίας των παιδιών που στερούνται τους γονείς τους.

IV Κυρίαρχο/ύψιστο κριτήριο για τη λήψη απόφασης για υιοθεσία είναι η διασφάλιση του υπέρτατου συμφέροντος του παιδιού.

9 Η Τοποθέτηση της Επιτρόπου βρίσκεται αναρτημένη στο www.childcom.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις / Εκθέσεις της Επιτρόπου

V Προτεραιότητα θα πρέπει να δίνεται επίσης σε μόνιμες διευθετήσεις για το παιδί.

VI Η διακρατική υιοθεσία πρέπει να είναι η τελευταία επιλογή για μόνιμη αποκατάσταση του παιδιού, αφού έχουν εξαντληθεί οι άλλες επιλογές.

VII Οι υιοθεσίες είτε εθνικές, είτε διακρατικές θα πρέπει να διέπονται από αυστηρές διαδικαστικές εγγυήσεις για την προστασία του παιδιού.

VIII Η διαθεσιμότητα του παιδιού για υιοθεσία πρέπει να αποφασίζεται πριν ξεκινήσει οποιαδήποτε διαδικασία υιοθεσίας του και αυτό πρέπει να διασφαλίζεται στο Νόμο.

IX Η καταλληλότητα των Υποψήφιων Υιοθετούντων πρέπει να ολοκληρώνεται πριν ξεκινήσουν διαδικασίες για υιοθεσία παιδιού.

X Είναι αναγκαία η προετοιμασία όλων, του παιδιού, των γονιών και των υποψήφιων για υιοθεσία γονιών.

XI Της νομικής πράξης θα πρέπει να προηγείται η διαδικασία συνταιριάσματος του παιδιού για υιοθεσία με την οικογένεια: Το παιδί να τοποθετηθεί σε οικογένεια που ταιριάζει με τις ανάγκες, τα χαρακτηριστικά και τις εμπειρίες του.

XII Η ιδιωτική απ' ευθείας τοποθέτηση παιδιών σε οικογένειες δεν μπορεί να εγγυηθεί καθ' οιονδήποτε τρόπο τη διασφάλιση του συμφέροντος του παιδιού.

XIII Οι οικογένειες θα πρέπει να λαμβάνουν επαγγελματική στήριξη μετά την υιοθεσία.

XIV Το παιδί έχει δικαίωμα να έχει πρόσβαση σε πληροφορίες που αφορούν τους βιολογικούς του γονείς.

Ειδικά σε ότι αφορά την ιδιωτική τοποθέτηση, η Επίτροπος υπογράμμισε ότι η υποχρέωση διασφάλισης του υπέρτατου συμφέροντος του παιδιού, κατά την υιοθεσία, και η διασύνδεση του συμφέροντος του παιδιού με τη διατήρηση της σχέσης, στο βαθμό που αυτό είναι δυνατόν, με τη βιολογική οικογένεια, υπαγορεύουν την ανάγκη το κράτος να έχει - άμεσα ή έμμεσα - την εποπτεία και τον έλεγχο κάθε πράξης υιοθεσίας μέσα στα πλαίσια μιας δομημένης παρέμβασης. Η Επίτροπος επισήμανε ότι η απευθείας υιοθεσία – ανάμεσα σε άλλα, (α) αντίκειται σε όλες τις αρχές και εγγυήσεις που καθορίζει το Διεθνές Δίκαιο και ιδιαίτερα η Σύμβαση, (β) δεν διασφαλίζει το συμφέρον του παιδιού αλλά κυρίως το συμφέρον των υιοθετούντων γονέων οι οποίοι δεν έχουν εκ του νόμου οποιοδήποτε «δικαίωμα» να υιοθετήσουν, (γ) ενέχει υψηλό κίνδυνο για κατάχρηση διαδικασιών/παραβίαση των

δικαιωμάτων των παιδιών, (δ) αφήνει τα παιδιά εκτεθειμένα στο ενδεχόμενο να γίνουν αντικείμενο οικονομικής εκμετάλλευσης-εμπορία παιδιών και (ε) παραμένει προβληματική στο ενδεχόμενο να αλλάξουν γνώμη οι βιολογικοί γονείς.

Η Επίτροπος στη βάση των πιο πάνω υπέδειξε ότι μια πράξη υιοθεσίας θα πρέπει να προϋποθέτει τα ακόλουθα στάδια:

- Σε ένα πρώτο στάδιο αυτής της παρέμβασης, οι αρμόδιες Υπηρεσίες ή/ και επαγγελματίες καλούνται να διερευνήσουν το κατά πόσο η συνέχιση της σχέσης του παιδιού με τη βιολογική του οικογένεια είναι δυνατόν να λειτουργήσει σε βάρος της εξυπηρέτησης του συμφέροντός του. Πρωταρχική ευθύνη του κράτους, μέσω των αρμόδιων Υπηρεσιών είναι να υποστηρίξει την οικογένεια και να αναζητήσει κάθε τρόπο αποκατάστασης ενός υγιούς οικογενειακού κλίματος που θα λειτουργήσει προς εξυπηρέτηση του συμφέροντος του παιδιού.

- Αν και εφόσον οι αρμόδιες Υπηρεσίες θεωρήσουν ότι η διατήρηση της σχέσης του παιδιού με τη βιολογική του οικογένεια αντιστρατεύεται το συμφέρον του παιδιού τότε νομιμοποιείται η μετακίνηση του παιδιού από την οικογένειά του.

Μόνο και εφόσον ολοκληρωθεί η προηγούμενη διαδικασία είναι δυνατόν να εξεταστεί η υιοθεσία ως μια εναλλακτική επιλογή φροντίδας του παιδιού, στη βάση και πάλι της εξυπηρέτησης του συμφέροντος του παιδιού. Στο στάδιο αυτό - πάντα στη βάση της εξυπηρέτησης του συμφέροντος του παιδιού και σε σημείο αναφοράς την αξιολόγηση και εντοπισμό των αναγκών του - αναζητείται η κατάλληλη για το παιδί οικογένεια. Η διαδικασία αυτή γνωστή ως matching/ συνταίριασμα, προϋποθέτει μια αυστηρά επιστημονική προσέγγιση, μέσα από την οποία διερευνάται κατά πόσο μια οικογένεια είναι δυνατόν να καλύψει τις συγκεκριμένες ανάγκες ενός παιδιού και κατά πόσο ένα παιδί είναι δυνατόν να καλύψει τις ανάγκες της οικογένειας, αλλά και κατά πόσο η οικογένεια θα είναι αρκετά σταθερή ώστε να παραμείνει δεσμευμένη στη διάρκεια της παιδικής ηλικίας του παιδιού και πέραν από αυτή καθώς και τι είδους στήριξη θα χρειαστεί προκειμένου να είναι σε θέση να το διασφαλίσει αυτό.

Η τελική μορφή του προσχεδίου του Νομοσχεδίου ακόμη εκκρεμεί. Η Επίτροπος συνεχίζει να παρακολουθεί το θέμα, και προτίθεται να ασκήσει πίεση προκειμένου το νέο Νομοσχέδιο να σταλεί στη Βουλή για συζήτηση.

2.7 Θέση της Επιτρόπου αναφορικά με την ανάγκη διορισμού Ψυχολόγων κατά την εξέταση υποθέσεων Γονικής Μέριμνας από το Δικαστήριο

Η πιο πάνω Θέση συντάχθηκε από την Επίτροπο, στη βάση διερεύνησης παραπόνων, αλλά και μετά από επιστολή της βουλευτού κας Στέλλας Κυριακίδου, ημερομηνίας 4/6/2014, η οποία αναφέρεται σε συνάντησή της με τον τότε Πρόεδρο του Ανωτάτου Δικαστηρίου, κο Δημήτρη Χατζηχαμπή και τον Πρόεδρο του Οικογενειακού Δικαστηρίου Λευκωσίας, κο Γιώργο Σεργίδη, όπου συζητήθηκε η ανάγκη τροποποίησης του περί Κηδεμονίας Ανηλίκων και Ασώτων Διαδικαστικού Κανονισμού του 1972, μεταξύ άλλων, λόγω της ανάγκης διασφάλισης της συμμετοχής ψυχολόγου σε υποθέσεις Γονικής Μέριμνας για τη διασφάλιση του συμφέροντος του παιδιού. Με την επιστολή της η βουλευτής, ζήτησε τις απόψεις της Επιτρόπου, τις οποίες η τελευταία εξέθεσε σε απαντητική της επιστολή, ημερομηνίας 1/8/2014 και δημοσιοποίησε με τον τίτλο «Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά Αναφορικά με την Ανάγκη Διορισμού Ψυχολόγων κατά την Εξέταση Υποθέσεων Γονικής Μέριμνας από το Δικαστήριο-Δεκέμβρης 2014.»[10]

Η εν λόγω Θέση είναι συμπληρωματική της «Θέσης Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού αναφορικά με το ρόλο των κρατικών Υπηρεσιών σε περιπτώσεις προβλημάτων επικοινωνίας παιδιού-γονέα, του οποίου οι γονείς είναι σε διάσταση ή διαζευγμένοι- Ιούλιος 2012 [11]».

Από τη μέχρι σήμερα εμπειρία του Γραφείου της Επιτρόπου, διαπιστώθηκε ότι, κατά την εξέταση υποθέσεων Γονικής Μέριμνας, το Δικαστήριο δεν έχει τη δυνατότητα να διορίζει αυτεπάγγελτα Ψυχολόγο για σκοπούς υποβολής εξειδικευμένης γνωμάτευσης, παρά μόνο εάν υποβληθεί τέτοια αίτηση από έναν εκ των δύο διαδίκων. Παραπέρα, ο αρμόδιος ΛΚΥ, άτυπα δύναται να παραπέμψει την οικογένεια στις Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας (ΥΨΥ) για σκοπούς αξιολόγησης, χωρίς η ενέργεια αυτή να αποτελεί τη συνήθη διαδικασία ή μέρος διαδικασίας που προβλέπει το εγχειρίδιο των ΛΚΥ. Όπως διαπιστώθηκε, επίσης, από επιστολή της τότε Υπουργού Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, ημερομηνίας 29/11/2012, που ακολούθησε τη δημοσιοποίηση της Θέσης του 2012, η μέχρι σήμερα εμπλοκή των ΥΨΥ στη φάση αξιολόγησης υποθέσεων Γονικής Μέριμνας, τις περισσότερες φορές, τηρείται στον ελάχιστο βαθμόγια υποθέσεις οικογενειών με σοβαρές δυσλειτουργίες.

Στη Θέση της η Επίτροπος επισημαίνει την ανάγκη θεσμοθέτησης του ρόλου των ΥΨΥ και στη φάση της θεραπευτικής παρέμβασης στην οικογένεια, κάτι το οποίο είχε υποδείξει

---

10 Η Θέση βρίσκεται αναρτημένη στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.

11 Η Θέση βρίσκεται αναρτημένη στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.

και αναλύσει στα πλαίσια και της Θέσης του 2012. Η Επίτροπος επεσήμανε ότι, λόγω του απαρχαιωμένου και γενικόλογου ισχύοντος νομικού πλαισίου, τα Οικογενειακά Δικαστήρια δεν προχωρούν στην έκδοση διαταγμάτων που να καθιστούν υποχρεωτική την ψυχολογική/ψυχιατρική υποστήριξη των όσων εμπλέκονται σε υποθέσεις Γονικής Μέριμνας. Ωστόσο, μέχρι στιγμής οι ΥΚΕ και οι ΥΨΥ δεν έχουν προχωρήσει σε οποιαδήποτε θεσμοθέτηση τέτοιας συνεργασίας.

Υπό το φως των πιο πάνω, η Επίτροπος εισηγείται τα εξής:

Α Την τροποποίηση του περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμου του 1990 (όπως τροποποιήθηκε), έτσι ώστε να δίδεται εξουσία στο Οικογενειακό Δικαστήριο, είτε αυτεπάγγελτα, είτε κατόπιν αιτήσεως του Διευθυντή των ΥΚΕ ή διαδίκων να εκδίδει διατάγματα, στα πλαίσια της διασφάλισης του συμφέροντος του παιδιού για:

(1) Υποχρεωτική συμμετοχή των παιδιών και των μελών της οικογένειας σε θεραπευτικά ή/και εκπαιδευτικά προγράμματα ή/και προγράμματα ψυχοθεραπείας και ψυχολογικής/ψυχιατρικής υποστήριξης, και

(2) Διατμηματική συνεργασία, ειδικότερα μεταξύ των ΥΚΕ και των ΥΨΥ, τόσο στη φάση αξιολόγησης όσο και στον χειρισμό των περιπτώσεων.

Β Τη ρύθμιση με Κανονισμούς, δυνάμει του υφιστάμενου περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμου του 1990 (όπως τροποποιήθηκε), της διαδικασίας αξιολόγησης που πρέπει να ακολουθείται από τις ΥΨΥ και τις ΥΚΕ.

Γ Την κατάρτιση εξ' υπαρχής νέου Διαδικαστικού Κανονισμού, δυνάμει του περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνου Νόμου, που να ρυθμίζει, με βάση τις αρχές που κατοχυρώνουν οι Διεθνείς Συμβάσεις που έχει κυρώσει η Δημοκρατία αναφορικά με τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του παιδιού, το διορισμό λειτουργών και ταχεία και αποτελεσματική διαδικασία διερεύνησης των οικογενειακών και ψυχολογικών συνθηκών του παιδιού και της οικογένειας του, σε υποθέσεις που αφορούν γονική μέριμνα.

2.8 Διαβούλευση αναφορικά με τα προβλήματα που παρατηρούνται στην εφαρμογή διαταγμάτων Οικογενειακού Δικαστηρίου από την Αστυνομία

Σε συνέχεια της Παρέμβασης της Επιτρόπου προς το Γενικό Εισαγγελέα, τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως και τον Αρχηγό Αστυνομίας, ημερομηνίας 17/1/2013 [12], για τα προβλήματα που παρατηρούνται στην εφαρμογή των διαταγμάτων Οικογενειακού Δικαστηρίου από την Αστυνομία, η Επίτροπος πραγματοποίησε στις 10/10/2014, διαβούλευση στο Γραφείο της, στην παρουσία του Προέδρου του Οικογενειακού Δικαστηρίου Λευκωσίας και εκπροσώπων, της Νομικής Υπηρεσίας, του Υπουργείου Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας και του Αρχηγείου Αστυνομίας, με σκοπό τη συζήτηση του θέματος, την ανταλλαγή εισηγήσεων και απόψεων, με στόχο τη λήψη των απαραίτητων μέτρων για τη δημιουργία ενός συστήματος που να διασφαλίζει τα δικαιώματα των επηρεαζόμενων παιδιών.

Η συζήτηση του όλου θέματος με τους εμπλεκόμενους φορείς, κατέληξε σε αποφάσεις που αφορούν δράσεις στις οποίες αναμένεται να προβούν για την επίτευξη του πιο πάνω στόχου, που είναι οι ακόλουθες:

12 *Για περισσότερα βλέπε Ετήσια Έκθεση Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού 2013, σελ. 85-86*

1. Προώθηση τροποποιήσεων στα πλαίσια Κανονισμών, για την επιτάχυνση δικαστικών διαδικασιών των υποθέσεων Γονικής Μέριμνας

2. Υποβολή εισήγησης στο Ανώτατο Δικαστήριο για προώθηση μνημονίου προς όλους τους Δικαστές Οικογενειακού Δικαστηρίου για την έκδοση μόνο διατακτικής φύσεως διαταγμάτων επικοινωνίας

3. Προώθηση νέας οδηγίας προς τα μέλη της Αστυνομίας, στη βάση της οποίας να ενεργούν σύμφωνα με το Άρθρο 137 του Ποινικού Κώδικα και το Άρθρο 42 του περί Δικαστηρίων Νόμου σε περιπτώσεις παρακοής διαταγμάτων. Η νέα οδηγία να περιλαμβάνει διάταξη για τους χειρισμούς στους οποίους πρέπει να προβαίνουν οι Αστυνομικοί όταν προχωρούν σε σύλληψη γονέα

4. Τροποποίηση του Άρθρου 42 του περί Δικαστηρίων Νόμου, ώστε να προστεθεί η Κοινοτική Εργασία στις ποινές που προνοούνται σε περιπτώσεις παραβίασης διαταγμάτων επικοινωνίας

5. Θεσμοθέτηση εμπλοκής του Ψυχολόγου σε υποθέσεις Γονικής Μέριμνας στη φάση αξιολόγησης και θεραπευτικής διαδικασίας

6. Επίσπευση διαδικασιών προώθησης του Νόμου για τη Διαμεσολάβηση σε Οικογενειακές Υποθέσεις από το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως

7. Προγραμματισμό επόμενης διαβούλευσης

Σημειώνεται ότι ήδη σε ότι αφορά τη δράση υπ' αριθμόν 6, το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως κατέθεσε στη Βουλή Νομοσχέδιο με τίτλο «ο περί Διαμεσολάβησης σε Οικογενειακές Υποθέσεις Νόμος του 2014», το οποίο εξετάζεται από την Κοινοβουλευτική Επιτροπή Νομικών.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Ευθύνη της Πολιτείας αφορά την οικονομική υποστήριξη της οικογένειας – προκειμένου αυτή να είναι σε θέση να διασφαλίσει ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης για το παιδί - αλλά δεν περιορίζεται σε αυτή. Η πολιτεία έχει ευθύνη να υποστηρίζει με άλλες υπηρεσίες την οικογένεια του παιδιού προκειμένου αυτή να λειτουργεί κατά τρόπο υγιή και προς διασφάλιση του συμφέροντος του παιδιού.

Η οικονομική κρίση με την οποία βρίσκεται αντιμέτωπη η χώρα, υποχρέωσε σε αναθεώρηση της δημοσιονομικής πολιτικής του Κράτους από την οποία δεν έμειναν ανεπηρέαστες οι

δαπάνες για την κοινωνική πολιτική. Η Επίτροπος, επανειλημμένα επισήμανε την ανάγκη για υιοθέτηση πολιτικών αντιμετώπισης της κρίσης θεμελιωμένων στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με έμφαση στις πλέον ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού. Θέση της Επιτρόπου είναι ότι, η κυπριακή πολιτεία έχει υποχρέωση να στρέψει την προσοχή της στα παιδιά εφαρμόζοντας ολοκληρωμένες και στοχευμένες κοινωνικές πολιτικές που να προωθούν το σεβασμό των δικαιωμάτων τους σήμερα αλλά και μια καλύτερη προοπτική για αυτά, στο αύριο.

Κινούμενη εντός του ως άνω πλαισίου και αντλώντας από τον καθημερινό χειρισμό παραπόνων, η Επίτροπος, εντός του 2014 τοποθετήθηκε ή/και προχώρησε σε παρεμβάσεις, της σε σχέση με θέματα που αφορούν την επιδοματική πολιτική και προγράμματα στήριξης που παρέχουν οι ΥΚΕ σε οικογένειες που τα έχουν ανάγκη. Επίσης, ετοίμασε και δημοσιοποίησε την **Έκθεση της Επιτρόπου αναφορικά με παράπονο για μη καταβολή επιδόματος μονογονεικής οικογένειας από την Υπηρεσία Χορηγιών και Επιδομάτων σε γυναίκες υπηκόους τρίτων χωρών, τα παιδιά των οποίων είναι Κύπριοι πολίτες**.

Όπως έχει ήδη επισημανθεί η ευθύνη του Κράτους δεν περιορίζεται στην οικονομική/ επιδοματική ενίσχυση και υποστήριξη της οικογένειας. Αντίθετα, επεκτείνεται και καλύπτει όλες τις πτυχές που αφορούν τη διαμόρφωση ενός υγιούς οικογενειακού περιβάλλοντος, για κάθε παιδί. Ένα οικογενειακό περιβάλλον, το οποίο να λειτουργεί με άξονα τη διασφάλιση του συμφέροντός του παιδιού. Η έννοια του οικογενειακού περιβάλλοντος είναι διευρυμένη και καλύπτει κάθε μορφή οικογενειακής οργάνωσης. Επισημαίνεται ότι, η νομική λύση ενός γάμου δεν οδηγεί σε διάλυση αλλά σε μετασχηματισμό της δομής της οικογένειας του παιδιού. Το Κράτος διατηρεί την ευθύνη να υποστηρίζει τη νέα οικογενειακή δομή – που προκύπτει μετά τον χωρισμό των γονιών ενός παιδιού – προκειμένου αυτή να συνεχίσει να λειτουργεί προς όφελος της υγιούς και ολόπλευρης ανάπτυξής του παιδιού. Δυστυχώς, σε αρκετές περιπτώσεις, η ψυχική ή/ και σωματική υγεία των παιδιών είναι μια από τις σοβαρότερες παράπλευρες απώλειες από τη διάλυση ενός γάμου. Για τούτο, ακριβώς, το λόγο η Επίτροπος ετοίμασε και δημοσιοποίησε εντός του 2014, συμπληρωματική προς τη «Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού αναφορικά με το ρόλο των κρατικών Υπηρεσιών σε περιπτώσεις προβλημάτων επικοινωνίας παιδιού-γονέα, του οποίου οι γονείς είναι σε διάσταση ή διαζευγμένοι- Ιούλιος 2012», τη «Θέση της Επιτρόπου αναφορικά με την ανάγκη διορισμού Ψυχολόγων κατά την εξέταση υποθέσεων Γονικής Μέριμνας από το Δικαστήριο- Δεκέμβριος 2014». Η διατήρηση υγειών σχέσεων και της σταθερής επικοινωνίας του παιδιού και με τους δύο γονείς, σε ένα ασφαλές πλαίσιο, εξυπηρετεί κατά κύριο λόγο το συμφέρον του παιδιού. Η Έκθεση της Επιτρόπου αναφορικά με καταγγελίες μητέρας για ανεπαρκή διερεύνηση και χειρισμό των ΥΚΕ σε σχέση με αναφορές της για κακή άσκηση του γονικού ρόλου πατέρα προς το 16χρονο παιδί του όσο και η Διαβούλευση αναφορικά με τα προβλήματα που παρατηρούνται στην εφαρμογή διαταγμάτων Οικογενειακού Δικαστηρίου από την Αστυνομία και οι απόψεις της αναφορικά με τις γονικές απαγωγές και την παράνομη μεταφορά και κατακράτηση ανηλίκων στο εξωτερικό θεμελιώνονται στην αρχή αυτή. Στην αρχή ότι το οικογενειακό πλαίσιο θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένο στις ανάγκες του παιδιού και να εξυπηρετεί και προάγει πρωτίστως τα συμφέροντά του, θεμελιώνονται γενικά οι θέσεις της Επιτρόπου αναφορικά με την υιοθεσία και ειδικότερα όσον αφορά την ιδιωτική τοποθέτηση.

Η ίδια αρχή θεμελιωμένη στη Σύμβαση συνεχίζει να αποτελεί το βασικό φάρο προσανατολισμού των δράσεων και των πρωτοβουλιών της Επιτρόπου στα θέματα που αφορούν την οικογένεια και το παιδί.

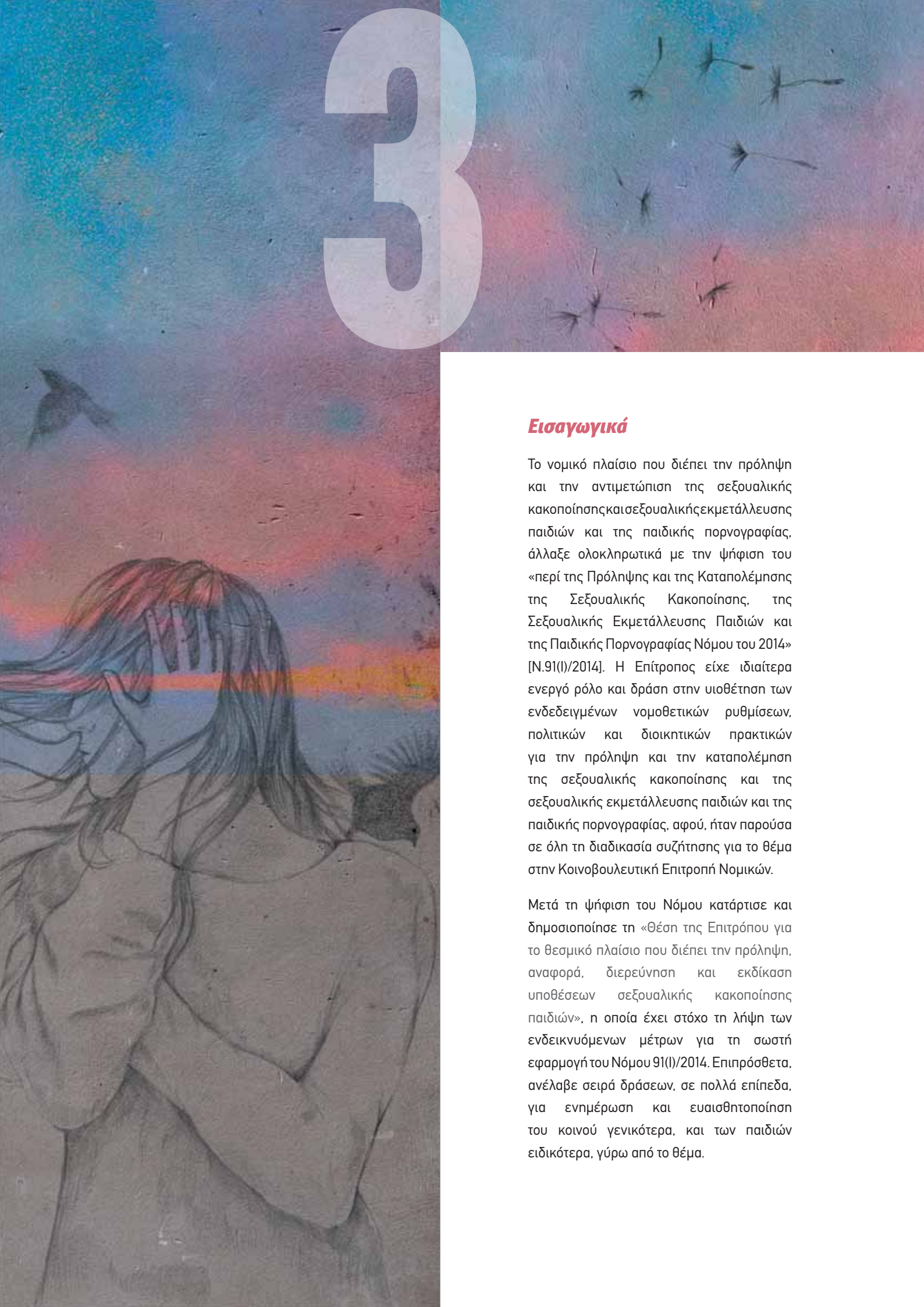

3

Εισαγωγικά

Το νομικό πλαίσιο που διέπει την πρόληψη και την αντιμετώπιση της σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας, άλλαξε ολοκληρωτικά με την ψήφιση του «περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμου του 2014» [Ν.91(Ι)/2014]. Η Επίτροπος είχε ιδιαίτερα ενεργό ρόλο και δράση στην υιοθέτηση των ενδεδειγμένων νομοθετικών ρυθμίσεων, πολιτικών και διοικητικών πρακτικών για την πρόληψη και την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας, αφού, ήταν παρούσα σε όλη τη διαδικασία συζήτησης για το θέμα στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Νομικών.

Μετά τη ψήφιση του Νόμου κατάρτισε και δημοσιοποίησε τη «Θέση της Επιτρόπου για το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την πρόληψη, αναφορά, διερεύνηση και εκδίκαση υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών», η οποία έχει στόχο τη λήψη των ενδεικνυόμενων μέτρων για τη σωστή εφαρμογή του Νόμου 91(Ι)/2014. Επιπρόσθετα, ανέλαβε σειρά δράσεων, σε πολλά επίπεδα, για ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού γενικότερα, και των παιδιών ειδικότερα, γύρω από το θέμα.

ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΒΙΑ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

3.1 Ρόλος της Επιτρόπου στη Διαβούλευση για τον περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμο του 2014 [Ν.91(Ι)/2014]

Το 2014 η κυβέρνηση κατάθεσε στη Βουλή, Νομοσχέδιο με τίτλο «Νόμος που αναθεωρεί το νομικό πλαίσιο που διέπει την πρόληψη και καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας», το οποίο συζητήθηκε ενώπιον της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Νομικών. Η Επίτροπος, ήταν παρούσα σε όλες τις συζητήσεις της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής που αφορούσαν τον εν λόγω νομοσχέδιο και κατάθεσε και γραπτώς, σειρά απόψεων και εισηγήσεων, οι οποίες είχαν στόχο την καλύτερη διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών. Πρέπει να επισημανθεί ότι, κατά την επεξεργασία του νομοσχεδίου, από την Κοινοβουλευτική Επιτροπή Νομικών, λήφθηκαν υπόψη, σε μεγάλο βαθμό, και οι διατάξεις της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία του Παιδιού από τη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και Σεξουαλική Κακοποίηση (εφεξής Σύμβαση Lanzarote), έτσι ώστε το κράτος να είναι σε θέση να την εφαρμόσει άμεσα, καθώς και η Οδηγία 2011/92/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 2011 σχετικά με την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας. Η Κυπριακή Βουλή, τον Ιούλιο 2014, ψήφισε τον «Περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμο του 2014».

Η Επίτροπος, μελετώντας προσεκτικά τον ως άνω Νόμο όπως, τελικά, ψηφίστηκε, προέβηκε σε σειρά εισηγήσεων για τροποποιήσεις ώστε να διασφαλίζονται καλύτερα τα δικαιώματα των παιδιών. Ενδεικτικά αναφέρονται οι πιο κάτω εισηγήσεις:

i. Τροποποίηση του Άρθρου 40 του Νόμου ώστε να παρέχονται τόσο νομικές συμβουλές όσο και νομική εκπροσώπηση σε παιδιά-θύματα, δωρεάν, εφόσον αυτά δεν έχουν επαρκείς πόρους, για απαίτηση αποζημίωσης [1]

ii. Συγκεκριμένες εισηγήσεις για τροποποιήσεις που αφορούν τους ορισμούς «θύμα», «παιδική πορνογραφία», «σεξουαλική πράξη» με τρόπο που να διασφαλίζονται καλύτερα τα δικαιώματα των παιδιών [2]

---

1 Επιστολή Επιτρόπου προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, Υπουργό Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Πρόεδρο και Μέλη Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Νομικών, ημερομηνίας 12/9/2014 (αρ.φακ.: ΓΕΠ 11.11.16.05)

2 Επιστολή Επιτρόπου προς Πρόεδρο Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Νομικών, ημερομηνίας 17/10/2014 (αρ. φακ.: ΓΕΠ 11.11.16.05) και θέμα «Ανάγκη τροποποίησης του περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμος του 2014».

iii. Εισαγωγή νέας πρόνοιας σε ότι αφορά την επέκταση της δικαιοδοσίας των δικαστηρίων έτσι ώστε να εκδικάζουν αδικήματα που προβλέπονται στο Νόμο, εφόσον, αυτά διαπράττονται από Κύπριο πολίτη ή εναντίον Κύπριου πολίτη ή προσώπου που έχει τη συνήθη διαμονή του στην Κυπριακή Δημοκρατία, οπουδήποτε και εάν αυτά διαπράχθηκαν και ανεξάρτητα από το κατά πόσο τα αδικήματα αυτά συνιστούν αδικήματα στη χώρα στην οποία διαπράχθησαν [3]

iv. Διαμόρφωση του Άρθρου 20 του Νόμου το οποίο ορίζει τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται παιδιά τα οποία είναι θύτες τέτοιων αδικημάτων, έτσι ώστε να μην τυγχάνουν της ίδιας μεταχείρισης με τους ενήλικους σε ότι αφορά την επιβολή ποινών, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία τους και την αρχή της αναλογικότητας [4]

v. Εισαγωγή νέου Άρθρου 20 Α με το οποίο να διασφαλίζεται ότι η διερεύνηση και η ποινική δίωξη των αδικημάτων δεν θα εξαρτώνται από την υποβολή μήνυσης ή καταγγελίας από το θύμα ή τον εκπρόσωπό του και η ποινική διαδικασία μπορεί να συνεχιστεί ακόμα και εάν το παιδί θύμα αποσύρει την κατάθεσή του [5]

vi. Εισαγωγή νέας πρόνοιας ώστε να διασφαλίζεται η παροχή μέτρων συνδρομής και στήριξης στα θύματα ανεξάρτητα από την προθυμία τους να συνεργαστούν με τις διωκτικές αρχές [6]

vii. Τροποποίηση του Άρθρου 33 που αφορά την έκδοση προσωρινού διατάγματος αποκλεισμού του υπόπτου ή απομάκρυνσης του θύματος έτσι ώστε η αρμοδιότητα να παραχωρείται μόνο στην Αστυνομία και στον Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας καθότι η παραχώρηση της αρμοδιότητάς του σε πολλές αρχές την καθιστά εκ των πραγμάτων ανεφάρμοστη [7]

viii. Τροποποίηση του Άρθρου 42(2)(β) έτσι ώστε να διασφαλίζεται καλύτερα το δικαίωμα του παιδιού-θύματος να δίνει συνεντεύξεις σε χώρους σχεδιασμένους και προσαρμοσμένους για το σκοπό αυτό [8]

---

3 ο.π.
4 ο.π.
5 ο.π.
6 ο.π.
7 ο.π.
8 ο.π.

3.2 Διαβούλευση της Επιτρόπου με παιδιά όσον αφορά τη σεξουαλική κακοποίηση και σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών

Η Επίτροπος, πραγματώνοντας το δικαίωμα του παιδιού στη συμμετοχή, και με στόχο των καταρτισμό σχετικών θέσεων διαβουλεύτηκε με παιδιά όσον αφορά το θέμα της σεξουαλική κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών. Η διαβούλευση έλαβε χώρα στο πλαίσιο των συναντήσεων της Επιτρόπου με την ΟΕΣ καθώς επίσης, κατά τη διεξαγωγή του θερινού εργαστηρίου.

Κατά τη διαβούλευση, τα παιδιά επεσήμαναν ιδιαίτερα, την έλλειψη ενημέρωσης όσον αφορά την αναγνώριση περιστατικών καθώς, επίσης, όσον αφορά τη νομοθεσία. Όπως υποστήριξαν, η ενημέρωση σχετικά με την ισχύουσα νομοθεσία είναι ιδιαίτερα χρήσιμη, όχι μόνο σε γνωσιολογικό επίπεδο, αλλά, κυρίως, σε ψυχολογικό επίπεδο. Επεσήμαναν ότι, συμβάλει θετικά στην αυτοπεποίθηση που νιώθουν ώστε να αναφέρουν περιστατικά αλλά και στην εμπιστοσύνη που νιώθουν προς τη πολιτεία.

Εισηγήθηκαν ότι, το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού και η Επίτροπος θα πρέπει να οργανώνουν εκστρατείες ενημέρωσης για το θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης, θεωρώντας ως πιο αποτελεσματικές μεθόδους πληροφόρησης τα διαφημιστικά σποτ, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τα βιωματικά εργαστήρια στο σχολικό περιβάλλον. Ιδιαίτερα, το σχολείο, όπως ανέφεραν, θα πρέπει, πέραν από την ενημέρωση, να δημιουργήσει ένα περιβάλλον ασφάλειας και εμπιστευτικότητας στο οποίο τα παιδιά – θύματα να μπορούν να αναφέρουν πιθανά περιστατικά σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Υπογράμμισαν ότι, οι μηχανισμοί και οι διαδικασίες χειρισμού των περιστατικών σε κάθε περίπτωση δεν πρέπει να στιγματίζουν και/ή να επαναθυματοποιούν τα παιδιά.

Τα παιδιά ανέφεραν ότι, θεωρούν αναγκαίο τα θέματα σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης να ενταχθούν στο ευρύτερο πλαίσιο της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Αναφορικά με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση σημείωσαν ότι, θα πρέπει να επεκταθεί σε όλες τις τάξεις της Μέσης Εκπαίδευσης, να προσεγγίζεται ολοκληρωμένα και με τρόπο που να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες των παιδιών. Τα παιδιά δήλωσαν ότι προτιμούν τα θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης να διδάσκονται με βιωματικό τρόπο και να μην είναι αυτοσκοπός η εξέταση των αποκτούμενων γνώσεων. Ανέφεραν ότι η ενημέρωσή τους θα πρέπει να γίνεται μέσα σε ένα πλαίσιο στο οποίο να μπορούν να εκφραστούν ελεύθερα και να έχουν αρκετές ευκαιρίες να καταθέτουν τις απόψεις τους. Για να επιτευχθεί αυτό, όπως ανέφεραν, θα πρέπει οι εκπαιδευτικοί να τυγχάνουν διαρκούς επιμόρφωσης και εκπαίδευσης αλλά και να δημιουργηθούν τα κατάλληλα εκπαιδευτικά εργαλεία.

3.3 Θέση της Επιτρόπου αναφορικά με το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την πρόληψη, αναφορά, διερεύνηση και εκδίκαση υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στην Κύπρο

Το Δεκέμβριο 2014, η Επίτροπος δημοσιοποίησε Θέση με τίτλο «Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την πρόληψη, αναφορά, διερεύνηση και εκδίκαση υποθέσεων

σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στην Κύπρο-Δεκέμβριος 2014». Στόχος και επιδίωξη της Θέσης ήταν όπως, αποτελέσει τη βάση για τη λήψη των ενδεικνυόμενων μέτρων για τη σωστή εφαρμογή του περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμου του 2014 [9] [Ν.91(Ι)/2014].

Στη Θέση παρουσιάζονται συνοπτικά το νομικό πλαίσιο που θέτει η Σύμβαση και ο Νόμος 91(Ι)/2014, οι διαπιστώσεις της Επιτρόπου, καθόσον αφορά κενά και παραλείψεις στο θεσμικό πλαίσιο, και οι εισηγήσεις της για βελτίωσή του. Οι διαπιστώσεις και οι εισηγήσεις της Επιτρόπου αναλύονται σε πέντε θεματικές.

Η πρώτη θεματική αφορά το ρόλο των τομέων της Υγείας και της Δικαιοσύνης στην πρόληψη και αντιμετώπιση της παιδικής κακοποίησης. Η Επίτροπος εντοπίζει την ανάγκη αναθεώρησης του ρόλου και της ευθύνης που έχουν οι τομείς της Υγείας και της Δικαιοσύνης στην πρόληψη και την καταπολέμηση της παιδικής κακοποίησης. Καθόσον αφορά τον τομέα της Υγείας, η Επίτροπος εισηγείται, να γίνουν σχετικές τροποποιήσεις στον Νόμο 91(Ι)/2014, βάση των οποίων να ορίζεται σαφώς η υποχρέωσή των Υπηρεσιών Υγείας να διασφαλίσουν το δικαίωμα του παιδιού στην υγεία, μέσα από τη συμμετοχή τους σε δράσεις πρόληψης, αλλά και την ανάληψη ουσιαστικότερου ρόλου στο διυπηρεσιακό χειρισμό περιπτώσεων θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης. Καθόσον αφορά το σύστημα Δικαιοσύνης, η Επίτροπος εισηγείται όπως, η Νομική Υπηρεσία της Δημοκρατίας, το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως και η Αστυνομία, με βάση τα κενά στο σύστημα, τα οποία έχουν εντοπίσει και τα οποία αφορούν τις δικές τους αρμοδιότητες, να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα ώστε να βρεθούν λύσεις, τόσο σε θέματα που αφορούν νομοθετική ρύθμιση, όσο και σε θέματα πρακτικών που ακολουθούνται, οι οποίες θα διασφαλίζουν τα δικαιώματα των παιδιών.

Η δεύτερη θεματική αφορά τη συλλογή δεδομένων ως απαραίτητη προϋπόθεση για τον προγραμματισμό, σε εθνικό επίπεδο, της πρόληψης και αντιμετώπισης της παιδικής κακοποίησης, συμπεριλαμβανομένης και της σεξουαλικής. Η Επίτροπος διαπιστώνει την απουσία ενός κεντρικού φορέα παρακολούθησης και συλλογής δεδομένων καθόσον αφορά τη φύση και την έκταση του φαινομένου της βίας ενάντια σε παιδιά, συμπεριλαμβανομένης και της σεξουαλικής βίας και, κατ' επέκταση, την απουσία οποιασδήποτε σχετικής αξιόπιστης βάσης δεδομένων. Επιπρόσθετα, διαπιστώνει την απουσία ενός μηχανισμού μέτρησης και αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των πολιτικών και των πρακτικών που εφαρμόζονται στην πράξη και οι οποίες αφορούν την πρόληψη και αντιμετώπιση της παιδικής κακοποίησης, γεγονός που καθιστά αδύνατη την τεκμηριωμένη αξιολόγηση του

9 Ο Νόμος βρίσκεται αναρτημένος στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Νομοθεσία.

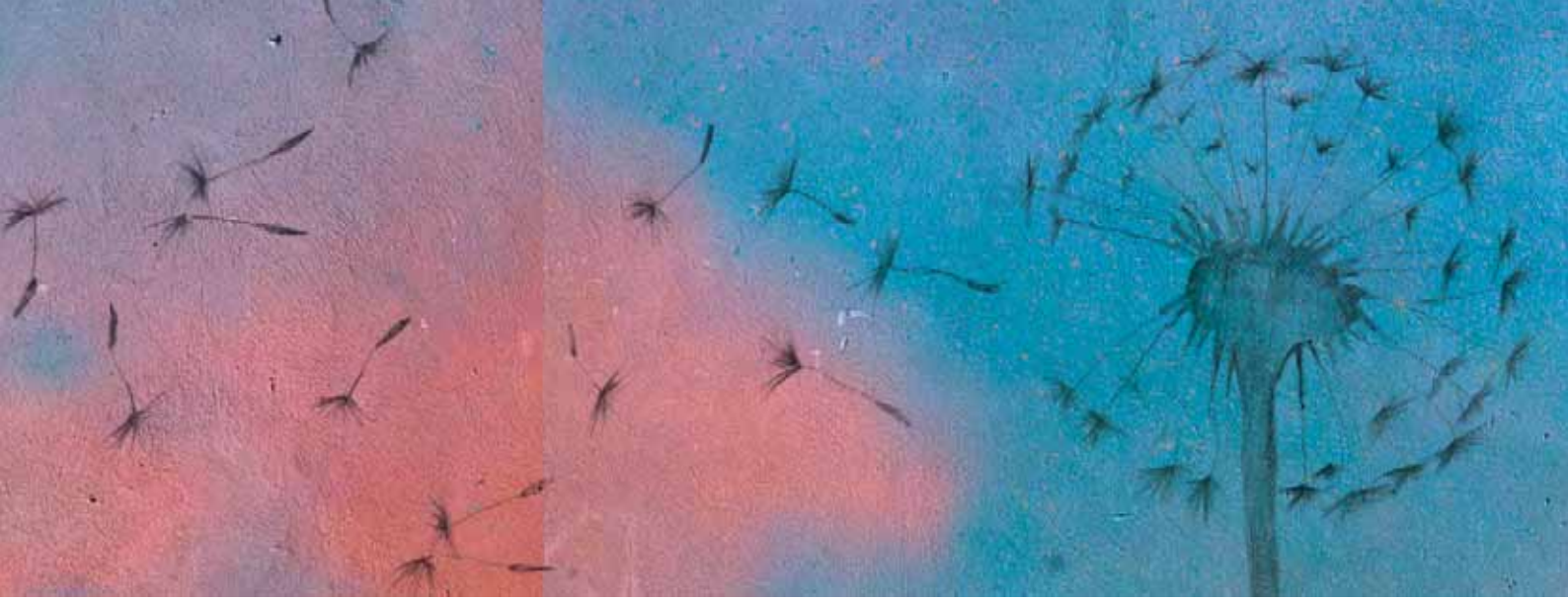

βαθμού στον οποίο οι υπηρεσίες που προσφέρονται στα παιδιά είναι αποτελεσματικές και του βαθμού στον οποίο διασφαλίζουν τα δικαιώματά τους. Ως εκ τούτου, η Επίτροπος εισηγείται τη δημιουργία μηχανισμού συλλογής και, κατ' επέκταση, τράπεζας δεδομένων, όπου συγκεντρώνονται, σε βάθος χρόνου, όλες οι αναγκαίες πληροφορίες προκειμένου να διασφαλίζεται ότι, τα μέτρα πρόληψης και καταπολέμησης που λαμβάνονται, καθώς και τα θεραπευτικά μέτρα αποκατάστασης των παιδιών θυμάτων που εφαρμόζονται, εξυπηρετούν τις ανάγκες τους και είναι αποτελεσματικά.

Η τρίτη θεματική αφορά το συντονισμό και τον προγραμματισμό, σε εθνικό επίπεδο, καθόσον αφορά την πρόληψη και καταπολέμηση του φαινομένου της άσκησης βίας ενάντια στα παιδιά, συμπεριλαμβανομένης και της σεξουαλικής. Εντοπίζοντας την έλλειψη μιας πολυδιάστατης προσέγγισης στον αγώνα κατά της παιδικής κακοποίησης, η οποία να εμπεριέχει ολοκληρωμένη στρατηγική που να ανταποκρίνεται αποτελεσματικά στη βία ενάντια στα παιδιά, η Επίτροπος εισηγείται τη δημιουργία εθνικής στρατηγικής για την πρόληψη και αντιμετώπιση της παιδικής κακοποίησης, η οποία θα ανταποκρίνεται, επαρκώς, στο φαινόμενο και θα έχει μακροχρόνιο σχεδιασμό. Μέρος της στρατηγικής πρέπει να είναι και ο καταρτισμός σχεδίου δράσης, ώστε η προσέγγιση στο φαινόμενο να είναι αποτελεσματική και συντονισμένη. Για την επίτευξη του πιο πάνω στόχου, εισήγηση της Επιτρόπου είναι όπως καταρτιστεί συντονιστική επιτροπή, με εκπροσώπους από όλους τους εμπλεκόμενους εταίρους, η οποία θα αναλάβει τη σύνταξη και το συντονισμό στην υλοποίηση, της Εθνικής Στρατηγικής και του Σχεδίου Δράσης.

Η τέταρτη θεματική εστιάζει στη σημασία της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των παιδιών ως μέτρο πρόληψης της σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσής τους. Διαπίστωση της Επιτρόπου είναι ότι, στην Κύπρο δεν υπάρχει το απαραίτητο υποστηρικτικό περιβάλλον που θα διευκολύνει τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών. [10] Ως αποτέλεσμα, τα παιδιά στην Κύπρο, ανεξάρτητα από την ηλικία, το φύλο, το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο και τον τόπο διαμονής στερούνται γνώσεων και δεξιοτήτων σε θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Η Επίτροπος εισηγείται την ενεργό εμπλοκή των παιδιών, στη διαδικασία σχεδιασμού και αξιολόγησης δράσεων και προγραμμάτων, στα πλαίσια της εκπαίδευσης, που έχουν στόχο την ενημέρωσή τους για τους κινδύνους της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης, καθώς και τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να προστατέψουν τον εαυτό τους. Επιπρόσθετα, εισηγείται την επέκταση των προγραμμάτων ενημέρωσης των παιδιών για θέματα σεξουαλικής κακοποίησης στην προδημοτική και το νηπιαγωγείο, νοουμένου ότι αυτά θα τα αναλαμβάνουν ειδικά

10 Για περισσότερα βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις.

καταρτισμένοι/ες επαγγελματίες. Η επιλογή των εκπαιδευτικών που θα αναλαμβάνουν τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών, θα πρέπει να είναι στη βάση του ενδιαφέροντος που έχουν για το θέμα αλλά και των ικανοτήτων/δεξιοτήτων που έχουν ώστε να το διδάξουν αποτελεσματικά. Νοείται ότι εκπαιδευτικοί που θα αναλάβουν την ευθύνη της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των παιδιών πρέπει να τύχουν επαρκούς κατάρτισης και να λαμβάνουν συνεχή στήριξη.

Η Επίτροπος εισηγείται, επίσης, ενημέρωση των γονιών, από πλευράς Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού (ΥΠΠ), ώστε να πεισθούν για το όφελος των παιδιών από την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Παράλληλα, θα πρέπει να υπάρχουν διαθέσιμα, στους γονείς, προγράμματα τα οποία να στοχεύουν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων καλής επικοινωνίας με τα παιδιά τους για τα θέματα αυτά. Τα προγράμματα αυτά μπορεί να γίνουν από τις ΥΨΥ ή με τη συνεργασία της κοινωνίας των πολιτών, εφόσον ληφθεί έγκριση από τις ΥΨΥ, καθόσον αφορά την ποιότητα, καταλληλότητα και την επάρκεια των επαγγελματιών που έχουν την ευθύνη για την παράδοσή τους.

Σε περίπτωση που τα παιδιά επιθυμούν να λάβουν συμβουλευτική και στήριξη καθόσον αφορά θέματα σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας, θέση της Επιτρόπου είναι ότι τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην πρόσβαση σε τέτοιες υπηρεσίες χωρίς τη συγκατάθεση των γονιών/κηδεμόνων τους. Ως εκ τούτου, παραπέμπει σε προηγούμενη εισήγησή την οποία έθεσε στο παρελθόν στους αρμόδιους Υπουργούς, σύμφωνα με την οποία ο περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμος του 1990 (Ν.216/90) τροποποιηθεί, ώστε, τα παιδιά να έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε εμπιστευτικές υπηρεσίες συμβουλευτικής χωρίς να χρειάζεται η συγκατάθεση των γονιών/κηδεμόνων τους. [11]

Η πέμπτη θεματική καλύπτει το στάδιο πριν γίνει καταγγελία της κακοποίησης του παιδιού στις Υπηρεσίες, το στάδιο διερεύνησης της υπόθεσης μετά την καταγγελία και το στάδιο εκδίκασης.

Στάδιο πριν την αναφορά:

Σε ότι αφορά το στάδιο που προηγείται της αναφοράς της κακοποίησης, η Επίτροπος εντοπίζει, αφενός, αδυναμία από πλευράς ενηλίκων να αναγνωρίσουν την κακοποίηση, αφετέρου, δισταγμό να προβούν σε καταγγελία, ιδιαίτερα αν η κακοποίηση είναι εντός

11 Επιστολή Επιτρόπου προς Υπουργό Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού και Υπουργό Υγείας ημερομηνίας 3/6/2013 (αρ.φακ.:ΓΕΠ8.04.007,Γ.Ε.Π.11.17.08.03.298, ΓΕΠ11.17.005.03.02, ΓΕΠ11.17.010.29) με θέμα: «Ανάγκη παρακολούθησης παιδιών από παιδοψυχολόγο/ παιδοψυχίατρο χωρίς τη συγκατάθεση και των δύο γονέων».

οικογένειας. Καθόσον αφορά τον εντοπισμό της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών από επαγγελματίες που εργάζονται με παιδιά, η Επίτροπος εισηγείται να επενδυθούν πόροι, ώστε να καταστούν οι επαγγελματίες επαρκείς στον εντοπισμό της σεξουαλικής κακοποίησης, κυρίως σε παιδιά ηλικίας κάτω των πέντε ετών. Επιπρόσθετα, εισηγείται να καταρτιστούν πρωτόκολλα προς υποστήριξη του έργου των επαγγελματιών τα οποία θα έχουν στόχο την αξιολόγηση της πιθανότητας ένα παιδί να είναι θύμα τέτοιας κακοποίησης ή όχι. Επιπρόσθετα, γίνεται εισήγηση να δοθούν κατευθυντήριες γραμμές στους επαγγελματίες, ως προς τις ενέργειες στις οποίες μπορούν να προβούν, σε περίπτωση που διαπιστώσουν ότι, οι αρμόδιες Υπηρεσίες δεν ενεργούν με τρόπο που να διασφαλίζουν το συμφέρον του παιδιού. Καθόσον αφορά την ενδυνάμωση των πολιτών αλλά και των επαγγελματιών γενικά ώστε να προβαίνουν σε καταγγελία η Επίτροπος εισηγείται, αφενός, την ενημέρωση και ευαισθητοποίησης της κοινωνίας και αφετέρου την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών στην επάρκεια και αποτελεσματικότητα των θεσμών του κράτους οι οποίες καλούνται να ανταποκριθούν σε τέτοιες καταγγελίες.

Στάδιο διερεύνησης της υπόθεσης:

Η Επίτροπος διαπιστώνει ότι, κατά το στάδιο διερεύνησης μιας υπόθεσης, η εφαρμογή της πολυθεματικής προσέγγισης, (η οποία ορθά προωθείται από τη βιβλιογραφία) για το χειρισμό περιστατικών σεξουαλικής κακοποίησης, παρουσιάζει προβλήματα. Ένα παιδί που έχει βιώσει σεξουαλική κακοποίηση, μπαίνοντας στο σύστημα έρχεται σε επαφή με διάφορες Υπηρεσίες, μεταξύ των οποίων, οι ΥΚΕ, η Αστυνομία, η Νομική Υπηρεσία, το Δικαστήριο, οι Υπηρεσίες Υγείας, οι ΥΨΥ. Η διαδικασία χειρισμού της περίπτωσής του, προϋποθέτει την τήρηση πολλαπλών συναντήσεων/συνεντεύξεων/εξετάσεων με διαφορετικούς επαγγελματίες και τη διαπραγμάτευσή του με τα διαφορετικά συστήματα που υπάρχουν, σε κάθε μια από αυτές τις Υπηρεσίες, γεγονός ψυχοφθόρο, τόσο για το παιδί όσο και για την οικογένεια. Η αλληλεξάρτηση μεταξύ των Υπηρεσιών, ενώ ταυτόχρονα αυτές διατηρούν τη διακριτή τους λειτουργία, πλήττει τον όλο χειρισμό της περίπτωσης εάν και εφόσον, μια από αυτές δεν μπορεί να ανταποκριθεί εγκαίρως ή επαρκώς, ή δεν υπάρχει επαρκής συντονισμός, σχεδιασμός και αξιολόγηση καθόσον αφορά την επίτευξη των στόχων που τίθενται για το παιδί και την οικογένειά του. Επιπρόσθετα, η Επίτροπος διαπιστώνει, αφενός, έλλειψη επαρκούς κατάρτισης και πείρας των επαγγελματιών που αναλαμβάνουν τέτοιες περιπτώσεις, αφετέρου, συχνή αλλαγή των επαγγελματιών-αρμόδιων Λειτουργών της περίπτωσης, γεγονός που πλήττει τη δημιουργία σχέσεων εμπιστοσύνης του παιδιού και της οικογένειας με το σύστημα.

Συγκεκριμένα, καθόσον αφορά την Αστυνομία, η Επίτροπος εκφράζει προβληματισμό όσον αφορά την εκπαίδευση των ατόμων, που επιφορτίζονται με τη λήψη δικανικών συνεντεύξεων από πολύ μικρά παιδιά, που είναι ταυτόχρονα θύματα και μάρτυρες κατηγορίας. Η λήψη δικανικών συνεντεύξεων από παιδιά, ειδικά μικρής ηλικίας, απαιτεί εξειδικευμένη κατάρτιση, τόσο στην επικοινωνία μαζί τους, όσο και σε μεθόδους δομημένων συνεντεύξεων, οι οποίες έχουν ήδη δοκιμαστεί και αξιολογηθεί, ως πετυχημένες, στο εξωτερικό. Προβληματική θεωρεί και την υποχρέωση των θυμάτων να υποβάλλουν την καταγγελία τους στον πλησιέστερο, στην οικία τους, αστυνομικό σταθμό, αφού, θεωρεί ότι λειτουργεί αρνητικά στην βούληση γονιού και παιδιού να υποβάλουν καταγγελία. Για το θέμα αυτό, η Επίτροπος σημειώνει, με ικανοποίηση, ότι, ο Υπουργός Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, μετά από εισήγηση της,[12] έδωσε οδηγίες όπως ο χειρισμός περιστατικών κακοποίησης παιδιών γίνεται από τα Επαρχιακά ΤΑΕ.[13] Τέλος, διαπιστώνει την απουσία χώρων για τη διενέργεια των συνεντεύξεων, οι οποίοι να είναι κατάλληλα διαμορφωμένοι, ώστε, να είναι φιλικοί προς τα παιδιά και να μην επιβαρύνουν το άγχος τους.

Στη βάση των πιο πάνω η Επίτροπος εισηγείται την αξιολόγηση του υφιστάμενου μοντέλου διυπηρεσιακής συνεργασίας και του βαθμού στον οποίο αυτό εξυπηρετεί το συμφέρον των παιδιών θυμάτων, υποδεικνύοντας την ανάγκη όπως όλες οι εμπλεκόμενες Υπηρεσίες ξεκινήσουν κοινή προσπάθεια με στόχο την αντιμετώπιση των προβλημάτων που επισημαίνονται στη Θέση. Επιπρόσθετα, εισηγείται όπως, μελετηθούν μοντέλα άλλων χωρών, τα οποία έχουν αξιολογηθεί ως αποτελεσματικά, όπως, για παράδειγμα, το μοντέλο όπου όλες οι υπηρεσίες (αυτές που αφορούν τη στήριξη του παιδιού και αυτές που αφορούν τη διαδικασία δίωξης του θύτη) συστεγάζονται έτσι ώστε το παιδί να έχει εύκολη πρόσβαση σε αυτές και να υπόκειται στη λιγότερη δυνατή ταλαιπωρία. (π.χ Barnhus Home).

Καθόσον αφορά τη βελτίωση του υφιστάμενου συστήματος, σε περίπτωση που το κράτος αποφασίσει τη διατήρησή του, να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην εξεύρεση τρόπων μείωσης του χρόνου της όλης διαδικασίας, από τη στιγμή της αναφοράς μέχρι την εκδίκαση της υπόθεσης. Πέραν τούτου, γίνεται εισήγηση όπως, οριστούν, από κάθε Υπηρεσία, συγκεκριμένοι επαγγελματίες οι οποίοι θα χειρίζονται σταθερά περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών με στόχο να δημιουργηθεί ένα διυπηρεσιακό δίκτυο επαγγελματιών το οποίο θα λειτουργεί συντονισμένα, γρήγορα και αποτελεσματικά.

---

12 Επιστολή Επιτρόπου προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, ημερομηνίας 27/8/2014 (αρ. φακ.Γ.Ε.Π.11.17.06.05.07) με θέμα: Διασφάλιση των δικαιωμάτων παιδιού-θύματος σεξουαλικής κακοποίησης εκτός οικογένειας κατά τη διάρκεια διερεύνησης της υπόθεσης από την Αστυνομία.

13 Επιστολή Υπουργού Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως προς Αρχηγό Αστυνομίας, ημερομηνίας 5/9/2014 (αρ. φακ.ΤΔΔΤ:12.03.001.1019) με θέμα: Διασφάλιση των δικαιωμάτων παιδιού-θύματος σεξουαλικής κακοποίησης εκτός οικογένειας κατά τη διάρκεια διερεύνησης της υπόθεσης από την Αστυνομία.

Η κάθε Υπηρεσία πρέπει να λάβει μέτρα ώστε να διασφαλίσει, στο μέγιστο δυνατό βαθμό, τη σταθερότητα των λειτουργών/επαγγελματιών που στελεχώνουν το δίκτυο, καθότι οι συχνές αλλαγές τους δεν εξυπηρετούν το συμφέρον των παιδιών. Οι επαγγελματίες που θα στελεχώνουν το δίκτυο αυτό, να τοποθετούνται στο συγκεκριμένο Δίκτυο βάση δικής τους επιθυμίας, να τυγχάνουν συνεχούς επιμόρφωσης και συχνής αντικειμενικής αξιολόγησης ως προς την επάρκεια στην εργασία και τον επαγγελματισμό τους.

Στάδιο εκδίκασης της υπόθεσης:

Κατά το στάδιο αυτό η Επίτροπος διαπιστώνει, αφενός, μεγάλη καθυστέρηση στην εκδίκαση υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης, αφετέρου, διαδικασίες οι οποίες δεν είναι φιλικές προς το παιδί θύμα. Συγκεκριμένα, η διαδικασία αντεξέτασης του παιδιού-θύματος, από το δικηγόρο υπεράσπισης, είναι ιδιαίτερα δύσκολη και επίπονη για το παιδί ή/και τα παιδιά πιθανόν να μην λαμβάνουν πάντα την απαραίτητη ψυχολογική στήριξη και προετοιμασία από τις αρμόδιες Υπηρεσίες, σε όλα τα στάδια της διαδικασίας, ώστε να είναι σε θέση να αντεπεξέλθουν στη διαδικασία μαρτυρίας τους στο δικαστήριο.

Η Επίτροπος θεωρεί ότι, με το Νόμο 91(Ι)/2014, η προστασία των παιδιών θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης ή σεξουαλικής εκμετάλλευσης έχει ενισχυθεί. Οι διατάξεις του εν λόγω Νόμου δίνουν τη δυνατότητα να μην χρειάζεται τα παιδιά να είναι πάντοτε μάρτυρες κατηγορίας στις ποινικές υποθέσεις και να υπόκεινται στη βάσανο της εξέτασης και αντεξέτασης με όλες τις αρνητικές συνέπειες που κάτι τέτοιο επιφέρει στην ψυχοσωματική κατάστασή τους. Για να εφαρμοστούν, όμως, ορθά και αποτελεσματικά οι διατάξεις του εν λόγω Νόμου πρέπει όλες οι εμπλεκόμενες Αρχές, συντονισμένα, να εφαρμόζουν την βασική αρχή ότι, πριν αποφασιστεί κατά πόσο το παιδί θύμα θα είναι και μάρτυρας κατηγορίας, θα πρέπει να εξαντλούνται όλες οι άλλες δυνατότητες που παρέχει ο Νόμος, έτσι ώστε οι κύριοι μάρτυρες κατηγορίας να είναι τα πρόσωπα που δέχθηκαν το παράπονο, οι εμπειρογνώμονες που εξέτασαν και αξιολόγησαν το παιδί, κ.λ.π. Περαιτέρω, η απόφαση του κατά πόσο το παιδί θύμα θα πρέπει να είναι μάρτυρας κατηγορίας, θα πρέπει, να λαμβάνεται αφού ληφθούν υπόψη η ηλικία και ωριμότητά του και μετά από αξιολόγηση του συμφέροντος του παιδιού, ανάλογα με τις προσωπικές και ιδιαίτερες περιστάσεις της κάθε υπόθεσης, και να μην λαμβάνεται αυτοματοποιημένα, και απλώς και μόνο επειδή το παιδί είναι θύμα του αδικήματος να εξυπακούεται ότι θα είναι και μάρτυρας. Νοουμένου ότι έχουν εξαντληθεί όλες οι δυνατότητες που προσφέρει ο Νόμος 91(Ι)/2014 και η παρουσία του παιδιού στο δικαστήριο δεν μπορεί να αποφευχθεί, η Επίτροπος εισηγείται όπως καθοριστούν διαδικασίες, οι οποίες να προηγούνται της παρουσίασής του στο δικαστήριο

και οι οποίες θα έχουν στόχο να το εξοικειώσουν με το φυσικό χώρο του δικαστηρίου και την όλη διαδικασία την ώρα της αντεξέτασης. Εισηγείται, επίσης, τη δημιουργία, εντός των δικαστηρίων, ειδικά διαμορφωμένων χώρων αναμονής για παιδιά, έτσι ώστε να μειώνεται το άγχος τους κατά τη διαδικασία της δίκης και να είναι λιγότερο τραυματική η εμπειρία τους

Η επιτυχής εφαρμογή των διατάξεων του Νόμου 91(Ι)/2014 απαιτεί συντονισμένη και αποτελεσματική εφαρμογή τους από όλες τις εμπλεκόμενες Αρχές, περιλαμβανομένων των δικαστηρίων, καθώς, επίσης, και την κατάρτιση εγχειριδίων πρακτικής εφαρμογής τους. Ως εκ τούτου, εισήγηση της Επιτρόπου είναι να συσταθούν άμεσα πολυθεματικές ομάδες ειδικών από κάθε Υπηρεσία για να επεξεργαστούν εγχειρίδια συνεργασίας ως προς την εφαρμογή του εν λόγω Νόμου αλλά και για να εντοπίσουν τις ανάγκες της κάθε Υπηρεσίας, σε εκπαίδευση του προσωπικού της και, στη συνέχεια, να διασφαλιστεί η παροχή εκπαίδευσης στους Λειτουργούς, περιλαμβανομένων των Δικαστών, ώστε να εφαρμοστεί ο Νόμος με τον καλύτερο και πιο αποτελεσματικό τρόπο, προς όφελος των παιδιών θυμάτων.

3.4 Υιοθέτηση των εισηγήσεων της Επιτρόπου από το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης καθόσον αφορά τις διαδικασίες αναφοράς και διερεύνησης υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών από πλευράς Αστυνομίας

Η Επίτροπος, κατόπιν υποβολής παραπόνου, διερεύνησε τον τρόπο με τον οποίο έτυχε χειρισμού καταγγελία για σεξουαλική κακοποίηση παιδιού, από την Αστυνομία. Αξιολογώντας τις διαδικασίες που ακολουθούνται από την Αστυνομία σε τέτοιες περιπτώσεις, η Επίτροπος, κατέληξε στις πιο κάτω διαπιστώσεις-εισηγήσεις τις οποίες υπέβαλε στον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως:

i) Η υποχρέωση των θυμάτων να υποβάλλουν την καταγγελία τους στον πλησιέστερο, στην οικία τους, Αστυνομικό Σταθμό είναι προβληματική καθόσον αφορά την προστασία της προσωπικής ζωής του παιδιού, ιδιαίτερα σε μικρές κοινότητες. Στη βάση της αρχής του συμφέροντος του παιδιού, σε τέτοιες περιπτώσεις θα πρέπει να δίνεται η επιλογή στο θύμα για το πού θα προβεί σε καταγγελία ώστε να προστατεύεται η ταυτότητα και η αξιοπρέπειά του και να μη διακυβεύεται η αποφασιστικότητά του να προβεί σε καταγγελία

ii) Η απουσία οποιουδήποτε πρωτόκολλου ή κωδικοποιημένης και επίσημα κατοχυρωμένης διατμηματικής διαδικασίας που να ρυθμίζει το θέμα της διαχείρισης περιστατικών σεξουαλικής κακοποίησης ή άλλης κακοποίησης παιδιών εκτός οικογένειας είναι

προβληματική, αφού δεν κατοχυρώνεται η διασφάλιση του δικαιώματος του παιδιού για λήψη μέτρων, που αφορούν, γενικά, στην προστασία του. Ως εκ τούτου, επιβάλλεται η ετοιμασία ενός τέτοιου πρωτόκολλου.

iii) Η καλή κατανόηση των παιδιών και του τρόπου με τον οποίο συμπεριφέρονται όταν έρχονται σε επαφή με τραυματικές εμπειρίες συμβάλλει στην εξασφάλιση υψηλής ποιότητας λήψεως αποδεικτικών στοιχείων και στη μείωση της ψυχικής έντασης των παιδιών κατά την εφαρμογή αναγκαίων μέτρων. Ως εκ τούτου, η Αστυνομία οφείλει να διαθέτει αρκετό αριθμό εκπαιδευμένων αστυνομικών, οι οποίοι είναι δεόντως καταρτισμένοι να εντοπίζουν θύματα σεξουαλικής κακοποίησης και να ασχολούνται με αυτά.

Ο Υπουργός Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, λαμβάνοντας υπόψη τις εισηγήσεις της Επιτρόπου, έδωσε οδηγίες στον Αρχηγό Αστυνομίας όπως: [14]

i) Καταγγελίες σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών τυγχάνουν χειρισμού από τα Επαρχιακά Τμήματα Ανιχνεύσεως Εγκλημάτων (ΤΑΕ) και σε σοβαρές περιπτώσεις από το ΤΑΕ Αρχηγείου.

ii) Ετοιμαστεί εγχειρίδιο διατμηματικής διαδικασίας που να διασφαλίζει τη διαχείριση περιστατικών σεξουαλικής ή άλλης κακοποίησης παιδιού εκτός οικογένειας, με στόχο την καλύτερη διασφάλιση των δικαιωμάτων του παιδιού.

iii) Η Αστυνομία λάβει μέτρα για επέκταση της εκπαίδευσης των μελών της, ώστε να υπάρχει επαρκής αριθμός μελών τα οποία να είναι επαρκώς εκπαιδευμένα στο χειρισμό τέτοιων περιπτώσεων και να δημιουργούν το κατάλληλο κλίμα εμπιστοσύνης και επαγγελματισμού.

Η Επίτροπος θα συνεχίσει να παρακολουθεί το θέμα μέχρι την πλήρη εφαρμογή των εισηγήσεών της.

3.5 Τοποθέτηση Επιτρόπου αναφορικά με το μάθημα της σεξουαλικής αγωγής στα σχολεία [15]

14 Επιστολή Υπουργού Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως προς Αρχηγό Αστυνομίας, ημερομηνίας 5/9/2014 (αρ. φακ. ΤΔΔΤ:12.03.001.1019) με θέμα: Διασφάλιση των δικαιωμάτων παιδιού-θύματος σεξουαλικής κακοποίησης εκτός οικογένειας κατά τη διάρκεια διερεύνησης της υπόθεσης από την Αστυνομία.

15 Για περισσότερα βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις Επιτρόπου, «Τοποθέτηση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού αναφορικά με το μάθημα της σεξουαλικής αγωγής στα σχολεία- Δεκέμβριος 2014».

Το Δεκέμβριο 2014, η Επίτροπος δημοσιοποίησε Τοποθέτηση με την οποία επισημαίνει ότι, αποτελεί κατοχυρωμένο δικαίωμα των παιδιών η πρόσβαση σε επιστημονικά θεμελιωμένη και παιδαγωγικά προσαρμοσμένη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Η Επίτροπος τόνισε, για ακόμα μια φορά ότι, η μη πρόσβαση των παιδιών σε κατάλληλη και έγκυρη πληροφόρηση τα καθιστά ευάλωτα, από τη μια, στον κίνδυνο να πέσουν θύματα κακοποίησης και, από την άλλη, στον κίνδυνο να συμπεριφερθούν με τρόπο που παραβιάζει τα δικαιώματα άλλων παιδιών. Στην Τοποθέτηση της, η Επίτροπος, αναφέρεται στην υποχρέωση του κράτους να παρέχει στα παιδιά σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, η οποία θα στοχεύει στην προαγωγή της υγείας τους και την ενδυνάμωσή τους, ώστε, να μπορούν να λαμβάνουν ορθές αποφάσεις για τον εαυτό του. Προτρέπει παράλληλα τους γονείς να συνεργαστούν με τις σχολικές μονάδες στο θέμα αυτό για την καλύτερη δυνατή διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών.

3.6 Εκστρατεία του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Σεξουαλικής Κακοποίησης και Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης παιδιών «Ένα στα Πέντε»

Η εκστρατεία του Συμβουλίου της Ευρώπης με τίτλο «Ένα στα Πέντε» παραπέμπει στην τραγική πραγματικότητα ότι, ένα στα πέντε παιδιά στην Ευρώπη, καθίσταται θύμα σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης. Κύριοι στόχοι της εκστρατείας είναι η προώθηση της υπογραφής, κύρωσης και εφαρμογής της Σύμβασης Lanzarote σε όλα τα κράτη μέλη καθώς και ο εφοδιασμός των παιδιών, των οικογενειών/φροντιστών τους και της κοινωνίας, γενικότερα, με γνώση, καθώς και ικανότητες για την πρόληψη και καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και της δημιουργίας ευαισθητοποίησης για την πλήρη έκταση της σεξουαλικής κακοποίησης ενάντια στα παιδιά.

3.6.1 Συμμετοχή Επιτρόπου στη Συντονιστική Επιτροπή της Εκστρατείας «Ένα στα Πέντε»

Η Επίτροπος είναι μέλος της Συντονιστικής Επιτροπής Κύπρου η οποία δημιουργήθηκε τον Οκτώβριο του 2013, με στόχο την κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης Lanzarote στην Κύπρο. Με την υποστήριξη του Συμβουλίου της Ευρώπης και του Ιδρύματος Α. Γ. Λεβέντη, η Συντονιστική Επιτροπή ανέλαβε το συντονισμό τριετούς προγράμματος (2013-2016) με τίτλο: «Ενίσχυση των εθνικών πολιτικών για να σταματήσει η σεξουαλική βία κατά των παιδιών: Ένα σχέδιο του Συμβουλίου της Ευρώπης που περιλαμβάνει πιλοτικές πρωτοβουλίες στην Κύπρο».

3.6.2 Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση παιδιών σε θέματα σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών

Τόσο από το Νόμο 91(Ι)/2014 όσο και από τη Σύμβαση Lanzarote κατοχυρώνεται ρητά το δικαίωμα του παιδιού να ενημερώνεται, στα πλαίσια του σχολείου, για τους κινδύνους της σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης και να ενδυναμώνεται, ώστε να μπορεί να προστατεύει τον εαυτό του και να μην καταπατά δικαιώματα άλλων παιδιών. Ως εκ τούτου, σύμφωνα με το Νόμο 91(Ι)/2014, το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού έχει υποχρέωση να παρέχει τέτοιου είδους ενημέρωση στα παιδιά κατά την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Παράλληλα, η Επίτροπος σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού και άλλες εμπλεκόμενες Υπηρεσίες, έχουν υποχρέωση να λαμβάνουν μέτρα για πρόληψη και ενημέρωση του κοινού. Μέσα στα πλαίσια αυτά η Επίτροπος προχώρησε στην έκδοση έντυπου ενημερωτικού υλικού το οποίο απευθύνεται σε έφηβους με στόχο την ενημέρωσή τους για τις βασικές πρόνοιες του Νόμου 91(Ι)/2014, αφιέρωσε την Επετειακή Εκδήλωση για την Παγκόσμια Ημέρα των Δικαιωμάτων του Παιδιού (20 Νοεμβρίου) 2014 στη σεξουαλική κακοποίηση και σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών και πραγματοποίησε διήμερο εκπαιδευτικό εργαστήρι για έφηβους στο θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών.

3.6.2.1 Έκδοση έντυπου ενημερωτικού υλικού [16] που απευθύνεται σε εφήβους με στόχο την ενημέρωση τους για βασικές πρόνοιες του περί της Πρόληψης και Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμου του 2014 [Ν.91(Ι)/2014]

Στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της για διαφώτιση και ευαισθητοποίηση της κοινωνίας, η Επίτροπος, προχώρησε στην έκδοση ενημερωτικού υλικού το οποίο απευθύνεται σε παιδιά εφηβικής ηλικίας, με στόχο την ενημέρωσή τους για βασικές πρόνοιες του Νόμου 91(Ι)/2014.

16 *Για περισσότερα βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Εκστρατεία Ένα στα Πέντε.*

Το υλικό, το οποίο βρίσκεται αναρτημένο στην ιστοσελίδα της Επιτρόπου (www.childcom.org.cy) στο σύνδεσμο Εκπαιδευτικό Υλικό, διανέμεται στα παιδιά κατά τις επισκέψεις της Επιτρόπου στα σχολεία (βλέπε Μέρος Α΄, σημείο 1.2.3 παρούσας Έκθεσης).

3.6.2.2 Επετειακή Εκδήλωση για την Παγκόσμια Ημέρα των Δικαιωμάτων του Παιδιού – 20 Νοεμβρίου 2014

Στα πλαίσια της δράσης της Επιτρόπου για ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού για το φαινόμενο της σεξουαλικής κακοποίησης και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας, η Επίτροπος, επέλεξε να αφιερώσει την ετήσια επετειακή εκδήλωση του Γραφείου της, για την Παγκόσμια Ημέρα των Δικαιωμάτων του Παιδιού- 20 Νοεμβρίου, στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των παιδιών γύρω από το θέμα αυτό με τίτλο «Ό, τι το πληγώνει, μας πληγώνει». Ως εκ τούτου, τόσο η ομιλία της Επιτρόπου [17] όσο και το όλο πρόγραμμα της εκδήλωσης διαμορφώθηκε ανάλογα, ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών. Το μεγαλύτερο μέρος της εκδήλωσης σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε από παιδιά προσχολικής μέχρι και εφηβικής ηλικίας (βλέπε επίσης Μέρος Α΄, σημείο 1.2 παρούσας Έκθεσης). Στην εκδήλωση ο Υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού διάβασε ομιλία του Προέδρου της Δημοκρατίας, με την οποία δόθηκε η διαβεβαίωση ότι η παρούσα διακυβέρνηση, έχοντας την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης κατά των παιδιών ψηλά στις προτεραιότητες της, θα επιδιώξει μέσα στο αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα, να οικοδομηθούν, μέσα από τη δρομολόγηση των απαραίτητων διαδικασιών και πρακτικών, εκείνες οι δομές και διυπηρεσιακές συνεργασίες που θα επιτρέψουν την πλήρη εφαρμογή του Νόμου 91(Ι)/2014 και της Σύμβασης Lazarote.

3.6.2.3 Θερινό Εργαστήρι για εφήβους με στόχο την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση τους στο θέμα της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας

Έχοντας ως βασικό στόχο την ευαισθητοποίηση, την επιμόρφωση και ταυτόχρονα την ενδυνάμωση των παιδιών, η Επίτροπος, κτίζοντας στην εμπειρία του εργαστηρίου που πραγματοποιήθηκε το 2013 για το ίδιο θέμα, εμπλούτισε το ειδικό διήμερο εκπαιδευτικό

17 Για περισσότερα βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Μηνύματα/Ομιλίες της Επιτρόπου, «Ομιλία της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, Λήδας Κουρσουμπά, στην Επετειακή Εκδήλωση με την ευκαιρία της Παγκόσμιας Ημέρας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Πολιτιστικό Κέντρο "Πύλη Αμμοχώστου" Πέμπτη 20 Νοεμβρίου 2014, ώρα 19:30, "Ό,τι το πληγώνει, μας πληγώνει!."

πρόγραμμα για έφηβους στο θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών.[18] Το πρόγραμμα διεκπεραίωσαν Λειτουργοί του ΓΕΠ οι οποίοι διαθέτουν τα κατάλληλα προσόντα και εμπειρία όσον αφορά την εκπαίδευση σε θέματα δικαιωμάτων του παιδιού και θέματα σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών (βλέπε Μέρος Β΄, σημείο 3.6.2.3 παρούσας Έκθεσης).

3.6.3 Θέση της Επιτρόπου αναφορικά με τη διενέργεια έρευνας μεταξύ ανηλίκων για τη σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση παιδιών στην Κύπρο, χωρίς να ληφθεί συγκατάθεση από τους γονείς τους

Η Επίτροπος, ενόψει αιτήματος που της υποβλήθηκε από τους Επιστημονικούς Υπεύθυνους, έρευνας που διεξαγόταν στα πλαίσια της Πανευρωπαϊκής Εκστρατείας «One in Five» [19], από το Τμήμα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κύπρου σε συνεργασία με το Συμβούλιο της Ευρώπης και το Ίδρυμα Λεβέντη, ετοίμασε Θέση με τίτλο «Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με τη διενέργεια έρευνας μεταξύ ανηλίκων για τη σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση παιδιών στην Κύπρο, χωρίς να ληφθεί συγκατάθεση από τους γονείς τους-31 Μαρτίου 2014» [20], και διαβιβάστηκε στους ερευνητές και δημοσιοποιήθηκε.

Η έρευνα είχε ως κύριο στόχο, να εξετάσει τη συχνότητα και τη φύση της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και να καταγράψει το σχέδιο δράσης που εφαρμόζεται από Υπηρεσίες και επαγγελματίες στην Κύπρο. Για τη συλλογή των δεδομένων από εφήβους 12-18 χρονών, οι ερευνητές δεν επιθυμούσαν να ζητηθεί η συγκατάθεση των γονέων των παιδιών που θα συμμετέχουν καθότι, σύμφωνα με τους ίδιους, κάτι τέτοιο θα επηρέαζε την αξιοπιστία και εγκυρότητα των αποτελεσμάτων της έρευνας, δεδομένου ότι αρκετές φορές η κακοποίηση/εκμετάλευση γίνεται στα πλαίσια του οικογενειακού περιβάλλοντος.

Η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής Κύπρου αντιμετώπιζε με προβληματισμό το γεγονός ότι, δεν θα λαμβανόταν η συγκατάθεση των γονέων των παιδιών που θα συμμετέχουν και ζήτησαν από τους ερευνητές, να εξασφαλίσουν, για τη διενέργεια της έρευνας, τη γραπτή έγκριση της Επιτρόπου.

Η Επίτροπος, ετοίμασε την υπό αναφορά Θέση η οποία, όπως διευκρίνισε, δεν συνιστά έγκριση για τη διενέργεια της έρευνας αλλά τοποθέτηση, στα πλαίσια του θεσμικού της ρόλου, σε σχέση με τα νομικά θέματα που πιθανόν να εγείρονται, αναφορικά με την υποχρέωση ή μη, για εξασφάλιση συγκατάθεσης από μέρους των γονιών των παιδιών που θα συμμετέχουν στην έρευνα.

Τα συμπεράσματα και η τελική τοποθέτηση της Επιτρόπου στη Θέση, στηρίχθηκαν στη Σύμβαση, στη σχετική με τη Σύμβαση νομολογία, στην εθνική νομοθεσία αλλά και σε πρακτικές άλλων χωρών, αναφορικά με τέτοιες έρευνες, όπως, για παράδειγμα, των Σκανδιναβικών χωρών.

Συγκεκριμένα, η Επίτροπος στην Θέση της επισημαίνει ότι, τόσο η Σύμβαση όσο και η εθνική μας νομοθεσία, αναγνωρίζουν ότι, η οικογένεια είναι το φυσικό πλαίσιο στο οποίο το παιδί πρέπει να μεγαλώνει και να αναπτύσσεται και ότι η μέριμνα του ανήλικου είναι

---

18 Για περισσότερα βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Εκστρατεία: Ένα στα Πέντε.

19 Για περισσότερα βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Εκστρατεία: Ένα στα Πέντε.

20 Για την εν λόγω Θέση, βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις.

καθήκον και δικαίωμα των γονέων. Ταυτόχρονα, όμως, διασαφηνίζουν ότι, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των γονιών απορρέουν από την ευθύνη τους να ενεργούν προς το συμφέρον του παιδιού και, επομένως, οποιαδήποτε απόφαση τα αφορά θα πρέπει να είναι «κατάλληλη», συνεπής με τις αναπτυσσόμενες ικανότητες του παιδιού και σε συνάρτηση με τα υπόλοιπα δικαιώματά του.

Επιπρόσθετα, η Σύμβαση, η νομολογία που τη διέπει και η εθνική μας νομοθεσία αναγνωρίζουν ότι, πρέπει να παραχωρείται στο παιδί το δικαίωμα να εκφράζει την άποψή του σε θέματα που το αφορούν και, συνακόλουθα, αναγνωρίζουν ότι, ανάλογα με την ηλικία, το βαθμό ωριμότητας και τις αναπτυσσόμενες ικανότητες του παιδιού, πρέπει να του παραχωρείται δικαίωμα αυτοκαθορισμού, αυτονομίας και το δικαίωμα να λαμβάνει αποφάσεις για τον εαυτό του ανεξάρτητα από τους γονείς του.

Επομένως, στη βάση, των προνοιών της Σύμβασης, της νομολογίας της, της εθνικής νομοθεσίας αλλά και σε πρακτικές άλλων χωρών, αναφορικά με τέτοιες έρευνες, η Επίτροπος, κατέληξε ότι δεν προκύπτουν νομικά ζητήματα ή παραβιάσεις των δικαιωμάτων παιδιού για τη διενέργεια της έρευνας, αναφορικά με τη σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση παιδιών στην Κύπρο, χωρίς να ληφθεί συγκατάθεση των γονέων των παιδιών που θα συμμετέχουν νοουμένου ότι, α) το δείγμα θα αφορά παιδιά ηλικίας 15 ετών και άνω, β) η συμμετοχή θα είναι εθελοντική και θα εξασφαλίζεται η συγκατάθεση του ίδιου του παιδιού, γ) το παιδί θα μπορεί να διακόψει οποιαδήποτε στιγμή τη συμμετοχή του, δ) θα διασφαλίζεται η ανωνυμία των παιδιών που θα συμμετέχουν και ε) ότι η συμμετοχή των παιδιών στην έρευνα θα συνοδεύεται με την προσφορά συμβουλευτικών ή/και ψυχολογικών υπηρεσιών.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Η σεξουαλική κακοποίηση και η σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών παραμένει μια ανοιχτή πληγή για την κοινωνία μας.

Εντός του 2014, η κυπριακή πολιτεία, ψηφίζοντας τον περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμο του 2014 [N.91(I)/2014], και τον περί της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία του Παιδιού από τη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και τη Σεξουαλική Κακοποίηση (Κυρωτικό) Νόμο του 2014 [N. 21(III)/2014], που άνοιξε το δρόμο για την κύρωση, από την Εκτελεστική Εξουσία, της Σύμβασης Lanzarote, ενίσχυσε σημαντικά το θεσμικό της οπλοστάσιο απέναντι στη σεξουαλική κακοποίηση και τη σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών. Η Επίτροπος είχε σημαντική συμβολή στην προώθηση των δύο νομοθεσιών και ειδικότερα στο στάδιο συζήτησης του Νόμου περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμου του 2014 [N.91(I)/2014].

Η Επίτροπος θεωρεί την ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου ως μια αδιαμφισβήτητα εξαιρετικά σημαντική εξέλιξη. Συνεχίζει, όμως, παράλληλα, την προσπάθεια, αυτή να αποκτήσει πρωτίστως παιδοκεντρική προοπτική, ιδιαίτερα μέσα από την αδιάρρηκτη διασύνδεση της διασφάλισης του συμφέροντος του παιδιού με το δικαίωμά του στη συμμετοχή. Προς την κατεύθυνση αυτή ήταν προσανατολισμένη, τόσο η Θέση που ετοίμασε και δημοσιοποίησε το 2014 με τίτλο «Θέση της Επιτρόπου για το Θεσμικό Πλαίσιο που διέπει την πρόληψη, αναφορά, διερεύνηση και εκδίκαση υποθέσεων κακοποίησης παιδιών», όσο και η Τοποθέτησή της αναφορικά με το μάθημα της Σεξουαλικής Αγωγής στα σχολεία (βλέπε Μέρος Β΄, σημείο 3.5 παρούσας Έκθεσης). [21]

Στόχος της Επιτρόπου παραμένει η προώθηση της προσέγγισης του θέματος της παιδικής κακοποίησης από τη σκοπιά του σεβασμού και της προαγωγής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της σωματικής και ψυχολογικής ακεραιότητας των παιδιών ως ανθρώπων-φορέων δικαιωμάτων. Για την υλοποίηση του στόχου αυτού, είναι σημαντική η ευρύτερη ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού, αλλά και η παροχή της κατάλληλης εκπαίδευσης και ενδυνάμωσης των ίδιων των παιδιών. Η εκστρατεία «Ένα στα Πέντε» (βλέπε Μέρος Β΄, σημείο 3.6 παρούσας Έκθεσης), στην οποία η Επίτροπος συμμετείχε ενεργά, εστίασε, μεταξύ άλλων, και προς αυτή την κατεύθυνση. Η Επίτροπος συνεχίζει να παρακολουθεί το θέμα, με δράση, τόσο στο επίπεδο ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης και κινητοποίησης της κοινωνίας αλλά και ενδυνάμωσης των παιδιών, όσο και στο επίπεδο ελέγχου της πολιτείας, μέσα από την παρακολούθηση των πολιτικών και των διαδικασιών που ακολουθούνται και εφαρμόζονται.

21 Για την εν λόγω Θέση καθώς και για την Τοποθέτησή της αναφορικά με το μάθημα της Σεξουαλικής Αγωγής στα σχολεία βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.

4

Εισαγωγικά

Η εκπαίδευση, ως ο κατεξοχήν θεσμός κοινωνικοποίησης των παιδιών, αναδεικνύεται σε προνομιακό πεδίο εφαρμογής των δικαιωμάτων του παιδιού. Ευθύνη της πολιτείας είναι να διασφαλίζει σε κάθε παιδί, πρόσβαση σε ένα σχολείο που να θεμελιώνεται στα δικαιώματα του παιδιού. Στη βάση της θεμελιακής αυτής υποχρέωσης της πολιτείας, η Επίτροπος παρακολουθεί και ελέγχει τη λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος, προχωρώντας σε παρεμβάσεις εκεί και όπου χρειάζεται. Εντός του 2014, η Επίτροπος, εστίασε μεγάλο μέρος των προσπαθειών της σε μια από τις πλέον ευάλωτες ομάδες του μαθητικού πληθυσμού, τα παιδιά εκείνα που δικαιούνται να λαμβάνουν ειδική αγωγή και εκπαίδευση. Στη βάση διερεύνησης παραπόνων που της είχαν υποβληθεί, η Επίτροπος ετοίμασε και δημοσιοποίησε δύο Εκθέσεις, σε σχέση με θέματα που αφορούν την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση, την «Έκθεση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με τον έγκαιρο εντοπισμό παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες στα πλαίσια του σχολείου-29 Απριλίου 2014» και την «Έκθεση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με την πρακτική εφαρμογή των δικαιωμάτων των παιδιών που λαμβάνουν Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση στα δημόσια σχολεία-Νοέμβριος 2014».[1]

1 *Οι δύο Εκθέσεις της Επιτρόπου βρίσκονται αναρτημένες στο www.childhood.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις/ Εκθέσεις της Επιτρόπου.*

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η οικονομική κρίση και τα μέτρα δημοσιονομικής περισυλλογής, δεν έχουν αφήσει ανεπηρέαστο ούτε τον χώρο της εκπαίδευσης. Η Επίτροπος επισήμανε κατ' επανάληψη, την υποχρέωση της πολιτείας να θεμελιώνει τα όποια μέτρα λαμβάνει για αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης, σε ανθρωποκεντρικές πολιτικές που να σέβονται και να προάγουν την αξιοπρέπεια κάθε πολίτη. Με σημείο αφετηρίας την τοποθέτησή της αυτή, η Επίτροπος συμμετείχε στον έντονα φορτισμένο δημόσιο διάλογο που εκτυλίχθηκε, εντός του 2014, γύρω από την επιβολή κομίστρων για τους μαθητές και μαθήτριες που χρησιμοποιούν σχολικά λεωφορεία.

Η διασφάλιση ενός υγιούς και ασφαλούς παιδαγωγικού πλαισίου για κάθε παιδί προϋποθέτει και απαιτεί, αφενός, θεσμικές παρεμβάσεις και πρωτοβουλίες, από πλευράς της πολιτείας, και, αφετέρου, κατάλληλα, επιστημονικά καταρτισμένο και παιδαγωγικά ενημερωμένο εκπαιδευτικό δυναμικό, το οποίο θα λειτουργεί με επαγγελματική αρτιότητα και πάντα με στόχο την προαγωγή του συμφέροντος του παιδιού. Η πολιτεία έχει ευθύνη να παρακολουθεί και να ελέγχει το έργο που επιτελούν οι εκπαιδευτικοί λειτουργοί, διασφαλίζοντας ότι ανταποκρίνονται με επάρκεια στις επαγγελματικές/ παιδαγωγικές τους ευθύνες απέναντι στα παιδιά. Στα πλαίσια διερεύνησης παραπόνου για τον τρόπο που το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (ΥΠΠ) χειρίστηκε συγκεκριμένη καταγγελία κατά εκπαιδευτικού, η Επίτροπος ετοίμασε και απέστειλε στον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού εισηγήσεις που αφορούν τη ρύθμιση του τρόπου διερεύνησης καταγγελιών, στα πλαίσια της σχολικής μονάδας, οι οποίες αφορούν πειθαρχικά παραπτώματα εκπαιδευτικών.

4.1 Το δικαίωμα στη συμμετοχή στο χώρο της εκπαίδευσης

Η συμμετοχή των παιδιών στο χώρο του σχολείου θα πρέπει να ερμηνεύεται ως η ανάπτυξη κουλτούρας στο σχολικό χώρο ώστε όλα τα παιδιά να έχουν την ευκαιρία να καταθέσουν τις απόψεις τους και να έχουν ενεργό ρόλο και ανάμιξη στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για θέματα που επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα τη μάθηση και την ευημερία τους στο χώρο του σχολείου. Θα πρέπει να εκλαμβάνεται ως μια διαδικασία και όχι ένα μεμονωμένο γεγονός στην οποία διαφέρει ο βαθμός ανάμιξης των παιδιών ανάλογα με την περίσταση. Ως μια διαδικασία η οποία να συμπεριλαμβάνει επίπεδα ιδιοκτησίας και ενδυνάμωσης και ταυτόχρονα, να προσφέρει ευκαιρίες για τα παιδιά που συμμετέχουν να αναπτύξουν υπεύθυνες στάσεις και δεξιότητες.

Για την προώθηση του συμμετοχικού σχολείου είναι σημαντικό όλοι οι εμπλεκόμενοι, όχι μόνο να αναγνωρίσουν τη νομική και ηθική πτυχή του θέματος αλλά να αξιολογήσουν και να

αποτιμήσουν σωστά τα πλεονεκτήματα που παρουσιάζει μια τέτοια αλλαγή στην κουλτούρα του σχολείου. Θα πρέπει να πεισθούν οι εμπλεκόμενοι και, κυρίως, οι εκπαιδευτικοί, ότι μια τέτοια κουλτούρα είναι προς όφελος των παιδιών αλλά και του σχολείου γενικότερα. Είναι βασικό εξαρχής να καταστεί σαφές ότι, η προώθηση του δικαιώματος στη συμμετοχή στο χώρο της εκπαίδευσης έχει θετικό αντίκτυπο στα παιδιά σε διάφορα επίπεδα.

Η Επίτροπος αναγνωρίζοντας τις ελλείψεις και τις ανάγκες στο χώρο της εκπαίδευσης ως προς την ανάπτυξη πολιτικής και την καλλιέργεια κουλτούρας για διασφάλιση του δικαιώματος του παιδιού στη συμμετοχή έχει θέσει το θέμα στις άμεσες προτεραιότητές της, εγκαινιάζοντας κύκλο διαβούλευσης. Η διαβούλευση διεξάχθηκε σε πρώτο στάδιο στο πλαίσιο της ΟΕΣ και προγραμματίζεται να επεκταθεί μέσα στην επόμενη χρονιά στο πλαίσιο των επισκέψεων της Επιτρόπου στα σχολεία και άλλων δράσεων,

4.1.1 Διαβούλευση της Επιτρόπου με την ΟΕΣ αναφορικά με το δικαίωμα στη συμμετοχή στο σχολικό περιβάλλον

Η διαβούλευση αποσκοπούσε, αφενός, στον εντοπισμό των κυριοτέρων παραμέτρων και των σχέσεων δύναμης κάτω από τις οποίες καλούνται τα παιδιά να ασκήσουν το δικαίωμα στη συμμετοχή και αφετέρου, στη διατύπωση των προϋποθέσεων ώστε η συμμετοχή τους να είναι προς το συμφέρον των παιδιών και του σχολείου.

Μια σημαντική παράμετρος που εντόπισαν τα μέλη της ΟΕΣ, η οποία επηρεάζει άμεσα τη συμμετοχή των παιδιών, είναι το κλίμα που επικρατεί στο σχολείο. Όπως επεσήμαναν, το φιλικό και δημοκρατικό κλίμα προωθεί τη συμμετοχή ενώ, αντίθετα, ο αυταρχισμός, ο φόβος της κριτικής και των συνεπειών καθώς, επίσης, η έλλειψη επικοινωνίας μειώνουν στο ελάχιστο τη διάθεση για συμμετοχή. Κατέδειξαν, επίσης, ως σημαντική παράμετρο, την έλλειψη δομών και διαδικασιών που θα θεσμοθετούν και θα διευκολύνουν τη συμμετοχή των παιδιών και ταυτόχρονα, να καθιστούν τα παιδιά συνεργάτες με ουσιαστική δύναμη και ευθύνη στη συζήτηση και διαχείριση των σχολικών προκλήσεων. Περαιτέρω, ανέφεραν ότι, οι σχέσεις δύναμης στο σχολικό περιβάλλον είναι ετεροβαρείς και επηρεάζουν αρνητικά τη συμμετοχή των παιδιών, αφού οι εκπαιδευτικοί, ως εκ της θέσεως, των γνώσεων και των εμπειριών που κατέχουν, δεν αφήνουν ουσιαστικά περιθώρια συμμετοχής και έκφρασης στα παιδιά.

Τα μέλη της ΟΕΣ διατύπωσαν διάφορες απόψεις αναφορικά με τις προϋποθέσεις που θα πρέπει να ισχύουν, ώστε η συμμετοχή των παιδιών να αποβαίνει προς το συμφέρον των ίδιων

αλλά και του σχολείου. Υπογράμμισαν, πρωτίστως, την επίδειξη γνήσιου ενδιαφέροντος και σεβασμού στις απόψεις των παιδιών από μέρους των εκπαιδευτικών. Σημείωσαν, παράλληλα, την ανάπτυξη δεξιοτήτων στα παιδιά που θα καθιστούν τη συμμετοχή τους εποικοδομητική καθώς επίσης, την επαρκή και κατάλληλη πληροφόρηση τους, ώστε να καταθέτουν ενημερωμένες απόψεις σε ισότιμη βάση με τους συνομιλητές τους. Η ισοτιμία και η δίκαιη μεταχείριση θα πρέπει να διασφαλίζεται, όπως τόνισαν τα μέλη της ΟΕΣ, τόσο μεταξύ παιδιών και ενηλίκων όσο και μεταξύ των ίδιων των παιδιών. Η σωστή καθοδήγηση και βοήθεια, οι σαφείς οδηγίες και η επίλυση αποριών συντείνουν, όπως υποστήριξαν τα μέλη της ΟΕΣ, ώστε τα παιδιά να συμμετέχουν με συνέπεια και χωρίς άγχος. Ανέφεραν επίσης, ότι η συμμετοχή των παιδιών εξαρτάται, εν πολλοίς, από την προσέγγιση του σχολείου καθώς επίσης, την ικανότητα των ενήλικων συμμετεχόντων να επικοινωνούν με τα παιδιά στην βάση των εξελικτικών τους ικανοτήτων. Οι ενήλικες, όπως σημείωσαν, θα πρέπει να επιδεικνύουν σεβασμό και να αποφεύγουν προσεγγίσεις που υποτιμούν, απορρίπτουν ή αποκλείουν τα παιδιά.

Τα μέλη της ΟΕΣ, εξέφρασαν την ανησυχία τους σχετικά με το κατά πόσο ο χρόνος που απαιτείται θα αποβαίνει εις βάρος της μελέτης τους, γεγονός που καταδεικνύει ότι η συμμετοχή δεν γίνεται αντιληπτή ή εφαρμόσιμη στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας, αλλά ως κάτι ξεχωριστό και επιπρόσθετο. Κατέθεσαν, επίσης, ότι, οι ευκαιρίες γίνονται πιο εύκολα αντιληπτές όταν τα παιδιά τυγχάνουν άμεσης ανατροφοδότησης και γνωρίζουν το αποτέλεσμα της συμμετοχής τους ή των αποφάσεων που λήφθηκαν. Διαφάνηκε από τα σχόλια των μελών της ΟΕΣ, ότι, τα παιδιά, δεν ήταν εύκολο να αναγνωρίσουν το δικαίωμα της συμμετοχής σε δράσεις οι οποίες απαιτούν λήψη αποφάσεων που σχετίζονται με δαπάνες.

4.2 Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση

4.2.1 Έγκαιρος εντοπισμός παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες

Η «Έκθεση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με τον έγκαιρο εντοπισμό παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες στα πλαίσια του σχολείου-29 Απριλίου 2014»[2] ετοιμάστηκε στα πλαίσια διερεύνησης παραπόνου. Το παράπονο αφορούσε παιδί ηλικίας 15 χρόνων το οποίο μετά από διαδρομή 12 και πλέον χρόνων εντός του δημόσιου εκπαιδευτικού συστήματος και παρότι παρουσίαζε μαθησιακά

2 *Η Έκθεση της Επιτρόπου βρίσκεται αναρτημένη στο www.childhood.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις/ Εκθέσεις της Επιτρόπου.*

προβλήματα και δυσκολίες, δεν έτυχε της αναγκαίας αξιολόγησης, και, ως εκ τούτου, δεν του δόθηκε ποτέ η ευκαιρία να ενταχθεί σε πρόγραμμα ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης. Σημειώνεται ότι με βάση αξιολόγηση ιδιωτικού ψυχολόγου – που διενεργήθηκε όταν το παιδί ήταν πλέον 15 χρονών - το παιδί παρουσίαζε "γενικές μαθησιακές δυσκολίες (ανάγνωση, γραπτή έκφραση, μαθηματικά) λόγω περιορισμένου γνωστικού δυναμικού".

Στη βάση της διερεύνησης του συγκεκριμένου παραπόνου η Επίτροπος επεσήμανε τα εξής:

i. Ενώ υπάρχει νομοθετική ρύθμιση η οποία διασφαλίζει τα δικαιώματα του παιδιού, ως παιδιού με αναπηρία, ωστόσο στο πλαίσιο της πρακτικής εφαρμογής των προνοιών του νόμου αυτά τα δικαιώματα συχνά καταπατούνται.

ii. Παρά τις προφανείς ενδείξεις που παρουσίασε το συγκεκριμένο παιδί, τόσο στο γνωστικό όσο και στο συναισθηματικό επίπεδο, δεν κινητοποιήθηκε είτε κάποια/ κάποιος από τους εκπαιδευτικούς του είτε κάποια/ κάποιος ειδικός επαγγελματίας, προκειμένου να προχωρήσουν σε αξιολόγηση του παιδιού.

iii. Το γεγονός ότι δεν έγινε έγκαιρη διάγνωση των αναγκών και των μαθησιακών δυσκολιών του παιδιού, προκειμένου να του προσφερθεί έγκαιρα η απαραίτητη στήριξη, επιβάρυνε τόσο τον ίδιο, όσο και τους γονείς του με επιπρόσθετο άγχος. Η αξιολόγηση του παιδιού δεν έγινε δυνατή παρά μόνο όταν η μητέρα αποτάθηκε στον ιδιωτικό τομέα και μέρα από παρότρυνση εκπαιδευτικού του παιδιού.

iv. Η έγκαιρη ανίχνευση/αναγνώριση παιδιών τα οποία παρουσιάζουν μεγαλύτερη πιθανότητα να εμφανίσουν στην πορεία της σχολικής τους ζωής μαθησιακές δυσκολίες είναι ουσιαστικής σημασίας, δεδομένου ότι η ουσιαστική παρέμβαση σε όσο το δυνατό μικρότερη ηλικία εκπαίδευσης μπορεί να περιορίσει σημαντικά τον αριθμό των παιδιών που θα χρειάζονται στήριξη σε μεγαλύτερη ηλικία, καθώς και την έκταση της στήριξης αυτής.

Στη βάση των πιο πάνω διαπιστώσεων, η Επίτροπος προέβη στις ακόλουθες Συστάσεις:

I. Να ενισχυθεί ο μηχανισμός έγκαιρου εντοπισμού των ειδικών μαθησιακών και άλλων αναγκών των παιδιών, σε όσο το δυνατόν μικρότερη ηλικία. Ο μηχανισμός αυτός θα πρέπει να τίθεται, το αργότερο, σε πλήρη εφαρμογή με την έναρξη της φοίτησης του παιδιού στο νηπιαγωγείο, στα πλαίσια αγαστής συνεργασίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς της τάξης, ειδικούς παιδαγωγούς και την Υπηρεσία Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας.

II. Για την αποτελεσματική και έγκαιρη υποστήριξη των παιδιών, από τη νηπιακή ηλικία, να υλοποιηθεί η εισήγηση την οποία η Επίτροπος υπέβαλε και στον παρελθόν, για σύσταση Ομάδων Άμεσης Παρέμβασης, στις οποίες να συμμετέχουν Λογοπαθολόγος, Εργοθεραπευτής και Ειδικός Παιδαγωγός, ενδεχομένως και Εκπαιδευτικός Ψυχολόγος. Οι ομάδες θα στηρίζουν, από άποψη ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης, το έργο που γίνεται στο πλαίσιο της προσχολικής μονάδας. Στόχος θα πρέπει να είναι, κάθε παρέμβαση να σχεδιάζεται κατά τρόπο που να είναι δυνατή η στήριξη του παιδιού, στη βάση ενός εξατομικευμένου προγράμματος εντός της τάξης και με στόχο τον περιορισμό της ανάγκης του παιδιού για στήριξη σε μεγαλύτερες ηλικίες.

III. Να υπάρχει κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό, το οποίο θα μπορεί, αφενός, να αναγνωρίσει παιδιά που πιθανόν να έχουν ειδικές ανάγκες, αφετέρου να ανταποκριθεί στις ανάγκες τους αυτές. Συναφώς, η προετοιμασία των εκπαιδευτικών Δημοτικής Εκπαίδευσης, στα πλαίσια των προπτυχιακών τους σπουδών και των εκπαιδευτικών Μέσης Εκπαίδευσης, στα πλαίσια της προϋπηρεσιακής τους κατάρτισης, θα πρέπει να περιλαμβάνει υποχρεωτικό σεμινάριο σε θέματα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, σε ότι αφορά τις ιδιαίτερες ανάγκες και τη νομοθεσία που διέπει τα παιδιά με αναπηρία, καθώς και ενδείξεις στη συμπεριφορά και την επίδοση οι οποίες δικαιολογούν παραπομπή του παιδιού για αξιολόγηση στην Επιτροπή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης.

IV. Καθόσον αφορά τη νομική υποχρέωση του προσωπικού ενός σχολείου σε ότι αφορά παιδιά με αναπηρία, το ΥΠΠ, ως η καθ' ύλην αρμόδια Αρχή για την εφαρμογή των προνοιών του Νόμου και των Κανονισμών στα πλαίσια του σχολείου, θα πρέπει να είναι σε θέση να διασφαλίζει την εφαρμογή τους από όλους τους επαγγελματίες στο χώρο του σχολείου και, επιπρόσθετα, να λαμβάνει πειθαρχικά μέτρα σε περίπτωση παραβίασής τους. Σε αυτά τα πλαίσια, κάθε Επιθεωρητής/τρια πρέπει να διασφαλίζει ότι η Διευθυντική Ομάδα του κάθε σχολείου για το οποίο είναι υπεύθυνος/η, έχει πλήρη γνώση καθόσον αφορά το νομικό πλαίσιο που διέπει τα παιδιά με αναπηρία. Από πλευράς της, η Διεύθυνση κάθε σχολείου οφείλει να φροντίζει για την ενημέρωση και επιμόρφωση του προσωπικού σε ότι αφορά τη σχετική νομοθεσία και τον έγκαιρο εντοπισμό παιδιών που πιθανόν να έχουν μαθησιακές δυσκολίες, πέραν της εγκυκλίου που πιθανόν να λαμβάνει, από το ΥΠΠ, κατά την έναρξη κάθε σχολικής χρονιάς.

V. Κάθε Διευθυντής/τρια οφείλει να είναι ενήμερος/η για το κάθε παιδί που φοιτά στο σχολείο του/της το οποίο βιώνει σχολική αποτυχία ή παρουσιάζει συναισθηματικές ή άλλες δυσκολίες και, σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς, να αξιολογεί έγκαιρα κατά πόσο χρήζει αξιολόγησης από την Επιτροπή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης.

4.2.2 Πρακτική εφαρμογή των δικαιωμάτων των παιδιών που λαμβάνουν ειδική αγωγή και εκπαίδευση στα δημόσια σχολεία

Η «Έκθεση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με την πρακτική εφαρμογή των δικαιωμάτων των παιδιών που λαμβάνουν Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση στα δημόσια σχολεία-Νοέμβριος 2014» [3] ετοιμάστηκε στα πλαίσια διερεύνησης παραπόνου που αφορούσε περίπτωση παιδιού με μαθησιακές δυσκολίες, το οποίο φοιτά σε Γυμνάσιο και είναι ενταγμένο σε πρόγραμμα ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο διερεύνησης του συγκεκριμένου παραπόνου, αναδείχθηκαν θέματα τα οποία έχουν απασχολήσει την Επίτροπο και στο παρελθόν. Τα θέματα αυτά αφορούσαν: α) την απουσία εναλλακτικών τρόπων αξιολόγησης των παιδιών που λαμβάνουν ειδική αγωγή και εκπαίδευση ώστε να ανταποκρίνονται στο μαθησιακό προφίλ τους β) την επάρκεια της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καθόσον αφορά τη σωστή εκπαιδευτική και παιδαγωγική αντιμετώπιση των παιδιών που λαμβάνουν ειδική αγωγή και εκπαίδευση και γ) την αποτελεσματικότητα των μέτρων στήριξης που προσφέρονται στα παιδιά αυτά.

Στην Έκθεσή καταγράφεται το πλήρες ιστορικό της περίπτωσης, η Παρέμβαση της Επιτρόπου προς την Γενική Διευθύντρια του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, η απάντηση της Γενικής Διευθύντριας προς την Επίτροπο, η άποψη του ίδιου του παιδιού, όπως εκφράστηκε σε προσωπική συνέντευξη που είχε Λειτουργός του Γραφείου της Επιτρόπου μαζί του, καθώς και το νομικό πλαίσιο το οποίο διασφαλίζει το δικαίωμα κάθε παιδιού να λαμβάνει εκπαίδευση προσαρμοσμένη στα ατομικά του χαρακτηριστικά.

Στη βάση της διερεύνησης του παραπόνου, η Επίτροπος προέβη στις ακόλουθες Συστάσεις:

I. Πολλά παιδιά που λαμβάνουν ειδική αγωγή και εκπαίδευση, στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα, βιώνουν την παιδική και νεανική τους ηλικία, ως ιδιαίτερα κοπιαστικές περιόδους γεμάτες απογοήτευση και άγχος θέτει υπό αμφισβήτηση το κατά πόσο το δημόσιο σχολείο στην Κύπρο, διασφαλίζει το δικαίωμα των παιδιών να λαμβάνουν ποιοτική εκπαίδευση, η οποία να ανταποκρίνεται στο μαθησιακό προφίλ τους και τις ιδιαίτερες τους ανάγκες.

3 Η Έκθεση της Επιτρόπου βρίσκεται αναρτημένη στο www.childhood.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις/ Εκθέσεις της Επιτρόπου

II. Το γεγονός ότι, ως επί το πλείστον, η εκπαιδευτική διαδικασία, συμπεριλαμβανομένης και της αξιολόγησης, σχεδιάζεται με γνώμονα κάποια κοινά χαρακτηριστικά που διαθέτει η πλειοψηφία των παιδιών ίδιας ηλικίας, χωρίς να διαφοροποιείται στη βάση των ατομικών διαφορών και του μαθησιακού προφίλ τους, οδηγεί πολλά παιδιά να βιώνουν μια πολύ δύσκολη καθημερινότητα. Τις ελεύθερες τους ώρες τις αφιερώνουν στην κατ' οίκον εργασία και σε επιπλέον ώρες στήριξης, ώστε να μπορέσουν να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις του σχολείου, γεγονός που μεταφράζεται σε λιγότερες ώρες ξεκούρασης, παιχνιδιού και ψυχαγωγίας, μεγάλη οικονομική επιβάρυνση για την οικογένειά τους και πρόσθετο πλήγμα στην αυτοεκτίμησή τους, αφού, παρόλα αυτά, δεν μπορούν να παρακολουθήσουν στην τάξη ενώ στις αξιολογήσεις λαμβάνουν χαμηλούς βαθμούς ή/και αποτυγχάνουν εντελώς και παραμένουν στάσιμα. Καθ' όλη τη διάρκεια της φοίτησής τους στο σχολείο, βιώνουν αισθήματα αποτυχίας, ματαίωσης και πλήρους απογοήτευσης, τόσο για τον εαυτό τους όσο και για τη διαδικασία της μάθησης. Σε αυτές τις περιπτώσεις, το σχολείο αποδυναμώνει τα παιδιά εκεί που έπρεπε να τα ενδυναμώνει.

III. Παρόλο που, σύμφωνα με τα Νέα Αναλυτικά Προγράμματα (ΝΑΠ), η διαφοροποίηση αποτελεί ουσιαστικό κομμάτι της προσπάθειας για τη δημιουργία του «ανθρώπινου και δημοκρατικού σχολείου» το οποίο οραματίζεται το κράτος, αυτή δεν είναι ξεκάθαρο, ούτε τι σημαίνει ούτε πώς εφαρμόζεται, σε κανένα από τα επίπεδα που πρέπει, δηλαδή, ΝΑΠ, πρακτικών και πολιτικών του ΥΠΠ, σχολικής μονάδας, εκπαιδευτικών, μαθητών, γονιών.

IV. Η εκπαιδευτική διαδικασία, όσο και η αξιολόγηση της επίτευξης των μαθησιακών στόχων, όπως εφαρμόζονται σήμερα στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα, δεν διασφαλίζει στα παιδιά που λαμβάνουν ειδική αγωγή και εκπαίδευση, αλλά και άλλες ομάδες παιδιών που έχουν ανάγκη από διαφοροποιημένη διδασκαλία, το δικαίωμα για ισότιμες ευκαιρίες, αφού, παρότι, βρίσκονται σε διαφορετικές καταστάσεις, δεν τυγχάνουν διαφορετικής μεταχείρισης. Καθόσον αφορά την αξιολόγηση της προόδου και τη βαθμολογία των μαθητών, η πρακτική που ακολουθείται είναι όπως όλοι οι μαθητές αξιολογούνται με γραπτά δοκίμια τα οποία σχεδιάζονται με γνώμονα το μαθησιακό προφίλ του 'μέσου μαθητή' ό,τι αυτό και να σημαίνει, χωρίς να υπάρχει πρόνοια για 'εύλογες προσαρμογές,[4] για τα παιδιά που λαμβάνουν ειδική αγωγή και εκπαίδευση με βάση το μαθησιακό τους προφίλ. Στη βάση αυτή στο σύστημα αξιολόγησης, μαθητές που λαμβάνουν ειδική αγωγή

4 *Σύμβαση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, Άρθρο 2(γ).*

και εκπαίδευση έχουν, εκ των πραγμάτων, περισσότερες πιθανότητες να καταγράψουν κακές επιδόσεις ή/και να αποτύχουν εντελώς, όταν αξιολογούνται με εξεταστικά δοκίμια στα οποία δεν έχουν γίνει οι εύλογες προσαρμογές. Οι ειδικές διευκολύνσεις που προνοούν οι Κανονισμοί, δεν αποτελούν επαρκές μέτρο διασφάλισης των δικαιωμάτων των παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες, αφού, αποτυγχάνουν να διασφαλίσουν στα παιδιά αυτά ισότιμη και δίκαιη προοπτική πρόσβασης στη διαδικασία αξιολόγησης. Με τον τρόπο που παρέχονται «διευκολύνσεις», στα παιδιά, στα πλαίσια της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης, δεν διασφαλίζεται ουσιαστικά «διαφορετική μεταχείριση», η οποία να επιτρέπει στα παιδιά αυτά να αξιοποιήσουν την εξέταση σε ισότιμη βάση με τους «κανονικώς εξεταζόμενους μαθητές» και, κατά συνέπεια, δεν διασφαλίζεται η αρχή της μη διάκρισης για τα παιδιά αυτά. Σε πολλές περιπτώσεις, οι «διευκολύνσεις» δεν ανταποκρίνονται ουσιαστικά στο μαθησιακό προφίλ του παιδιού, ενώ υπάρχει σύγχυση ως προς τον τρόπο εφαρμογής τους.

V. Μέσα από τη διερεύνηση των παραπόνων που λαμβάνω δεν προκύπτει ότι οι «κατά τον τύπο» ακολουθούμενες διαδικασίες εφαρμόζονται πλήρως, σε όλα τα σχολεία και από όλους τους εκπαιδευτικούς. Προκύπτει ακόμη θέμα αποτελεσματικότητας των διαδικασιών αυτών.

Στη βάση των πιο πάνω διαπιστώσεων, η Επίτροπος προέβη στις ακόλουθες Συστάσεις:

I. Να διευκρινιστεί η έννοια της διαφοροποίησης της διδασκαλίας στη βάση των ατομικών διαφορών και του μαθησιακού προφίλ του κάθε παιδιού και να ληφθούν μέτρα για τη σωστή εφαρμογή της στην πράξη: Για την επίτευξη του πιο πάνω στόχου, η Επίτροπος, παρέπεμψε σε σχετική εισήγηση της Συμβουλευτικής Επιτροπής Ενιαίας Εκπαίδευσης. Επιπρόσθετα, η Επίτροπος εισηγήθηκε άμεση λήψη πολιτικών αποφάσεων για τη συστηματική στήριξη των εκπαιδευτικών και της σχολικής μονάδας, ώστε, η αρχή της διαφοροποίησης, να εφαρμοστεί σε πρακτικό επίπεδο και όχι μόνο σε επίπεδο ρητορικής. Τέλος, σε κάθε σχολική μονάδα γίνεται εισήγηση όπως υπάρχει πλάνο για τη σωστή εφαρμογή της διαφοροποιημένης διδασκαλίας, καθώς και άριστη συνεργασία μεταξύ όλων των εμπλεκομένων, ώστε να επιτυγχάνεται το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Θα πρέπει να υπάρχουν ξεκάθαροι ρόλοι ώστε ο καθένας να γνωρίζει πώς πρέπει να εργαστεί και να συνεργαστεί για το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

II. Οι Κανονισμοί καθόσον αφορά την αξιολόγηση των παιδιών ως προς την επίτευξη των μαθησιακών στόχων, αλλά και το παραδοσιακό σύστημα αξιολόγησης των μαθητών στα σχολεία Μέσης Εκπαίδευσης γενικότερα, πρέπει να τύχει επαναξιολόγησης με στόχο να εναρμονιστεί με την αρχή της διαφοροποίησης, όπως ορίζεται στις σύγχρονες θεωρητικές τοποθετήσεις, αλλά και με την αρχή της Μη Διάκρισης, όπως ορίζεται στη Σύμβαση. Ως έχουν, τόσο η εκπαιδευτική διαδικασία όσο

και η αξιολόγηση της επίτευξης των μαθησιακών στόχων, δεν διασφαλίζουν στα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες το δικαίωμα για ισότιμες ευκαιρίες, αφού, παρότι βρίσκονται σε διαφορετικές καταστάσεις, δεν τυγχάνουν διαφορετικής μεταχείρισης «στον βαθμό που αυτό απαιτείται προκειμένου να τους επιτρέπεται η αξιοποίηση συγκεκριμένων πρακτικών σε ισότιμη βάση με άλλα άτομα» [5].

III. Θα πρέπει να λαμβάνεται, σε τακτά χρονικά διαστήματα, η άποψη του παιδιού, καθόσον αφορά τον τρόπο εφαρμογής του προγράμματος ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης που λαμβάνει, αλλά και το βαθμό στον οποίο εξυπηρετούνται οι ανάγκες του, με στόχο την αναπροσαρμογή τους για την καλύτερη δυνατή εξυπηρέτηση του συμφέροντός του. Σε περίπτωση που δεν γίνουν αναπροσαρμογές, στη βάση της άποψης του παιδιού, θα πρέπει να δίνονται στο παιδί επαρκείς εξηγήσεις ως προς το γιατί δεν εισακούστηκαν οι απόψεις του. Η αξιολόγηση πρέπει να γίνεται με τρόπο θεσμοθετημένο, ώστε να διασφαλίζεται η ορθότητα της διαδικασίας αξιολόγησης αλλά και το δικαίωμα του παιδιού να λαμβάνεται υπόψη η άποψή του.

IV. Να δημιουργηθούν μηχανισμοί για τον εντοπισμό διακρίσεων σε βάρος μεμονωμένων παιδιών ή ομάδων παιδιών στα πλαίσια της εκπαίδευσης, με στόχο τη λήψη μέτρων για αντιμετώπισή τους. Τέτοιοι μηχανισμοί θα πρέπει να διασφαλίζουν, με τρόπο θεσμοθετημένο, τη λήψη της άποψης των παιδιών ή της ομάδας παιδιών που εμπλέκονται, ώστε αυτή να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη, στο στρατηγικό σχεδιασμό του ΥΠΠ.

4.3 Παράπονα κατά εκπαιδευτικών

Στα πλαίσια διερεύνησης συγκεκριμένης καταγγελίας εναντίον εκπαιδευτικού για ανάρμοστη συμπεριφορά και, λαμβάνοντας υπόψη το αποτέλεσμα διερεύνησης ανάλογων παραπόνων που τέθηκαν ενώπιον της παλαιότερα, η Επίτροπος, κατέληξε σε διαπιστώσεις και διαμόρφωσε σχετικές εισηγήσεις, αναφορικά με το θέμα νομοθετικής ρύθμισης του τρόπου με τον οποίο τυγχάνουν χειρισμού καταγγελίες εναντίον εκπαιδευτικών, στα πλαίσια του σχολείου, τις οποίες διαβίβασε, προς τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού, με επιστολή της ημερομηνίας 07/02/2014. Οι διαπιστώσεις της Επιτρόπου αφορούν τα πιο κάτω:

I. Δεν υπάρχουν ξεκάθαρα διατυπωμένες και θεσμοθετημένες διαδικασίες, καθόσον αφορά τη διερεύνηση σοβαρών καταγγελιών για πειθαρχικά παραπτώματα εκπαιδευτικών στα πλαίσια της σχολικής μονάδας.

---

5 *Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εγχειρίδιο Σχετικά με την Ευρωπαϊκή Νομοθεσία Κατά των Διακρίσεων. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2010) σελ. 25.*

II. Και οι δυο επιλογές που προσφέρονται σε ένα παιδί στην περίπτωση που αυτό έχει υποβάλει καταγγελία εναντίον εκπαιδευτικού με τον/ την οποία έχει παιδαγωγική σχέση (αντικατάσταση του εκπαιδευτικού ή μετακίνηση του παιδιού σε άλλο τμήμα), επενεργούν αρνητικά όσον αφορά το συμφέρον του ίδιου του παιδιού ή ευρύτερα των παιδιών του σχολείου.

Η Επίτροπος κατέθεσε τις πιο κάτω εισηγήσεις:

i) Να δημιουργηθεί ρητός κώδικας επαγγελματικής συμπεριφοράς και δεοντολογίας, ο οποίος θα ορίζει, σαφώς, αποδεκτούς τρόπους επικοινωνίας και επαφής των εκπαιδευτικών με παιδιά και γονείς. Η τήρηση ενός τέτοιου κώδικα συμπεριφοράς και δεοντολογίας θα προστατεύσει τα παιδιά, τους εκπαιδευτικούς και το κύρος του εκπαιδευτικού επαγγέλματος.

Να ρυθμιστούν, νομοθετικά, οι διαδικασίες καταγγελιών, στα πλαίσια της σχολικής μονάδας, για σοβαρές παραβιάσεις του κώδικα συμπεριφοράς και δεοντολογίας από τους εκπαιδευτικούς. Η θεσμοθέτηση των διαδικασιών θα διασφαλίσει καλύτερα την αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα όλων των εμπλεκομένων, παιδιών, γονιών και εκπαιδευτικών σε κάθε περίπτωση. Η ύπαρξη μιας διαδικασίας, στην ορθότητα της οποίας θα πιστεύουν τόσο οι μαθητές και οι γονείς τους, όσο και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί, θα διασφαλίσει τις σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ όλων των εμπλεκομένων και θα λειτουργήσει ως ασπίδα προστασίας για όλους.

4.4 Υποβολή απόψεων της Επιτρόπου για το θέμα επιβολής κομίστρων για τους μαθητές που διακινούνται με τις ειδικές μαθητικές διαδρομές

Μετά από αποστολή σχετικής εγκυκλίου του ΥΠΠ σε όλα τα σχολεία Μέσης Γενικής και Τεχνικής Εκπαίδευσης, ημερομηνίας 9/12/2013, με την οποία ανακοινωνόταν η επιβολή κομίστρων των μαθητών που διακινούνται με τις ειδικές μαθητικές διαδρομές, αναπτύχθηκε έντονος δημόσιος διάλογος. Η Επίτροπος, με παρέμβασή της προς τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού, τον Ιανουάριο 2014, αναγνώρισε ότι η δωρεάν μεταφορά με τα σχολικά λεωφορεία, όλων των παιδιών, είναι ένα μέτρο κοινωνικής πολιτικής που εξυπηρετεί το συμφέρον του παιδιού και ενισχύει τον παιδοκεντρικό προσανατολισμό της κοινωνίας. Η Επίτροπος εισηγήθηκε ότι, δεδομένης της οικονομικής κρίσης, η αναθεώρηση της συγκεκριμένης πολιτικής με την εισαγωγή κριτηρίων, ώστε η δωρεάν μεταφορά να

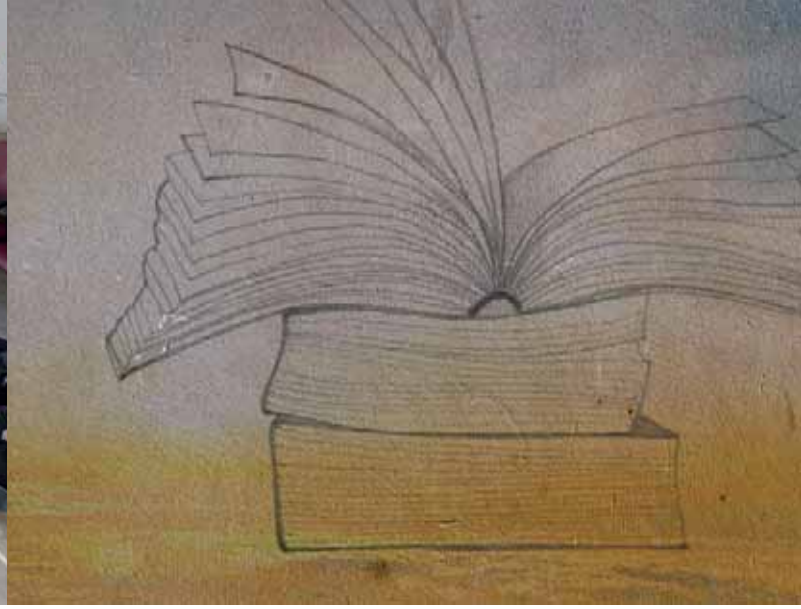

προσφέρεται κατά τρόπο στοχευμένο, στα παιδιά από τις πλέον ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού, είναι συμβατή με τη Σύμβαση. Υπέδειξε δε ότι, η συνέχιση της μη-στοχευμένης παροχής του ωφελήματος σε όλα τα παιδιά, είναι δυνατόν να επηρεάσει, δυσμενώς, τη δυνατότητα του κράτους να συνεχίσει άλλες παροχές σε παιδιά που η οικονομική κατάσταση της οικογένειάς τους δεν τους επιτρέπει την κάλυψη των κομίστρων (ανεξάρτητα εάν είναι ή όχι λήπτες Δημοσίου Βοηθήματος) και αφού έχει ήδη προηγηθεί διαβούλευση με τους εμπλεκόμενους κοινωνικούς εταίρους (ΥΠΠ, ΥΕΠΚΑ, Υπουργείο Οικονομικών, οργανωμένα σύνολα γονέων και μαθητών) [6]. Η Επίτροπος κατέθεσε τις απόψεις της για το θέμα, στη βάση σχετικής επιστολής της με ημερομηνία 8/1/2014, προς τον Υπουργό Συγκοινωνιών και Έργων, σε συνεδρία της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Συγκοινωνιών και Έργων στις 16/1/2014. Κατά τη συνεδρία, ο Υπουργός Συγκοινωνιών και Έργων ανέφερε ότι, το Υπουργείο του σε συνεργασία με τα άλλα συναρμόδια Υπουργεία (ΥΕΠΚΑ, Υπουργείο Οικονομικών και ΥΠΠ), βρισκόταν στο στάδιο της εκτίμησης των δαπανών που θα προέκυπταν από τη συμπερίληψη στις ευάλωτες ομάδες που εξαιρούνται από την καταβολή των κομίστρων, των παιδιών που και οι δυο γονείς τους είναι άνεργοι, των παιδιών αναπήρων, καθώς και παιδιών μονογονεϊκών οικογενειών.

Μετά από πληροφόρηση που έλαβε από τον Πρόεδρο της ΠΣΕΜ και την ΟΕΣ, ότι μεγάλος αριθμός μαθητών από όλες τις επαρχίες, δεν έχει την οικονομική δυνατότητα να χρησιμοποιεί το λεωφορείο και, ως εκ τούτου, μεταβαίνουν καθημερινά από και προς τα σχολεία τους με τα πόδια, η Επίτροπος επανήλθε στο θέμα με δεύτερη γραπτή παρέμβασή της προς τον Υπουργό Συγκοινωνιών και Έργων, το Φεβρουάριο 2014. Ζήτησε ενημέρωση κατά πόσο υπήρξε αξιολόγηση της μέχρι τότε εφαρμογής του σχεδίου κάλυψης κομίστρων αλλά και για τη συλλογική εκτίμηση της κατάστασης και από τα τρία Υπουργεία. Περαιτέρω, η Επίτροπος ζήτησε ενημέρωση ως προς τις οδηγίες που δόθηκαν στις σχολικές μονάδες, σχετικά με τις ενέργειες που θα έπρεπε να κάνουν σε περιπτώσεις μαθητών που δεν καλύπτονται από το γενικό σχέδιο για δωρεάν παροχή εισιτηρίου και των οποίων η οικονομική κατάσταση δεν επέτρεπε την αγορά εισιτηρίου.

Σε απαντητική του επιστολή, ημερομηνίας 12/5/2014, ο Υπουργός Συγκοινωνιών και Έργων ενημέρωσε την Επίτροπο ότι, κατόπιν διαβούλευσης με τα εμπλεκόμενα Υπουργεία και τα οργανωμένα σύνολα μαθητών, γονιών και εκπαιδευτικών, δημοσιεύτηκε νέα Γνωστοποίηση στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας στις 7/3/2014, σύμφωνα με την οποία, οι μαθητές που μεταβαίνουν σε δημόσια Εκπαιδευτικά Ιδρύματα με μαθητικά λεωφορεία

6 *Το πλήρες κείμενο βρίσκεται αναρτημένο στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου/Δημόσιες Παρεμβάσεις.*

σε συγκεκριμένα δρομολόγια (σχολικό λεωφορείο) καθώς, και για τακτικές γραμμές καταβάλλουν μηνιαίο κόμιστρο 10 ευρώ, όπως και οι μαθητές των ιδιωτικών σχολείων της Μέσης Εκπαίδευσης, για τακτικές διαδρομές. Σε ότι αφορά οικογένειες με περισσότερα από δύο παιδιά που φοιτούν ταυτόχρονα στη Μέση Δημόσια Εκπαίδευση, απαιτείτο η καταβολή 10 ευρώ μόνο για το ένα από τα δύο παιδιά. Από τη διευθέτηση αυτή, εξαιρούνται τα παιδιά των οποίων οι οικογένειες είναι λήπτες Δημόσιου Βοηθήματος, στα οποία η Αναθέτουσα Αρχή (Υπουργείο Συγκοινωνιών και Έργων παραχωρεί εισιτήρια χωρίς χρέωση.

Η Επίτροπος, διατηρεί τις επιφυλάξεις της κατά πόσο η διευθέτηση αυτή επιτρέπει την απρόσκοπτη προσέλευση όλων των παιδιών στο σχολείο και θα παρακολουθεί το θέμα, αντλώντας πληροφόρηση μέσα από τις συναντήσεις της τόσο με την ΟΕΣ, όσο και με τη ΠΣΕΜ.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Το αγαθό της εκπαίδευσης αποτελεί αδιαπραγμάτευτο δικαίωμα κάθε παιδιού. Πέραν από ανθρώπινο δικαίωμα, η εκπαίδευση αποτελεί κι ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία που διαθέτουν οι σύγχρονες κοινωνίες για τον περαιτέρω εκδημοκρατισμό τους και την προώθηση του ανθρωποκεντρικού τους προσανατολισμού. Το περιεχόμενο και ο προσανατολισμός κάθε εκπαιδευτικού συστήματος αλλά και το σύνολο των παιδαγωγικών και άλλων διεργασιών που εξελίσσονται στο εσωτερικό του, καθορίζουν το βαθμό στον οποίο αυτό συμβάλλει στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και της κοινωνικής δικαιοσύνης μέσα από την καταπολέμηση των ανισοτήτων και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Για να επιτύχει στο ρόλο της αυτό, η εκπαίδευση, σε εθνικό επίπεδο, θα πρέπει να θεμελιώνεται στις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, να είναι η ίδια δημοκρατική και συνάμα παιδοκεντρική. Θα πρέπει να είναι σε θέση να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στο εύρος των εκπαιδευτικών και άλλων αναγκών και δυνατοτήτων των παιδιών, εγκαθιδρύοντας ένα υγιές και ασφαλές παιδαγωγικό πλαίσιο και επιδεικνύοντας ιδιαίτερη μέριμνα για τα παιδιά από τις πλέον ευάλωτες κοινωνικές ομάδες του πληθυσμού. Οι παρεμβάσεις και οι πρωτοβουλίες της Επιτρόπου, στο χώρο της εκπαίδευσης, επικεντρώνονται στην προσπάθειά της, να συμβάλει στην ενίσχυση του παιδοκεντρικού χαρακτήρα και τον περαιτέρω εκδημοκρατισμό του κυπριακού σχολείου.

Στο πλαίσιο αυτό, εντός του 2014, ετοίμασε και δημοσιοποίησε δύο Εκθέσεις που αφορούν την εκπαίδευση που λαμβάνουν τα παιδιά με ειδικές ανάγκες και, ταυτόχρονα, συμμετείχε στο δημόσιο διάλογο για τον τρόπο που προσεγγίζονται τα θέματα οικονομικής στήριξης των μαθητών και μαθητριών σε περίοδο οξύτατης οικονομικής και κοινωνικής κρίσης, όπως αυτή που διερχόμαστε σήμερα. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι καίριος στη λειτουργία του σχολείου. Το δημοκρατικά οργανωμένο και παιδοκεντρικά προσανατολισμένο σχολείο, για να λειτουργήσει σωστά χρειάζεται δημοκρατικούς, παιδαγωγικά καταρτισμένους εκπαιδευτικούς που σέβονται και προωθούν τα δικαιώματα του παιδιού.

Η Επίτροπος εκτιμά ότι η τακτική αξιολόγηση και έλεγχος του έργου των εκπαιδευτικών αλλά και η διερεύνηση κάθε παραπόνου που αφορά εκπαιδευτικό μπορούν να συμβάλουν στον εκδημοκρατισμό του σχολείου και τη βελτίωση του επιπέδου των εκπαιδευτικών προς την πιο πάνω κατεύθυνση. Ταυτόχρονα, αναγνωρίζει ότι η δημιουργία ενός θεσμικού πλαισίου που θα προωθεί και θα υποστηρίζει ένα δημοκρατικό και παιδοκεντρικό σχολείο για παιδιά με δικαιώματα, απαιτεί συνεχή και πολυεπίπεδη προσπάθεια και προς αυτή την κατεύθυνση θα συνεχίσει να εργάζεται και τα επόμενα χρόνια.

5

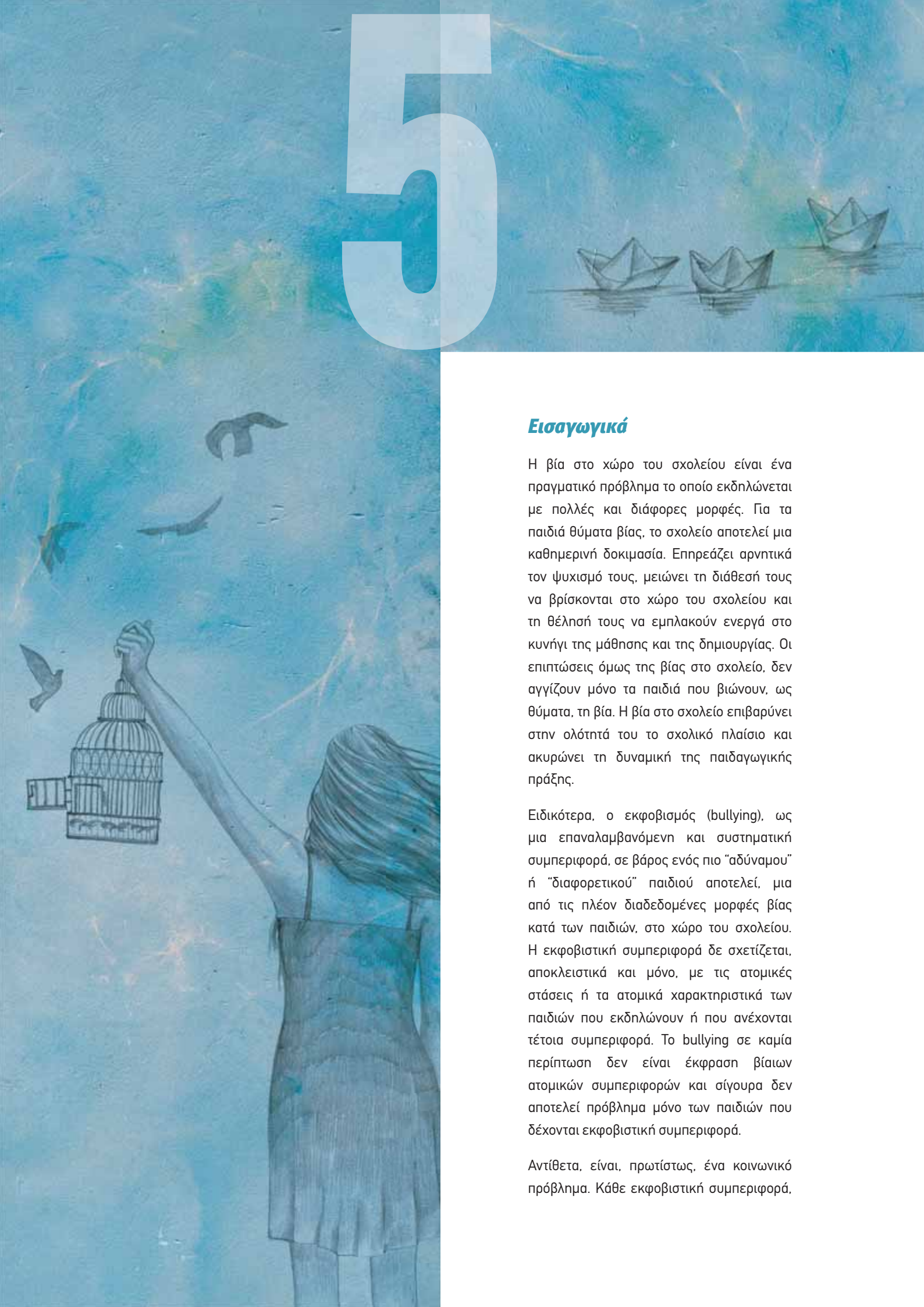

Εισαγωγικά

Η βία στο χώρο του σχολείου είναι ένα πραγματικό πρόβλημα το οποίο εκδηλώνεται με πολλές και διάφορες μορφές. Για τα παιδιά θύματα βίας, το σχολείο αποτελεί μια καθημερινή δοκιμασία. Επηρεάζει αρνητικά τον ψυχισμό τους, μειώνει τη διάθεσή τους να βρίσκονται στο χώρο του σχολείου και τη θέλησή τους να εμπλακούν ενεργά στο κυνήγι της μάθησης και της δημιουργίας. Οι επιπτώσεις όμως της βίας στο σχολείο, δεν αγγίζουν μόνο τα παιδιά που βιώνουν, ως θύματα, τη βία. Η βία στο σχολείο επιβαρύνει στην ολότητά του το σχολικό πλαίσιο και ακυρώνει τη δυναμική της παιδαγωγικής πράξης.

Ειδικότερα, ο εκφοβισμός (bullying), ως μια επαναλαμβανόμενη και συστηματική συμπεριφορά, σε βάρος ενός πιο "αδύναμου" ή "διαφορετικού" παιδιού αποτελεί, μια από τις πλέον διαδεδομένες μορφές βίας κατά των παιδιών, στο χώρο του σχολείου. Η εκφοβιστική συμπεριφορά δε σχετίζεται, αποκλειστικά και μόνο, με τις ατομικές στάσεις ή τα ατομικά χαρακτηριστικά των παιδιών που εκδηλώνουν ή που ανέχονται τέτοια συμπεριφορά. Το bullying σε καμία περίπτωση δεν είναι έκφραση βίαιων ατομικών συμπεριφορών και σίγουρα δεν αποτελεί πρόβλημα μόνο των παιδιών που δέχονται εκφοβιστική συμπεριφορά.

Αντίθετα, είναι, πρωτίστως, ένα κοινωνικό πρόβλημα. Κάθε εκφοβιστική συμπεριφορά,

ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ

απορρέει από τις ιεραρχικές σχέσεις εντός της κοινωνίας. Θεμελιώνεται στην υπεροχή με την οποία επενδύεται η κανονικότητα που διαμορφώνουν οι νόρμες, οι συμπεριφορές και οι αξίες της πλειοψηφίας. Αποτυπώνει δε, την έλλειψη σεβασμού απέναντι στην ατομικότητα και τη διαφορετικότητα του άλλου.

Όπως κάθε άλλη μορφή βίας κατά των παιδιών, το bullying είναι, πάνω απ' όλα, θέμα καταπάτησης ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η Επίτροπος, στα πλαίσια των θεσμικών της υποχρεώσεων, παρακολουθεί και ελέγχει τις σχετικές πολιτικές, τις δράσεις και τα προγράμματα που η πολιτεία εφαρμόζει για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Ταυτόχρονα, συμμετέχει, ουσιαστικά, στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινωνίας και αναπτύσσει δράσεις ενδυνάμωσης των ίδιων των παιδιών.

Η Επίτροπος, αναγνωρίζοντας την αυξητική τάση της έκτασης του προβλήματος και τη βαρύτητα που αυτό έχει στην καθημερινότητα των παιδιών, περιέλαβε το σχολικό εκφοβισμό στις προτεραιότητές της για το 2014. Στα πλαίσιο αυτό, με δική της πρωτοβουλία και σε συνεργασία με το ΥΠΠ, συστάθηκε το Δίκτυο Ενάντια στη Βία στο Σχολείο, ενώ ανέπτυξε σχετικό πιλοτικό πρόγραμμα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης και υποστήριξε αριθμό δράσεων της ΟΕΣ.

5.1 Δίκτυο Ενάντια στη Βία στο Σχολείο

Σε σχέση με θέμα του σχολικού εκφοβισμού και της βίας στο σχολικό περιβάλλον γενικότερα, η Επίτροπος διατηρεί ανοιχτή συνεργασία με τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού. Καρπός της συνεργασίας αυτής ήταν η σύσταση, εντός του 2014, του Δικτύου Ενάντια στη Βία στο Σχολείο. Το Δίκτυο στοχεύει στην ανάπτυξη εκείνων των προληπτικών προγραμμάτων και των παρεμβατικών δράσεων που θα συμβάλουν στον περιορισμό κάθε μορφής βίας εντός του σχολικού περιβάλλοντος, περιλαμβανομένου του σχολικού εκφοβισμού.

5.2 Διαβούλευση ΟΕΣ με τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού

Αφού προηγήθηκε διαβούλευση της ΟΕΣ με την Επίτροπο την προηγούμενη χρονιά (βλέπε Ετήσια Έκθεση 2013 σημείο 3.3.1.1) ακολούθησε διαβούλευση της ΟΕΣ με τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού, στις 20 Ιανουαρίου 2014, στο Γραφείο της Επιτρόπου, αναφορικά με το θέμα του σχολικού εκφοβισμού. Στη διάρκεια της συνάντησης, τα μέλη της ΟΕΣ κατέθεσαν τις εμπειρίες τους αναφορικά με τις διαστάσεις που λαμβάνει το φαινόμενο και,

παράλληλα, εξέφρασαν την ανησυχία τους για την έλλειψη ή την αναποτελεσματικότητα των μέτρων για πρόληψη και αντιμετώπισή του.

Ειδικότερα, τα μέλη της ΟΕΣ επεσήμαναν την υψηλή συχνότητα περιστατικών εκφοβισμού και την κλιμάκωσή του σε όλο και πιο σοβαρές μορφές. Τα παιδιά ανέφεραν ότι, με βάση τις δικές τους εμπειρίες, κατέληξαν στο ότι τα περισσότερα περιστατικά δεν αναφέρονται ή δεν γίνονται αντιληπτά ενώ, εκείνα που αναφέρονται δεν λαμβάνονται σοβαρά υπόψη από το σχολείο. Επιπλέον, από τις τοποθετήσεις των μελών της ΟΕΣ διαφάνηκε ότι, με βάση τη δική τους εκτίμηση, οι σχολικές μονάδες δεν έχουν καθορισμένη πολιτική πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου, ούτε και ξεκάθαρες διαδικασίες χειρισμού των περιστατικών. Συνήθως, όπως ανέφεραν τα μέλη της ΟΕΣ στο Υπουργό, ο χειρισμός των περιστατικών περιορίζεται στην επιβολή ποινών ή παραινέσεων.

Κατά τη διαβούλευση, τα μέλη της ΟΕΣ υποστήριξαν ότι, στις πλείστες των περιπτώσεων, τα παιδιά, είτε δεν αναγνωρίζουν το φαινόμενο, είτε το αντιλαμβάνονται αλλιώς, είτε αδιαφορούν. Τα παιδιά, όπως σημείωσαν μέλη της ΟΕΣ, δεν έχουν την ευκαιρία στο σχολείο να εμβαθύνουν στο φαινόμενο αφού, ακόμα και στην περίπτωση που αυτό συμπεριληφθεί στις ενότητες που θα διδαχθούν, αυτό αφορά μη εξεταζόμενο μάθημα. Επιπλέον, επεσήμαναν στον Υπουργό ότι, δεν οικοδομούνται σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ παιδιών και εκπαιδευτικών ώστε τα παιδιά να νιώθουν άνετα να αναφέρουν οποιαδήποτε περιστατικά εκφοβιστικής συμπεριφοράς.

Σχετικά με την αδυναμία αντιμετώπισης του σχολικού εκφοβισμού, τα μέλη της ΟΕΣ, επικεντρώθηκαν στην έλλειψη ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών, καθώς, επίσης, στη μη συμπερίληψη του θέματος στη διδακτέα ύλη και στη διδασκαλία του, με βιωματικό τρόπο. Παράλληλα, επεσήμαναν την αδυναμία των γονιών να ερμηνεύσουν σωστά τις ενδείξεις που παρουσιάζει ένα παιδί όταν θυματοποιηθεί και/ή το λανθασμένο τρόπο αντίδρασης στην περίπτωση που αναγνωρίσουν κάποιες ενδείξεις.

Τα μέλη της ΟΕΣ εισηγήθηκαν στον Υπουργό όπως διεξαχθούν έρευνες, τόσο σε σχολικό όσο και σε παγκύπριο επίπεδο, για τη διαπίστωση του μεγέθους αλλά και των νέων μορφών που λαμβάνει το φαινόμενο και, παράλληλα, να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα των μέτρων που ήδη λαμβάνονται καθώς επίσης, να μελετηθούν καλές πρακτικές που εφαρμόστηκαν σε άλλα εκπαιδευτικά συστήματα. Πρότειναν, επίσης, την υιοθέτηση πολιτικής πρόληψης και άμεσου και αποτελεσματικού χειρισμού των περιστατικών, στον καθορισμό της οποίας θα πρέπει να συμμετέχουν και εκπρόσωποι των παιδιών.

Κατέθεσαν, επίσης, προτάσεις για δημιουργία ομάδας χειρισμού και επιτήρησης, τα μέλη της οποία θα πρέπει να τυγχάνουν της εμπιστοσύνης των παιδιών και στην οποία να συμμετέχουν και παιδιά. Περαιτέρω, πρότειναν τον καθορισμό ξεκάθαρων διαδικασιών χειρισμού περιστατικών εκφοβιστικής συμπεριφοράς, την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση παιδιών και γονιών καθώς επίσης, τη διοργάνωση προγραμμάτων, συνεδρίων και ημερίδων. Υπογράμμισαν, τέλος, τη σημασία της ενδυνάμωσης των παιδιών θεατών, ώστε να αναφέρουν τα περιστατικά και να παρεμβαίνουν, της καλλιέργειας θετικού σχολικού κλίματος και συναισθηματικής ασφάλειας, όπου τα θύματα αλλά και οι θεατές μπορούν να μιλήσουν και να εισακουστούν και της παροχής θεραπευτικών συναντήσεων για τα θύματα και τους θύτες.

Ο Υπουργός εξέφρασε την ικανοποίησή του και την ετοιμότητα του για συνέχιση της διαβούλευσης που είχε με τα μέλη της ΟΕΣ και, παράλληλα, σημείωσε ότι, οι εμπειρίες και οι εισηγήσεις των παιδιών είναι ιδιαίτερα χρήσιμες για τον καθορισμό της πολιτικής του ΥΠΠ.

5.3 Εκδηλώσεις ΟΕΣ για το σχολικό εκφοβισμό

Στα πλαίσια των δράσεων της Επιτρόπου για πρόληψη και καταπολέμηση της βίας στο σχολείο και, ιδιαίτερα, του σχολικού εκφοβισμού, αλλά και ως μέλος του Δικτύου Ενάντια στη Βία στο Σχολείο, διοργανώθηκε με τη συμμετοχή της ΟΕΣ, εκδήλωση ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού στο θέμα του σχολικού εκφοβισμού. Η εκδήλωση είχε τίτλο, «Πάρε Θέση Δώσε το Χέρι» και πραγματοποιήθηκε το Σάββατο, 8 Μαρτίου 2014, από τις 11:00-13:00, στο The Mall of Cyprus, στη Λευκωσία στην παρουσία αξιωματούχων και φορέων-μελών του Δικτύου Ενάντια στη Βία στο Σχολείο.

Κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης, προβλήθηκαν δύο βίντεο με θέμα το σχολικό εκφοβισμό, τα οποία βραβεύτηκαν στο Διαγωνισμό Παραγωγής Σύντομου Βίντεο μεταξύ Λυκείων και Τεχνικών Σχολών, που είχε προκηρύξει η Επίτροπος, το 2013. Η εκδήλωση καλύφθηκε ζωντανά από το Πρώτο Πρόγραμμα του Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου και οι παρευρισκόμενοι είχαν την ευκαιρία να εκφράσουν τις απόψεις τους και τη στήριξή τους στο σκοπό. Κατά την εκδήλωση, διανεμήθηκε στο κοινό σχετικό ενημερωτικό υλικό από τα μέλη της ΟΕΣ και εκπροσώπους του Δικτύου Ενάντια στη Βία στο Σχολείο.

Τα μέλη της ΟΕΣ, συνεχίζοντας τη δράση τους σχετικά με το σχολικό εκφοβισμό, συμμετείχαν σε σειρά ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών εκπομπών, με στόχο να μεταφέρουν τις εμπειρίες, τις απόψεις και τις εισηγήσεις τους στο ευρύτερο κοινό.

5.4 Εφαρμογή πιλοτικού προγράμματος ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης με θέμα τον σχολικό εκφοβισμό στο δημοτικό σχολείο GCE Schools of Careers

Η Επίτροπος μέσα από διαβούλευση που είχε μέσα στο 2013 με παιδιά, στα πλαίσια του προγράμματος επισκέψεών της στα σχολεία με τίτλο «Δώσε φωνή στην άποψή σου», με τα μέλη της ΟΕΣ καθώς επίσης και, με διάφορους φορείς που ασχολούνται με τα θέματα της βίας στο σχολικό χώρο, έθεσε στις προτεραιότητες της για το 2014, το θέμα του σχολικού εκφοβισμού. Στο σχέδιο υλοποίησης των προτεραιοτήτων της Επιτρόπου, ανάμεσα σε άλλα, περιλαμβανόταν δράση η οποία προνοούσε την ανάπτυξη προγράμματος παρέμβασης στη σχολική μονάδα με τίτλο «Πάρε θέση, Δώσε το χέρι», με στόχο την ενημέρωση, την ευαισθητοποίηση και την ουσιαστική εμπλοκή ολόκληρης της σχολικής κοινότητας, στην προσπάθεια κατά του σχολικού εκφοβισμού.

Στο πλαίσιο αυτό, και μετά από σχετική παράκληση της Διεύθυνσης του Δημοτικού Σχολείου GCE School of Careers, η Επίτροπος ανταποκρίθηκε καταρτίζοντας ολοκληρωμένο πρόγραμμα ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης, το οποίο απευθυνόταν στα παιδιά, τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς. Μετά από σχετική συνεννόηση με τη Διεύθυνση του σχολείου και τον Σύνδεσμο Γονέων, το πρόγραμμα έλαβε χώρα μεταξύ 7– 11 Απριλίου 2014 και σε αυτό περιλαμβάνονταν βιωματικά εργαστήρια και παρουσιάσεις στα παιδιά σχολικής και προσχολικής ηλικίας, καθώς επίσης, παρουσιάσεις και συζητήσεις με τη Διεύθυνση, το προσωπικό και τους γονείς.

Η φιλοσοφία του προγράμματος βασίστηκε στην ολιστική προσέγγιση του φαινομένου και είχε καθαρά προληπτικό χαρακτήρα με στόχο, αφενός, την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των εμπλεκομένων και, αφετέρου, την προώθηση συντονισμένων ενεργειών για αποτελεσματικότερη αντιμετώπισή του. Το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού προσεγγίστηκε στη βάση των δικαιωμάτων του παιδιού, ενώ οι δραστηριότητες στηρίχτηκαν στις αρχές της βιωματικής μάθησης, ώστε τα παιδιά μέσα από ευχάριστες, διαδραστικές και δημιουργικές δραστηριότητες, να διαμορφώσουν θετικές στάσεις και αξίες και, ταυτόχρονα, να πάρουν βασικές γνώσεις.

Πριν από την έναρξη του προγράμματος, η Επίτροπος, ενημέρωσε τα παιδιά αναφορικά με τους στόχους και τη σημασία του προγράμματος, σε σχέση με τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του παιδιού. Επεσήμανε, στα παιδιά, τη σοβαρότητα του φαινομένου της βίας στο σχολικό χώρο και υπογράμμισε τη σημασία της ενεργούς και συνεχούς εμπλοκής της σχολικής μονάδας στο σύνολό της.

Η εφαρμογή του προγράμματος κρίθηκε επιτυχής και στόχος της Επιτρόπου είναι να επεκταθεί και σε άλλα σχολεία κατά τη σχολική περίοδο 2014 -2015, γεγονός το οποίο η Επίτροπος συζήτησε με τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού σε κατ' ιδίαν συνάντηση τους στις 3/4/2014.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Η βία ανάμεσα σε παιδιά είναι ένα κατ' εξοχήν κοινωνικό πρόβλημα στο οποίο αποτυπώνονται παθογένειες και προβλήματα της ευρύτερης κοινωνίας και των συνθηκών που βιώνουν, άμεσα ή έμμεσα, τα παιδιά, στην καθημερινότητά τους. Δε θα ήταν άστοχο να ειπωθεί ότι τα πραγματικά αίτια της σχολικής βίας εντοπίζονται πολύ έξω και πέραν από τα όρια του σχολείου. Αυτό, ωστόσο, δεν μειώνει το ρόλο και την ευθύνη του σχολείου και της εκπαίδευσης ευρύτερα, στην προσπάθεια αντιμετώπισης της σχολικής βίας γενικά και της εκφοβιστικής συμπεριφοράς ειδικότερα.

Το παιδαγωγικό πλαίσιο του σχολείου, νοουμένου ότι αυτό θεμελιώνεται στα δικαιώματα του παιδιού, αποτελεί ένα εξαιρετικό υπόβαθρο για την καλλιέργεια και την εφαρμογή αξιών αναγνώρισης και σεβασμού της διαφορετικότητας και παρέχει δυνατότητες ανάπτυξης θετικής αλληλεπίδρασης, στη βάση αυτών των αξιών. Κάθε πρόγραμμα απέναντι στο κοινωνικό πρόβλημα του σχολικού εκφοβισμού, για να είναι αποτελεσματικό, θα πρέπει να αντιμετωπίζει κριτικά προσεγγίσεις που επιμένουν να επικεντρώνουν στο ψυχολογικό προφίλ του «θύτη» ή/και των «θυμάτων» και να αναδεικνύει τις κοινωνικές διαστάσεις του προβλήματος προσδίδοντας ένα συστημικό χαρακτήρα στις παρεμβάσεις. Προς την κατεύθυνση αυτή κινήθηκαν οι δράσεις της Επιτρόπου κατά του σχολικού εκφοβισμού εντός του 2014. Η Επίτροπος, επέμεινε στο συστημικό χαρακτήρα των παρεμβάσεων και προώθησε την θέση – με την υποστήριξη της ΟΕΣ - ότι, απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία τέτοιων προγραμμάτων είναι η εμπλοκή και ενεργός συμμετοχή των ίδιων των παιδιών, τόσο κατά το σχεδιασμό, όσο και κατά την εφαρμογή τους. Η Επίτροπος, θα αξιοποιήσει το πρόγραμμα ευαισθητοποίησης και πληροφόρησης και σε άλλες σχολικές μονάδες και θα συνεχίσει τις δράσεις της εντός του Δικτύου ενάντια στη Βία στο Σχολείο. Παράλληλα, προωθεί το παράδειγμα διαβούλευσης της ΟΕΣ με τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού έχοντας ως μεσοπρόθεσμο στόχο, η διαβούλευση του Υπουργού Παιδείας και Πολιτισμού με τα παιδιά, γύρω από καίρια θέματα που απασχολούν το χώρο του σχολείου, να είναι ο κανόνας κι όχι η εξαίρεση.

6

Εισαγωγικά

Η μετανάστευση επηρεάζει άμεσα ή/και έμμεσα παιδιά. Ο όρος παιδιά που μετακινούνται καλύπτει όλα τα παιδιά που μεταναστεύουν από τη χώρα προέλευσής τους προς και δια μέσου της επικράτειας μιας άλλης χώρας, για λόγους επιβίωσης, προστασίας και ασφάλειας, βελτίωσης συνθηκών ζωής, εκπαίδευσης, οικονομικών ευκαιριών, προστασίας από εκμετάλλευση και κακοποίηση, οικογενειακής συνένωσης ή για συνδυασμό των λόγων αυτών. Μπορεί να ταξιδεύουν μαζί με την οικογένειά τους ή ανεξάρτητα ή με άλλα πρόσωπα που δεν είναι μέλη της οικογένειάς τους. Μπορεί να έχουν υποβάλει αίτημα ασύλου, να είναι θύματα παράνομης διακίνησης και εκμετάλλευσης ή μετανάστες χωρίς νόμιμα έγγραφα. Η κατάσταση των παιδιών που μετακινούνται μπορεί να διαφέρει ανάλογα με τα στάδια του ταξιδιού τους και μπορεί να αντιμετωπίζουν πολλές διαφορετικές καταστάσεις, όπου παραμένουν ευάλωτα [1].

Μερικές από τις συνθήκες που καθιστούν τα «παιδιά που μετακινούνται» ευάλωτα είναι η εμπορία ανθρώπων, η διαμονή στο δρόμο, η προσωρινή τους κράτηση ως μετανάστες χωρίς χαρτιά, η μη πρόσβασή τους σε ουσιαστικές υπηρεσίες και κοινωνικά

1 *«they may encounter many differing situations of vulnerability»: προέρχεται από έγγραφο εργασίας του Ευρωπαϊκού Φόρουμ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (2012) http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/background_cps_children_on_the_move_en.pdf*

ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΜΕΤΑΚΙΝΟΥΝΤΑΙ

και οικονομικά δικαιώματα, περιλαμβανομένων του δικαιώματος υγείας, της κοινωνικής προστασίας και της εκπαίδευσης. Καθένα από αυτά τα παιδιά, βιώνει μια μοναδική κατάσταση και, ως εκ τούτου, πολύ συχνά, είναι απαραίτητο να τύχει μιας ιδιαίτερης προσοχής και μιας αποτελεσματικής παρέμβασης από τις αρμόδιες Αρχές, προκειμένου να έχει τη προστασία που χρειάζεται ως παιδί και τα δικαιώματά του να διασφαλιστούν, κάτω από κάθε συνθήκη.

Η Σύμβαση κατοχυρώνει το όλο πλέγμα των δικαιωμάτων του παιδιού, σε κάθε παιδί, χωρίς διάκριση και σε κάθε περίπτωση, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς της οικογένειάς του.

Η Σύμβαση περιλαμβάνει πρόνοιες που αφορούν ειδικά τα παιδιά που μετακινούνται. Ειδικότερα, το Άρθρο 22 της Σύμβασης, κατοχυρώνει την παροχή της κατάλληλης προστασίας και ανθρωπιστικής βοήθειας, για τα παιδιά από οικογένειες αιτητών ασύλου και προσφύγων, ώστε τα παιδιά αυτά να απολαμβάνουν, πλήρως, τα δικαιώματά τους. Προβλέπει, επίσης, την επιδίωξη της διεθνούς συνεργασίας, για την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτητών ασύλου και την αναζήτηση των γονέων ή άλλων μελών της οικογένειάς τους, με απώτερο στόχο την οικογενειακή επανένωση, ενώ σε περίπτωση που η ανεύρεση των γονέων ή άλλων μελών της οικογένειας του παιδιού δεν καθίσταται δυνατή, κατοχυρώνει ότι, το παιδί πρόσφυγας ή αιτητής ασύλου δικαιούται ειδική κρατική προστασία και βοήθεια.

Η Επίτροπος, εντός του 2014, δημοσιοποίησε δύο Εκθέσεις όπου παρουσιάζει τα αποτελέσματα διερευνήσεων που διενήργησε στα πλαίσια του ελεγκτικού της ρόλου, όσον αφορά τον τρόπο χειρισμού εκ μέρους των αρμόδιων Υπηρεσιών, δύο μεγάλων ομάδων παιδιών που μετακινούνται: των παιδιών οικογενειών χωρίς χαρτιά με μακροχρόνια παραμονή στην Κύπρο, και των ασυνόδευτων παιδιών. Επιπρόσθετα, προέβηκε σε πολλαπλές παρεμβάσεις για περιπτώσεις όπου και οι δύο γονείς ή ο μονογονιός οικογενειών χωρίς χαρτιά που παραμένουν στην Κύπρο επί μακρόν, συνελήφθηκαν με σκοπό την απέλαση. Η Επίτροπος προέβηκε, επίσης, σε παρεμβάσεις για το καθεστώς της ομάδας των οικογενειών αιτητών ασύλου των οποίων εκκρεμεί υπόθεση στο Ανώτατο Δικαστήριο, καθώς και για αριθμό εξατομικευμένων περιπτώσεων παιδιών με μεταναστευτικό υπόβαθρο.

6.1 Έκθεση της Επιτρόπου αναφορικά με τον χειρισμό παιδιών, οικογένειας μεταναστών χωρίς χαρτιά, με μακροχρόνια παραμονή στην Κύπρο

Η Επίτροπος, στη βάση διερεύνησης παραπόνου, που της υποβλήθηκε τον Ιούνιο του 2013 και αφορούσε χειρισμούς του Υπουργείου Εσωτερικών και του Τμήματος Αρχείου Πληθυσμού και Μετανάστευσης (ΤΑΠΜ), σε σχέση με τη μεταχείριση οικογένειας μεταναστών χωρίς

χαρτιά, με μακροχρόνια παραμονή στην Κύπρο, της οποίας ο πατέρας απελάθηκε, ετοίμασε Έκθεση με τίτλο «Έκθεση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με τον χειρισμό παιδιών, οικογένειας μεταναστών χωρίς χαρτιά, με μακροχρόνια παραμονή στην Κύπρο-Μάϊος 2014» [2].

Συγκεκριμένα, η Έκθεση αφορούσε την οικογένεια ενός 16χρονου παιδιού οικογένειας μεταναστών χωρίς χαρτιά, το οποίο γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Κύπρο. Κατά τη διαδικασία γνωριμίας και προετοιμασίας του παιδιού, από τους Λειτουργούς του Γραφείου της Επιτρόπου, για τη συμμετοχή του στο ντοκιμαντέρ του ΕΝΟC με θέμα «Παιδιά που μετακινούνται» [3], ο πατέρας του παιδιού, ο οποίος, βρισκόταν υπό κράτηση για παράνομη παραμονή, απελάθηκε στη χώρα καταγωγής του, τις Φιλιππίνες. Στη συνέχεια, η μητέρα του 16χρονου υπέβαλε παράπονο στην Επίτροπο, σε σχέση με την απέλαση του συζύγου της και γενικότερα για τη μεταχείριση της οικογένειάς της, από τις αρμόδιες Αρχές.

Η Επίτροπος, προέβηκε σε γραπτή Παρέμβαση προς τον Υπουργό Εσωτερικών, επισημαίνοντας ότι, παρά το γεγονός ότι ο πατέρας της οικογένειας είχε ήδη απελαθεί, θα έπρεπε να εξεταστεί το ενδεχόμενο παραχώρησης άδειας παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους στα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας στη βάση του ότι: α) βρίσκονται πολλά χρόνια στην Κυπριακή Δημοκρατία (ΚΔ) και έχουν προσαρμοστεί και ενσωματωθεί στην κυπριακή κοινωνία (ο πατέρας βρισκόταν 20 χρόνια στην Κύπρο, η μητέρα 18 χρόνια, ενώ συνολικά τα πρώτα 12 χρόνια είχαν συνεχή νόμιμη άδεια παραμονής και εργασίας), β) Τα παιδιά της οικογένειας με ηλικίες 16 και 7 χρόνων έχουν γεννηθεί στην Κύπρο, μιλούν την ελληνική γλώσσα, φοιτούν σε ελληνικά σχολεία και έχουν ενταχθεί πλήρως στην κυπριακή κοινωνία, γ) Έχουν υποβάλει, από το 2005, αίτηση για εγγραφή τους ως κύπριοι πολίτες, χωρίς όμως μέχρι σήμερα να λάβουν οποιαδήποτε απάντηση.

Η συγκεκριμένη περίπτωση θεωρήθηκε από την Επίτροπο ως αντιπροσωπευτική ενός μεγάλου αριθμού περιπτώσεων για τις οποίες υποβλήθηκαν στο Γραφείο της παράπονα, που αφορούσαν αποφάσεις των μεταναστευτικών αρχών, στο πλαίσιο άσκησης μεταναστευτικού ελέγχου. Τα παράπονα επικέντρωναν στην παραβίαση βασικών Αρχών της Σύμβασης, όπως η Αρχή της Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού, η Αρχή της Μη Διάκρισης αλλά και άλλων δικαιωμάτων, όπως είναι το δικαίωμα κάθε παιδιού στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή και στην οικογενειακή ενότητα. Η τοποθέτηση του Γενικού Διευθυντή του Υπουργείου Εσωτερικών, όπως αυτή διατυπώθηκε στην απάντησή του προς την Επίτροπο, σύμφωνα με

2 Για την Έκθεση βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.

3 Για περισσότερα σε σχέση με το ντοκιμαντέρ βλέπε Μέρος Α,' κεφάλαιο 2 και Μέρος Β΄, σημείο 8 Ετήσιας Έκθεσης της Επιτρόπου 2013 και για το ντοκιμαντέρ βλέπε www.childcom.org.cy, Αρχική Σελίδα, "Children on the Move: Children first".

τον οποία τα δύο ανήλικα παιδιά της οικογένειας βρίσκονταν παράνομα στο έδαφος της ΚΔ, ήταν καταζητούμενα πρόσωπα και μόλις εντοπίζονταν θα εκδίδονταν εναντίον τους διατάγματα απέλασης, αποτυπώνει μια προσέγγιση των μεταναστευτικών αρχών όσον αφορά τα δικαιώματα των παιδιών μεταναστών την οποία η Επίτροπος επέλεξε να θέσει υπό μεγαλύτερη διερεύνηση, ετοιμάζοντας σχετική Έκθεση.

Στις Διαπιστώσεις/ Συμπεράσματα της Έκθεσης της Επιτρόπου περιλαμβάνονται και τα ακόλουθα:

- Απουσία μεταναστευτικής πολιτικής σύμφωνης με τις διεθνείς υποχρεώσεις της Δημοκρατίας για το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οποία να ρυθμίζει με ενιαίο και εξατομικευμένο τρόπο τα θέματα των οικογενειών μεταναστών και ειδικότερα των οικογενειών μεταναστών χωρίς χαρτιά, με μακροχρόνια παραμονή στην Κύπρο. Η έλλειψη μεταναστευτικής πολιτικής συνδέεται άμεσα με την απουσία νομοθεσιών, κριτηρίων, και διοικητικών πρακτικών, τα οποία να εφαρμόζονται από τις αρμόδιες Αρχές και τα οποία να λαμβάνουν υπόψη τις συνθήκες και τις ιδιάζουσες περιστάσεις μιας οικογένειας, ώστε να διασφαλίζεται το συμφέρον των παιδιών.

- Το θέμα των οικογενειών μεταναστών χωρίς χαρτιά, οι οποίες έχουν μακρόχρονη παραμονή στη χώρα, επηρεάζει πολλά παιδιά μεταναστών. Οι εν λόγω περιπτώσεις αφορούν, κυρίως, είτε οικογένειες αιτητών πολιτικού ασύλου, των οποίων η αίτηση έχει εξεταστεί και απορριφθεί από τις αρμόδιες Αρχές μετά από πολλά χρόνια και, ως εκ τούτου, βρίσκονται χωρίς νομικό καθεστώς στη χώρα, είτε οικογένειες μεταναστών που βρίσκονταν στην Κύπρο υπό το καθεστώς προσωρινής άδειας παραμονής, η οποία σε κάποιες περιπτώσεις έχει λήξει και δεν επιτράπηκε η ανανέωσή της παρά τη μακρόχρονη παρουσία τους στην Κύπρο. Σε ορισμένες δε περιπτώσεις, ο ένας από τους δύο γονείς έχει ήδη απελαθεί, ενώ σε άλλες περιπτώσεις, ο ένας εκ των δύο γονέων βρίσκεται υπό κράτηση, με σκοπό την απέλαση, χωρίς όμως να υπάρχουν σοβαρές πιθανότητες εκτέλεσης του διατάγματος απέλασης, για διάφορους νομικούς ή πραγματικούς λόγους.

- Κατά τη διάρκεια της μακρόχρονης παραμονής των οικογενειών αυτών στην Κύπρο, η πλειονότητα των παιδιών, που κατά κανόνα έχουν γεννηθεί στην Κύπρο, φοιτούν σε ελληνόφωνα σχολεία, έχουν προσαρμοστεί στις συνθήκες ζωής της Κύπρου και έχουν ενταχθεί σε μεγάλο βαθμό στην κυπριακή κοινωνία. Ως εκ τούτου, η απόφαση του κράτους να απελάσει, τον ένα γονέα ή όλη την οικογένεια, διαταράσσει τις ισορροπίες που έχουν δημιουργηθεί κατά τη διάρκεια της παραμονής των οικογενειών αυτών στην Κύπρο.

- **Η οικογένεια, την περίπτωση της οποίας ανέλυσε η Έκθεση, εμπίπτει στην πιο πάνω ομάδα οικογενειών μεταναστών**. Συγκεκριμένα, ο πατέρας βρίσκονταν 20 χρόνια στην Κύπρο, η μητέρα 18 και τα δύο παιδιά, 17 και 8 ετών έχουν γεννηθεί στην Κύπρο. Ολόκληρη η οικογένεια έχει προσαρμοστεί και ενσωματωθεί στην κυπριακή κοινωνία, έχει αναπτύξει ισχυρούς δεσμούς με τη χώρα φιλοξενίας, ενώ οι δεσμοί με τη χώρα καταγωγής έχουν αποδυναμωθεί. Επιπρόσθετα, οι γονείς για τα πρώτα 12 χρόνια της παραμονής τους ανανέωναν την άδεια παραμονής τους και συνεισέφεραν με την εργασία τους στην οικονομία της χώρας. Όσον αφορά τα δύο ανήλικα παιδιά έχουν γεννηθεί στην Κύπρο, φοιτούν σε δημόσια ελληνικά σχολεία, μιλούν την ελληνική γλώσσα, ζουν και συμπεριφέρονται με τις τοπικές συνήθειες ενώ δεν γνωρίζουν καθόλου τη χώρα, τη γλώσσα και τις νοοτροπίες της χώρας καταγωγής των γονιών τους. Ειδικότερα ο 17χρονος έχει ενσωματωθεί εντελώς στην κυπριακή κοινωνία, δεν γνωρίζει τη χώρα καταγωγής των γονέων του, έχει δημιουργήσει συναισθηματικές και κοινωνικές σχέσεις στην Κύπρο, θεωρεί την Κύπρο πατρίδα του και ουσιαστικά αυτοκαθορίζεται ως Κύπριος.

- Κατά τη διαδικασία λήψης απόφασης για απέλαση δεν λήφθηκε υπόψη η οικογενειακή κατάσταση του πατέρα και το συμφέρον των παιδιών του, είτε διότι από πλευράς Διοίκησης δεν έγινε επαρκής έρευνα, είτε διότι ενώ γνώριζαν, επέλεξαν να αγνοήσουν τη συγκεκριμένη πληροφόρηση. Η πράξη της απέλασης οδήγησε στη διάσπαση της οικογένειας και τον αποχωρισμό των παιδιών από τον πατέρα τους και, ως εκ τούτου, παραβιάστηκαν η Αρχή της Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού, το δικαίωμα των παιδιών να μεγαλώνουν και με τους δύο γονείς τους και το δικαίωμά τους στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή.

- Ο χαρακτηρισμός των παιδιών ως «..αναζητούμενα πρόσωπα» τα οποία, «μόλις εντοπιστούν θα εκδοθούν εναντίον τους διατάγματα απέλασης», παραβιάζει την Αρχή της Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού, την Αρχή της Μη Διάκρισης, το δικαίωμα της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής και το δικαίωμα στην εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, ενδεχόμενη απέλαση των παιδιών και, ειδικότερα, του 17χρονου **παραβιάζει κατάφωρα το δικαίωμά του στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή, αλλά και σωρεία άλλων δικαιωμάτων όπως αυτά κατοχυρώνονται στη Σύμβαση και άλλες Διεθνείς Πράξεις**. Επιπλέον, η απέλασή του, όχι μόνο θα εμποδίσει τη δυνατότητα να ολοκληρώσει τη φοίτησή του στη Μέση Εκπαίδευση στην Κύπρο, αλλά και δυνατό να τον εμποδίσει να ολοκληρώσει τη Μέση Εκπαίδευση στις Φιλιππίνες, δεδομένου ότι,

δεν γνωρίζει τη γλώσσα. Ένα τέτοιο γεγονός θα αποτελέσει τεράστιο εμπόδιο στη μελλοντική εκπαιδευτική και επαγγελματική του πορεία και παραβιάζει το δικαίωμά του στην εκπαίδευση και είναι αντίθετο προς την Αρχή της Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού.

Η Έκθεση της Επιτρόπου περιλαμβάνει τόσο **Γενικές Συστάσεις όσο και Εξατομικευμένες για την περίπτωση Συστάσεις**.

Στα πλαίσια των Γενικών της Συστάσεων, η Επίτροπος, εισηγείται την υιοθέτηση, από μέρους των αρμόδιων Αρχών, μεταναστευτικής πολιτικής που να ρυθμίζει ολοκληρωμένα και με σαφήνεια θέματα των παιδιών μεταναστών χωρίς χαρτιά, με μακροχρόνια παραμονή στην Κύπρο, κατά τρόπο που να συνάδει με τις διεθνείς δεσμεύσεις του κράτους και τα διεθνή πρότυπα για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων αυτής της κατηγορίας παιδιών. Στα πλαίσια της πολιτικής αυτής, θα πρέπει να υπάρχει ενιαίος χειρισμός καθώς και διυπηρεσιακός συντονισμός και συνεργασία ανάμεσα στις εμπλεκόμενες Υπηρεσίες, οι οποίες να αξιολογούν το συμφέρον των παιδιών, στη βάση κριτηρίων και παραγόντων, οι οποίοι να επιμετρούν τις συνέπειες που πιθανόν να προκύψουν στη ζωή των παιδιών, σε οποιαδήποτε απόφαση τα αφορά, συμπεριλαμβανομένης και της απέλασης των γονέων τους ή ακόμη και των ιδίων. Στις εξαιρετικές περιπτώσεις απόφασης απέλασης του γονέα, η οποία, μπορεί να γίνει αποδεχτή μόνο όταν συντρέχουν σοβαροί λόγοι δημόσιας τάξης ή/και ασφάλειας, πρέπει να λαμβάνονται τέτοια μέτρα για τα παιδιά που θα παραμένουν στη Δημοκρατία, ώστε να είναι δυνατή η διαβίωσή τους κάτω από αξιοπρεπείς συνθήκες και διατηρώντας πλήρη πρόσβαση στα δικαιώματά τους.

Σε ότι αφορά τις **Εξατομικευμένες για την περίπτωση Συστάσεις της**, η Επίτροπος εισηγείται την ακύρωση των οποιωνδήποτε διαταγμάτων σύλληψης/κράτησης με σκοπό την απέλαση που αφορούν τη μητέρα και τα δύο παιδιά, να παραχωρηθεί καθεστώς παραμονής και εργασίας στη μητέρα, την παραχώρηση στον πατέρα, της δυνατότητας εισόδου στην Κύπρο, για να επανενωθεί με την οικογένειά του και την επανεξέταση από το Υπουργικό Συμβούλιο του ενδεχομένου νομιμοποίησης της οικογένειας για ανθρωπιστικούς λόγους ή λόγους φιλευσπλαχνίας.

6.2 Θέση της Επιτρόπου αναφορικά με τον πρωταρχικό χειρισμό ασυνόδευτων παιδιών

Η Επίτροπος στη βάση διερεύνησης παραπόνων τα οποία υποβληθήκαν τη χρονική περίοδο 2013-2014, και αφορούσαν τη μεταχείριση 27 ασυνόδευτων ανηλίκων (15 αγόρια, 12 κορίτσια), από τις αρμόδιες Υπηρεσίες και, ειδικότερα, την κράτησή τους είτε στις Φυλακές είτε σε Επαρχιακά Αστυνομικά Κρατητήρια ή στο Χώρο Κράτησης Άτυπων Μεταναστών (ΧΩΚΑΜ) Μενόγειας, ετοίμασε Θέση με τίτλο «Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με τον πρωταρχικό χειρισμό ασυνόδευτων παιδιών-Νοέμβριος 2014».[4]

Τα παράπονα αφορούσαν τους χειρισμούς του Υπουργείου Εσωτερικών, του ΥΕΠΚΑ, του Υπουργείου Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως (ΥΔΔΤ), της Αστυνομίας, της Υπηρεσίας Αλλοδαπών και Μετανάστευσης (ΥΑΜ), του Τμήματος Αρχείου Πληθυσμού και Μετανάστευσης (ΤΑΠΜ), των ΥΚΕ και της Υπηρεσίας Ασύλου για τα ασυνόδευτα παιδιά, από το στάδιο της σύλληψής τους μέχρι την απελευθέρωσή τους και την ανάληψη της νομικής φροντίδας από τις ΥΚΕ.

Με σημείο αναφοράς το αποτέλεσμα διερεύνησης παραπόνων που υποβλήθηκαν στο Γραφείο της, η Επίτροπος, εντόπισε κενά και παραλείψεις σε επίπεδο νομοθεσίας, διαδικασιών και διοικητικών πρακτικών όσον αφορά το χειρισμό των ασυνόδευτων παιδιών, τα οποία παρουσιάζει στη Θέση της. Στη εν λόγω Θέση, η Επίτροπος αναπτύσσει σχετικές εισηγήσεις, εντός του θεσμικού πλαισίου που καθορίζουν η Σύμβαση και άλλες Διεθνείς Νομικές Πράξεις και Κατευθυντήριες Γραμμές, προκειμένου τα ασυνόδευτα παιδιά να έχουν τη νομικά επιβαλλόμενη μεταχείριση, ενόψει της ηλικίας και της ευάλωτης κατάστασής τους. Επιπρόσθετα, η Θέση **συγκέντρωσε και παρουσίασε αναλυτικά τις Κατευθυντήριες Γραμμές και τις διαδικαστικές εγγυήσεις** που πρέπει να εφαρμόζονται για τα ασυνόδευτα παιδιά, στα πρώτα στάδια της μεταχείρισής τους προκειμένου να μπορεί να χρησιμοποιηθεί, ως εργαλείο, από τις αρμόδιες Αρχές και τις εμπλεκόμενες Υπηρεσίες, για την επανεξέταση, αναθεώρηση, τροποποίηση και εφαρμογή, νομοθεσιών, πολιτικών και διοικητικών πρακτικών που να διασφαλίζουν τα δικαιώματα των παιδιών.

Για την ετοιμασία της Θέσης η Επίτροπος: α) προέβηκε, για παράπονα που της υποβλήθηκαν, σε εξατομικευμένες ή ομαδοποιημένες, προς τις αρμόδιες Αρχές, παρεμβάσεις και σε αξιολόγηση των απαντήσεων που λήφθηκαν, β) πραγματοποίησε διαβούλευση με Μη

4 *Για τη Θέση βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.*

Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), οι οποίες έχουν άμεση και συχνή επαφή με ασυνόδευτα παιδιά γ) πραγματοποίησε συνεντεύξεις με τρεις ασυνόδευτους ανήλικους αιτητές ασύλου.

Η Θέση καταλήγει σε **Γενικές και Ειδικότερες Διαπιστώσεις** σε σχέση με τον πρωταρχικό χειρισμό ασυνόδευτων παιδιών, οι σημαντικότερες των οποίων, είναι οι εξής:

- **εντοπίζονται νομοθετικά κενά σε σχέση και με το χειρισμό ασυνόδευτων παιδιών τα οποία δεν εμπίπτουν στην κατηγορία των αιτητών ασύλου ή στη κατηγορία των θυμάτων εμπορίας και εκμετάλλευσης**, αφού ουσιαστικά ο περί Αλλοδαπών και Μεταναστεύσεως Νόμος (Κεφ. 105, όπως τροποποιήθηκε) δεν καθορίζει ή ρυθμίζει τον τρόπο μεταχείρισης αυτών των παιδιών, εκτός από τις διατάξεις που αφορούν στις επιστροφές/απελάσεις.

- **απουσιάζει πολιτική, διοικητικές διαδικασίες και πρακτικές, στον πρωταρχικό χειρισμό των ασυνόδευτων ανηλίκων με αποτέλεσμα να παρατηρούνται σοβαρές αδυναμίες στον εντοπισμό, την αναγνώριση και τη γενικότερη μεταχείρισή τους όσον αφορά την εκτίμηση της ηλικίας, τη νομική εκπροσώπηση, την ανάληψη φροντίδας από τον κηδεμόνα και την κράτησή τους**. Το πιο πάνω ανεπαρκές και δυσλειτουργικό πλαίσιο επηρεάζει τα ασυνόδευτα παιδιά, ειδικότερα τις περιπτώσεις αυτών που δεν υποβάλλουν αίτημα ασύλου ή που δεν υποβάλλουν αίτηση έγκαιρα με την είσοδό τους στη χώρα, με αποτέλεσμα να παραβιάζεται η Αρχή της Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού, της Μη Διάκρισης, της Συμμετοχής και του Δικαιώματος στη Ζωή, στην Επιβίωση και στην Ανάπτυξη.

- υπάρχουν αδυναμίες οι οποίες αφορούν την **έλλειψη συντονισμού μεταξύ των εμπλεκόμενων Υπηρεσιών** (ΥΑΜ, ΤΑΠΜ, ΥΚΕ, Υπηρεσίας Ασύλου), τη μη εξασφάλιση διερμηνέα στα διάφορα στάδια των διαδικασιών (κατά την εκδίκαση ποινικών υποθέσεων, την ανάκριση, κατά τις επαφές με ΛΚΥ), τη μη εκπροσώπηση από δικηγόρο σε σχέση με ποινικές διαδικασίες εναντίον τους, την έλλειψη εξειδικευμένων διερμηνέων για συγκεκριμένες γλώσσες, όπως τα Σομαλικά και τη μη ενημέρωση των ασυνόδευτων ανηλίκων, από μέρους των εμπλεκόμενων Υπηρεσιών, για τα δικαιώματά τους. Ειδικότερα, φαίνεται ότι δεν γίνεται ενημέρωση για το δικαίωμά τους για υποβολή αίτησης πολιτικού ασύλου, καθότι από τις δηλώσεις δύο ασυνόδευτων παιδιών από τους οποίους λήφθηκε μαρτυρία, προκύπτει ότι ενημερώθηκαν για το δικαίωμά τους για πολιτικό άσυλο, από άλλους κρατούμενους στις Φυλακές ή από ΜΚΟ.

Η Επίτροπος, στις **Συστάσεις** της επισημάνει ότι, τα **ασυνόδευτα παιδιά είναι πρώτα από όλα παιδιά**. Κατά συνέπεια, σύμφωνα με την Επίτροπο, δημιουργούνται **αυξημένες υποχρεώσεις σε όλες τις κρατικές Εξουσίες (Εκτελεστική, Νομοθετική και Δικαστική)**, οι οποίες οφείλουν να εκτελούν τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη Σύμβαση έναντι των ασυνόδευτων παιδιών. Αυτές περιλαμβάνουν την **υιοθέτηση εθνικής νομοθεσίας, τη δημιουργία διοικητικών δομών, την προώθηση ερευνών, ενημέρωση, συλλογή στοιχείων και ολοκληρωμένες δραστηριότητες επιμόρφωσης** για την υποστήριξη των μέτρων αυτών. Αυτές οι νομικές υποχρεώσεις είναι τόσο θετικές όσο και αρνητικές και απαιτούν από τα κράτη μέλη, όχι μόνον να απέχουν από μέτρα τα οποία παραβιάζουν τα δικαιώματα των παιδιών αλλά, επίσης, να λαμβάνουν μέτρα που εξασφαλίζουν την απόλαυση των δικαιωμάτων αυτών χωρίς διακρίσεις [5].

Οι Συστάσεις της Επιτρόπου περιλαμβάνουν:

- τη **ρύθμιση θεσμικού πλαισίου που να διέπει το χειρισμό των ασυνόδευτων παιδιών** και τον **καθορισμό σαφών διαδικασιών/πρακτικών για τη μεταχείρισή τους**, οι οποίες να περιλαμβάνουν όλες τις απαραίτητες **διαδικαστικές εγγυήσεις για τον εντοπισμό, την αναγνώριση, την εγγραφή των στοιχείων, την εκτίμηση της ηλικίας, το διορισμό κηδεμόνα και νομικού εκπροσώπου και την απαγόρευση της κράτησής τους**.

- τη σύσταση **διεπιστημονικής ομάδας**, η οποία να απαρτίζεται από Λειτουργούς από όλες τις εμπλεκόμενες Υπηρεσίες/Οργανισμούς (ΥΑΜ, ΤΑΠΜ, ΥΚΕ, Υπηρεσίας Ασύλου και ΜΚΟ). Σκοπός της διεπιστημονικής ομάδας είναι να λαμβάνει, μετά από πολυθεματική αξιολόγηση και με βάση **τον καθορισμό του συμφέροντος του ασυνόδευτου παιδιού (best interest determination)**, αποφάσεις που το αφορούν. Μια από αυτές τις Υπηρεσίες πρέπει να έχει την ευθύνη του συντονισμού των υπόλοιπων και αυτή να ενημερώνεται μόλις εντοπιστεί ασυνόδευτος ανήλικος.

---

5 General Comment No. 6 (2005). Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin.

6.3 Απόψεις/Διαπιστώσεις/Εισηγήσεις της 4ης ΟΕΣ σε σχέση με το θέμα «Τα δικαιώματα των παιδιών μεταναστών στο σχολικό περιβάλλον»[6]

Τα παιδιά που μετακινούνται, είτε είναι παιδιά μεταναστών χωρίς χαρτιά με μακροχρόνια παραμονή στην Κύπρο, είτε είναι ασυνόδευτα παιδιά που στο ταξίδι της μετακίνησής τους, καταλήγουν στην Κύπρο, είναι παιδιά που φοιτούν στα δημόσια σχολεία και, επομένως, το κράτος έχει την υποχρέωση, όχι μόνο να διασφαλίζει την απρόσκοπτη πρόσβασή τους στην εκπαίδευση, αλλά επιπρόσθετα να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και ιδιαιτερότητες που η συγκεκριμένη ομάδα παιδιών αντιμετωπίζει. Η σχολική προσαρμογή και η ένταξη των παιδιών με μεταναστευτικό υπόβαθρο, με τρόπο που να διασφαλίζεται η μη διάκριση, η ίση μεταχείριση, η στήριξη στις δυσκολίες που πηγάζουν από τις ιδιαιτερότητες του μεταναστευτικού τους υπόβαθρου, η αποδοχή των προσωπικών και πολιτισμικών τους χαρακτηριστικών, συχνά συναντά, εντός του σχολικού συστήματος, πολλές δυσκολίες. Η Επίτροπος προτίθεται, σε μεταγενέστερο στάδιο, να προβεί σε μελέτη του θέματος και, κατά συνέπεια, μαζί με την ΟΕΣ, η σύνθεση της οποίας περιλαμβάνει παιδιά με μεταναστευτικό υπόβαθρο, επέλεξαν στην τρίτη συνάντησή της ΟΕΣ, να συζητήσουν θέματα που αφορούν τα δικαιώματα των παιδιών μεταναστών στο σχολικό περιβάλλον.

Κατά την εν λόγω συνάντηση, τα μέλη της ΟΕΣ κλήθηκαν μέσω δραστηριοτήτων α) να κατανοήσουν το διαφορετικό τρόπο αντίληψης και συμπεριφοράς που πιθανόν να παρουσιάζουν τα παιδιά μετανάστες κατά τη φοίτησή τους στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα, β) να διαπιστώσουν διάφορους λόγους που ωθούν τους ανθρώπους να εγκαταλείψουν το σπίτι τους και να αναζητήσουν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης σε άλλα μέρη και γ) να βιώσουν τις συνθήκες και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει ένα παιδί μετανάστης κατά το ταξίδι της μετακίνησης, κατά την προσπάθεια εγκατάστασης και κατά τη φοίτησή του στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας φιλοξενίας. Στη συνέχεια, ακολούθησε διαβούλευση των μελών της ΟΕΣ με την Επίτροπο, όπου καταγράφηκαν οι Απόψεις/Διαπιστώσεις/Εισηγήσεις των μελών της, σε σχέση με το θέμα, οι οποίες ακολουθούν.

Συγκεκριμένα, τα μέλη της ΟΕΣ:

Α. **Διαπίστωσαν**, ως **παράγοντες που δυσχεραίνουν** την ένταξη των παιδιών με μεταναστευτικό υπόβαθρο, στο σχολικό περιβάλλον:

I. Τα κοινωνικά, οικονομικά και ψυχοσυναισθηματικά προβλήματα που βιώνουν τα παιδιά μετανάστες, π.χ. αίσθημα απογοήτευσης λόγω της διαφορετικής πραγματικότητας που αντιμετωπίζουν από αυτή που ανέμεναν ή ήλπιζαν και συναισθηματικό κενό λόγω της απουσίας οικείων παραστάσεων.

II. Την απουσία ενισχυτικών παραγόντων, π.χ. απουσία στήριξης και ενθάρρυνσης από την οικογένεια, τους συμμαθητές και τους εκπαιδευτικούς.

III. Την παρουσία αρνητικών επιδράσεων, π.χ. ρατσιστική, εκφοβιστική συμπεριφορά ή/και φαινόμενα αποκλεισμού.

IV. Την απουσία πολιτικής ένταξης από μέρους του σχολείου, π.χ. απουσία καλλιέργειας κλίματος αποδοχής, ουσιαστικής συνεργασίας και αλληλεπίδρασης στο σχολικό περιβάλλον μεταξύ των αυτοχθόνων παιδιών με τα παιδιά με μεταναστευτικό υπόβαθρο καθώς και η απουσία μεταναστευτικής πολιτικής εκ μέρους της πολιτείας.

---

6 *Για περισσότερα βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο «Ομάδα Εφήβων Συμβούλων Επιτρόπου».*

Β. **Εισηγήθηκαν**, ως **μέτρα** που μπορούν να διευκολύνουν την **ένταξη και αποδοχή των παιδιών με μεταναστευτικό υπόβαθρο στο σχολικό περιβάλλον**:

I. Την εισαγωγή προγραμμάτων πολυπολιτισμικότητας στο εκπαιδευτικό σύστημα και την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας.

II. Την οργανωμένη και προγραμματισμένη, με την υποστήριξη κατάλληλα καταρτισμένων εκπαιδευτικών, υλοποίηση προγραμμάτων/ δραστηριοτήτων με στόχο την προώθηση της αλληλογνωριμίας και αλληλοκατανόησης μεταξύ των μαθητών με διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα.

III. Την επαναξιολόγηση και επανασχεδιασμό του θεσμού του μαθητή θεατή, καθότι ο συγκεκριμένος θεσμός, από τη μια, καθιστά τα επηρεαζόμενα παιδιά αδιάφορα, από την άλλη τους στερεί τη δυνατότητα να παρακαθίσουν εξετάσεις και να υλοποιήσουν τους στόχους τους και ως εκ τούτου δεν διασφαλίζει το δικαίωμά τους στην εκπαίδευση.

IV. Τη διοργάνωση, στη σχολική μονάδα, παρόμοιων εργαστηρίων με τη μορφή των συναντήσεων της ΟΕΣ, ώστε να καθοριστεί η πολιτική του σχολείου για ένταξη των παιδιών μεταναστών και να προγραμματιστούν δράσεις που να δίνουν την ευκαιρία αφενός, για ουσιαστική συμμετοχή των παιδιών μεταναστών στη σχολική δραστηριότητα και ιδιαίτερα στη μαθησιακή διαδικασία και αφετέρου, για αλληλεπίδραση με τα παιδιά των αυτόχθονων οικογενειών.

Οι πιο πάνω Διαπιστώσεις και Εισηγήσεις της ΟΕΣ θα ληφθούν υπόψη από την Επίτροπο κατά τη μελέτη, διερεύνηση και αξιολόγηση του συγκεκριμένου θέματος.

6.4 Παρεμβάσεις της Επιτρόπου για θέματα παραβιάσεων των δικαιωμάτων των παιδιών, οικογενειών μεταναστών χωρίς χαρτιά, των οποίων οι γονείς συλλαμβάνονται και κρατούνται με σκοπό την απέλαση

Το 2014 υποβλήθηκε, στο Γραφείο της Επιτρόπου, μεγάλος αριθμός παραπόνων που αφορούσαν στη σύλληψη και κράτηση με σκοπό την απέλαση, από τις αρμόδιες Αρχές, είτε και των δύο γονιών είτε μονογονιών, μεταναστών χωρίς χαρτιά. Ο αποχωρισμός των παιδιών και από τους δύο γονείς ή και από τον μοναδικό κηδεμόνα είναι ιδιαίτερα τραυματικός και συνοδεύεται από πολλές δυσμενείς επιπτώσεις στη ζωή των παιδιών, ειδικότερα στις περιπτώσεις όπου τα παιδιά είναι νηπιακής ηλικίας. Επίσης, σε κάποιες από τις πιο πάνω περιπτώσεις, κατά τη διαδικασία σύλληψης, για διάφορους λόγους, μεταξύ των οποίων και η έλλειψη συντονισμού μεταξύ των Υπηρεσιών, δεν ειδοποιηθήκαν έγκαιρα οι ΥΚΕ ώστε να αναλάβουν τα θέματα προστασίας και φροντίδας του παιδιού, ενώ σε κάποιες από αυτές τις περιπτώσεις, οι ΥΚΕ σε συνεννόηση και με τη συγκατάθεση των γονιών, αναθέτουν τη φροντίδα των παιδιών σε γείτονες/οικογενειακούς φίλους/γνωστούς. Η συγκεκριμένη διευθέτηση ελλοχεύει πολλούς κινδύνους διότι, αφενός, κανένας δεν έχει τη νομική φροντίδα των παιδιών και, αφετέρου, οι οικογένειες που φιλοξενούν τα παιδιά δεν τυγχάνουν αξιολόγησης ή/και στήριξης, από οποιαδήποτε αρμόδια Υπηρεσία.

Η Επίτροπος προέβηκε σε **εξατομικευμένες παρεμβάσεις προς τις αρμόδιες Αρχές για τη διερεύνηση των πιο πάνω παραπόνων**. Επιπρόσθετα, λόγω του μεγάλου αριθμού των περιστατικών και τη σοβαρότητα των επιπτώσεων στη ζωή των εμπλεκόμενων παιδιών, η Επίτροπος αποφάσισε, τη **σύγκλιση σύσκεψης** στην οποία κάλεσε τις αρμόδιες Υπηρεσίες του ΥΔΔΤ, του ΥΕΠΚΑ και του Υπουργείου Εσωτερικών, με σκοπό τη συζήτηση του θέματος και την εξεύρεση τρόπων αντιμετώπισης, σε επίπεδο πρακτικών διαδικασιών που να διασφαλίζουν τα δικαιώματα των επηρεαζόμενων παιδιών.

Η σύσκεψη ορίστηκε αλλά, αναβλήθηκε λόγω του ότι, η Διευθύντρια ΤΑΠΜ αδυνατούσε να παραστεί προσωπικώς. Στη συνέχεια, η σύσκεψη ορίστηκε ξανά, για να ακυρωθεί εκ νέου, ενόψει του ότι, προγραμματίστηκε σύσκεψη σε επίπεδο Υπουργών, στην οποία θα συμμετείχαν ο Υπουργός Εσωτερικών, ο Υπουργός Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως και η Υπουργός Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, για λήψη πολιτικών αποφάσεων επί του πιο πάνω θέματος.

Η Επίτροπος, για τους σκοπούς της εν λόγω διυπουργικής σύσκεψης διαβίβασε, μέσω επιστολής της με ημερομηνία 18/3/2014, στους τρεις Υπουργούς, Σημείωμα με τίτλο «Σημείωμα Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, σχετικά με θέματα παραβιάσεων των δικαιωμάτων παιδιών, οικογενειών μεταναστών χωρίς χαρτιά, των οποίων οι γονείς συλλαμβάνονται και κρατούνται με σκοπό την απέλαση», το οποίο μπορεί να αποτελέσει τη βάση για λήψη πολιτικών αποφάσεων που αφορούν παιδιά και ζητήματα της μεταναστευτικής πολιτικής. Το Σημείωμα, περιλάμβανε τις προκαταρκτικές διαπιστώσεις της σε σχέση με τους χειρισμούς των αρμόδιων Τμημάτων και, παράλληλα, κατέγραφε τις βασικές Αρχές, οι οποίες πρέπει να διασφαλίζονται σε κάθε απόφαση, η οποία επηρεάζει άμεσα ή έμμεσα παιδί οικογένειας μεταναστών χωρίς χαρτιά, τους οποίους το κράτος προτίθεται να απελάσει. Πιο συγκεκριμένα, η Επίτροπος υποδεικνύει ότι, ανάμεσα σε άλλα, οι αρμόδιες Υπηρεσίες πρέπει να λαμβάνουν υπόψη και να διασφαλίζουν ότι οι Αρχές της Σύμβασης και της νομολογίας που διέπει την εφαρμογή της, εφαρμόζονται, **σε κάθε απόφαση η οποία επηρεάζει άμεσα ή έμμεσα παιδί και ότι εφαρμόζονται σε κάθε στάδιο λήψεως αποφάσεων**, δηλαδή, από το στάδιο της έκδοσης απόφασης επιστροφής και, στη συνέχεια, αποφάσεων για σύλληψη, κράτηση και απέλαση. Επιπλέον, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η αξιολόγηση του συμφέροντος του παιδιού θα γίνεται επί της ουσίας και όχι κατ' επίκληση, θα πρέπει να υπάρχει **ξεκάθαρος καθορισμός κριτηρίων, ενιαίος χειρισμός καθώς και διυπηρεσιακός συντονισμός και συνεργασία ανάμεσα στις**

εμπλεκόμενες Υπηρεσίες, ώστε να αξιολογούνται όλες οι επιπτώσεις που η κράτηση και των δύο γονέων ή του μονογονέα θα επιφέρει στη ζωή του παιδιού.

Το συγκεκριμένο θέμα αποτέλεσε αντικείμενο συζήτησης σε συνεδρίαση της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών, η οποία πραγματοποιήθηκε στο χώρο Κράτησης απαγορευμένων Μεταναστών (ΧΩΚΑΜ), στη Μενόγεια. Λειτουργός της Επιτρόπου που συμμετείχε στην εν λόγω συνεδρίαση παρουσίασε τις θέσεις της Επιτρόπου. Ακολούθως, η Επίτροπος, κοινοποίησε το πιο πάνω Σημείωμα στην Επιτροπή για ενημέρωση των μελών της.

Ο Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης ανάρτησε στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, δήλωση με την οποία επέκρινε έντονα την πρακτική της Κύπρου να προχωρεί στην κράτηση μητέρων ανήλικων παιδιών αποκλειστικά για σκοπούς απέλασης, καθώς, όπως σημείωσε, μια τέτοια ενέργεια πλήττει το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και είναι εντελώς αντίθετη με τα διεθνή πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Παράλληλα, ο Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, προέτρεπε την Κύπρο να εφαρμόσει τις εισηγήσεις της Επιτρόπου Διοικήσεως και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού όπως τερματισθεί η ακολουθούμενη πρακτική. Ενόψει της δήλωσης αυτής, **η Επίτροπος και η Επίτροπος Διοικήσεως και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων** προέβηκαν σε **Κοινό Ανακοινωθέν Τύπου** σχετικά με την κράτηση μητέρων και/ή μονογονιών ανήλικων παιδιών. Στο Κοινό Ανακοινωθέν, οι δύο Επίτροποι επεσήμαναν ότι, η λήψη ενός τόσο σκληρού μέτρου με μοναδική αιτιολόγηση την εξυπηρέτηση του σκοπού της απέλασης και η μεταχείριση μητέρων και/ή μονογονιών ως επικίνδυνων εγκληματιών δεν συνάδει με την αρχή της αναλογικότητας, πλήττει καίρια το βέλτιστο συμφέρον των παιδιών και, ως εκ τούτου, εκφεύγει της νομιμότητας με προφανή και αναμφισβήτητο τρόπο. Οι δύο Επίτροποι, καταλήγοντας στο Κοινό Ανακοινωθέν, κάλεσαν, για ακόμη μια φορά, το Υπουργείο Εσωτερικών και ειδικότερα, το ΤΑΠΜ όπως, τερματίσει άμεσα την πρακτική αυτή και προχωρήσει στον καθορισμό και την εφαρμογή εναλλακτικών μέτρων, που θα λαμβάνουν, πρώτιστα, υπόψη το συμφέρον του παιδιού, όπως προνοεί η ευρωπαϊκή και εθνική νομοθεσία για τις απελάσεις, σε συνδυασμό με την Σύμβαση, τερματίζοντας κατά τον τρόπο αυτό, το διεθνή διασυρμό της Κύπρου.

Η Επίτροπος ενημερώθηκε, σχετικά με τις Αποφάσεις της διυπουργικής σύσκεψης σχετικά με την κράτηση υπό απέλαση κρατούμενων μητέρων ανήλικων παιδιών και υπό απέλαση κρατούμενων που ισχυρίζονται ότι είναι ανήλικοι, που πραγματοποιήθηκε στο Υπουργείο

Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, από Σημείωμα[7] που επισυνάφθηκε σε επιστολή του Υπουργού Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως. Στο Σημείωμα αναφέρεται ότι, οι τρεις Υπουργοί δεσμεύτηκαν να προωθήσουν άμεσα μέτρα προς επίλυση, των σχετικών, με το θέμα, προβλημάτων και να ενισχύσουν το συντονισμό μεταξύ των συναρμόδιων Υπουργείων, για το συμφέρον του παιδιού. Συγκεκριμένα:

α) για την κράτηση μητέρας ή πατέρα με ανήλικα παιδιά ή κράτηση και των δύο γονέων που έχουν ανήλικα παιδιά αποφασίστηκαν:

- σε περίπτωση σύλληψης και κράτησης αλλοδαπού πατέρα λόγω παράνομης εισόδου/παραμονής, η μητέρα που έχει παιδί υπό την προστασία της, δεν συλλαμβάνεται και εφαρμόζονται άλλα εναλλακτικά περιοριστικά μέτρα αντί της κράτησης,

- εναντίον μόνης/μόνου μητέρα/πατέρα που εμπίπτει στην κατηγορία απαγορευμένων μεταναστών, με παιδί ηλικίας κάτω των 8 χρονών, να μην εκδίδεται διάταγμα κράτησης αλλά να επιβάλλονται άλλα μέτρα ελέγχου της μητέρας μέχρι την απέλασή της,

- σε περίπτωση που έχουν εφαρμοστεί εναλλακτικά μέτρα περιορισμού μητέρας ανήλικου και αυτά αποδεδειγμένα δεν είναι ικανοποιητικά, ή η μητέρα αρνείται να συνεργαστεί, θα συγκαλείται μετά από πρόσκληση της Διευθύντριας ΤΑΠΜ, ειδική πολυθεματική Επιτροπή, για να γνωμοδοτεί πώς επηρεάζεται το συμφέρον του παιδιού σε περίπτωση αποχωρισμού από τη μητέρα.

β) για τους υπό απέλαση αλλοδαπούς που ισχυρίζονται ότι είναι ανήλικοι, το Υπουργείο Εσωτερικών ανέλαβε την πρωτοβουλία να επικοινωνήσει με το Υπουργείο Υγείας και σε συνεργασία να αναλαμβάνουν να εξετάζεται με ειδική ιατρική εξέταση κατά πόσο ο εν λόγω αλλοδαπός είναι ανήλικος. Μέχρι τη διαπίστωση της ηλικίας, το Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων θα εξεύρει, για την παραμονή τους προσωρινά χώρους, εκτός των Εφηβικών Ξενώνων, μέχρι την κατασκευή κατάλληλων χώρων για την κράτησή τους. Σε περίπτωση που διαπιστωθεί ότι είναι ανήλικοι την κηδεμονία τους θα αναλαμβάνουν οι ΥΚΕ.

Από την ενημέρωση αυτή διαπιστώθηκε ότι, ο Θεσμός της Επίτροπου συμπεριλήφθηκε στη σύνθεση της ειδικής πολυθεματικής Επιτροπής η οποία, θα συγκαλείται για να γνωμοδοτεί πώς επηρεάζεται το συμφέρον του παιδιού, στην περίπτωση αποχωρισμού του από τη

7 Το Σημείωμα επισυνάφθηκε σε επιστολή του Υπουργού Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως ημερομηνίας 5/5/2014, (αρ. φακ.: Υ.Δ.Δ.Τ.: 15.6.47.01, 12.10.024) που αποστάληκε στην Επίτροπο Νομοθεσίας και κοινοποιήθηκε στην Επίτροπο Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού.

μητέρα. Ακολούθως, η Επίτροπος με επιστολή της με ημερομηνία 26/5/2014, πληροφόρησε τους τρεις Υπουργούς ότι, δεν μπορεί να συμμετάσχει στην ειδική πολυθεματική Επιτροπή, η οποία θα λαμβάνει αποφάσεις της Διοίκησης, καθότι έρχεται σε σύγκρουση με το θεσμικό της ρόλο ως ελεγκτικός μηχανισμός των πράξεων της Διοίκησης.

Ως αποτέλεσμα των παρεμβάσεων των δύο Επιτρόπων, (Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού και Επίτροπος Διοικήσεως) της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών, των ΜΚΟ, καθώς των ΜΜΕ, τα οποία κατάκριναν τη συγκριμένη πρακτική, αφέθηκαν με εντολή του Υπουργού Εσωτερικών, ελεύθεροι κάποιοι από τους γονείς οι οποίοι κρατούνταν. Επίσης, παρατηρήθηκε μείωση των περιστατικών που καταγγέλλονταν στο Γραφείο της Επιτρόπου. Στη συνέχεια, η Επίτροπος ενημερώθηκε από το Γραφείο του Υπουργού Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξης, ως αποτέλεσμα των Παρεμβάσεών της, λήφθηκε πολιτική απόφαση όπως τερματισθεί παντελώς η πρακτική της φυλάκισης μητέρων, στο συγκεκριμένο πλαίσιο. Η Επίτροπος θα συνεχίσει την παρακολούθηση του θέματος ώστε να υλοποιηθούν τα μέτρα και οι διαδικασίες που να διασφαλίζουν τα δικαιώματα, των επηρεαζόμενων από την εν λόγω πρακτική, παιδιών.

6.5 Παρεμβάσεις της Επιτρόπου σε σχέση με τα ασυνόδευτα παιδιά από τη Συρία που διασώθηκαν από την Κυπριακή Δημοκρατία

Η Επίτροπος παρακολούθησε επισταμένα το χειρισμό από τις αρμόδιες Αρχές του κράτους των ασυνόδευτων ανηλίκων που εντοπίστηκαν στην ομάδα προσφύγων από τη Συρία, που διασώθηκαν από ναυάγιο το Σεπτέμβριο του 2014, από την Κυπριακή Δημοκρατία.

Στις **6/10/2014**, η Επίτροπος, **πραγματοποίησε επίσκεψη** στο χώρο υποδοχής προσφύγων στην Κοκκινοτριμιθιά, για να διαμορφώσει προσωπική άποψη για τις ενέργειες/παρεμβάσεις των αρμοδίων σε θέματα προστασίας, φροντίδας και ενημέρωσης των ασυνόδευτων παιδιών, για τα δικαιώματά τους. Κατά την επίσκεψη αυτή, η Επίτροπος, συναντήθηκε με τις εμπλεκόμενες Υπηρεσίες (ΥΚΕ, Υπηρεσία Ασύλου, Πολιτική Άμυνα) και με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), που είχαν εμπλοκή με τους ασυνόδευτους και, στη συνέχεια, συναντήθηκε με ασυνόδευτους ανήλικους που βρίσκονταν εκεί.

Από την πληροφόρηση που έλαβε, στα πλαίσια της πιο πάνω συνάντησης, διαφάνηκαν αδυναμίες και κενά ως προς τις διαδικασίες που ακολουθήθηκαν σε ότι αφορά τον **εντοπισμό, την αναγνώριση και το γενικότερο χειρισμό των θεμάτων των ασυνόδευτων ανήλικων,** κάτι το οποίο η Επίτροπος επισήμανε, σε **Δελτίο Τύπου**[8] το οποίο **δημοσιοποίησε στις 7/10/2014**. Η Επίτροπος θα συνεχίσει την παρακολούθηση και διερεύνηση του χειρισμού των θεμάτων της συγκεκριμένης ομάδας ασυνόδευτων παιδιών και, όπου ενδείκνυται, θα προβαίνει σε παρεμβάσεις.

6.6 Άλλες παρεμβάσεις της Επιτρόπου για εξατομικευμένες περιπτώσεις οικογενειών μεταναστών

Η Επίτροπος προέβηκε σε παρεμβάσεις, προς τους αρμόδιους Υπουργούς, για μεγάλο αριθμό εξατομικευμένων περιπτώσεων που αφορούσαν παράπονα για παραβιάσεις δικαιωμάτων των παιδιών με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Μια τέτοια περίπτωση, αφορούσε οικογένεια αιτητών ασύλου, της οποίας η υπόθεση εκκρεμεί στο Ανώτατο Δικαστήριο. Το ευρύτερο θέμα, του καθεστώτος παιδιών αιτητών πολιτικού ασύλου των οποίων η υπόθεση εκκρεμεί στο Ανώτατο Δικαστήριο, απασχολεί την Επίτροπο από το 2011 και έχει προβεί, σε σχέση με

8 *Για το Δελτίο Τύπου βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.*

αυτό, σε πολλαπλές παρεμβάσεις, (βλέπε Ετήσια Έκθεση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού 2011, σελ. 72, 2012, σελ. 91).

Η Επίτροπος, επανήλθε στο θέμα, με παρέμβασή της προς τον Υπουργό Εσωτερικών και την Υπουργό Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, μετά από πληροφόρηση για νέες εξελίξεις που αφορούσαν συγκεκριμένη οικογένεια, η οποία οδήγησε στη διαπίστωση ότι, το θέμα δεν έχει επιλυθεί με τρόπο που να διασφαλίζει τα δικαιώματα των παιδιών της συγκεκριμένης ομάδας οικογενειών μεταναστών. Συγκεκριμένα, οι νέες εξελίξεις αφορούσαν τη σύλληψη και κράτηση για παράνομη παραμονή, πατέρα οικογένειας με 6 παιδιά, ο οποίος έχει καταχωρήσει προσφυγή στο Ανώτατο Δικαστήριο κατά της απορριπτικής απόφασης σχετικά με την αίτηση ασύλου του, η οποία εκκρεμεί προς εκδίκαση.

Στη νέα της Παρέμβαση, η Επίτροπος, αξιολόγησε τις απαντήσεις, που είχε λάβει από το Γενικό Διευθυντή του Υπουργείου Εσωτερικών και την Υπουργό Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων επί του συγκεκριμένου θέματος, σε προηγούμενες τις παρεμβάσεις και αφορούσαν α) γενικά την πρακτική των Αρχών να μην παραχωρούν, σε αιτητές, πρόσβαση στα ελάχιστα δικαιώματα που οι περί Προσφύγων (Συνθήκες Υποδοχής Αιτητών) Κανονισμοί του 2005 (Κ.Π.Δ.

598/2005), προβλέπουν -και παρά το γεγονός ότι, σύμφωνα με τον περί Προσφύγων Νόμο [6(Ι)2000, όπως τροποποιήθηκε], στο στάδιο κατά το οποίο εκκρεμεί προσφυγή ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου, σχετικά με την απόρριψη της αίτησης ασύλου τους, εξακολουθούν να διατηρούν το νομικό καθεστώς του αιτητή ασύλου, και β) ειδικότερα, το πώς, η εν λόγω πρακτική επηρεάζει τα παιδιά της συγκεκριμένης οικογένειας. Στην Παρέμβαση της η Επίτροπος κατέληγε σε συγκεκριμένες εισηγήσεις και ερωτήματα, τόσο για το χειρισμό του γενικού θέματος, όσο και για τα θέματα της συγκεκριμένης οικογένειας.

Οι δύσκολες συνθήκες επιβίωσης της οικογένειας και ο σκληρός και πολύμηνος αποχωρισμός των παιδιών από τον πατέρα τους που κρατείτο στο ΧΩΚΑΜ Μενόγειας, οδήγησε στις 17/07/2014, την οικογένεια (μητέρα και τα 6 παιδιά) σε διαμαρτυρία, έξω από το Υπουργείο Εσωτερικών. Η Συντονίστρια του Γραφείου της Επιτρόπου, σε τηλεφωνική επικοινωνία με το Γραφείο της Αν. Διευθύντριας ΤΑΠΜ, πήρε δέσμευση ότι τη Δευτέρα, 21/07/2014, θα δίνονταν τελικές απαντήσεις στα αιτήματα που έθετε η οικογένεια. Στη βάση της δέσμευσης αυτής, η οικογένεια τερμάτισε τη διαμαρτυρία της, μετά από εισήγηση του Γραφείου της Επιτρόπου.

Την επόμενη μέρα, 18/07/2014 στις 6:30 π.μ., αστυνομικοί της ΥΑΜ, πήγαν στο σπίτι της οικογένειας με διατάγματα σύλληψης της μητέρας και διατάγματα απέλασης όλης της οικογένειας, συμπεριλαμβανόμενων και των παιδιών. Η Επίτροπος πληροφορήθηκε από την ανήλικη 16χρονη κόρη της οικογένειας ότι, διαδραματίστηκαν επεισόδια ανάμεσα στους αστυνομικούς, τη μητέρα και τα παιδιά και ότι, ο 15χρονος γιος της οικογένειας διέφυγε από τους αστυνομικούς ενώ η υπόλοιπη οικογένεια μεταφέρθηκε στα Γραφεία της ΥΑΜ. Η απέλαση της μητέρας και των παιδιών τελικά δεν πραγματοποιήθηκε, αλλά πραγματοποιήθηκε η απέλαση του πατέρα. Η Επίτροπος, προέβηκε άμεσα σε τηλεφωνικές παρεμβάσεις προς τις αρμόδιες Υπηρεσίες για διερεύνηση και ενημέρωση σε σχέση με τα γεγονότα και, ακολούθως, σε γραπτές αυστηρές παρεμβάσεις προς την Αν. Διευθύντρια Τμήματος Αρχείου Πληθυσμού και Μετανάστευσης και τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, ζητώντας διερεύνηση των περιστατικών και για ενημέρωση για τη μεταχείριση που τα παιδιά έτυχαν από τις αρμόδιες Υπηρεσίες.

Παραπέρα, μετά από πολλές τηλεφωνικές επικοινωνίες της 16χρονης, με Λειτουργό του Γραφείου της Επιτρόπου, η Επίτροπος κατέληξε σε διαπιστώσεις στη βάση των οποίων έκρινε σκόπιμο να προβεί, εκ νέου, σε Παρέμβαση προς την Υπουργό Εργασίας, Προνοίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, καλώντας την, ανάμεσα σε άλλα, να προωθήσει ενέργειες για στήριξη/συμβουλευτική προς την οικογένεια, ως προς τη διαχείριση των συναισθημάτων

ανασφάλειας και αβεβαιότητας που βίωναν, λόγω της πολύμηνης κράτησης του πατέρα και λόγω των βίαιων επεισοδίων που διαδραματίστηκαν με την ΥΑΜ.

Επιπρόσθετα, όσον αφορά το καθεστώς παραμονής της οικογένειας, η Επίτροπος, προέβηκε σε εν νέου Παρέμβαση προς τον Υπουργό Εσωτερικών, στην οποία αφού παρουσίασε **το ιστορικό της οικογένειας και τα τελευταία γεγονότα, κατέληξε στη διαπίστωση ότι**, οι χειρισμοί των αρμοδίων σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, έχουν παραβιάσει κατάφωρα τα δικαιώματά των παιδιών της οικογένειας. Οι συνεχιζόμενες αυτές παραβιάσεις, δημιούργησαν αυξημένες ευθύνες και υποχρεώσεις, από μέρους του κράτους, έναντι των επηρεαζόμενων παιδιών, οι οποίες, σύμφωνα με την Επίτροπο, επέβαλλαν επανεξέταση του τρόπου μεταχείρισης της οικογένειάς τους και τη λήψη αποφάσεων για διορθωτικά μέτρα που να αποκαθιστούν την πρόσβαση, στο μέτρο του δυνατού, στα δικαιώματά τους. Στην Παρέμβαση, η Επίτροπος, καταλήγει σε εισηγήσεις καθόσον αφορά τόσο το χειρισμό **της συγκεκριμένης οικογένειας όσο και γενικά το χειρισμό του θέματος της πρόσβασης των παιδιών οικογενειών αιτητών ασύλου στα δικαιώματά τους κατά το στάδιο που εκκρεμεί προσφυγή ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου**.

Η Επίτροπος, ανησυχεί ιδιαίτερα για το ότι, παρά τις παρεμβάσεις της, μέχρι και το τέλος

του 2014 τα παιδιά της οικογένειας εξακολουθούσαν να διαβιούν σε συνθήκες σκληρής δυσχέρειας καθότι, δεν υπήρχαν οι οικονομικοί πόροι με τους οποίους να εξασφαλίζεται η διατροφή της εξαμελούς οικογένειας, η καταβολή του ενοικίου και η εξόφληση άλλων λογαριασμών, καθώς και οι πόροι για την κάλυψη άλλων βασικών αναγκών που ενδεχομένως να προκύπτουν για τα παιδιά.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Τα παιδιά που μετακινούνται –παιδιά μετανάστες ή παιδιά μεταναστών- αποτελούν μια ιδιαίτερα ευάλωτη ομάδα σε σχέση με την οποία παρατηρούνται συστηματικές και σε συλλογικό επίπεδο παραβιάσεις δικαιωμάτων των παιδιών. Για τούτο, ακριβώς, το λόγο, η Επίτροπος, συμπεριέλαβε, το θέμα «Παιδιά που μετακινούνται» στις Προτεραιότητές της για το 2014, ώστε μέσω δυναμικών και τεκμηριωμένων παρεμβάσεων, να θέσει την πολιτεία έναντι των ευθυνών της, σε σχέση με κενά και παραλείψεις που αφορούν νομοθεσίες, πολιτικές, διοικητικές διαδικασίες και πρακτικές, ως προς τη μεταχείριση της συγκεκριμένης ομάδας παιδιών.

Στόχος των παρεμβάσεων της Επιτρόπου είναι, καταρχήν, να ευαισθητοποιήσει την ευρύτερη κοινωνία αλλά και να επισημάνει στις αρμόδιες Αρχές ότι, τα παιδιά που μετακινούνται είναι, πρώτα από όλα, παιδιά. Με την υποβολή δε προς τις αρμόδιες Αρχές, συγκεκριμένων εισηγήσεων και προτάσεων, θεμελιωμένων στο πλαίσιο που καθορίζουν η Σύμβαση και άλλες Διεθνείς και Περιφερειακές Πράξεις Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η Επίτροπος επιδιώκει να συμβάλει στην αναθεώρηση και τον εκσυγχρονισμό του υφιστάμενου συστήματος που αφορά τα θέματα μεταναστευτικής πολικής, ώστε να διασφαλίζονται ολοκληρωμένα και με σαφήνεια τα δικαιώματα των παιδιών με μεταναστευτικό υπόβαθρο.

Εισαγωγικά

Η επαφή του παιδιού με το σύστημα δικαιοσύνης, είναι πολυδιάστατη και πολυεπίπεδη. Το παιδί μπορεί να έρθει σε επαφή με το σύστημα δικαιοσύνης, ως παιδί που βρίσκεται σε αντιπαράθεση με το νόμο, ως μάρτυρας, ως θύμα ή ως αποδέκτης μιας δικαστικής απόφασης ή διαδικασίας στην οποία είναι, είτε άμεσα είτε έμμεσα, εμπλεκόμενο.

Η Σύμβαση, μέσω της Αρχής της Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού (Άρθρο 3) καθώς και της Αρχής της Συμμετοχής (Άρθρο 12) διασφαλίζει τα δικαιώματα όλων των παιδιών, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που έρχονται σε επαφή με το δικαστικό σύστημα ενώ, ειδικότερα, με το Άρθρο 37 και το Άρθρο 40 καθορίζει τα δικαιώματα των παιδιών που έρχονται σε αντιπαράθεση με το νόμο.

Η επιδίωξη ενός Συστήματος Δικαιοσύνης Φιλικού προς τα Παιδιά προωθείται και από αριθμό Διεθνών και Περιφερειακών Πράξεων Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Ως τέτοια αναφέρονται το Γενικό Σχόλιο Αρ.10 της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, οι «Κατευθυντήριες Γραμμές για ένα Σύστημα Δικαιοσύνης Φιλικό προς τα Παιδιά» [1] το οποίο υιοθέτησε η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της

1 Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child friendly justice (Adopted by the Committee of Ministers on 17 November 2010 at the 1098th meeting of the Ministers' Deputies).

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙ

Ευρώπης το 2010, και τα Επίπεδα/ Κατευθυντήριες Γραμμές των Ηνωμένων Εθνών ("The Riyadh Guidelines" [2], "The Beijing Rules" [3], "The Tokyo Rules" [4], "The Havana Rules" [5]).

Στα τελευταία της Συμπεράσματα για την Κύπρο [6], σε σχέση με την Συνδυασμένη Τρίτη και Τέταρτη Περιοδική Έκθεση της Κύπρου, η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, τονίζει την ανησυχία της για το γεγονός ότι, παιδιά ηλικίας 14 ετών και άνω εξακολουθούν να δικάζονται ως ενήλικες, ένεκα του γεγονότος ότι, η Κυπριακή Δημοκρατία δεν έχει αναθεωρήσει και/ή εκσυγχρονίσει τη νομοθεσία, αλλά και τη διοικητική της πρακτική, σε ότι αφορά στη μεταχείριση των παιδιών σε σύγκρουση με το νόμο ή των παιδιών θυμάτων ποινικών αδικημάτων ή των παιδιών μαρτύρων στη διάπραξη ποινικών αδικημάτων, έτσι ώστε να ανταποκρίνεται στα διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα μεταχείρισης των παιδιών στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης ή στο σύστημα δικαιοσύνης γενικότερα

Λαμβάνοντας υπόψη τα πιο πάνω, η Επίτροπος, ενεργώντας υπό τη διπλή της ιδιότητα, ως Επίτροπος Νομοθεσίας αλλά και ως Επίτροπος Προστασίας Δικαιωμάτων του Παιδιού, προχώρησε εντός του 2014 στην κατάρτιση προσχεδίου Νομοσχεδίου το οποίο θα ρυθμίζει, με βάση τη Σύμβαση και άλλες Διεθνείς Πράξεις δεσμευτικού αλλά και καθοδηγητικού περιεχομένου, ολιστικά και αποτελεσματικά τα θέματα της πρόληψης και αντιμετώπισης της νεανικής παραβατικότητας, καθώς και τη μεταχείριση των παιδιών που έρχονται σε αντιπαράθεση με το νόμο, από το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης.

7.1 Προσχέδιο Νομοθεσίας που εγκαθιδρύει ένα σύστημα ποινικής δικαιοσύνης φιλικής προς τα παιδιά που βρίσκονται σε σύγκρουση με το νόμο και ρυθμίζει θέματα αναφορικά με την πρόληψη και αντιμετώπιση της παραβατικότητας των παιδιών στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης

---

2 The UN Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines), Adopted and proclaimed by the United Nations General Assembly Resolution 45/112 (December 14, 1990).

3 The United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules),Adopted and proclaimed by the United Nations General Assembly Resolution 40/33(29 November 1985).

4 The United Nations Standard Minimum Rules for Non-Custodial Measures (The Tokyo Rules), Adopted and proclaimed by the United Nations General Assembly Resolution 45/110 (14 December 1990).

5 United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty, (The Havana Rules), Adopted by General Assembly resolution 45/113 (14 December 1990).

6 Concluding observations on the combined third and fourth periodic report of Cyprus, adopted by the Committee at its sixtieth session (29 May–15 June 2012), Committee on the Rights of the Child, 24 September 2012, CRC/C/CYP/CO/3-4.

Υπό τη διπλή της ιδιότητα ως Επίτροπος Νομοθεσίας, αλλά και ως Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, η Επίτροπος προχώρησε στην ετοιμασία ολοκληρωμένου προσχέδιου Νομοσχεδίου με τίτλο «Νόμος που εγκαθιδρύει ένα σύστημα ποινικής δικαιοσύνης φιλικής προς τα παιδιά που βρίσκονται σε σύγκρουση με το Νόμο και ρυθμίζει θέματα αναφορικά με την πρόληψη και αντιμετώπιση της παραβατικότητας των παιδιών στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης», με το οποίο εγκαθιδρύεται ένα σύστημα ποινικής δικαιοσύνης φιλικής προς τα παιδιά που βρίσκονται σε σύγκρουση με το νόμο και ρυθμίζει θέματα αναφορικά με την πρόληψη και αντιμετώπιση της παραβατικότητας των παιδιών στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης. Η Επίτροπος, τον Ιούνιο του 2014 υπέβαλε το εν λόγω Νομοσχέδιο, στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και ταυτόχρονα το διαβίβασε στο Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας, τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξεως, την Υπουργό Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού, για δικές τους ενέργειες ενόψει του ότι αυτό αφορά αρμοδιότητες και των τριών Υπουργείων καθώς και τον Πρόεδρο του Ανωτάτου Δικαστηρίου, δεδομένου ότι προνοεί για τη δημιουργία Δικαστηρίου Ανηλίκων, για σκοπούς ενημέρωσης.

Στόχος του Νομοσχεδίου είναι η πρόληψη και αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας, μέσα από την εγκαθίδρυση ειδικών δομών και θεσμών σε όλα τα στάδια των διαδικασιών, σε σχέση, τόσο με παιδιά που ενεργούν χωρίς καταλογισμό, όσο και σε σχέση με παιδιά που είναι ποινικά υπεύθυνα, στη βάση των βασικών αρχών που καθορίζονται σε όλες τις Διεθνείς Πράξεις που αναφέρονται στα εισαγωγικά του κεφαλαίου αυτού, συμπεριλαμβανομένης και της αρχής ότι, η ποινική δίωξη ή/και κράτηση παιδιών αποτελούν, κατά κανόνα, το έσχατο μέτρο και επιβάλλεται μόνο εφόσον οποιαδήποτε άλλα μέτρα έχουν δοκιμαστεί και αποτύχει, ανεξαρτήτως της σοβαρότητας του αδικήματος που έχει διαπραχθεί. Περαιτέρω, το Νομοσχέδιο εγκαθιδρύει ειδικά δικαστήρια ανηλίκων, με εξουσίες και αρμοδιότητες πολύ διαφορετικές από αυτές των άλλων δικαστηρίων, στη βάση και πάλι της αρχής ότι, η κράτηση παιδιών αποτελεί το έσχατο μέτρο και θα πρέπει να επιβάλλονται εναλλακτικές ποινές ή μέτρα διαχείρισης των παιδιών-παραβατών και ότι όλες οι διαδικασίες πρέπει να είναι φιλικές προς τα παιδιά. Το πλήρες κείμενο του προσχεδίου βρίσκεται αναρτημένο στο www.childcom.org.cy στο σύνδεσμο «Νομοθεσία».

Η Επίτροπος θεωρεί ότι ενδείκνυται όπως, το προσχέδιο Νομοσχεδίου τεθεί, το συντομότερο δυνατό, προς ευρεία διαβούλευση μεταξύ όλων των αρμόδιων Αρχών αρχικά, αλλά και, σε μεταγενέστερο στάδιο, μεταξύ και άλλων φορέων, όπως, ιδιαίτερα, οργανωμένων συνόλων παιδιών και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, με απώτερο στόχο τη θεσμοθέτηση

του καλύτερου δυνατού νομοθετικού πλαισίου για τη μεταχείριση των παιδιών που έρχονται σε σύγκρουση με το νόμο, σύμφωνα με τα δικαιώματά τους και προς το συμφέρον τους. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας έχει διαβεβαιώσει την Επίτροπο ότι το Νομοσχέδιο θα προωθηθεί ως προτεραιότητα.

7.2 Υποβολή απόψεων της Επιτρόπου προς την Αστυνομία σχετικά με το Εγχειρίδιο Χειρισμού Ανήλικων Παραβατών και Ανήλικων Θυμάτων

Ασκώντας τις αρμοδιότητες που της παρέχονται από το Άρθρο 4(1)(ε) των περί Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Νόμων του 2007 και 2014 [Ν.74(Ι)/2007 και Ν.44(1)/2014], η Επίτροπος, κατά το 2014, με σειρά παρεμβάσεών της προς το Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας και τον Αρχηγό Αστυνομίας, κατέθεσε τις απόψεις και τις προτάσεις της αναφορικά με το Εγχειρίδιο Χειρισμού Ανήλικων Παραβατών και Ανήλικων Θυμάτων.

Το Εγχειρίδιο ετοιμάστηκε στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Δάφνη III, με θέμα τον τερματισμό της βίας σε παιδία που βρίσκονται υπό κράτηση. Σύμφωνα με το προοίμιο του Εγχειριδίου, στόχος είναι η διασφάλιση των δικαιωμάτων των ανήλικων παραβατών και ανήλικων θυμάτων, όπως πηγάζουν από τη εθνική νομοθεσία, τις Διεθνείς Συμβάσεις και τις Αστυνομικές Διατάξεις, καθώς και η ευαισθητοποίηση των αστυνομικών σε θέματα χειρισμού των παιδιών αυτών. Παράλληλα, αποτελεί μια προσπάθεια διευκόλυνσης του έργου των αστυνομικών που έρχονται σε επαφή με ανήλικα πρόσωπα.

Δεδομένης της απουσίας συγκεκριμένων προνοιών στη νομοθεσία, σε ότι αφορά στη μεταχείριση των παιδιών σε σύγκρουση με το νόμο ή των παιδιών θυμάτων ποινικών αδικημάτων ή των παιδιών μαρτύρων στη διάπραξη ποινικών αδικημάτων, η Επίτροπος επεσήμανε ότι, η σύνταξη και ετοιμασία ενός τέτοιου Εγχειριδίου είναι άκρως απαραίτητη. Το εν λόγω Εγχειρίδιο αποτελεί, κατά την άποψη της Επιτρόπου, μια καλή πρώτη βάση και συλλογή των ισχυόντων στη Κυπριακή Δημοκρατία κανόνων και πρακτικών, αναφορικά με τη μεταχείριση των παιδιών στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης.

Η Επίτροπος, μεταξύ άλλων, εισηγήθηκε όπως (α) αποσαφηνιστεί ο ρόλος της Αστυνομίας στα διάφορα στάδια της διαδικασίας π.χ. σύλληψη, ανάκριση, απόφαση για ποινική δίωξη, προσωποκράτηση μέχρι τη δίκη, μεταχείριση κατά τη διάρκεια προσωποκράτησης, διασφάλιση δικαιωμάτων κατηγορουμένων, κ.λ.π., (β) η ποινική δίωξη εναντίον παιδιού να αποτελεί έσχατο μέτρο και να ασκείται μόνο εφόσον άλλα μέτρα έχουν δοκιμαστεί και

έχουν αποτύχει, (γ) η σύλληψη μαθητών στο σχολείο να αποφεύγεται και να γίνεται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όπως σε περίπτωση αυτόφωρου αδικήματος, (δ) τα άτομα που χειρίζονται υποθέσεις παιδιών, θα πρέπει να είναι εκπαιδευμένο προσωπικό της Αστυνομίας, με κατάλληλη κατάρτιση στο χειρισμό ανήλικων παραβατών, (ε) τα παιδιά που τελούν υπό σύλληψη θα πρέπει να ενημερώνονται για τις διαδικασίες που θα ακολουθήσουν, με τρόπο κατανοητό για την ηλικία και την ωριμότητά τους, (στ) στους χώρους κράτησης των ανήλικων παραβατών θα πρέπει να διασφαλίζεται ότι δεν θα συνευρίσκονται σε κοινούς χώρους με ενήλικες υπόδικους ή κατάδικους, και (ζ) μέσα από τη συνεργασία με άλλες Υπηρεσίες, να διασφαλίζεται η υγιής απασχόληση των παιδιών (π.χ. η συνέχιση της εκπαίδευσής τους, παροχή ψυχολογικής στήριξης, παροχή προγραμμάτων απεξάρτησης σε χρήστες παράνομων ουσιών κτλ).

Τέλος, όσον αφορά στο κεφάλαιο για τη σεξουαλική εκμετάλλευση και κακοποίηση παιδιών, που προστέθηκε στο τελευταίο αναθεωρημένο κείμενο του Εγχειριδίου, η Επίτροπος επεσήμανε ότι, χρειάζεται να καταρτιστούν συγκεκριμένες οδηγίες για εφαρμογή του περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμου του 2014, από τα μέλη της Αστυνομίας, όπως προκύπτουν από τις υποχρεώσεις του Αρχηγού Αστυνομίας σε σχέση με την ποινική έρευνα, τη δίωξη των αδικημάτων και την προστασία των θυμάτων. Η Επίτροπος επεσήμανε ότι, στο Εγχειρίδιο, δεν γίνεται ειδική αναφορά στις περιπτώσεις που ο θύτης είναι ανήλικος και, επιπλέον, χρειάζεται να αποσαφηνιστεί ο ρόλος της Αστυνομίας ως προς τη διαδικασία που θα ακολουθείται για την έκδοση διαταγμάτων αποκλεισμού. Επιπρόσθετα, η Επίτροπος πρότεινε όπως συμπεριληφθεί στο κείμενο και πρόνοια για τη μεταχείριση παιδιών θυμάτων εμπορίας και εκμετάλλευσης, όπως προβλέπεται από τον περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμο του 2014.

7.3 Παρεμβάσεις Επιτρόπου αναφορικά με τους χειρισμούς των αρμόδιων Υπηρεσιών, περιστατικού ανήλικου παραβάτη, χρήστη εξαρτησιογόνων ουσιών με ψυχιατρική συννοσηρότητα

Η απουσία ειδικών προγραμμάτων, κατά τη διάρκεια κράτησης ή φυλάκισης ανηλίκων είναι ένα πρόβλημα που απασχολεί διαχρονικά την Επίτροπο. Λαμβάνοντας υπόψη τις αυξημένες ανάγκες και ιδιαιτερότητες που αφορούν την επικίνδυνη συμπεριφορά, την παραβατικότητα και τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών από έφηβο, η Επίτροπος θεώρησε επιβεβλημένη την

εκ νέου παρέμβασή της προς την Υπουργό Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, τον Υπουργό Υγείας και τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, τον Ιούλιο 2014, σε συνέχεια πολλαπλών της παρεμβάσεων, σε σχέση με το χειρισμό της περίπτωσης.

Από ενημέρωση που έλαβε η Επίτροπος από τη Λειτουργό Κοινωνικών Υπηρεσιών (ΛΚΥ) που χειριζόταν την υπόθεση του εφήβου, πληροφορήθηκε για την απόφαση του Δικαστηρίου για έκδοση κηδεμονευτικού διατάγματος στις 20/6/2014, για κατηγορίες που εκκρεμούσαν εναντίον του. Σύμφωνα με την πιο πάνω απόφαση, στον 17χρονο επιβλήθηκε από το Δικαστήριο 5 μήνες φυλάκιση, εκ των οποίων τους 4 είχε ήδη εκτίσει, κατά τη διάρκεια κράτησης του, στα κρατητήρια της Επαρχίας του. Στη συνέχεια, μετά την αποφυλάκισή του, του είχε επιβληθεί κοινοτική εργασία, τελώντας, ταυτόχρονα, υπό την παρακολούθηση δύο ΛΚΥ και του παιδοψυχίατρου και με την υποχρέωση να εγγραφεί σε εσπερινό Γυμνάσιο για ολοκλήρωση της φοίτησής του. Η απόφαση αυτή λήφθηκε από το Δικαστήριο, αφού προηγουμένως είχαν κληθεί για μαρτυρία η ΛΚΥ που χειριζόταν την υπόθεση, ο παιδοψυχίατρος που τον παρακολουθούσε και ψυχίατρος, η οποία τον παρακολουθούσε, κατά τη διάρκεια της παραμονής του στη Ψυχιατρική Κλινική της Αθαλάσσας. Και οι τρεις ειδικοί που κλήθηκαν, επεσήμαναν στο Δικαστήριο ότι η συμπεριφορά του ανήλικου ήταν τέτοια που αποτελούσε κίνδυνο, όχι μόνο για τους γύρω του και, ιδιαίτερα, για την οικογένεια του, αλλά και για τον ίδιο του τον εαυτό. Συμφώνησαν δε, ότι για τον αποτελεσματικότερο χειρισμό του εν λόγω εφήβου επιβαλλόταν η παραμονή του, για κάποιο χρονικό διάστημα, σε κλειστή δομή με εξειδικευμένο προσωπικό, το οποίο να είναι σε θέση να του παρέχει τη στήριξη που χρειάζεται.

Στην παρέμβασή της, η Επίτροπος υπογράμμισε την ανάγκη για παρακολούθηση του εφήβου από ειδικούς, μέχρι την ολοκλήρωση της έκτισης της ποινής του, αλλά και ακολούθως, μετά την αποφυλάκισή του. Παράλληλα, στο ίδιο πλαίσιο, η Επίτροπος υπενθύμισε στις αρμόδιες Υπηρεσίες πώς, και η οικογένεια του έχει ανάγκη στήριξης και, ιδιαίτερα, καθοδήγησης για τον τρόπο χειρισμό του παιδιού τους, τόσο κατά τη διάρκεια της φυλάκισης του, όσο και μετά την επιστροφή του στο σπίτι.

Ενόψει της σοβαρότητας της περίπτωσης αυτής, η Επίτροπος ζήτησε να ενημερωθεί για το σχέδιο δράσης από τις ΥΚΕ και τις ΥΨΥ, τόσο για το διάστημα που ο έφηβος θα εξέτιε την ποινή του, όσο και για την περίοδο μετά την αποφυλάκισή του. Η Επίτροπος ζήτησε, επίσης, πληροφορίες, για το χώρο που προγραμματιζόταν να εκτίσει την ποινή φυλάκισης, κατά πόσο θα είχε επαφή με ενήλικες φυλακισμένους, για τη στήριξη που θα ελάμβανε η οικογένειά του, καθώς και για το πώς λειτουργεί ο θεσμός της κοινοτικής εργασίας.

Σε απάντησή τους, τον Οκτώβριο του 2014, οι ΥΚΕ ανέφεραν τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν για εφαρμογή του Κηδεμονευτικού Διατάγματος, λόγω της άρνησης του εφήβου να συνεργαστεί και να συμμορφωθεί με τις πρόνοιες του Διατάγματος, αλλά και λόγω της συνεχιζόμενης παραβατικής του συμπεριφοράς. Επιπλέον, διαφάνηκαν αδυναμίες στην εφαρμογή του θεσμού της κοινοτικής εργασίας, τόσο εξαιτίας της άρνησης του ανήλικου να ανταποκριθεί στις προγραμματισμένες συναντήσεις, όσο και λόγω των επιφυλάξεων των υπευθύνων των πλαισίων σε πιθανή τοποθέτησή του, γνωρίζοντας το βεβαρημένο ιστορικό του. Αδύνατη, επίσης, ήταν και η εγγραφή του έφηβου στο εσπερινό Γυμνάσιο, λόγω της άρνησης του Επιθεωρητή να τον εγγράψει, θεωρώντας ότι η συμπεριφορά του εν λόγω παιδιού, θα έθετε σε κίνδυνο τη λειτουργία του σχολείου.

Δεδομένων των πιο πάνω, καθώς και της μη επιβολής οποιωνδήποτε μέτρων από πλευράς του Δικαστηρίου, για τις επαναλαμβανόμενες παρακοές του Κηδεμονευτικού Διατάγματος, ο έφηβος εξακολούθησε να είναι βίαιος και επιθετικός με την οικογένειά του και να διαπράττει σειρά ποινικών αδικημάτων, με αποκορύφωμα σήμερα να κατηγορείται για το αδίκημα του φόνου εκ προμελέτης, για το οποίο συνελήφθη και έκτοτε τελεί υπό κράτηση στις Κεντρικές Φυλακές, μέχρι την εκδίκαση της υπόθεσης. Επί τούτου, η Επίτροπος προχώρησε σε Παρέμβαση προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξεως, με επιστολή της με ημερομηνία 12/12/2014, αναφορικά με το χειρισμό ανηλίκων στο σύστημα δικαιοσύνης.

7.4 Αξιολόγηση εξελίξεων σε σχέση με την υλοποίηση των εισηγήσεων που περιλήφθηκαν στη Θέση της Επιτρόπου αναφορικά με τα Δικαιώματα Επικοινωνίας Παιδιών με Κρατούμενο Γονέα τους, που δημοσιοποιήθηκε το 2013

Η Αν. Διευθύντρια του Τμήματος Φυλακών με επιστολή της προς την Επίτροπο ημερομηνίας 24/06/2014 την ενημέρωσε ότι, η νέα Διεύθυνση του Τμήματος Φυλακών έχει υιοθετήσει πολλές από τις εισηγήσεις που περιλαμβάνονται στη «Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού αναφορικά με τα Δικαιώματα Επικοινωνίας Παιδιών με Κρατούμενο Γονέα τους» [7], που δημοσιοποιήθηκε το Μάρτιο του 2013.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την πιο πάνω επιστολή, η νέα Διεύθυνση του Τμήματος Φυλακών αναγνωρίζει ότι, για τη λειτουργία των Φυλακών χρειάζεται διυπηρεσιακή και διεπιστημονική συνεργασία και ότι τα θέματα επικοινωνίας παιδιών με τον κρατούμενο γονέα, είναι δικαίωμα των παιδιών, το οποίο πρέπει να διασφαλίζεται μέσα από την πολιτική, τις διαδικασίες και τις πρακτικές που εφαρμόζονται στις Φυλακές.

Όσον αφορά τις **ενέργειες που έχουν ήδη προωθηθεί** από την Διεύθυνση του Τμήματος, η Επίτροπος ενημερώθηκε ότι:

- έχουν διευθετηθεί ειδικοί χώροι για ανοικτές επισκέψεις ενώ οι κλειστές επισκέψεις αποτελούν την εξαίρεση
- οι κρατούμενοι και οι επισκέπτες τους έχουν πρόσβαση σε μηχανές τροφίμων και ροφημάτων τα οποία έχουν τοποθετηθεί εντός της Κλειστής και Ανοικτής Φυλακής

7 *Για τη Θέση βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.*

και κατά τη διάρκεια των επισκέψεων, επιτρέπεται στους κρατούμενους να αγοράζουν είδη καντίνας για να τα προσφέρουν στα παιδιά τους

- τοποθετήθηκαν παιχνίδια σε όλα τα επισκεπτήρια και ότι τα παιδιά έχουν πρόσβαση στις τουαλέτες οι οποίες βρίσκονται κοντά στα επισκεπτήρια
- η Διεύθυνση προβαίνει σε εξατομικευμένη αξιολόγηση αιτημάτων, σε σχέση με επισκέψεις παιδιών, τα οποία με βάση ιατρικό πιστοποιητικό, παρουσιάζουν ειδικές συναισθηματικές και ψυχολογικές δυσκολίες
- αυξήθηκε η συχνότητα των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων των κρατουμένων με τα παιδιά τους
- αυξήθηκε το προσωπικό με ακόμα ένα ψυχίατρο, ψυχολόγο και εργοθεραπευτή και ορίστηκε δεσμοφύλακας για τη διαχείριση παραπόνων

Περαιτέρω, η Αν. Διευθύντρια του Τμήματος Φυλακών, ενημέρωσε την Επίτροπο ότι έχει **μακροπρόθεσμο σχεδιασμό** και για επιμέρους θέματα που αφορούν την επικοινωνία των παιδιών με τον κρατούμενο γονιό, όπως είναι η μόνιμη τοποθέτηση των ενημερωτικών εντύπων, τα οποία ετοιμάστηκαν από τις Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας του Τμήματος Φυλακών, έτσι ώστε όλοι οι επισκέπτες να έχουν πρόσβαση σε αυτά, η μελέτη, η αξιοποίηση άλλων τρόπων επικοινωνίας ειδικά για τους μετανάστες κρατουμένους,, η διακόσμηση των τοίχων των επισκεπτηρίων με ζωγραφιές και η δημιουργία παιδότοπου στα επισκεπτήρια.

Η Επίτροπος, προτίθεται το 2015, να παρέμβει προς την Αν. Διευθύντρια του Τμήματος Φυλακών, προκειμένου να εκφράσει την ικανοποίηση της για την υλοποίηση των εισηγήσεων που περιλήφθηκαν στη Θέση της αλλά και να υπενθυμίσει την αναγκαιότητα υλοποίησης και των υπόλοιπων εισηγήσεών της τόσον όσον αφορά εισηγήσεις για θέματα πολιτικής όσο και θέματα που αφορούν διοικητικές διαδικασίες και πρακτικές.

Entrance

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Τις τελευταίες δεκαετίες, η διεθνής κοινότητα έχει αναπτύξει πληθώρα νομικών εργαλείων (δεσμευτικών πράξεων και κατευθυντήριων γραμμών), προκειμένου να καθοδηγήσει τη διαμόρφωση εθνικών νομοθεσιών που να διασφαλίζουν τα δικαιώματα του παιδιού που έρχεται, με οποιοδήποτε τρόπο και για οποιοδήποτε λόγο, σε επαφή με το σύστημα δικαιοσύνης. Η Σύμβαση και άλλες Διεθνείς και Περιφερειακές Πράξεις Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, δεσμεύουν τα Συμβαλλόμενα Κράτη να αναπτύξουν ένα φιλικό προς τα παιδιά σύστημα δικαιοσύνης, το οποίο θα τοποθετεί το σεβασμό της αξιοπρέπειας και τη διασφάλιση του συμφέροντος του παιδιού, στο επίκεντρο της νομοθεσίας, των πολιτικών, των διοικητικών διαδικασιών και πρακτικών.

Η Επίτροπος, αναμένει ότι το προσχέδιο Νομοσχεδίου με τίτλο «Νόμος που εγκαθιδρύει ένα σύστημα ποινικής δικαιοσύνης φιλικής προς τα παιδιά που βρίσκονται σε σύγκρουση με το Νόμο και ρυθμίζει θέματα αναφορικά με την πρόληψη και αντιμετώπιση της παραβατικότητας των παιδιών στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης», που καταρτίστηκε και διαβιβάστηκε στους αρμόδιους φορείς, θα τεθεί, εντός του 2015, προς ευρεία διαβούλευση μεταξύ όλων των αρμόδιων Αρχών και των οργανωμένων συνόλων της κοινωνίας, συμπεριλαμβανομένων και των οργανωμένων συνόλων παιδιών, ώστε να καταστεί δυνατή η ψήφιση του από τη Βουλή των Αντιπροσώπων το συντομότερο δυνατό με απώτερο στόχο τον εκσυγχρονισμό του νομοθετικού πλαισίου για τη μεταχείριση των παιδιών που έρχονται σε σύγκρουση με το νόμο, στη βάση των αρχών της Σύμβασης και των Διεθνών Πράξεων.

8

Εισαγωγικά

Η διασφάλιση του δικαιώματος στην υγεία προϋποθέτει την παροχή από το κράτος υπηρεσιών υγείας, οι οποίες να είναι για κάθε παιδί διαθέσιμες και προσβάσιμες σε κάθε περίπτωση, να ανταποκρίνονται σε ένα επίπεδο ποιότητας ανάλογο με τα ιατρικά δεδομένα της χώρας και να σέβονται τη βιολογική και πολιτισμική διαφορετικότητα του κάθε παιδιού.

Το Άρθρο 24 της Σύμβασης κατοχυρώνει σε κάθε παιδί το δικαίωμα να απολαμβάνει το υψηλότερο επίπεδο υγείας και να τυγχάνει διευκολύνσεων ιατρικής περίθαλψης και αποκατάστασης της υγείας του. Το δικαίωμα του παιδιού στην υγεία ενισχύεται από αριθμό άλλων Άρθρων της Σύμβασης και, ιδιαίτερα, από τις τέσσερις βασικές Αρχές της Σύμβασης. Η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, στο Γενικό Σχόλιο Υπ. Αρ. 15[1] προσεγγίζει το δικαίωμα στην υγεία κατά τρόπο ολιστικό, επισημαίνοντας ότι αυτό «επεκτείνεται πέραν από την έγκαιρη και κατάλληλη πρόληψη, την προαγωγή της υγείας, τις θεραπευτικές, καταπραϋντικές και τις υπηρεσίες αποκατάστασης, στο δικαίωμα να μεγαλώσει και να αναπτύξει το πλήρες δυναμικό του σε συνθήκες που θα του επιτρέπουν να φθάσει το ύψιστο επίπεδο υγείας, μέσα από

1 *GENERAL COMMENT No. 15 (2013) On the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health (art. 24)*

ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙ

την εφαρμογή προγραμμάτων τα οποία θα καλύπτουν τους θεμελιώδεις καθοριστικούς παράγοντες της υγείας».

Στο πλαίσιο αυτό, η ουσιοεξάρτηση είναι, από επιδημιολογικής σκοπιάς, και όχι μόνο, ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα υγείας που αντιμετωπίζουν τα παιδιά, και ιδιαίτερα οι έφηβοι. Τα τελευταία χρόνια, τα προβλήματα ουσιοεξάρτησης των εφήβων βρίσκονται ψηλά στην παγκόσμια ατζέντα, εξαιτίας της ραγδαίας αύξησης στους αριθμούς των ανήλικων χρηστών που παρατηρείται. Η ουσιοεξάρτηση υπονομεύει την ανάπτυξη του ίδιου του παιδιού-χρήστη, αποδυναμώνει τις αντιστάσεις των παιδιών και τα καθιστά ευάλωτα σε αριθμό άλλων κινδύνων, περιλαμβανομένης της σεξουαλικής κακοποίησης. Εντός του 2014, η Επίτροπος, ασχολήθηκε διεξοδικά με το θέμα, με αφορμή παρακολούθηση συγκεκριμένης περίπτωσης έφηβης, στη βάση της οποίας δημοσιοποίησε σχετική Έκθεση. Παράλληλα, η Επίτροπος επικέντρωσε στο δικαίωμα του παιδιού και δη του εφήβου, για **πρόσβαση σε ενημέρωση και σε υλικό**, που προέρχονται από διάφορες εθνικές και διεθνείς πηγές, ιδίως σ' αυτά που **αποσκοπούν στην προαγωγή της κοινωνικής, πνευματικής και ηθικής ευημερίας του, καθώς και της σωματικής και πνευματικής του υγείας** (Άρθρο 17) αλλά και πρόσβαση σε συμβουλευτικές υπηρεσίες, χωρίς απαραίτητα να έχουν εξασφαλίσει σχετική συγκατάθεση των γονιών τους.

8.1 Έκθεση της Επιτρόπου αναφορικά με τη διασφάλιση των δικαιωμάτων παιδιού, θύματος βίας και με προβλήματα ουσιοεξάρτησης, καθ' όσον αφορά την προστασία, εκπαίδευση, περίθαλψη και αποκατάστασή του

Η Επίτροπος δημοσιοποίησε Έκθεση τον Οκτώβριο 2014 με τίτλο: «Έκθεση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με τη διασφάλιση των δικαιωμάτων παιδιού, θύματος βίας και με προβλήματα ουσιοεξάρτησης, καθ' όσον αφορά την προστασία, εκπαίδευση, περίθαλψη και αποκατάστασή του-Οκτώβριος 2014».

Η Έκθεση αφορούσε τη διασφάλιση των δικαιωμάτων παιδιού θύματος βίας και με προβλήματα ουσιοεξάρτησης, στα πλαίσια των χειρισμών των αρμόδιων Υπηρεσιών για την προστασία, εκπαίδευση, περίθαλψη και αποκατάστασή του. Η Δημόσια Παρέμβαση που η Επίτροπος είχε δημοσιοποιήσει στις 11/12/2013, για την ανάγκη δημιουργίας εξειδικευμένης θεραπευτικής δομής κλειστού τύπου για παιδιά που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα ουσιο-εξάρτησης είναι σχετική και βρίσκεται αναρτημένη στην ιστοσελίδα της Επιτρόπου (www.childcom.org.cy) στο σύνδεσμο «Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου».

Η Επίτροπος, τον Ιούνιο του 2010, είχε παρέμβει στην Υπουργό Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων ζητώντας να διερευνηθούν θέματα που αφορούσαν παραμέληση και κακοποίηση των παιδιών της οικογένειας του συγκεκριμένου παιδιού. Εντός του 2013, η Επίτροπος, αφού είχε λάβει αναφορές από την Αστυνομία και τη μητέρα του παιδιού οι οποίες συνέδεαν το παιδί με σοβαρό πρόβλημα ουσιοεξάρτησης, προχώρησε με αριθμό παρεμβάσεων προς τον Υπουργό Υγείας και την Υπουργό Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, υπογραμμίζοντας την υποχρέωση της πολιτείας να διασφαλίσει, στο παιδί, ένα επαρκές πλαίσιο προστασίας και περίθαλψης. Επιπρόσθετα, στο ίδιο χρονικό διάστημα, η Επίτροπος προχώρησε σε παρεμβάσεις προς το Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας και τον Υπουργό Δικαιοσύνης, ζητώντας ενημέρωση σχετικά με τους χειρισμούς που είχαν γίνει από μέρους τους, σε σχέση με το χειρισμό υπόθεσης που αφορούσε καταγγελίες του παιδιού για σεξουαλική κακοποίηση και σεξουαλική εκμετάλλευσή του από ενήλικες. .

Η Έκθεση της Επιτρόπου παρακολουθεί το χειρισμό που έτυχε η συγκεκριμένη περίπτωση έφηβης - που αφορούσε βία στην οικογένειά της, διακοπή της φοίτησής της από το σχολείο, χρήση και εξάρτησή της από παράνομες ουσίες, σύλληψη και κράτησή της, καθώς και σεξουαλική εκμετάλλευσή της από ενήλικες- από τις αρμόδιες Υπηρεσίες, σε σχέση με το υφιστάμενο θεσμικό και νομικό πλαίσιο, προκειμένου να διαπιστωθούν κενά, ελλείψεις ή/ και πρακτικές που παραβιάζουν δικαιώματα των παιδιών.

Στόχος της εν λόγω Έκθεσης είναι να αναλύσει το υφιστάμενο θεσμικό και νομικό πλαίσιο που διέπει τον όλο χειρισμό που έτυχε η συγκεκριμένη περίπτωση έφηβης με σκοπό να διαπιστωθούν κενά, ελλείψεις ή/και πρακτικές που παραβιάζουν δικαιώματα των παιδιών με προβλήματα ουσιοεξάρτησης.

Στην Έκθεση η Επίτροπος διαπιστώνει ότι, **υπήρξαν κατ' επανάληψη σοβαρές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του συγκεκριμένου παιδιού**, ενώ, παρά τις πολλαπλές παρεμβάσεις της Επιτρόπου, γραπτές και τηλεφωνικές, προς τους αρμόδιους Υπουργούς και Υπηρεσίες, καθώς και τις προσπάθειες που έγιναν εκ μέρους των ΥΚΕ, ΥΨΥ, Αστυνομίας, **εντούτοις, δεν επιτεύχθηκε η αποτελεσματική αντιμετώπιση των προβλημάτων, αφενός στο επίπεδο του οικογενειακού περιβάλλοντος της έφηβης και, αφετέρου, του προβλήματος ουσιοεξάρτησής της. Επιπρόσθετα, η Επίτροπος σημειώνει ότι, σε διάφορα στάδια του χειρισμού της περίπτωσης λήφθηκαν αποφάσεις που, εκ του αποτελέσματος,**

αποδείχθηκαν μη κατάλληλες ή ανεπαρκείς να διασφαλίσουν το συμφέρον του παιδιού. Στις διαπιστώσεις της Επιτρόπου επισημαίνεται, επίσης, ότι, οι **προσπάθειες των αρμόδιων Υπηρεσιών προς υποστήριξη του παιδιού υπήρξαν αποσπασματικές, χωρίς την απαραίτητη συνεργασία και συντονισμό**.

Στη βάση των διαπιστώσεων της, σε σχέση με τη συγκεκριμένη περίπτωση, η Επίτροπος προχώρησε στις παρακάτω Συστάσεις:

1. Στις περιπτώσεις που υπάρχουν ενδείξεις για βία στην οικογένεια, επιβάλλεται η εφαρμογή του Εγχειριδίου Διατμηματικών Διαδικασιών για το Χειρισμό Περιστατικών Βίας στην Οικογένεια, με ιδιαίτερη έμφαση στην άμεση παρέμβαση των αρμόδιων Υπηρεσιών του Κράτους (ΥΚΕ, Αστυνομία, σχολείο) και στο ρόλο του Σύμβουλου του σχολείου Μέσης Εκπαίδευσης.

2. Αποτελεί υποχρέωση του κάθε σχολείου να δημιουργήσει μηχανισμούς εντοπισμού παιδιών που ανήκουν σε ομάδες υψηλού κινδύνου και στη συνέχεια να προβαίνει στις απαραίτητες ενέργειες για παροχή στήριξης των παιδιών αυτών στο χώρο του σχολείου, αλλά και για συνεργασία με τις αρμόδιες Υπηρεσίες. Είναι επίσης ευθύνη του κάθε σχολείου η ανάπτυξη και εφαρμογή ενημερωτικών προγραμμάτων για τα ναρκωτικά και τις συνέπειες της χρήσης τους στους μαθητές της Μέσης Εκπαίδευσης, με στόχο την ενδυνάμωσή τους στη λήψη αποφάσεων σε θέματα που τους αφορούν, οι οποίες να είναι προς το συμφέρον τους.

3. Άμεση εξέταση των προτάσεων του Αντιναρκωτικού Συμβουλίου Κύπρου για τροποποίηση του περί Περίθαλψης και Μεταχείρισης Τοξικομανών Νόμου (1992) που υποβλήθηκαν από το Νοέμβριο του 2012, για υποχρεωτική συμμετοχή του χρήστη ή ουσιοεξαρτημένου, ο οποίος κατηγορείται ενώπιον ή έχει καταδικασθεί από Δικαστήριο για οποιοδήποτε αδίκημα εκτός του αδικήματος της κατοχής με σκοπό την προμήθεια, σε προγράμματα απεξάρτησης και σε περίπτωση μη-συμμόρφωσης, ο χρήστης υποχρεούται να εκτίσει την ποινή φυλάκισης που του έχει επιβληθεί. Επιπλέον, χρειάζεται να γίνουν εισηγήσεις όσον αφορά περιπτώσεις παιδιών χρηστών κάτω των 14 ετών, τα οποία σύμφωνα με το Άρθρο 14 του Ποινικού Κώδικα (Κεφ.154), δεν θεωρούνται ποινικά υπεύθυνα για οποιαδήποτε πράξη ή παράλειψη.

4. Εφαρμογή από τα μέλη της Αστυνομίας του Εγχειριδίου Χειρισμού Ανήλικων Παραβατών και Ανήλικων Θυμάτων της Αστυνομίας, για το οποίο η Επίτροπος έχει υποβάλει τις εισηγήσεις της (για περισσότερα βλέπε Μέρος Β', Κεφ. 7.2 της παρούσας Έκθεσης).

5. Σύναψη πρωτοκόλλου συνεργασίας μεταξύ ΥΚΕ και ΥΨΥ για αντιμετώπιση περιστατικών ανήλικων χρηστών και με ψυχιατρική συννοσηρότητα, ανάλογου του πρωτοκόλλου που υπάρχει μεταξύ ΥΨΥ και ΥΚΑΝ

6. Ενδυνάμωση παιδιών χρηστών από τις εμπλεκόμενες Υπηρεσίες σε βαθμό που να είναι σε θέση να ασκήσουν επαρκώς το δικαίωμά τους για λήψη αποφάσεων σε θέματα που τα αφορούν, όπως άλλωστε διατυπώνεται και στα Άρθρα 12 και 17 της Σύμβασης. (Το πλήρες κείμενο της Έκθεσης βρίσκεται αναρτημένο στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου).

8.2 Θέση της Επιτρόπου αναφορικά με την πρόσβαση παιδιών στις Συμβουλευτικές Υπηρεσίες του Οργανισμού Νεολαίας Κύπρου χωρίς τη συγκατάθεση του ενός ή και των δύο γονιών

Η Θέση της Επιτρόπου με τίτλο: «Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με την πρόσβαση παιδιών στις Συμβουλευτικές Υπηρεσίες του Οργανισμού Νεολαίας Κύπρου χωρίς τη συγκατάθεση του ενός ή και των δύο γονιών-Ιούλιος 2014» δημοσιοποιήθηκε τον Ιούλιο 2014, ενόψει αιτήματος που υποβλήθηκε στην Επίτροπο από την Εκτελεστική Γραμματέα του Οργανισμού Νεολαίας Κύπρου (ΟΝΕΚ), με επιστολή της, ημερομηνίας 30/10/2013, αναφορικά με την πρόσβαση παιδιών ηλικίας 15-18 ετών στις Συμβουλευτικές Υπηρεσίες και/ή Νομικές Υπηρεσίες του ΟΝΕΚ, χωρίς να απαιτείται γονική συναίνεση. Το αίτημα αφορούσε τις Συμβουλευτικές Υπηρεσίες «ΠΡΟΤΑΣΗ» του ΟΝΕΚ, σκοπός των οποίων είναι να προσφέρουν συμβουλευτική και στήριξη σε νεαρά άτομα, ζευγάρια και οικογένειες που αντιμετωπίζουν προβλήματα και δυσκολίες στη ζωή τους.

Η Εκτελεστική Γραμματέας του ΟΝΕΚ, απευθύνθηκε στην Επίτροπο προκειμένου να της διευκρινιστεί κατά πόσο, η πρακτική που εφαρμοζόταν από τον Οργανισμό, να απαιτείται δηλαδή γονική συγκατάθεση για τη συμμετοχή εφήβων 15-18 ετών στις συμβουλευτικές υπηρεσίες που αυτός προσφέρει, συνεπάγεται τη στέρηση του δικαιώματος των παιδιών για παροχή επαγγελματικής βοήθειας, είτε λόγω μη συγκατάθεσης των γονιών τους, είτε επειδή τα ίδια τα παιδιά δεν θα επιθυμούσαν να ενημερώσουν τους γονείς τους για την ενέργειά τους αυτή. Η Επίτροπος καθοδηγούμενη από τις Αρχές της Σύμβασης, τη σχετική με τη Σύμβαση νομολογία και την εθνική νομοθεσία, διατύπωσε τη θέση ότι, τα παιδιά, έχουν δικαίωμα να έχουν πρόσβαση σε συμβουλευτικές υπηρεσίες, νοουμένου ότι αυτές κρίνονται αναγκαίες για την ασφάλεια και την ευημερία τους. Η Επίτροπος θεωρεί ότι, η απόφαση, κατά πόσο η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών θα έχει ως προϋπόθεση τη γονική συναίνεση, θα πρέπει να λαμβάνεται από τον ειδικό, σε συνάρτηση με την ηλικία και την ωριμότητα του παιδιού και, οπωσδήποτε, σύμφωνα με την αρχή της διασφάλισης του συμφέροντος του παιδιού, όπως αυτό καθορίζεται και συναρτάται με το δικαίωμα του παιδιού στη συμμετοχή και το δικαίωμα στην επιβίωση και την ανάπτυξη. Στη βάση των πιο πάνω, η Επίτροπος διευκρινίζει ότι, οι ειδικοί που παρέχουν συμβουλευτικές υπηρεσίες σε παιδιά, είναι αναγκαίο να διαθέτουν επαρκή πείρα στην εφαρμογή του επαγγελματικού κώδικα δεοντολογίας, ούτως ώστε να είναι σε θέση να αξιολογήσουν και να καθορίσουν το συμφέρον του παιδιού.

(Το πλήρες κείμενο της Θέσης βρίσκεται αναρτημένο στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου).

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Εντός του 2014, η Επίτροπος, στα πλαίσια των παρεμβάσεων της σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών στην υγεία, επικεντρώθηκε σε δύο θέματα που διασυνδέονται με την υγεία των παιδιών εφήβων. Η ουσιοεξάρτητηση εφήβων αποτελεί μια από τις μάστιγες της σύγχρονης εποχής την οποία καλούμαστε, ως κοινωνία, να χειριστούμε, με τρόπο αποτελεσματικό, βάζοντας σε προτεραιότητα προγράμματα πρόληψης με ιδιαίτερη έμφαση στην ενημέρωση και ενδυνάμωση των ίδιων των παιδιών. Η Επίτροπος αναγνωρίζει τη σοβαρότητα του προβλήματος της ουσιοεξάρτησης και, παράλληλα, τον πολυδιάστατό του χαρακτήρα, ιδιαίτερα όταν αυτό αφορά παιδιά. Πολλές φορές η ουσιοεξάρτηση συνοδεύεται με άλλα προβλήματα – στο πλαίσιο της οικογένειας ή/ και του σχολείου ή/ και σε προσωπικό/ ψυχολογικό επίπεδο – τα οποία εκθέτουν τα παιδιά σε μεγαλύτερους κινδύνους ενισχύοντας το ευάλωτο της κατάστασής τους.

Η αναγνώριση του δικαιώματος του παιδιού εφήβου να αναζητά συμβουλευτικές υπηρεσίες για θέματα που το απασχολούν, όχι μόνο υπηρετεί την προαγωγή της ψυχικής και συναισθηματικής υγείας του παιδιού, αλλά και συμβάλλει στην ενδυνάμωσή του, και, κατ' επέκταση, στην υποστήριξη της δυνατότητάς του να λειτουργεί κατά τρόπο κριτικό και να λαμβάνει αποφάσεις που να θεμελιώνονται σε επαρκή πληροφόρηση. Μέσα από την προοπτική αυτή, η ενδυνάμωση των παιδιών αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία που διαθέτουμε, προκειμένου να τα προστατέψουμε και σε θέματα που αφορούν την ψυχική και συναισθηματική τους υγεία, αλλά και θέματα που έχουν να κάνουν με τους κινδύνους που προκύπτουν από την εξάπλωση της χρήσης ουσιών από παιδιά. Για τούτο ακριβώς το λόγο, η Επίτροπος διατηρεί σταθερά ψηλά στις προτεραιότητές της, την προώθηση της ενδυνάμωσης των παιδιών και της ενίσχυσης τους, προκειμένου να μπορούν να εφαρμόζουν πλήρως και αποτελεσματικά, το δικαίωμά τους στη συμμετοχή.

Η Επίτροπος, στα πλαίσια των παρεμβάσεων της κατά το 2014 σε σχέση με τα παιδιά χρήστες παράνομων ουσιών με ψυχιατρική συννοσηρότητα, έχει κατ' επανάληψη, τονίσει τη σοβαρότητα των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η ομάδα αυτή, καθιστώντας την ευάλωτη σε πληθώρα κινδύνους. Δεν πρόκειται για περιστασιακούς χρήστες ναρκωτικών ουσιών, αλλά για παιδιά που αποτελούν κίνδυνο, πρώτιστα, για τον εαυτό τους, αλλά και για τους άλλους γύρω τους, εξαιτίας της συχνότητας της χρήσης, της ανάμιξης ουσιών και των κοινωνικών τους συναναστροφών, σε συνδυασμό με τα ψυχιατρικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Στην πλειοψηφία τους, τέτοιες περιπτώσεις, παρουσιάζουν έντονη

αντικοινωνική ή/και παραβατική συμπεριφορά και πιθανόν να προέρχονται από ένα μη-υποστηρικτικό οικογενειακό πλαίσιο, όπου οι γονείς αδυνατούν να ασκήσουν, επαρκώς, το γονικό τους ρόλο και να οριοθετήσουν τη συμπεριφορά τους.

Μέσα από την Έκθεση της Επιτρόπου, με τίτλο: «Έκθεση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με τη διασφάλιση των δικαιωμάτων παιδιού, θύματος βίας και με προβλήματα ουσιοεξάρτησης, καθ' όσον αφορά την προστασία, εκπαίδευση, περίθαλψη και αποκατάστασή του-Οκτώβριος 2014», η Επίτροπος καταδεικνύει κενά και προχωρά σε εισηγήσεις προς τις αρμόδιες Υπηρεσίες που αφορούν το υφιστάμενο θεσμικό και νομικό πλαίσιο που διέπει τον όλο χειρισμό που έτυχε η συγκεκριμένη περίπτωση έφηβης με προβλήματα βίας στην οικογένειά της, διακοπής της φοίτησής της από το σχολείο, χρήσης και εξάρτησής της από παράνομες ουσίες, σύλληψης και κράτησής της, καθώς και σεξουαλικής εκμετάλλευσής της από ενήλικες.

Νομοθετικά κενά και νομικές ασάφειες εντοπίζει, επίσης, η Επίτροπος σε θέματα που αφορούν το δικαίωμα των παιδιών για πρόσβαση σε υπηρεσίες παροχής ψυχολογικής στήριξης και/ή αποκατάστασης, χωρίς να απαιτείται η σύμφωνη γνώμη των γονιών τους, όπως αναλύεται μέσα από τη Θέση της Επιτρόπου με τίτλο «Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με την πρόσβαση παιδιών στις Συμβουλευτικές Υπηρεσίες του Οργανισμού Νεολαίας Κύπρου χωρίς τη συγκατάθεση του ενός ή και των δύο γονιών-Ιούλιος 2014».

Εισαγωγικά

Τα ΜΜΕ διαδραματίζουν τεράστιο ρόλο όσον αφορά την ενημέρωση του ευρύτερου κοινού και τη διαμόρφωση στάσεων για τα δικαιώματα του παιδιού και στην ανάπτυξη κουλτούρας σεβασμού προς αυτά. Επιπρόσθετα, τα ΜΜΕ έχουν σημαντικό ρόλο στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινωνίας σε θέματα που αφορούν γενικά παιδιά. Για τους πιο πάνω λόγους έχουν ακριβώς διαμορφωθεί, από διεθνή σώματα αυστηρά επαγγελματικά και δεοντολογικά κριτήρια και κώδικες δεοντολογίας, σε σχέση με τον τρόπο παρουσίασης θεμάτων που αφορούν παιδιά, τα οποία οι επαγγελματίες στα ΜΜΕ οφείλουν να σέβονται και να ακολουθούν.

Η Σύμβαση, διαλαμβάνει πρόνοιες και αρχές, οι οποίες αποτελούν τη νομική βάση στην οποία στηρίζει η Επίτροπος τις παρεμβάσεις και τοποθετήσεις της προς τους δημοσιογράφους, τα ΜΜΕ καθώς και προς τις Αρχές και τα αρμόδια Όργανα που ασκούν εποπτικό ρόλο στη συμπεριφορά των ΜΜΕ.

Συγκεκριμένα, **η Αρχή του Συμφέροντος του Παιδιού**, [Άρθρο 3(1)] υποχρεώνει όλους, συμπεριλαμβανομένων και των επαγγελματιών των ΜΜΕ, να έχουν την εν λόγω Αρχή, ως βασικό κριτήριο στη διαδικασία λήψεως αποφάσεων, σε θέματα που αφορούν ή εμπλέκονται παιδιά ή απευθύνονται σε παιδιά, ειδικά σε σχέση με τη θεματολογία, αλλά και τον τρόπο παρουσίασης. Η προστασία της ταυτότητας και της αξιοπρέπειας του

ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ (ΜΜΕ)

παιδιού, κατοχυρώνεται με το Άρθρο 16 της Σύμβασης, το οποίο επιβάλλει ότι, **κανένα παιδί δεν θα αποτελεί αντικείμενο αυθαίρετων ή παράνομων παρεμβάσεων στην ιδιωτική και οικογενειακή του ζωή**, ούτε παράνομων προσβολών της τιμής και της υπόληψής του. Τούτο σημαίνει ότι, οι επαγγελματίες των ΜΜΕ, υποχρεούνται να προστατεύουν την ταυτότητα των παιδιών, τόσο στις περιπτώσεις όπου πρωταγωνιστής του θέματος είναι παιδί σε ρόλο θύματος, θύτη ή μάρτυρα, όσο και στις περιπτώσεις όπου το θέμα αφορά άλλα μέλη της οικογένειάς του. Επιπρόσθετα, η Σύμβαση, με το Άρθρο 17, ρητά επισημαίνει το **θετικό ρόλο που οφείλουν να επιτελέσουν τα ΜΜΕ, καθόσον αφορά τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών**, με την υποστήριξη του κράτους και κατοχυρώνει την πρόσβαση του παιδιού στην πληροφόρηση και σε υλικό που προέρχεται από διάφορες πηγές, κυρίως από αυτές που αποσκοπούν στην προαγωγή της κοινωνικής, πνευματικής και ηθικής ευημερίας του, καθώς και της σωματικής και πνευματικής υγείας του. Παράλληλα, με το συγκεκριμένο Άρθρο, επισημαίνεται η υποχρέωση των κρατών να ενθαρρύνουν την παραγωγή, ανταλλαγή και διάδοση πληροφοριών και υλικού που να προέρχονται από διάφορες πολιτισμικές, εθνικές και διεθνείς πηγές, παρέχοντας τη δυνατότητα στο παιδί να σχηματίσει και να εκφράσει, ελεύθερα, τις απόψεις του.

Η Επίτροπος, εντός του 2014, προέβηκε σε παρεμβάσεις, προς ΜΜΕ και προς τον Πρόεδρο της Επιτροπής Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας ή/και τον Πρόεδρο της Αρχής Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου, που αφορούσαν είτε ατομικές είτε ομαδοποιημένες περιπτώσεις. Οι παρεμβάσεις αφορούσαν τον τρόπο παρουσίασης σε δημοσιεύματα/ρεπορτάζ, στα ΜΜΕ, παιδιών ως μέρος της ειδησιογραφίας, καθώς και για περιστατικά προβολής, ακατάλληλου για παρακολούθηση από παιδιά θεατές υλικού, τα οποία συνιστούσαν παραβιάσεις των πιο πάνω προνοιών της Σύμβασης.

9.1 Παρέμβαση της Επιτρόπου για παραβιάσεις του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή και αξιοπρέπεια παιδιών σε δημοσιεύματα

Η Επίτροπος προέβηκε σε αυτεπάγγελτη Παρέμβαση προς συγκεκριμένη εφημερίδα, σε επιστολή της με ημερομηνία 24/7/2014, για δύο δημοσιεύματα τα οποία αφορούσαν δύο διαφορετικές περιπτώσεις παιδιών και τις οικονομικές δυσκολίες που αντιμετώπιζαν οι οικογένειές τους. Η εν λόγω Παρέμβαση της Επιτρόπου κοινοποιήθηκε στον Πρόεδρο της Επιτροπής Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας, για τις δικές του ενέργειες.

Στα εν λόγω δημοσιεύματα περιέχονταν πληροφορίες για τα παιδιά και την οικογένειά τους ενώ, στις φωτογραφίες που τα πλαισίωναν, τα παιδιά εμφανίζονταν μεν, με καλυμμένο το πρόσωπο, ωστόσο, στην μεν πρώτη περίπτωση, εμφανιζόταν ένα 14χρονο παιδί να φορά πάνες και να βρίσκεται στο πάτωμα ή να το κουβαλά η μητέρα του, ενώ στη δεύτερη περίπτωση, ένα 7χρονο παιδί παρουσιαζόταν στο δωμάτιό του και σε άλλα μέρη του σπιτιού του.

Η Επίτροπος, στην Παρέμβασή της υπέδειξε εμφατικά ότι, η προστασία της ταυτότητας του παιδιού δε διασφαλίζεται απλά με την αλλοίωση/ μη παρουσίαση του προσώπου του, αλλά προϋποθέτει (και) την απόκρυψή/ μη αποκάλυψη προσωπικών στοιχείων του ιδίου ή/και άλλων προσώπων της οικογένειάς του ή/και δεδομένων της ιδιωτικής και οικογενειακής του ζωής, τα οποία ουσιαστικά το «φωτογραφίζουν». Επιπρόσθετα, σε σχέση με τον τρόπο παρουσίασης, στο πρώτο δημοσίευμα, με το 14χρονο παιδί, η Επίτροπος έκρινε ότι η φωτογραφίες του παιδιού φορώντας πάνες, όχι μόνο δεν θα έπρεπε να δημοσιευθούν αλλά ούτε καν να ληφθούν, διότι παρουσίαζαν ένα ανήλικο, έφηβο, άτομο με ειδικές ανάγκες, σε μια ευάλωτη και ακατάλληλη στάση, που προσέβαλλε την αξιοπρέπειά του.

Η Επίτροπος, στην Παρέμβασή της, διατυπώνει την άποψη ότι, παρόλο ότι, ο σκοπός των δημοσιευμάτων ήταν απόλυτα θεμιτός, εντούτοις, η κάλυψη τέτοιων θεμάτων δεν νομιμοποιείται να γίνεται κατά τρόπο που να παραβιάζει δικαιώματα του ίδιου του παιδιού. Η Επίτροπος επεσήμανε ότι, στο πρώτο δημοσίευμα, **παραβιάστηκε το δικαίωμά του 14χρονου σε ιδιωτική ζωή και αξιοπρέπεια**, ενώ στο δεύτερο δημοσίευμα, **παραβιάστηκε το δικαίωμα του 7χρονου σε ιδιωτική ζωή**.

Η Επιτροπή Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας διερεύνησε τις καταγγελίες και ενημέρωσε σχετικά την Επίτροπο. Στην απόφασή της, η Επιτροπή έλαβε υπόψη τη θέση του συντάκτη των δύο δημοσιευμάτων ο οποίος εξέφρασε τη θλίψη του γιατί, όπως σημείωσε, άθελά του, παραβίασε ατομικά δικαιώματα των παιδιών. Διατυπώνοντας την πλήρη συμφωνία του με την Επίτροπο, ο εν λόγω δημοσιογράφος, υποστήριξε ότι, είχε την εντύπωση ότι, δημοσιεύοντας φωτογραφίες των παιδιών, χωρίς να φαίνονται τα πρόσωπά τους και, έχοντας τη σύμφωνη γνώμη των μητέρων τους, προστάτευε, επαρκώς, την προσωπική και ιδιωτική τους ζωή, αποδεχόμενος, παράλληλα, ότι η καλή του πρόθεση δεν τον απάλλασσε από την ευθύνη για τον αντίκτυπο των δύο δημοσιευμάτων στην ιδιωτική ζωή και αξιοπρέπεια των εμπλεκόμενων παιδιών. Η Επιτροπή, παραπέμποντας στο περιεχόμενο της Παρέμβασης της Επιτρόπου και την παραδοχή του δημοσιογράφου υπέδειξε ότι υπήρξε παραβίαση των προνοιών του Άρθρου 11 του Κώδικα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας που αναφέρεται στην προστασία της ταυτότητας των παιδιών και προσωπικών τους δεδομένων.

9.2 Παρέμβαση της Επιτρόπου για τη δημοσίευση φωτογραφιών του γυμνού κακοποιημένου σώματος παιδιού, η οποία συνιστούσε παραβίαση του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή και αξιοπρέπειά του

Η Επίτροπος προέβηκε σε αυτεπάγγελτη Παρέμβαση σε συγκεκριμένη εφημερίδα, για την επαναδημοσίευση, φωτογραφικού υλικού, στο οποίο **παρουσιαζόταν γυμνό το κακοποιημένο σώμα παιδιού**. Η Παρέμβαση της Επιτρόπου κοινοποιήθηκε στον Πρόεδρο της Επιτροπής Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας για δικές του ενέργειες.

Το ίδιο φωτογραφικό υλικό είχε δημοσιευτεί και προβληθεί σε πολλά έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα στο 2009, όταν η συγκεκριμένη περίπτωση κακοποίησης παιδιού ήρθε για πρώτη φορά στο προσκήνιο της δημοσιότητας. Τότε, η Επίτροπος κρίνοντας ότι ο τρόπος παρουσίασής παραβίαζε τα δικαιώματα του εμπλεκόμενου παιδιού, προέβηκε σε Δημόσια Παρέμβαση [1]. Και στη νέα της Παρέμβαση, η Επίτροπος, σημείωσε ότι η επαναλαμβανόμενη προβολή του κακοποιημένου σώματος του παιδιού, όχι μόνο δεν το προστατεύει και δεν διασφαλίζει το συμφέρον του, αλλά, απεναντίας, συνιστά περαιτέρω κακοποίησή του. Καταλήγοντας στην Παρέμβασή της, η Επίτροπος υπογραμμίζει ότι παρόλο που, ο σκοπός του συγκεκριμένου Άρθρου ήταν η ευαισθητοποίηση της κοινωνίας σε θέματα ενδοοικογενειακής βίας και η άσκηση κριτικής στους χειρισμούς των αρμόδιων Αρχών, **η αναδημοσίευση των φωτογραφιών, επαναθυματοποίησε το παιδί, υποβάλλοντάς το σε ένα δεύτερο δημόσιο εξευτελισμό, παραβιάζοντας το δικαίωμά του σε ιδιωτική ζωή και αξιοπρέπεια**.

Η Επιτροπή Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας στην απόφασή της, υιοθέτησε τη θέση της Επιτρόπου ότι η δημοσίευση των φωτογραφιών έγινε κατά παράβαση του Άρθρου 16 της Σύμβασης. Σύμφωνα με την Επιτροπή, το δημοσίευμα δεν εξυπηρετούσε το συμφέρον του παιδιού, κατά παράβαση του Άρθρου 3 της Σύμβασης και, επομένως, υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 11 του Κώδικα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας, το οποίο αναφέρεται στην υποχρέωση των ΜΜΕ και των λειτουργών τους για τήρηση της Σύμβασης. Η Επιτροπή κάλεσε τα ΜΜΕ και τους λειτουργούς τους, οσάκις ασχολούνται με θέματα που αφορούν σε παιδιά και, ανεξάρτητα από οποιεσδήποτε καλές προθέσεις, να έχουν πάντοτε και πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού και την προστασία του από αχρείαστη έκθεση στα φώτα της δημοσιότητας.

Ο Πρόεδρος της Αρχής Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου, ενημέρωσε την Επίτροπο ότι, αναφορικά με τις ημερομηνίες 16/11/2014 και 17/11/2014, προέβηκε σε παρακολούθηση και καταγραφή των τίτλων ειδήσεων και των δελτίων ειδήσεων όλων των αδειούχων τηλεοπτικών οργανισμών. Από την παρακολούθηση αυτή, εντοπίστηκαν, από ένα μόνο τηλεοπτικό οργανισμό, πιθανές, παραβιάσεις της νομοθεσίας, το οποίο προτίθετο να διερευνήσει περαιτέρω. Επιπρόσθετα, η ο Πρόεδρος της Αρχής, με επιστολή προς όλους τους αδειούχους τηλεοπτικούς οργανισμούς και το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου, τους επέστησε την προσοχή στον Κανονισμό 32(3)(δ) των περί Ραδιοφωνικών και Τηλεοπτικών Σταθμών Κανονισμών του 2000 (Κ.Δ.Π. 10/2000), σύμφωνα με τον οποίο, απαγορεύεται η δημοσιοποίηση των ονομάτων ανηλίκων που εμπλέκονται σε αστυνομικές και δικαστικές διαδικασίες και η μετάδοση οποιασδήποτε πληροφορίας που δυνατό να οδηγήσει στην αποκάλυψη της ταυτότητάς τους.

---

1 *Για περισσότερα βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.*

9.3 Παρέμβαση της Επιτρόπου για παραβίαση, από δημοσιεύματα στα ΜΜΕ, του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή και αξιοπρέπεια, 17χρονου υπόπτου για τη δολοφονία

Η Επίτροπος προέβηκε σε αυτεπάγγελτη Παρέμβαση προς τον Πρόεδρο της Αρχής Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου και τον Πρόεδρο της Επιτροπής Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας, σε σχέση με δημοσιεύματα/ρεπορταζ των έντυπων, ραδιοτηλεοπτικών και διαδικτυακών ΜΜΕ, τα οποία είχαν ως θέμα είδησης, τη δολοφονία νεαρού ατόμου, με βασικό ύποπτο 17χρονο άτομο (για περισσότερες πληροφορίες σε σχέση με Παρεμβάσεις της Επιτρόπου για τη συγκεκριμένη περίπτωση βλέπε Μέρος Β΄, σημείο 7.3 παρούσας Έκθεσης).

Η Επίτροπος παρατήρησε ότι μεγάλο μέρος των δημοσιευμάτων/ρεπορτάζ που ασχολήθηκαν με το περιστατικό, παρουσίασαν πληροφορίες που **άμεσα είτε έμμεσα, αποκάλυπταν την ταυτότητά του 17χρονου ή/και αποκάλυπταν πτυχές που άπτονται της σφαίρας της ιδιωτικής και οικογενειακής του ζωής**, αλλά δεν αφορούσαν την ουσία της είδησης. Επιπρόσθετα, σε αρκετά διαδικτυακά δημοσιεύματα αναρτήθηκαν **φωτογραφίες** οι οποίες αποκάλυπταν το πρόσωπό του ανήλικου, ενώ, σε κάποια δημοσιεύματα, ο 17χρονος παρουσιαζόταν με τα **παρατσούκλια** ή/και με βαρύγδουπους τίτλους που έδιναν έμφαση στο βαρύ, σε παραβατικές πράξεις, ιστορικό του.

Η Επίτροπος, στην Παρέμβασή της, διατύπωσε την άποψη ότι ο συγκεκριμένος τρόπος παρουσίασης, αποτελούσε μονοδιάστατη και μεροληπτική παρουσίαση της υπόθεσης, που συνέτεινε, ουσιαστικά, στη δημιουργία αρνητικών εντυπώσεων, τόσο για τον ανήλικο όσο και γενικότερα για τα παιδιά που έρχονται σε σύγκρουση με το Νόμο. Περαιτέρω, ο τρόπος αυτός δεν συνάδει με τα επαγγελματικά και δεοντολογικά κριτήρια διεθνών σωμάτων, σε σχέση με την παρουσίαση ειδήσεων που αφορούν παιδιά, ούτε συνάδει με τον επαγγελματισμό και την αμεροληψία, η οποία πρέπει να χαρακτηρίζει το έργο των επαγγελματιών των ΜΜΕ. Επιπρόσθετα, η Επίτροπος, επισήμανε ότι, η αποκάλυψη της ταυτότητας του ανήλικου, ενδεχομένως, να επηρέαζε, και την εξέλιξη των αστυνομικών και δικαστικών διαδικασιών της ποινικής υπόθεσης, στην οποία ο νεαρός ήταν ο βασικός ύποπτος.

Η Επιτροπή Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας, επισήμανε ότι, ενώ το θέμα της νεανικής παραβατικότητας απαιτούσε σοβαρό και υπεύθυνο χειρισμό, τα πλείστα ΜΜΕ, επιδόθηκαν, με αφορμή το νεαρό της ηλικίας του υπόπτου και του τρόπου διάπραξης του φόνου, σε μια προσπάθεια εντυπωσιασμού της κοινής γνώμης. Επιπλέον, η Επιτροπή, επισήμανε ότι, η δημοσίευση φωτογραφιών του ανήλικου, καθώς και λεπτομερειών της ιδιωτικής και

οικογενειακής του ζωής συνιστούσε κατάφωρη παραβίαση της πρακτικής που ακολουθούν τα ΜΜΕ, να μην αποκαλύπτουν την ταυτότητα ατόμων, που συλλαμβάνονται ως ύποπτα για εγκλήματα, προτού τουλάχιστον οδηγηθούν σε Δικαστήριο, καθώς και παραβίαση του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή, τόσο του ιδίου όσο και των μελών της οικογένειάς του, που δεν είχαν καμιά ανάμιξη στη διάπραξη του φόνου. Η Επιτροπή ανάφερε, επίσης, ότι, η αποκάλυψη ονομάτων με τα οποία ήταν γνωστός ο ύποπτος δεν συνέβαλλε στην εξυπηρέτηση οποιουδήποτε σκοπού ή συμφέροντος, αλλά απέβλεπε στον εντυπωσιασμό της κοινής γνώμης με την προβολή μιας αρνητικής εικόνας για τον ύποπτο. Η Επιτροπή κατέληγε επισημαίνοντας ότι, σε ανάλογες με την υπό εξέταση περίπτωση, απαιτείται πολύ προσεκτικός χειρισμός, ώστε, σε τελευταία ανάλυση, να αναδεικνύεται η υπευθυνότητα και η ποιοτική στάθμη, ενός εκάστου, των ΜΜΕ.

9.4 Παρέμβαση της Επιτρόπου για διερεύνηση του τρόπου προβολής περιστατικού σεξουαλικής κακοποίησης 8χρονου κοριτσιού, σε τηλεοπτική εκπομπή

Υποβλήθηκε στην Επίτροπο, τηλεφωνική αναφορά, η οποία αφορούσε τον τρόπο προβολής, σε κοινωνικού περιεχομένου τηλεοπτική εκπομπή, περιστατικού σεξουαλικής κακοποίησης 8χρονου κοριτσιού από τον πατέρα του. Η Επίτροπος παρενέβη στον Πρόεδρο της Αρχής Ραδιοτηλεόρασης, καλώντας τον να διερευνήσει κατά πόσο ο τρόπος και το περιεχόμενο της προβολής, παραβίαζε δικαιώματα είτε του εμπλεκόμενου με την υπόθεση παιδιού, είτε των παιδιών τηλεθεατών.

Η Αρχή Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου, μετά από παρακολούθηση της εκπομπής διαπίστωσε ότι, κατά τη διάρκεια του εν λόγω προγράμματος, πρόσωπο με αλλοιωμένη φωνή περιέγραφε, με πλήρη λεπτομέρεια, τον τρόπο με τον οποίο ο πρώην σύζυγός της κακοποιούσε σεξουαλικά την ανήλικη κόρη τους. Στη βάση της διαπίστωσης αυτής, η Αρχή επισήμανε ότι, η προστασία των ανηλίκων πρέπει να αποτελεί πρωταρχική μέριμνα όλων, ότι η κυπριακή νομοθεσία θέτει περιορισμούς ως προς το περιεχόμενο των προγραμμάτων που μπορούν να μεταδίδονται εντός της οικογενειακής ζώνης και επιβάλλεται, οι τηλεοπτικοί οργανισμοί, να είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί στα προγράμματα που μεταδίδουν, κυρίως τις ώρες που παρακολουθούν ανήλικοι. Η Αρχή καταλήγοντας, κάλεσε τον τηλεοπτικό σταθμό να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα, ούτως ώστε στο μέλλον, οι τηλεοπτικές εκπομπές του να μην περιλαμβάνουν προγράμματα που ενδέχεται να βλάψουν τη σωματική, την πνευματική ή την ηθική ανάπτυξη των ανηλίκων.

9.5 Παρέμβαση της Επιτρόπου για διερεύνηση σε σχέση με την προβολή σε ειδήσεις υλικού ακατάλληλου για ανηλίκους εντός της οικογενειακής ζώνης

Η Επίτροπος με αυτεπάγγελτη Παρέμβαση, προς τον Πρόεδρο Επιτροπής Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας, τον κάλεσε να διερευνήσει κατά πόσο βίντεο το οποίο, σύμφωνα με ισχυρισμούς άρθρου σε εφημερίδα, παρουσίαζε ένα παιδί να βιαιοπραγεί, με την ενθάρρυνση ενήλικα, σε βάρος άλλου παιδιού, παραβίαζε δικαιώματα των παιδιών θεατών.

Η Επιτροπή αφού διερεύνησε το συγκεκριμένο θέμα, διαπίστωσε ότι πράγματι, στο επίμαχο βίντεο περιλαμβάνονταν σκηνές άσκησης σωματικής βίας από ένα παιδί σε ένα άλλο παιδί οι οποίες, σύμφωνα με την Επιτροπή, ήταν ενοχλητικές και θα μπορούσαν να επηρεάσουν αρνητικά τα παιδιά που ενδεχομένως να τις παρακολούθησαν. Επιπλέον, η Επιτροπή αποφάσισε ότι, η προβολή των σκηνών παιδικής βίας στη διάρκεια οικογενειακής ζώνης, και μάλιστα σε περίοδο σχολικών διακοπών ήταν ανεπίτρεπτη, δεδομένου ότι θα μπορούσε να δημιουργήσει την εντύπωση σε παιδιά μικρής ηλικίας ότι, η άσκηση βίας σε άλλα παιδιά είναι είτε επιτρεπτή, είτε επιθυμητή.

Η Επιτροπή επισήμανε ότι, ο Κώδικας Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας επιβάλλει στα ΜΜΕ την υποχρέωση όπως, επιδεικνύουν την αρμόζουσα ευαισθησία και να είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί και διακριτικοί στην παρουσίαση θεμάτων όπως η βία, καθώς και την υποχρέωση για τήρηση των προνοιών της Σύμβασης, που περιλαμβάνει την προστασία των παιδιών από σκηνές βίας.

Η Επιτροπή, έλαβε υπόψη όσα η Διεύθυνση του τηλεοπτικού σταθμού ανέφερε στην απάντησή της και έκρινε ικανοποιητική τη διαβεβαίωσή της ότι, θα δώσει οδηγίες για την πιστή εφαρμογή της νομοθεσίας που αφορά στην προστασία των παιδιών. Επιπρόσθετα, θεώρησε σκόπιμο να προτρέψει το συγκεκριμένο τηλεοπτικό σταθμό και γενικά όλα τα ΜΜΕ να επιδεικνύουν ιδιαίτερη προσοχή και μέριμνα σε ότι αφορά την προβολή σκηνών βίας, και ιδιαίτερα παιδικής βίας, σε ώρες κατά τις οποίες είναι δυνατό να παρακολουθούν παιδιά και γενικότερα, στο πλαίσιο της δημοσιογραφικής τους δραστηριότητας, να αποφεύγουν την προαγωγή της βίας.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Ο σημαντικότατος ρόλος των ΜΜΕ, τόσο στη διάδοση πληροφοριών, όσο και στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης, καθιστά ακόμη πιο ουσιαστική και επιτακτική την ανάγκη να παραμένουν, στα πλαίσια της λειτουργίας τους, προσηλωμένα στο σεβασμό των δικαιωμάτων του παιδιού. Τα ΜΜΕ μεταφέρουν και αποτυπώνουν – είτε άμεσα είτε έμμεσα - μια συγκεκριμένη στάση σε σχέση με τα παιδιά και τα δικαιώματά τους. Αυτή τους η στάση εκφράζεται – κατά κύριο λόγο - στον τρόπο που περιγράφουν παιδιά ή/ και καλύπτουν θέματα που αφορούν παιδιά και τα δικαιώματά τους. Σε κάθε περίπτωση, τα ΜΜΕ δημιουργούν και προβάλλουν μια συγκεκριμένη εικόνα του παιδιού η οποία, με τη σειρά της επηρεάζει τις απόψεις και τις στάσεις της κοινωνίας απέναντι στο παιδί, και κατ' επέκταση, τον τρόπο που διαμορφώνονται σχετικές πολιτικές αποφάσεις. Η Επίτροπος στις Παρεμβάσεις της προς τα ΜΜΕ σταθερά υπογραμμίζει τον καταλυτικό τους ρόλο στη διαμόρφωση στάσεων και αντιλήψεων, γενικότερα και ειδικότερα, σε σχέση με το παιδί και τα δικαιώματά του.

Η Επίτροπος αναγνωρίζει ότι, κατά κανόνα, τα ΜΜΕ στην Κύπρο διαδραματίζουν ένα, μάλλον, θετικό και εποικοδομητικό ρόλο, στην προσπάθεια για την προώθηση της θεώρησης του παιδιού ως υποκειμένου δικαιωμάτων και την καλλιέργεια κουλτούρας σεβασμού των δικαιωμάτων του.Την ίδια στιγμή, στα πλαίσια άσκησης του εποπτικού της ρόλου, παρεμβαίνει, σε κάθε περίπτωση, όπου θέματα της ειδησεογραφίας καλύπτονται, κατά τρόπο, που παραβιάζει δικαιώματα των παιδιών.

Στόχος των Παρεμβάσεων της Επιτρόπου, πέραν από τη διερεύνηση των συγκεκριμένων περιπτώσεων στην άσκηση του ελεγκτικού της ρόλου, είναι η καλλιέργεια κουλτούρας σεβασμού των δικαιωμάτων των παιδιών ανάμεσα στους επαγγελματίες των ΜΜΕ και η κατανόηση, από μέρους τους, της σημασίας της προστασίας των δικαιωμάτων των παιδιών, στα πλαίσια της επαγγελματικής τους δραστηριότητας. Την όλη προσπάθεια της Επιτρόπου για τη διαμόρφωση κουλτούρας σεβασμού των δικαιωμάτων του παιδιού στα ΜΜΕ, έρχεται να συνδράμει η αγαστή συνεργασία που έχει αναπτυχθεί με την Επιτροπή Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας και την Αρχή Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου. Στα πλαίσια αυτής της συνεργασίας προγραμματίζεται, εντός του 2015, μετά από πρόταση της Αρχής Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου, συνδιοργάνωση ημερίδας με θέμα «Βία – Παιδί και ΜΜΕ», η οποία θα απευθύνεται στους επαγγελματίες του χώρου.

Η παρούσα έκδοση είναι

η΄Εβδομη Ετήσια΄Εκθεση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού και αφορά το έτος 2014.

Για τη συγγραφή της Ετήσιας΄Εκθεσης 2014 συμμετείχαν όλοι οι Λειτουργοί του Γραφείου της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού.

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ:

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:
Μαρία Ρωσσίδου, Κυριάκος Παχουλίδης, Χριστιάνα Πασά, Αικατερίνη Συμεού, Χριστίνα Χατζησάββα, Κυριάκος Μιχαήλ, Εύη Παναγή, Τώνια Σιαμπτάνη

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
Αικατερίνη Συμεού

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ:
Τώνια Σιαμπτάνη

Τα σκίτσα που πλαισιώνουν το κείμενο της΄Εκθεσης είναι δημιουργίες της εικονογράφου Λυδίας Κυπριανού.

Οι φωτογραφίες που πλαισιώνουν
το κείμενο της΄Εκθεσης έχουν ληφθεί στα πλαίσια επισκέψεων της Επιτρόπου σε σχολεία και άλλων της δράσεων.

Όσον αφορά παιδιά που εμφανίζονται σε αυτές, υπάρχει συναίνεση.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ:
Λυδία Κυπριανού

Τυπώθηκε στο
Κυβερνητικό Τυπογραφείο Λευκωσίας

©Copyright: 2014 Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού.
Αναδημοσίευση επιτρέπεται με την προϋπόθεση ότι θ' αναφέρεται η πηγή.

ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Γωνία Απελλή και Παύλου Νιρβάνα,
5ος όροφος, 1496, Λευκωσία

Τηλ: 22873200, Φαξ: 22872365

E-mail: childcom@ccr.gov.cy
Website: www.childcom.org.cy

ISSN: 1986-1702 (print)
1986-1710 (online)

ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Γωνία Απέλλη και Παύλου Νιρβάνα,
5ος όροφος, 1496, Λευκωσία

Τηλ: 22873200, Φαξ: 22872365

E-mail: childcom@ccr.gov.cy
Website: www.childcom.org.cy